Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Департамент освіти і науки Запорізької обласної державної адміністрації
Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України
Університет Генуї (Італія)
Шуменський університет «Єпископ Костянтин Преславський» (Болгарія)
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
ГО «Прогресильні»
Сілезька академія (Польща)
Школа англійських і американських студій,
Eötvös Loránd Університет (Угорщина)
Бєльцький державний університет імені Алеку Руссо (Молдова)
Інститут Союзу вчених Литви (Литва)
Cäcilienshule (Німеччина)

Збірник матеріалів

ІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«СУЧАСНА ВИЩА ОСВІТА: ДОСЯГНЕННЯ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ»

04–05 жовтня 2024 року

October 04-05, 2024

THE 2nd INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE "MODERN HIGHER EDUCATION: ACHIEVEMENTS, CHALLENGES AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY"

October 04-05, 2024

Запоріжжя – Мелітополь, 2024

УДК 378.013.32:316.485.26(062.552)
ISBN 978-966-488-303-7

Рекомендовано до друку Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 4 від 29.10. 2024 р.)

Редакційна колегія:

Фалько Н. М. – кандидат психологічних наук, доцент;
Коноваленко Т. В. – кандидат педагогічних наук, доцент;
Глебова Н.І. – доктор соціологічних наук, професор;
Полякова Л.І. – кандидат історичних наук, доцент;
Сіроштан Т. В. – кандидат філологічних наук, доцент;
Муртазієв Е.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент;
Подорожний С.М. – кандидат біологічних наук, доцент;
Гузь Н.В. – кандидат психологічних наук, доцент
Проценко А.А. – кандидат педагогічних наук, доцент
Спірінцев Д.В. – кандидат технічних наук, доцент
Остополець І.Ю. – кандидат психологічних наук, доцент

Сучасна вища освіта: досягнення, виклики та перспективи розвитку в умовах невизначеності: Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя – Мелітополь, 04–05 жовтня 2024 р.). Запоріжжя: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2024. 330 с.

У збірнику оприлюднено матеріали учасників ІІ Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна вища освіта: досягнення, виклики та перспективи розвитку в умовах невизначеності», яка відбулася у змішаному форматі 04–05 жовтня 2024 р. у м. Запоріжжя на базі Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Збірник призначено для наукових працівників, студентів, аспірантів, викладачів закладів освіти різних рівнів.

У матеріалах конференції збережено орфографію та пунктуацію авторів. За достовірність та оригінальність матеріалу відповідальність покладається на авторів.

УДК 378.013.32:316.485.26(062.552)
© Авторський колектив, 2024

ЗМІСТ

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ 10

Bogdan S. Teaching the language in diplomacy in a highly interconnected world 10

Boiarsky N., Gontis V. Challenges and prospects of international academic mobility during the war 12

Бабко Н., Vitkovskyi Y. Основні тенденції розвитку вищої освіти в Республіці Польща 16

Білецька М., Підварко Т. Особливості формування виконавської майстерності вчителя музичного мистецтва 18

Гончарова О., Маслова А. Вплив міжнародних освітніх проєктів на розвиток потенціалу закладів вищої освіти 22

Гура Т., Зільберг М. Професійна спрямованість як необхідна якість особистості майбутнього психолога 24

Zinenko N. Developing global skills in ESL teaching 28

Ігнатюк О., Поліщук Д. Формування професійно-педагогічної компетентності аспірантів технічного університету в контексті перспективних тенденцій розвитку вищої освіти в Україні та за кордоном 31

Качур А. Структура професійної ідентичності ІТ-фахівця 36

Klochko A., Prokopenko A. Transformation of higher military education in Ukraine in the context of euro-atlantic integration 38

Кузьменко В., Кирилішина М. Вплив травматичного досвіду на психічне здоров'я та сон 43

Литвиненко П., Солодовник Т. Організаційна компетентність як складова професіоналізму майбутнього психолога 46

Міхліна Т.В. Діагностика тривожності українців у період воєнного стану 48

Моложон К. Особливості організації професійної підготовки педагогічних працівників в контексті інтеграції вітчизняної освіти в європейський освітній простір 50

Оржель О., Шофолова Н. Активатори розвитку вищої освіти України 56

Остенда А., Фалько Н., Несторенко Т., Остополець І. Співпраця університетів України і Польщі: Case study 63

Подаков Є. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти 67

Пільщіков І. Тенденції вищої освіти в Україні у воєнний період 71

Поліщук Д. Час як чинник формування організаційної культури майбутніх викладачів вищої школи у закладах вищої освіти 73

Саюк М. Дуальність магістерської підготовки освітніх лідерів в Нідерландах 76

Скребовська С., Голосов А. Інтелектуальна власність здобувачів вищої освіти та право на її захист у процесі навчання 79

Федюніна О. Значення української мови у процесі формування ціннісних орієнтирів здобувачів вищої освіти України 82

ТРЕТЯ МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ – ШЛЯХ ДО КОНСТРУКТИВНОЇ СПІВПРАЦІ ЗАРАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 87

Арабаджи О., Арсененко І., Донець І. Соціальна та громадянська відповідальність університету: Досвід МДПУ імені Богдана Хмельницького 87

Букрєєва І., Гончаренко І., Хруставчук Є. Толерантність як запорука розвитку багатокультурної громади 93

Євтифієв А. Професійна підготовка майбутніх магістрів фізичної культури і спорту до організації оздоровчих та спортивних заходів як умова забезпечення реалізації цілей сталого розвитку в Україні 98

Пачев С., Пачева В., Колева К. Реалізація третьої місії університету (з досвіду роботи центру болгаристики МДПУ імені Богдана Хмельницького у 2008-2021 роках) 100

Резнік С. Формування викладацького лідерства у майбутніх фахівців освітніх, педагогічних наук як шлях до соціально орієнтованого навчання 103

Щебликіна І., Щебликіна З. Формування дієвого інструментарію управління персоналом як першочергове завдання менеджменту 105

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ І ЇЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ..... 109

Осипенко С.О., Захарова Н.Ю. Роль фандрайзингу і грантрайтингу у фінансуванні ініціатив закладів вищої освіти україни..... 109

Топалов Є. Роль цифрових технологій у вищій освіті..... 113

Хоменко Н. Цифрова трансформація освіти: Реалії та перспективи 116

Шевчук А. Морально-етичні виклики цифровізації вищої освіти: як освітні технології впливають на цінності суспільства..... 118

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОСВІТЯН В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА ІНШИХ РЕФОРМ..... 124

Barantsova I. The cultural approach to teaching..... 124

Батарейна І. Професійна підготовка майбутніх освітян в контексті реалізації реформ освіти..... 127

Варіна Г. Імплементація здоров'язберігаючих технологій в процес підготовки освітян до професійної діяльності в умовах інклюзивної практики..... 131

Воровка М. Елементи гендерної дискримінації науково-педагогічного складу як вимір прихованого начального плану вищої освіти..... 136

Гапотій В., Ігольников О. Окремі аспекти впровадження концепції Нової української школи в навчальний процес вищої школи..... 139

Герасимчук О., Лисянська Т. Особливості поглядів на психологічні теорії агресії..... 143

Губко В. Розвиток креативного мислення в умовах НУШ: проблеми та перспективи..... 152

Момотюк І. Прозописьмо Ірен Роздобудько у фокусі постмодернізму (на матеріалі романів "Якби", "Ліцей слухняних дружин"). 154

Інкіна С., Булах І. Моральна мотивація психологів-волонтерів під час надання психологічної допомоги населенню 160

Киричок О. Розвиток критичного мислення на уроках англійської мови як складова освітнього процесу в новій українській школі..... 162

Маслова М. Ціннісні орієнтири нової української школи..... 165

Митяй З. Підготовка сучасного вчителя в контексті ідей нової української школи..... 167

Саковська В. Психологічні особливості ціннісного ставлення до себе дорослої особистості в кризовій ситуації..... 170

Sydorenko A. Project-based learning and its relevance in the natural science education sector of the new ukrainian school..... 173

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ, СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ ЇЇ АДАПТИВНОСТІ 179

Байтеряков О., Байтерякова Н. Боністично-нумізматичне країнознавство як мультидисциплінарний освітній напрямок 179

Волошина В. Аксіопсихологічні технології як засіб підвищення якості вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні..... 182

Гришко С., Непша О. Застосування інноваційного методу «case study» в професійній підготовці майбутніх учителів географії 186

Гулько Т., Романенко Б. Технологія навчання як засіб підвищення якості вищої освіти..... 189

Каплюк А. Актуальні проблеми дистанційних уроків вокалу в сучасних умовах та способи їх вирішення..... 192

Клочко С. Методи наративної психології у сучасних умовах невизначеності 196

Кожевникова А., Кожевников П. Підготовка майбутніх вчителів до використання цифрових технології у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами 199

Конюхов С., Семикіна І., Горбатюк Д. Проєктний підхід у професійній підготовці здобувачів вищої освіти..... 202

Косарєва А., Таблер Т., Спірінцев Д. Методичні особливості навчання здобувачів освіти розв'язанню тригонометричних рівнянь та нерівностей 206

Оновлення дисципліни «Основи комп'ютерного оцінювання навчальних досягнень» на засадах студентоцентрованого підходу 209

Круглик О. Формування аналітичної компетентності майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій 212

Кузнецова Г. Забезпечення мотивації майбутніх інженерів до формуванні базової професійної компетентності у процесі математичної підготовки 215

Левада О., Прохорова Л., Зав'ялова Т. Використання нових інформаційних технологій у підготовці майбутніх учителів географії 218

Ляшенко Б., Штученко І. Трансформаційна гра як засіб впливу на ціннісні орієнтації студентів 221

Мединський С., П'ятничко М. Калланетика як засіб покращення здоров'я жінок 30-40 років 225

Молочко Я. Сприяння нарцисичного симптомокомплексу адаптації студентів вищих навчальних закладів 227

Мукшименко Т. Застосування сучасних технологій в системі освіти медичних сестер в україні 229

Використання штучного інтелекту при формуванні комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти 233

Ніколаєва Ю., Дюжикова Ю. Використання інноваційних технологій під час вивчення хімічних дисциплін 238

Переверзєва О. Функціональні особливості музичного мистецтва як педагогічний засіб реалізації здоров'язберігаючих освітніх технологій 241

Проценко А., Проценко Г. Використання інноваційних педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури 246

Сіроштан Т. Освітні технології у викладанні історико-лінгвістичних дисциплін 251

Туріцина О. Тренінгові технології у формуванні крос-культурної компетентності студентів 254

Устюгова Г. Формування цифрової компетентності здобувачів вищої освіти як ключовий чинник підвищення якості вищої освіти в умовах воєнного стану 256

Четвертак Т. Позитивний досвід використання веб-квестів в хімічній освіті 259

Шевчук А. Морально-етичні виклики цифровізації вищої освіти: як освітні технології впливають на цінності суспільства 261

Шликов С., Геращенко А., Спірінцев Д. Особливості варіативного дискретного геометричного моделювання 266

Yelisieiev I. The value of formative assessment for teacher`s pedagogy and student`s knowledge and skill acquisition improvement 269

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ОСВІТЯН ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ 273

Бесєдіна І. Питання подолання дискримінації у сфері трудових відносин 273

Макодрай П. Житлова політика як інструмент забезпечення прав людини в контексті третьої місії університетів та сталого розвитку 275

Пилипенко К., Рунчева Н. Особливості використання тьюторингу у закладах вищої освіти 280

Пюрко В., Христова Т., Пюрко О. Клас з інклюзивною формою навчання як менеджмент-формуюча компонента безпечного освітнього середовища 284

Резвих Є. Професійне самовизначення як складова професійної діяльності людини 288

Суханова Г., Непша О. Готовність майбутніх учителів фізичної культури до роботи в інклюзивному середовищі 290

ЗВ'ЯЗОК ВИЩОЇ ОСВІТИ ІЗ ДОШКІЛЬНОЮ, ПОЧАТКОВОЮ, ЗАГАЛЬНОЮ СЕРЕДНЬОЮ, ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЮ І ФАХОВОЮ ПЕРЕДВИЩОЮ ОСВІТАМИ 295

Артемчук В., Шеремет Н., Спірінцев Д. Розвиток критичного мислення та навичок проблемного вирішення задач 295

Бойко С. Співпраця закладів освіти як важлива складова інноваційного розвитку сучасної нової української школи 297

Дюжикова Т. Інтеграція предметів природничого циклу в шкільну програму 300

Дюжикова Ю., Галиця В. Реалізація деяких філософських категорій в інтегративних курсах при викладанні хімії в закладах загальної середньої освіти 304

Загубипалець О. Сугестивний вплив засобів масової інформації на агресивність дітей ВПО 307

Кугаєвська Т., Абрамян Н. Психологічні особливості розвитку професійного самовизначення майбутніх психологів 310

Максимов О., Кулик І. Розвиток технічного мислення школярів у навчанні біології, хімії та фізики 315

Письменний С. Психологічні особливості дітей як наслідок окремого проживання подружжя в умовах воєнних подій..... 319

Росенко Д. Сучасна вища освіта і дистанційне навчання: специфіка використання під час підготовки майбутніх хореографів..... 321

Rutkovskyi M. Child-centered approach as a methodological basis for the humanization of school pedagogical system 326

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Silvia Bogdan
University Lecturer, Fulbright Visiting Teacher,
Alecu Russo Balti State University,
Republic of Moldova

TEACHING THE LANGUAGE IN DIPLOMACY IN A HIGHLY INTERCONNECTED WORLD

Abstract: The current study aims at exploring the main discursive features of the language of diplomacy focusing on the way language is used to communicate meaning in the contexts of international relations. The rationale for teaching the language of diplomatic discourse in conditions of uncertainty validates the need to broaden the perspective of language education in higher education to serve the stringent requirements of the country's domestic and foreign affairs. The study offers relevant guidelines on the key characteristics and organizational principles of the diplomatic discourse and the role of language in shaping international communications and relations, thus influencing global perceptions. Such a form of political communication strives to maintain positive relations, resolve conflicts, and promote cooperation on international issues, often reinforced by courtesy, tact, and strategic ambiguity to avoid offense and misunderstanding.

Keywords: diplomacy, diplomatic discourse, cliches, politeness, understatement, understanding and misunderstanding.

The research discusses the importance of educating students, particularly those studying Arts and Humanities, Mass Communication, Political Science, International Relations, or Foreign Policy, in the art of diplomatic communication. Given the current global context, mastering the language of diplomacy is crucial for the new generation of professionals to effectively contribute to international cooperation and peacebuilding. One of the key ideas is that higher education should invest in practical education and should focus on providing students with practical skills that contribute to the country's sustainable development, particularly in the field of international relations.

Language is essential for diplomacy, as it facilitates communication, conflict resolution, and mutual understanding among nations. Teaching the language of

diplomacy is crucial, especially in uncertain times like the ongoing war in Ukraine and the Middle East. Diplomatic discourse requires understanding the mechanisms of successful diplomacy that encourages a deeper understanding of communication, the politeness principle, cultural norms, non-verbal communication, and all the subtleties of language use.

The evolution of the language of diplomacy has given rise to a unique subculture characterized "by courtesy, non-redundancy and constructive ambiguity", according to Costas (2001, p.82). All diplomats should be familiar with this code, because it conveys far more meanings than the actual literal words used in either written or oral discourse.

Emphasizing politeness in diplomatic discourse is essential. The language of diplomacy includes the use of honorifics, titles, and formulaic expressions of courtesy to maintain respect and professionalism, particularly in written correspondence.

The language of diplomacy often employs clichés, ambiguity, and rhetorical devices like understatement and euphemisms to communicate in a non-confrontational and strategic manner. These expressive means help to maintain flexibility and avoid direct answers while addressing sensitive topics.

Proficiency in foreign languages and cultural understanding are crucial for diplomats to build trust and rapport. This includes learning the idioms, metaphors, and cultural references associated with the host country's language. Diplomats should be aware of cultural sensitivities, ensuring that their language does not offend or mislead, especially when handling delicate subjects.

Diplomats must be skilled mediators, using dialogue and negotiant skills to fosters collaboration and understanding. They have to decide which language is most suitable for communication, balancing fluency, cultural awareness, and the use of interpreters. Fluency in multiple languages is increasingly important in diplomacy to build consensus and international support.

To conclude, teaching the language of diplomacy is important, given the role of language in shaping international relations, negotiation, and cross-cultural communication. By employing tact, politeness strategies, cross-cultural pragmatics, ambiguity, etc., students learn the art of the language of diplomacy. Educating future professionals is vital for shaping successful international relations, fostering peaceful cooperation, and addressing global politics.

REFERENCES

1. Brown, P.; Levinson S. C. (1987). Politeness: Some Universals in Language Use. Cambridge University Press.

2. Chandler, D. (2005). Semiotics: The Basics. Routledge Tylor and Francis Group: London and New York.

3. Chiliwa, I. (2024). Analysing the language of political conflict: a study of war rhetoric of Vladimir Putin and Volodymyr Zelensky. Critical Discourse Studies. Published online: 08 Apr 2024 https://doi.org/10.1080/17405904.2024.2331186

4. DFAT (Department of Foreign Affairs and Trade) (n.d.). DFAT website. Retrieved from: Australian ambassadors and other representatives

5. Empson, W. (2014). Seven Types of Ambiguity. 2nd edition. Oxford: Oxford University Press.

6. Freeman, Ch. W. (2010). Diplomat's Dictionary (2nd ed.) Publisher: United States Institute of Peace Press. Retrieved from: https://www.usip.org/publications/2010/05/diplomats-dictionary

7. Hoppe, M. H. (2018). Active Listening. Improve your Ability to Listen and Lead. Publisher: Center for Creative Leadership. Retrieved from:

8. https://books.google.com/books/about/Active_Listening_Improve_Your_Ability_to.html?id=PeU2DwAAQBAJ

9. Jonsson, Ch., Hall, M. (2005). Essence of Diplomacy. Palgrave Macmillian.

10. Kurbalija, J.; Slavik, H. (2001). Language and Diplomacy. Prepared by Academic Training Institute. Retrieved from: https://www.ati.usacademy.org/Books/Language_and_Diplomacy.pdf

11. Rosengren, K. E. (2000). Communication: An Introduction, SAGE Publications.

12. Seiter, J. S. & Weger, H. (2020). Nonverbal communication in political debates. [HTML]

N.Boiarskyi
V.Gontis
Institute of Lithuanian Scientific Society (Vilnius, Lithuania)

CHALLENGES AND PROSPECTS OF INTERNATIONAL ACADEMIC MOBILITY DURING THE WAR

In the context of Russian aggression in Ukraine, scientists have faced numerous challenges that have significantly complicated their work, particularly in the field of academic mobility. International internships and collaboration with European

colleagues remain important tools for supporting Ukrainian scientists in their research and pedagogical endeavors. This paper examines the main difficulties faced by scientists, the opportunities for international support, and the prospects that such mobility opens up for the development of Ukrainian science.

One of the most evident problems is logistical difficulties, related to limited transport connections, visa issues, and the lack of suitable temporary living conditions. The absence of clear mechanisms for support in the early stages of the war made organizing trips extremely difficult. Male scholars of conscription age face additional obstacles in participating in international internships under martial law. According to the Cabinet of Ministers of Ukraine Decree No. 57, the exit of conscription-age men from the country is restricted, with exceptions for certain categories such as fathers of many children or guardians of people with disabilities [1]. This complicates the possibility of participating in international programs, especially in face-to-face formats.

However, some categories of conscripts may apply for exemptions for performing important functions, which also applies to participation in certain academic events or project implementation at the international level [2]. Nevertheless, this process is quite complex and requires proper justification and approvals. This significantly limits the mobility of male Ukrainian scientists, and they often have to participate in scientific projects remotely, affecting their integration into the international academic environment and access to resources and networking.

Thus, the development of remote internship programs and the possibility of obtaining exemptions for scholars are key to ensuring their participation in international research programs, despite wartime restrictions.

Additionally, Ukrainian scientists have faced significant psychological pressures, caused by the war. Psychological and emotional burdens affect the ability of scholars to adapt to new academic environments. They face not only difficulties in organizing their activities but also emotional stress due to the military actions in Ukraine and uncertainty about the future. Scientific research confirms that the war in Ukraine has significantly increased the levels of anxiety, depression, and loneliness among scientists and other population groups. One study showed that among Ukrainian researchers during the war, the level of generalized anxiety disorder increased notably, especially among younger researchers (under 35 years), where 42.5% of participants reported moderate anxiety, and 24.7% experienced severe anxiety. Studies also show that researchers who remain in Ukraine or have

become internally displaced persons experience greater emotional stress, which affects their ability to carry out productive academic work and integrate into international projects [3].

Another important aspect is the financial challenges. Due to limited funding in Ukraine, scientists are forced to seek opportunities for grants and scholarships abroad. This creates additional difficulties as competition for financial support has increased. However, European programs, such as Erasmus+ and Horizon Europe, continue to play a crucial role in supporting Ukrainian scholars on the international stage. The Erasmus+ program provides opportunities for Ukrainian students, lecturers, and researchers through grants for mobility and study. It offers Ukrainian scholars flexible opportunities to continue their studies and research in EU countries, even under the conditions of war. Special measures have also been created to support students and scholars who have moved abroad, helping them continue their studies and scientific activities in safe conditions [4].

The Horizon Europe program also provides support for Ukrainian scholars, particularly through initiatives such as MSCA4Ukraine, which allows researchers forced to leave Ukraine to continue their work at universities and research centers in the EU. This program provides funding for Ukrainian scientific projects, allows access to international research infrastructures, and promotes further integration of Ukrainian scientific communities into the European research space [5].

Despite numerous challenges, international collaboration opens significant opportunities for Ukrainian scholars. European institutions, including Lithuanian ones, actively support academic mobility by creating special programs for scientists affected by the war.

The Lithuanian Scientific Society plays a special role in supporting Ukrainian researchers, having opened the possibility for Ukrainian researchers to register as members of this organization, regardless of their place of residence [6]. This fosters the active integration of Ukrainian scientists into the European scientific community, enabling them to more easily find partners for joint scientific projects and participate in international research.

In addition, the Institute of Lithuanian Scientific Society organizes scientific-pedagogical internships for Ukrainian researchers, allowing them to improve their qualifications and acquire new knowledge in wartime conditions. This is a key tool for supporting academic mobility and maintaining the activity of Ukrainian scholars on the international stage [7].

Regular round tables and discussions are held to discuss current issues in science, education, and innovation. These events allow Ukrainian scientists not only to discuss pressing issues but also, together with their European colleagues, to seek solutions to the challenges posed by the war, ensuring the sustainable development of the scientific community.

International internships not only help Ukrainian scholars remain active but also open new opportunities for the development of science in Ukraine. Special attention should be paid to the integration of new methods into the educational process. The experience gained during internships abroad allows scholars to implement innovative approaches in the curricula of Ukrainian higher educational institutions, which helps to improve the quality of education and bring it closer to European standards.

In addition, the impact of internships on the development of science in Ukraine becomes evident through the participation of Ukrainian scholars in international research. Thanks to access to modern equipment and cutting-edge research, Ukrainian scientists enhance their professional competence. Interaction with foreign colleagues allows them to gain new scientific knowledge and methodologies, which can be applied after returning to Ukraine.

A significant factor in the development of Ukrainian science is the creation of long-term cooperation with European institutions. Establishing sustainable academic links between universities and scientific institutes in Europe and Ukraine promotes the restoration of scientific infrastructure after the war. The participation of Ukrainian scholars in international projects creates preconditions for the further integration of Ukraine into the European scientific space, which is an important element in the post-war recovery of the country.

Conclusions Thus, international academic mobility during the war has become an important tool for supporting Ukrainian scholars. Despite the challenges they face, international cooperation provides opportunities not only to maintain scientific activity but also to contribute to the development of science and education in Ukraine.

REFERENCES

1. Cabinet of Ministers of Ukraine Decree No. 57 "On Certain Issues of Reserving Military Personnel During Martial Law". URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-broniuvannia-viiskovozoboviazanykh-pid-chas-voiennoho-stanu-i050624-650.

2. Ario. Rules for going abroad during wartime: Updated rules for conscripts. URL: https://ario.law/press_center/za-kordon-pd-tchas-vyni-onovlen-pravila-dlya-vysykovozobovvyazanih/.

3. Tsybuliak N., Kolomiiets U., Lopatina H. et al. War, Researchers, and Anxiety: Evidence from Ukraine. PREPRINT (Version 1) available at Research Square. 2024. URL: https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-4603070/v1.

4. Erasmus+. EU stands with Ukraine. URL: https://erasmus-plus.ec.europa.eu/news/eu-stands-with-ukraine.

5. Commission allocates additional €10 million to support researchers from Ukraine under Horizon Europe. European Commission. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/commission-allocates-additional-eu10-million-support-researchers-ukraine-under-horizon-europe-2024-04-18_en.

6. Lithuanian Scientific Society. URL: http://lms.lt/.

7. Institute of the Lithuanian Scientific Society. URL: http://msi.lms.lt/.

Н. М. Бабко
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького,
Yurii Vitkovskyi
Akademia Śląska

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Республіка Польща є однією з провідних країн Центральної та Східної Європи, яка активно розвиває систему вищої освіти відповідно до європейських стандартів. В останні десятиліття у польській вищій освіті відбулися значні зміни, які вплинули на структуру, організацію та якість освітніх процесів.

Однією з найважливіших тенденцій є інтернаціоналізація вищої освіти. Польща активно залучає іноземних студентів, що дозволяє розширити культурний та освітній обмін. З кожним роком кількість студентів з інших країн, зокрема з України, Індії, Німеччини та інших держав, зростає. Університети Польщі пропонують навчальні програми англійською мовою, що робить

польську освіту більш привабливою для іноземних абітурієнтів [1-3].

У 2018 році в Польщі було прийнято новий Закон про вищу освіту та науку, який отримав назву «Конституція для науки». Він спрямований на модернізацію системи фінансування та управління університетами. Запроваджено механізми фінансування, які залежать від результатів наукових досліджень та якісних показників університетів. Це сприяє підвищенню якості освіти та стимулює наукові дослідження.

Університети Польщі активно розвивають науково-дослідницьку діяльність. Завдяки державному фінансуванню та підтримці з боку Європейського Союзу створено умови для розвитку інновацій, дослідницьких проєктів та наукових відкриттів. Польські вищі навчальні заклади співпрацюють із науковими установами та підприємствами, що сприяє практичному застосуванню досліджень та впровадженню нових технологій.

Польща є учасницею Болонського процесу, який спрямований на гармонізацію систем вищої освіти в Європі. Це сприяє впровадженню європейських стандартів у польську освітню систему, зокрема кредитної системи ECTS, яка полегшує мобільність студентів та визнання дипломів за кордоном. Це робить польську освіту більш конкурентоспроможною на міжнародній арені [1-3].

Ще одна важлива тенденція – впровадження цифрових технологій у навчальний процес. Університети активно розвивають дистанційні форми навчання, застосовують сучасні технології, такі як онлайн-платформи, вебінари та електронні бібліотеки. Це дозволяє забезпечити більш гнучкий та доступний освітній процес для студентів.

У польських університетах активно діють центри кар’єрного розвитку, які допомагають студентам та випускникам знайти своє місце на ринку праці. Проводяться спеціальні тренінги, консультації та практики, які сприяють розвитку професійних навичок та адаптації до вимог роботодавців.

Отже, система вищої освіти в Польщі зазнає значних змін, орієнтованих на підвищення якості навчання, інтернаціоналізацію та адаптацію до сучасних європейських стандартів. Завдяки розвитку наукових досліджень, інновацій та цифровізації польські університети стають все більш привабливими для студентів з усього світу, забезпечуючи високу якість освіти та перспективи працевлаштування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Akademia pedagogiki specjalnej: strona inernetowa. URL:

https://www.aps.edu.pl/ (доступ 25.09.2024).

2. Akademia Śląska: strona inernetowa. URL: https://www.wst.com.pl (доступ 25.09.2024).

3. Uniwersytet w Białymstoku: strona inyernetowa. URL: https://uwb.edu.pl/ (доступ 25.09.2024).

М.В.Білецька, Т.О.Підварко
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Виконавська майстерність учителя музичного мистецтва є суттєвою характеристикою його професійної майстерності. Адже вона детермінує рівень музичної творчості, здатність учителя музичного мистецтва в процесі виконання музичного твору досягати естетичних ідеалів, транслювати художні цінності.

Проблему формування професійної майстерності вчителя висвітлено в різних аспектах: психолого-педагогічному (І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Рибалка, С. Сисоєва, Н. Сегеда та інші)), музично-естетичному (А. Козир, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька та інші). У дослідженнях українських учених також розкриваються зміст та засоби формування окремих видів виконавської майстерності вчителя музичного мистецтва (І. Мостова, М. Назаренко, Г. Падалка, В. Федоришин та інші), професійно важливих та особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва (М. Білецька, О. Матвєєва, Н. Мозгальова, Л. Котова, І. Сипченко, Т. Смирнова, Т. Цигульська, О. Щолокова та інші).

Аналіз музично-педагогічних досліджень дозволяє визначити, що особливості професійної підготовки вчителя музичного мистецтва визначаються її поліфункціональністю та інтеграційністю видів професійної діяльності.

Про інтегрованість професійної підготовки вчителя музичного мистецтва зазначає А. Козир, виділяючи психолого-педагогічну, музично-виконавську музично-теоретичну, диригентсько-хорову, вокальну, інструментальну та

методичну складову професійної діяльності. В.Федоришин наголошує на музично-педагогічній та музично-просвітницькій складових підготовки вчителя музичного мистецтва.

О. Андрейко у своїх дослідженнях наголошує на єдності тріади «учитель – музикант – дослідник» [2, с.13-19]. Відтак, у професійній діяльності вчителя музичного мистецтва ми виокремлюємо:

педагогічну діяльність як здійснення виховного і навчального впливу вчителя на учня, що спрямований на його особистісний, інтелектуальний і діяльнісний розвиток (І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Рибалка);

музично-виконавську діяльність (вокальну, диригентсько-хорову, музикознавчу, інструментальну) як здійснення навчально-виховного впливу на учнів шляхом виконання музичного твору (А. Козир, Н. Мозгальова, І. Мостова, Н. Сегеда, В. Федоришин);

науково-дослідницьку діяльність, пошуки нових підходів до викладання в школі, вміння опрацьовувати та аналізувати нову музичну та методичну інформацію, та продуктивно використовувати її (Г. Падалка, О. Рудницька, А. Козир).

Головною ознакою музично-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва вчені (Н. Кузьміна, В. Рибалка, С. Сисоєва, Н. Сегеда) визначають здатність вирішувати педагогічні завдання засобами музичного мистецтва.

Аналіз специфіки виконавської діяльності вчителя музичного мистецтва, дозволив О. Андрейко визначити її творчий характер, інтенсивність, «повсякденність», оскільки «…виступ перед дітьми – не рідкісна подія, до якої треба готуватися і спеціально складати програму, а щоденна праця. Не дивлячись на це, кожному показу твору в класі повинні бути властиві підйом, захопленість; вчитель має відчувати себе першовідкривачем раніше невідомої дітям музики, зберігаючи ставлення до кожної п’єси, пісні як до нової» [1, с.142].

Важливим і актуальним є визначення художньо-виконавської майстерності викладача музичного мистецтва, подане педагогом-науковцем Н. Сегедою. Дослідниця вважає, що художньо-виконавська майстерність викладача музичного мистецтва є передумовою його професійної успішності. Вона ґрунтується на високій загальній культурі, що виявляється у широкій гуманітарній обізнаності, виконавському самоопануванні, емоційно-інтелектуальній чуттєвості, психологічній стійкості і самоконтролі, високій музичнознавчій і художньо-педагогічній культурі, креативності професійного

мислення музичного виконавця і педагога, вимагає технічного професіоналізму (музично-виконавської техніки реалізації задуму).

Також Н. Сегеда зазначає, що за своєю сутністю професійна майстерність указує на духовний рівень здійснення свого покликання як призначення, демонструє вихід діяльності за межі власної професійної праці, потребує осягнення суміжних галузей (наприклад, від художньо-виконавської до викладацької діяльності). На думку дослідниці, «професійна майстерність музиканта-виконавця на своєму акме-рівні має найвищий педагогічний рівень, адже вона націлена на збереження і подальший розвиток цієї професії через педагогічне передавання її суспільно-культурної цінності, трансформацію культурно-семантичної інформації» [4, с. 48].

Зважуючи на складність і багатоаспектність поняття «виконавська майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва, виникає необхідність виявлення методологічних засад його змісту. Так, ґрунтуючись на дослідженнях А. Козир, Г. Падалки, Н.Сегеди, які спираються на системний підхід, що відображає закони взаємообумовленості компонентів системи «людина – професія», виконавську майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва ми розглядаємо як системне явище, у якому інтегруються педагогічна та виконавська складові. Отже, з точки зору системного підходу виконавську майстерність вчителя музичного мистецтва можна тлумачити як:

цілісну систему, що складається з когнітивної (музично-виконавські та музично-педагогічні знання), регулятивної та комунікативної (спілкування зі слухацькою аудиторією) підсистем, що забезпечують різні форми взаємозв’язку вчителя музичного мистецтва в професійній діяльності (І. Мостова);

єдність спеціальних здібностей та професійно важливих якостей (музикальність, артистизм, надійність у концертному виступі), набутих музично-виконавських знань (музично-теоретичних, музично-історичних, способів музично-виконавської діяльності) та умінь (виконавсько-технічних, рухово-пластичних, інтелектуально-інтерпретаційних, рефлексивних, саморегуляції) (Н. Мозгальова, А. Козир).

Основні положення акмеологічного підходу (А. Деркач, Н. Кузьміна, Н. Сегеда, В. Федоришин) дають змогу розглядати виконавську майстерність вчителя музичного мистецтва як динамічне утворення, що забезпечує його спрямованість до творчої самореалізації, орієнтацію на постійний

саморозвиток і самовдосконалення, прагнення досягати професійних вершин у музично-виконавській діяльності.

Отже, можна зробити висновок, що особливість музично-виконавської діяльності вчителя музичного мистецтва полягає в: а) інтеграції декількох видів виконавської діяльності (вокальної, диригентсько-хорової, музикознавчої, інструментальної); б) вирішенні педагогічних задач засобами музичного мистецтва; в) інтенсивності, емоційній піднесеності та варіативності у щоденних виступах перед учнівської аудиторією.

Спираючись на положення щодо музично-виконавської діяльності, які викладені вище, маємо змогу сформулювати такі особливості формування виконавської майстерності вчителя музичного мистецтва, які полягають у тому, що:

оскільки музично-виконавська діяльність є інтегративною, що полягає у поєднанні інструментальної, диригентської та вокальної видів діяльності, постають вимоги щодо розвитку та набуття нових особистісних та професійних якостей студентів, що повинні доповнювати, посилювати та впливати один на одного;

знання з виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва викладаються у змісті різних дисциплінах. Це висуває вимоги до навчально-змістового забезпечення професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, що виявляється в особливостях специфіки і досягнень згідно різних видів виконавської діяльності вчителів музичного мистецтва, що потребує створення єдиного джерела, де будуть викладені інтегровані знання, поняття про зміст і суть виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва;

підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва вимагає забезпечення поглиблення інтегрованого досвіду музичного виконання, що дозволить студенту в професійній практиці впевнено користуватися різними видами музично-виконавської діяльності.

Узагальнюючи, слід зазначити, що виконавська майстерність є важливим складником у структурі професійної підготовки вчителя музичного мистецтва. Тому саме освітній процес у вищій музично-педагогічній школі має сприяти розвитку спеціальних здібностей, особистісних та професійно важливих якостей, виступати центром з формування виконавської майстерності вчителя музичного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейко О.І. Сучасні підходи до формування виконавської майстерності музиканта-інструменталіста. *Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології*. Т. ІІ. Рівне, 2010. С. 142-147.

2. Андрейко О. І. Акмепедагогічний процес становлення виконавської культури скрипаля. *Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Серія : Педагогічні та історичні науки*. 2014. Вип. 118. С. 13-19. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2014_118_4.

3. Козир А. В. Професійна майстерність учителів музики : теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : [монографія]. Київ: НПУ, 2008. 378 с.

4. Сегеда Н.А. Професійний розвиток викладача музичного мистецтва: історія, методологія, теорія : [монографія]. Київ, 2011. 273 с.

О.А. Гончарова, А.В. Маслова
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ОСВІТНІХ ПРОЄКТІВ НА РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Інтеграція України в Європейський освітній простір є важливим стратегічним напрямом розвитку національної освіти, в якому міжнародні освітні проєкти відіграють ключову роль, виступаючи важливим чинником інноваційного розвитку закладів вищої освіти (ЗВО). Проєктна діяльність сприяє інтеграції наукових і освітніх досягнень різних країн, розвитку нових форм навчання та співпраці між викладачами, науковцями й студентами з різних країн. Проблематику впливу міжнародних проєктів та грантів на якість освіти досліджують такі вітчизняні вчені, як С. Васильєва, Н. Галицька, К. Каліна, О. Кондур, З. Криховецька, О. Литвинов, К. Недря, Л. Рибалко, Г. Спіцина, С. Стрілець, І. Трубавіна ат інші. Грантова та проєктна діяльність також вивчається у роботах зарубіжних дослідників (D. Beshiri, J. Jeppesen, B. Jongbloed, L. Holm-Nielsen, S. Krrabaj, K. Langberg, B. Lepori, E. Schmidt).

Найбільш популярними на сьогодні формами міжнародної співпраці ЗВО є програми академічної мобільності; навчальні та наукові стажування; міжнародні наукові конференції, круглі столи, тренінги, дослідження, грантові проєкти; професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації іноземних громадян [3, с. 54]. Проте, досліджуючи особливості виконання міжнародних дослідницьких проєктів, які фінансуються зарубіжними компаніями і фондами, О. Литвинов та Г. Спіцина доводять специфічність спрямованості фінансування, оскільки найбільше коштів в процесі виконання такої проєктної діяльності спрямовується на соціологічні та політологічні дослідження, таким чином фінансування та затребуваність гуманітарних досліджень є досить низькою [2, с. 140].

Одним із напрямів, в яких міжнародні проєкти можуть впливати на інноваційний розвиток ЗВО є академічна мобільність, яка надає можливість обміну досвідом та впровадження кращих освітніх практик та методів навчання і викладання. Окрім того міжнародні проєкти сприяють інтернаціоналізації освітніх програм, а саме адаптації їх до європейських або глобальних стандартів. Неможливо не згадати вплив міжнародних проєктів на розвиток наукових досліджень, оскільки це відкриває нові можливості для спільних наукових досліджень та створення інноваційних технологій. На сьогоднішній день система вищої освіти України функціонує в умовах повномаштабного вторгнення, тому тут на перший план виходить ще одна перевага участі ЗВО у міжнародних освітніх проєктах – фінансування від міжнародних організацій, що дозволяє інвестувати в інфраструктуру, матеріально-технічну базу та нові освітні платформи. Особливо актуальним є таке додаткове фінансування для релокованих університетів України.

Так, на сьогоднішній день Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, який з травня 2022 року релокований до м. Запоріжжя, приймає активну участь у проєктах ERASMUS+ та реалізовує п’ять проєктів К2 у партнерстві з іншими ЗВО України та європейськими університетами, а також імплементує Модуль Жана Моне «Strengthening the EU common values through the policy of multilingualism in the education and training of future teachers» (101083321 — SEUCV ETT — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH), який присвячено ознайомленню майбутніх педагогів із загальними цінностями ЄС, європейськими стандартами освіти, політикою ЄС щодо багатомовності та особливостям якісного навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти [1, с. 241].

Таким чином, міжнародні освітні проєкти сприяють інтеграції ЗВО в глобальний освітній простір; дозволяють впроваджувати нові методи навчання, зокрема змішане навчання, цифрові платформи, використання штучного інтелекту та онлайн-курсів; підвищують конкурентоспроможність та рейтинг університетів на освітовому освітньому ринку. Все це безперечно є потужним інструментом інноваційних змін у вітчизняних закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарова О. А., Маслова А. В. Професійний розвиток майбутніх учителів іноземних мов в межах грантової проєктної діяльності. Актуальні проблеми розвитку педагогічної освіти: інновації, виклики, перспективи: збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, 15 березня 2024 р., м. Мукачево. Мукачево : Вид-во МДУ, 2024. С. 240-241.

2. Литвинов О. М., Спіцина Г.А. Про роль і значення міжнародних освітніх проєктів для вітчизняної науки. Український дослідницький простір в умовах війни: адаптація й перезавантаження технічних і юридичних наук: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 31 трав. 2022 р. Харків, 2022. С. 139-141.

3. Стрілець С., Шпеко А. Грантова проєктна діяльність факультету дошкільної, початквої освіти і мистецтв національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка як шлях до міжнародного партнерства. New Inception. 2022. №3-4 (9-10). С. 45-56. DOI: 10.58407/NI.22.3-4.4.

Т.В.Гура, М.Б. Зільберг
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА ЯКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

В умовах соціально-економічних перетворень, що активно відбуваються в Україні та в період воєнного стану в державі, важливе значення мають питання, пов’язані з професіоналізацією особистості майбутнього психолога.

Невпинний розвиток науки й техніки як наслідок соціальних відносин висуває певні вимоги до сучасних психологів-професіоналів. Тому одне з головних завдань у підготовці майбутніх спеціалістів-психологів передбачає формування усвідомленого та внутрішнього прийняття особливостей професійної діяльності, інтересів і схильностей до неї, розвиток професійних переконань, цінностей та ідеалів.

Проблеми професійного самовизначення, професійної готовності, професійної спрямованості привертали увагу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Особливе значення приділяється дослідженню поняття «професійної спрямованості» як одного з основних компонентів спрямованості такими вченими, як: Галузяк В., Корець О., Музиченко Л., Степаненко Л., Тітова Т., Тихолаз С. Розкриттю різних аспектів професійної спрямованості присвячено праці Бодрова В., Іванцової Н., Семиченко В.,Якуніної Ю.; зміст і структуру професійної спрямованості розкривали в своїх працях Божович Л., Деркач Т., Дяченко М., Іванцова Н., Мітіна Л.; етапи становлення та рівні сформованості професійної спрямованості досліджували Дубровицька Д., Морозов С. та інші [1, 2, 3, 4, 7, 8, 9].

Описуючи структуру професійно обумовленої особистості, Е.Зеєр також пропонує вважати саме професійну спрямованість її ключовим компонентом. Це - інтегральна генералізована властивість особистості, що характеризується сукупністю домінуючих потреб і мотивів, відношень, установок та ціннісних орієнтацій. У структурі професійної спрямованості Е.Зеєр виділяє такі складові: потяги, бажання, наміри, інтереси, нахили та ідеали; ціннісні орієнтації (сенс праці, зарплата, достаток, кваліфікація, кар'єра, соціальне становище та ін.); мотиви, (ставлення до професії, професійна позиція, потреби, установки, ставлення; сподівання, готовність до професійного розвитку та ін.); соціально-професійний статус. На різних стадіях становлення ці компоненти мають різний психологічний зміст, який обумовлений характером провідної діяльності і рівнем професійного розвитку особистості [5, 6]. Вчені зауважують, що професійна спрямованість є рушійною силою професійного самовизначення та визначає професійне становлення особистості.

На думку Щербакової Д., професійна спрямованість являється провідною інтегральною якістю особистості, характерною рисою якої є вибіркове і мотиваційне ставлення індивіда до вибору професії відповідно до покликання й ідеалів, світогляду й інтересів майбутнього психолога [10].

Іванцова Н. доводить, що професійна спрямованість є складним, багатокомпонентним утворенням, що має особливу специфіку на різних етапах професіоналізації, що обумовлюється якісними характеристиками професійного самовизначення і виражається у своєрідному творчому процесі розвитку особистості майбутнього психолога. Професійна спрямованість майбутнього психолога є динамічним психологічним утворенням, що характеризується усвідомлюваними особистістю домінуючими професійними мотивами, які визначають стійке, тривале, активно-дійове, позитивне ставлення особистості до оволодіння психологічними знаннями, вміннями й навичками та забезпечує майбутнім фахівцям ефективність розв'язання виховних, освітніх та розвивальних завдань у майбутній професійній діяльності. Ефективність формування у студентів професійної спрямованості підвищується на основі використання у навчально-виховному процесі наукового знання про специфіку розвитку її основних структурно-змістових складових – емоційного, потребово-мотиваційного, контрольно-оцінного. Умовами формування професійної спрямованості є усвідомлення студентами її специфіки та зв'язку з творчими здібностями (творчою активністю) та креативністю; розробка творчих учбових завдань, спрямованих на формування професійної спрямованості [2]. Отже, формування особистості майбутнього психолога є складним та багатогранним процесом. Успіх цього процесу залежить, в першу чергу, від організації та планування освітнього процесу, пізнавальної діяльності студентів-психологів, активного виконання ними поставлених завдань, створення умов з метою виявлення необхідних для майбутньої діяльності психолога якостей. Важливим моментом також виступає вироблення внутрішньої позиції, морального ідеалу майбутнього спеціаліста-психолога, ієрархії його цінностей, надання професійної спрямованості його життєвим прагненням і мотивам поведінки студента. В практиці виховної роботи зі студентами часто ігноруються професійні вимоги до їх життєвих позицій. А тому слід мати на увазі, що вимоги до професійно-значущих цінностей, їх формування є важливим моментом у становленні особистості майбутнього психолога, формуванні стійких життєвих поглядів та професійних переконань.

Таким чином, незважаючи на різні підходи до тлумачення поняття „професійна спрямованість", автори доводять, що вона залежить від ієрархії ціннісних орієнтацій, мотиваційної сфери, інтересів, світоглядних поглядів, тобто компонентів спрямованості особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галузяк В.М., Тихолаз С.І. Розвиток професійної спрямованості студентів вищих медичних навчальних закладів : монографія. Вінниця : Ніланд-ЛТД, 2016. 228 с.

2. Іванцова Н.Б. Творчі здібності студентів-психологів як вияв професійної спрямованості URL: https://www.google.com.ua (дата звернення: 03.09.2024).

3. Корець О.М. Професійна спрямованість навчання сучасних інформаційних технологій майбутніх бакалаврів технологічної освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2018. Т. 67. № 5. С. 94–103.

4. Музиченко Л. В. Професійна спрямованість як фактор успішної адаптації студента-першокурсника // Наукова конференція "Психолого-педагогічні особливості професійної підготовки фахівців у ВНЗ", 26 січня 2017 року : програма і матеріали. 2017. С. 52-54.

5. Професійна спрямованість. URL: http://www.psyh.kiev.ua (дата звернення: 12.09.2024).

6. Професійна спрямованість та її складові. URL: https://studfile.net/preview/ (дата звернення: 05.09.2024).

7. Степаненко Л. М. Професійна спрямованість у підготовці майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами. Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2019. Вип. 144. С. 186–198. (Серія «Педагогічні науки»).

8. Тітова Т. Особливості професійної спрямованості студентів-психологів з різним рівнем саморегуляції. Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2016. Вип. 106. С. 203–115. (Серія «Педагогічні науки»).

9. Тихолаз С. І. Професійна спрямованість як психолого-педагогічне поняття. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. 2007. Вип. 21. С. 265–269. (Серія «Педагогіка і психологія»).

10. Щербакова Д.К. Розвиток професійної спрямованості студентів вищих навчальних закладів URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp (дата звернення: 30.08.2024).

N.V. Zinenko
Bogdan Khmelnitsky Melitopol State Pedagogical University

DEVELOPING GLOBAL SKILLS IN ESL TEACHING

In today's interconnected world, global skills have become essential for success in various professional and personal contexts. The rapid pace of globalization and the rise of the Internet have transformed communication, collaboration, and access to information, creating a demand for individuals who can function effectively in a globalized environment. For English as a Second Language (ESL) learners, developing global skills not only enhances their language proficiency but also prepares them for participation in the international community. ESL teachers play a critical role in fostering these competencies by integrating global skills into language instruction.

This thesis explores the concept of global skills in the context of ESL teaching, identifying key skills such as intercultural communication, critical thinking, digital literacy, and collaboration. It further examines the strategies and approaches that teachers can use to promote these skills, as well as the challenges faced in their implementation. By aligning ESL teaching with the development of global competencies, educators can better prepare students to navigate the complexities of the 21st century.

Global skills, also referred to as 21st-century skills, are the competencies necessary for success in a globalized world. According to the British Council, these skills include critical thinking, communication, collaboration, digital literacy, intercultural awareness, and adaptability [1, p. 14]. In the context of ESL teaching, global skills go beyond the traditional focus on grammar, vocabulary, and fluency; they involve the ability to interact effectively with people from diverse backgrounds, engage with global issues, and utilize technology to enhance learning and communication. One of the core global skills relevant to ESL learners is intercultural communication. As students engage with English in various international contexts, the ability to understand and respect cultural differences is crucial. Intercultural communication competence involves being aware of one's own cultural assumptions, recognizing cultural differences in communication styles, and adapting to those differences in a respectful and effective manner [2, p. 37]. Another key global skill is critical thinking, which enables learners to analyze information critically, make informed decisions, and solve problems creatively. In an era of

information overload, critical thinking is essential for distinguishing credible sources and forming sound arguments [3, p. 22]. Digital literacy is another global skill that is increasingly important in ESL education. With the widespread use of online platforms and digital tools, ESL learners must be proficient in navigating digital environments for learning and communication. This includes the ability to access, evaluate, and create information using digital technologies [4, p. 45]. Additionally, collaboration—both in physical and virtual settings—is vital for ESL learners as it fosters teamwork, leadership, and the ability to work with others across cultures.

ESL teachers are uniquely positioned to promote global skills because language learning inherently involves exposure to different cultures, perspectives, and modes of communication. Teachers can integrate these skills into their instruction through various methods and activities. Task-based language learning (TBLT) is one approach that can support the development of global skills. By engaging students in real-world tasks that require collaboration and problem-solving, TBLT allows students to practice communication in authentic contexts while developing critical thinking and intercultural skills [3, p. 25]. Project-based learning (PBL) is another instructional method that encourages the development of global skills. In PBL, students work in groups on extended projects that address real-world issues, often with a global dimension. For instance, students might collaborate on a project about climate change, requiring them to conduct research, present their findings, and propose solutions. This approach not only promotes language development but also fosters skills such as digital literacy, collaboration, and intercultural communication [2, p. 41].

Additionally, teachers can promote global skills by incorporating technology into the ESL classroom. The use of digital tools such as learning management systems, video conferencing platforms, and online discussion forums can enhance language learning while also building digital literacy and collaboration skills. For example, virtual exchange programs, where students communicate with peers from other countries via video calls, offer opportunities for authentic intercultural communication and collaboration [4, p. 48].

Despite the clear benefits of integrating global skills into ESL teaching, there are several challenges that educators may encounter. One significant challenge is curriculum constraints. In many educational settings, the ESL curriculum is heavily focused on language proficiency, with little room for the inclusion of broader global skills. Teachers may feel pressured to prioritize grammar, vocabulary, and exam

preparation over the development of critical thinking, intercultural communication, and digital literacy. To overcome this, educators may need to advocate for a more holistic approach to language learning that emphasizes the importance of global skills alongside linguistic competence [1, p. 19]. Another challenge is the lack of teacher training in promoting global skills. Many ESL teachers may not have received formal training in how to teach skills such as intercultural communication or digital literacy. As a result, they may feel unsure of how to incorporate these elements into their lessons. Professional development opportunities that focus on global skills and provide practical strategies for integrating them into language instruction are essential for overcoming this barrier [2, p. 44]. Technology access can also be a challenge, particularly in regions where resources are limited. While digital literacy is a key global skill, not all ESL learners have access to the necessary devices or internet connectivity to engage with online learning platforms or digital tools. Teachers in such contexts may need to find creative ways to introduce digital skills using available resources, such as incorporating offline activities that simulate digital tasks [4, p. 52].

To effectively develop global skills in ESL learners, teachers can employ a variety of strategies that align with their instructional goals and the needs of their students. One approach is to embed global themes into language lessons. For example, lessons can be structured around topics such as global health, environmental issues, or human rights, encouraging students to explore these issues while practicing language skills. This not only fosters critical thinking but also raises students' awareness of global challenges and promotes a sense of global citizenship [3, p. 35]. Collaborative learning activities are also effective for developing global skills. Group discussions, debates, and problem-solving tasks encourage students to communicate, negotiate, and collaborate, building their interpersonal and intercultural communication skills. These activities can be enhanced through the use of digital platforms that allow students to collaborate in real-time or asynchronously, further developing their digital literacy [4, p. 50]. Finally, incorporating reflective practices into ESL teaching can help students become more aware of their learning processes and develop critical thinking skills. Teachers can encourage students to reflect on their intercultural experiences, analyze case studies, or critically evaluate media sources in the target language. Such activities foster a deeper understanding of the language and the global context in which it is used [2, p. 49].

Incorporating global skills into ESL teaching is essential for preparing students to thrive in a globalized world. By focusing on competencies such as intercultural

communication, critical thinking, digital literacy, and collaboration, ESL teachers can provide learners with the tools they need to succeed both linguistically and professionally. Although challenges such as curriculum constraints, teacher training, and technology access exist, there are numerous strategies that educators can employ to overcome these barriers. By aligning language instruction with the development of global skills, ESL educators can create more meaningful and impactful learning experiences for their students.

REFERENCES

1. Maley Alan & Peachey Nik. Integrating global issues in the creative English language classroom: With reference to the United Nations Sustainable Development Goals. British Council, 2017. 208 p.

2. Byram, M., Gribkova, B., & Starkey, H. Developing the Intercultural Dimension in Language Teaching: A Practical Introduction for Teachers. Council of Europe, 2002. 42 p.

3. Richards, J.C. Communicative Language Teaching Today. Cambridge University Press, 2006. 52 p.

4. Dudeney, G., Hockly, N., & Pegrum, M. Digital Literacies: Research and Resources in Language Teaching. Pearson, 2013. 40 p.

О.А. Ігнатюк, Д.В. Поліщук
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ АСПІРАНТІВ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В КОНТЕКСТІ ПЕРСПЕКТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

На етапі модернізації системи освіти в Україні особливої значущості набуває питання підвищення професійної компетентності сучасного викладача – викладача-лідера, який безпосередньо формує конкурентоспроможного фахівця, мобільного, з розвиненими ТОП навичками затребуваними на ринку праці.

Проблема розвитку професійно-педагогічної компетентності майбутнього викладача вищої школи у процесі підготовки на третьому

освітньо-науковому рівні в закладах вищої освіти набуває все більшої актуальності та доцільності завдяки розширенню і збагаченню соціального досвіду, сфери освітніх послуг, зростаючої ролі лідерства освітнього простору (лідерства в освіті, лідерства для освіти, лідерства освіти), підвищенню вимог до формування конкурентоспроможних фахівців і відповідно до науково-педагогічних працівників, їх готовності до інноваційної діяльності та постійного самовдосконалення. Всі обґрунтовані вище завдання і напрями розвитку освітнього процесу вищої школи функціонують і добре узгоджується із цілями сталого розвитку України на період до 2030 року [3], а саме: забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх; забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці; створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям; сприяння всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх; забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва та інші цілі.

Освіта готує людину до завтрашнього дня, тож уже сьогодні маємо формувати свідомих громадян, які будуть відбудовувати країну після нашої перемоги. Для реалізації таких планів МОН формує Національну стратегію освіти і науки, в обговоренні якої взяли участь понад 1700 експертів. Було окреслено понад 6 тисяч проблем; як їх вирішити – прозвучало 11 тисяч пропозицій. Найближчим часом документ обіцяють оформити остаточно.

Міністерство освіти і науки ще наприкінці червня 2024 р. запросило громадськість до роботи над стратегією трансформації освіти і науки. Обговорення, які висвітлюються в мережі свідчать про актуалітети, вони стосуються підвищення рівня автономії закладів, інфраструктури та мережі, запровадження механізмів моніторингу ринку праці щодо того, спеціалістів яких професій і як готувати, змісту освіти та кадрового потенціалу.

Міністр освіти і науки України Оксен Лісовий у соціальній мережі при цьому зауважив: «Ключовий запит – людина у центрі уваги. Усі зміни для людей і про людей. Ставка на технології та інновації, щоб українці мали найкращі можливості, а держава – потужний людський капітал» [1].

В контексті цілей сталого розвитку України до 2030 року та визначених перспективних тенденцій розвитку вищої школи в Україні та за кордоном, рефлексій щодо формування нової генерації конкурентоспроможних фахівців-

лідерів, питання визначення поняття «професійно-педагогічна компетентність» набуває важливого значення і якому варто приділити увагу.

Проведені розвідки вітчизняного та закордонного досвіду в площині проблеми дослідження дозволяють зосередити увагу на певних аспектах розуміння змісту, ролі та призначення головних дефініцій поля дослідження:

По-перше, сьогодні поняття "компетентності" часто використовується навіть у політичних дебатах про освіту. Експерти в галузі освіти доводять, що знання, вміння та навички, набуті молоддю під час навчання, мають бути трансформовані в компетентності, які допоможуть їм стати мобільними, конкурентоспроможними, вирішувати подальші проблеми та відповідати на різноманітні зміни та запити економіки та ринку праці.

По-друге, можна виділити два основні підходи до визначення компетентності - особистісний та через діяльнісні характеристики. Традиційно американський підхід спрямований на виявлення поведінкових характеристик компетентностей, і основна проблема полягає в тому, щоб визначити, які особистісні риси визначають успішні дії (вищу продуктивність). При цьому під компетентністю розуміють "фундаментальний поведінковий аспект або характеристику, яка може проявлятися в ефективній та/або успішній (вищій) дії і залежить від контексту дії, організаційних чинників і чинників середовища, а також характеристик професійної діяльності" (Derous, 2000).

По-третє, наразі в психолого-педагогічній літературі поняття "компетентність" широко використовується, а ідея компетентнісного підходу в освіті активно обговорюється та застосовується як вітчизняними (О.Жукова, А.Комишан, О.Романовський, О.Ігнатюк, Т.Гура, Л.Грень, Т.Солодовник) [2,4], так закордонними дослідниками [5,6,7].

Наприклад, американський дослідник Р. Мейерс розуміє під компетентністю не тільки відповідність певним критеріям діяльності, але й демонстрацію поведінкових проблем при виконанні роботи (Meyers, 1998). Натомість фахівці Центру професійної освіти та навчання Університету штату Огайо розуміють компетентність як специфічні, добре діагностовані знання, вміння, навички, необхідні для ефективної діяльності в обраній сфері (Columbus, 1995). Таке визначення обмежує поняття, оскільки бере до уваги лише сферу знань, умінь, навичок і не враховує здібності людини, її особистісні та соціальні характеристики, які б розкривали рівень мобільності [7].

По-четверте, термін "компетентність" не обов'язково є чітким і нейтральним терміном для опису якостей викладання. Як зазначає Biesta

(2011), у дискурсі компетентності існує суперечність між, з одного боку, біхевіористським підходом, який наголошує на діях, виконанні, досягненні, спостереженні, вимірюванні та, зрештою, контролі, і, з іншого боку, інтегративним підходом, який наголошує на знаннях, навичках, розумінні, цінностях, меті та, зрештою, на викладацькій ініціативі [6].

По-п’яте, розуміння компетентності як здатності ефективно розв'язувати проблеми на основі набутих знань і вмінь, тоді як компетенція проявляється в мобілізації знань і досвіду з метою вирішення конкретних освітніх завдань висвітлюється у дослідженнях науковців як Kudaibergeneva, K., Orakova, A., Akhmetova, K., Sainova, L., & Gulnar, S.. Тож, така позиція дозволяє розглядати компетентність майбутнього викладача, вчителя як результат сформованості його професійно-педагогічних компетентностей [5].

Таким чином, рефлексія проведеного аналізу особливостей формування професійно-педагогічної компетентності фахівця в контексті перспективних тенденцій розвитку вищої освіти дозволяє акцентувати увагу на певні теоретичні та практико орієнтовані аспекти:

По-перше, компетентність сприймається як здатність, що базується на знаннях, цінностях і ставленні, здатність, яка забезпечує готовність діяти в автентичних ситуаціях. Поняття компетентності, що розуміється в такому світлі, відображає дидактичні та методичні аспекти, спираючись на загальну просту структуру: знання, уміння, досвід, ставлення і цінності. Структура компетентності дозволяє описати навчання, а також теоретичну і практичну здатність до його реалізації.

По-друге, компетентність як стимулюючий фактор соціальної стабільності та розвитку ґрунтується на здатності особистості адаптуватися до світу, що постійно змінюється, а також - змінювати майбутнє шляхом застосування відповідального розуміння, професіоналізму та ефективної самореалізації.

По-третє, компетентність як стимулюючий фактор соціальної стабільності та розвитку - це здатність людини адаптуватися у світі, що постійно змінюється, а також змінювати майбутнє, застосовуючи відповідальне розуміння, професіоналізм та ефективну самореалізацію.

По-четверте, визначення і обговорення актуалітетів перспективних стратегій розвитку освіти до 2030 року, які стосуються підвищення рівня автономії закладів, інфраструктури та мережі, запровадження механізмів моніторингу ринку праці щодо того, спеціалістів яких професій і як готувати,

змісту освіти та кадрового потенціалу, інноваційних технологій, виступають підґрунтям продовження висвітленого педагогічного дослідження, і будуть спрямовані на визначення його ефективних та доцільних педагогічних умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валентина Самченко. Стратегія розвитку освіти і науки до 2030 року: коли і чого очікувати? УКРІНФОРМ : веб-сайт. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3770487-strategia-rozvitku-osviti-i-nauki-do-2030-roku-koli-i-cogo-ocikuvati.html (дата звернення: 23.09.2024)

2. Компетентнісний підхід у вищій школі: теорія та практика : монографія / кол. авт.; за заг. ред. О. А. Жукової, А. І. Комишана. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 264 с. DOI: https://doi.org/10.26565/9789662856729

3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. №722/2019. URL: https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825

4. Романовський О., Ігнатюк О., Гура Т., Грень Л., Солодовник Т. Компетентісний підхід у процесі професійної та фундаментальної підготовки майбутніх інженерів-бакалаврів в умовах освітніх трансформацій. Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2023. № 4. С. 3-19. URL: http://tipus.khpi.edu.ua/

5. Kudaibergeneva, K., Orakova, A., Akhmetova, K., Sainova, L., & Gulnar, S. (2018). Formation of the Key Professional-pedagogical competencies of the teacher in modern conditions. Opción: Revista de Ciencias Humanas y Sociales, (87), 9.

6. Samusevіča, A., & Strıguna, S. (2017). The development of teachers' pedagogical competence in the process of self-education at the university. International Journal on Lifelong Education and Leadership, 3(2), 39-46.

7. Urunbassarova, E., Jandildinov, M., & Uaidullakyzy, E. (2014). Future teachers professional competence development within bachelor program. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 116, 4829-4833.

А.Д. Качур
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ІТ-ФАХІВЦЯ

Одним з факторів досягнення високої якості трудового життя та забезпечення стійкості особистості в умовах сучасних викликів є сформованість професійної ідентичності. Саме тому створення умов для становлення професійної ідентичності майбутнього фахівця є важливим завданням закладів вищої освіти, а також актуальним напрямом наукових розвідок.

Теоретичні засади та окремі аспекти формування професійної ідентичності фахівців різних галузей у процесі їх професійної підготовки та подальшої діяльності висвітлено у працях Ю. В. Александрова, Т. О. Атрощенко, Ю. В. Копочинської, А. М. Лукіянчук, О. В. Радзімовської, О. Я. Романишиної та інших науковців. Аналіз наукових публікацій показав, що переважна увага приділяється становленню професійної ідентичності суб'єкта праці у професіях типу «людина-людина». Для нас науковий інтерес становить професійна ідентичність фахівців з інформаційних технологій та її становлення під час навчання в закладах вищої освіти. Проте проблема формування професійної ідентичності майбутніх ІТ-фахівців наразі є недостатньо дослідженою українськими науковцями.

Як зазначає Н. М. Калинюк, професійну ідентичність можна розглядати «як цілеспрямовану і значущу для особистості діяльність, у процесі якої відбувається особистісна самодетермінація і засвоєння системи цінностей групи» [1, с. 36].

Дослідниця О. В. Радзімовська визначає професійну ідентичність як «динамічне психологічне утворення, результат поступової професійної ідентифікації та самоідентифікації, основу якого складають професійний вибір, психологічна готовність до обраної професійної діяльності, усвідомлена приналежність до певної професії та професійної спільноти, професійна підготовка, підтверджена відповідним дипломом про отримання певної спеціальності і кваліфікації.» [3, с. 55]. У структурі професійної ідентичності учня ПТНЗ вона виділяє когнітивно-рефлексивний, мотиваційно-ціннісний,

емоційно-вольовий, проєктно-поведінковий та діяльнісно-практичний компоненти [3, с. 56].

Професійну ідентичність лікаря науковці Г. А. Пріб та Л. Є. Бегеза. розглядають як «індивідуально-психологічний феномен, який характеризується узгодженням когнітивних, особистісно-цінних і професійних парадигм особистісного «Я-образу лікаря», професійним самоздійсненням та ототожненням-диференціацією із професійною спільнотою.» [2, с. 98]. Вони вважають, що професійна ідентичність лікаря складається з когнітивно-емоційно-оцінного та когнітивно-поведінково-соціального компонентів [2, с. 99].

Спираючись на ці та інші дослідження, вважаємо, що професійна ідентичність майбутнього ІТ-фахівця включає особистий (усвідомлення себе професіоналом у своїй сфері діяльності) та соціальний (усвідомлення належності до професійної ІТ-спільноти) складники.

У структурі професійної ідентичності майбутнього ІТ-фахівця вважаємо доцільним виділити такі компоненти:

- когнітивний: знання загальних та специфічних вимог до ІТ-фахівців, відповідність спеціальності інтересам, запитам та прагненням особистості, сформованість професійно значущих якостей та професійних компетентностей;
- мотиваційно-ціннісний: професійна спрямованість, мотивація до оволодіння спеціальністю, мотивація до професійної діяльності та саморозвитку, відповідність між особистісними та професійними цінностями, рівень самоповаги;
- емоційно-вольовий: задоволеність обраною спеціальністю, прояв вольових якостей у процесі професійної підготовки, самооцінка;
- діяльнісний: професійна активність, наявність/відсутність прагнення до зміни спеціальності або сфери діяльності, успішність у навчанні та професійній діяльності;
- рефлексивний: здатність до рефлексії себе як ІТ-фахівця та члена професійної спільноти.

Отже, аналіз наукових праць дозволяє зробити висновок, що професійна ідентичність як динамічне особистісне утворення є важливим чинником професійної успішності, а також визначити її структурні компоненти. Формування професійної ідентичності розпочинається на етапі профорієнтації, у процесі професійної підготовки за обраною спеціальністю

має відбутися її становлення, а подальше закріплення – у процесі професійної діяльності та підвищення кваліфікації. Таким чином, подальші дослідження слід спрямувати на розроблення технології формування професійної ідентичності майбутніх ІТ-фахівців у процесі навчання в закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калинюк Н. М. Професійна ідентичність як наукова проблема. Педагогічні науки. 2019. № 89. С. 33-38. https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2019-89-6.

2. Пріб Г. А., Бегеза Л. Є. Теоретичне підґрунтя моделі професійної ідентичності особистості. Проблеми сучасної психології. 2020. № 1(17). С. 95-100. https://doi.org/10.26661/2310-4368/2020-1-10.

3. Радзімовська О. В. Психологічні чинники розвитку професійної ідентичності учнів професійно–технічних навчальних закладів : дис. … канд. психол. наук : 19.00.07 / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Київ, 2017. 205 с.

A.O. Klochko, A.A. Prokopenko
National University of Defense of Ukraine

TRANSFORMATION OF HIGHER MILITARY EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF EURO-ATLANTIC INTEGRATION

The development of the military education system, which covers three key areas (higher education, professional military education and advanced training), plays a critical role in building a solid foundation for effective interaction with the armed forces of NATO member states and Alliance structures. This process contributes not only to the professionalization of the armed forces, but also to the reform of the personnel management system and the implementation of digital innovations in the Armed Forces of Ukraine.

The structure and content of military education is based on the principle of continuous training of servicemen throughout their military career. Levels of military education (tactical, operational and strategic), which correlate with the management vertical of the Armed Forces of Ukraine, are obtained by officers of

the Armed Forces of Ukraine and other components of the defense forces in the system of professional military education.

In the context of current geopolitical realities, the tense security environment has posed new and complex challenges to NATO that require an adequate and timely response. Therefore, the acquisition, development and effective use of advanced knowledge, science and technology are becoming key and fundamental factors in maintaining the technological advantage that has allowed the Alliance to succeed in a wide range of operations over the past decades.

It is crucial for the Alliance to maintain leadership in the implementation of advanced technologies that can significantly expand the range of its operational capabilities. Intensifying the exchange of key technologies between partner countries creates the foundation for generating innovative opportunities and transforming them into synergistic advantages, which is a crucial factor in today's dynamic security environment.

The NATO Science & Technology Organization (STO) has published a fundamental report “Science and Technology Trends: 2020-2040” [6], which is based on analytical data provided by more than 6,000 scientists, engineers and analysts within the Alliance's collaborative network. This document presents a comprehensive assessment of emergent technologies approved at the highest level of the Alliance's leadership, including: big data analysis, artificial intelligence systems, robotics, space and biological technologies, and hypersonic weapons systems. In addition, the report analyzes promising trends in the development of defense technologies for the next two decades and their potential impact on the global security architecture.

The report [6] outlines the key vectors of technological development, namely

intelligent technologies: integration of artificial intelligence, analytical systems and decision-making mechanisms in a wide technological spectrum;

autonomous systems: development of artificial intelligence-enabled systems capable of autonomous decision-making at certain levels of complexity;

humanistic intelligence: seamless integration of psycho-social and technological systems that promotes enhanced human-machine interaction, forming synergistic behavioral patterns;

cognitive analytics: the introduction of advanced analytical methods (including artificial intelligence) to process massive data sets and apply advanced mathematical models to generate insights and knowledge that were previously unattainable;

secure communications: implementation of distributed ledger technologies (e.g., blockchain), quantum key distribution (QKD), post-quantum cryptography, and AI-controlled cyber agents to ensure reliable interaction and information exchange;

synergistic systems: development of hybrid (physical or virtual) complex system formations that enable the creation of new ecosystems (e.g., “smart cities”);

distributed systems: decentralization and widespread implementation of large-scale sensing, data storage, computing, decision-making, research and development;

democratization of scientific and technical activities: reduction of design and production costs, exponential growth of computing power and expanded access to scientific and technical information, which stimulates innovation and generates new scientific paradigms;

digital convergence: integration of the human, physical and information spheres, which leads to the formation of new physiological, psychological, social and cultural realities;

synthetic realities: the creation of innovative cognitive or physical realities based on the integration of psychosocial and technical systems. These realities can be augmented, virtual, social, or cultural in nature [6].

According to NATO experts [5], military success in the future will belong to those who can effectively develop, design, implement, and manage integrated information technology systems to provide a new paradigm of combat power.

In today's environment, intelligent and autonomous systems that are constantly evolving are already demonstrating potential that exceeds the capabilities of human resources. The intensification of the use of artificial intelligence technologies opens up prospects for the creation of autonomous systems capable of more accurate decision-making, effective self-governance and coordination of complex human-machine interactions. Allies predict that this expansion of the use of intelligent systems will have a significant impact on the development of synthetic realities, including cyberspace, combat networks and digital social platforms.

Autonomous systems have the potential to provide rapid analysis, generate recommendations and determine the best courses of action for strategic, operational and tactical planning. This will increase the efficiency of the OODA (Observe-Orient-Decide-Act) cycle and offer innovative approaches to solving complex problems.

The introduction of such intelligent networks can significantly speed up the decision-making process, which, in turn, will require the development of new

methodologies for human-machine interaction and advanced data visualization systems.

Thus, in order to maintain a military-technological advantage in future operations, NATO forces must be in a state of constant evolution, adapting to innovations in order to remain reliable, competent and highly effective in combat [1].

The study of international experience in training military specialists is one of the key priority areas at the stage of forming a scientific foundation and implementing innovative concepts. This allows for a deeper understanding of the specifics of the military command and control system of the armed forces of NATO member states and the implementation of time-tested concepts.

The official resource of NATO's Strategic Warfare Development Command [4] emphasizes the need to modernize, optimize and transform NATO's digital environment to meet the integrated approaches to data management and use that are critical to comprehensive digital transformation. Attention is focused on the importance of approving new mechanisms for cooperation, standardization of processes and policies for the automation of the digital environment. According to the authors, “such a coordinated approach will help to create a corporate digital architecture that optimizes efforts and prioritizes transformation goals.” In today's environment, a deep understanding of the latest technological capabilities and continuous learning are particularly relevant.

One of the priority aspects is the development of information gathering and strategic planning skills, which are key success factors in any military operation. Military professionals must have the competencies to evaluate communication strategy to effectively improve and adapt plans in line with the dynamics of events. Rational planning of military operations allows to anticipate potential problems and speeds up the process of adapting to changing situations. It also helps to set realistic and measurable performance goals. In addition, effective planning optimizes the use of the capabilities of other units or teams.

Military professionals must have the skills to develop detailed, easily interpretable management plans using digital technologies that will reflect priorities in the process of issuing orders and instructions [2; 3].

In the process of studying the international experience of the educational systems of NATO member states in the implementation of software tools for analyzing educational activities in the military sphere, adaptation and innovation in the field of education and training, it was found that the member states of the

Alliance pay considerable attention to the development of digital competence of military specialists. In particular, attention is focused on the development of skills to apply scientific approaches, carry out electronic information processing, use mathematical and statistical methods, as well as tools for planning and forecasting actions. In addition, it emphasizes the importance of applying advanced technical knowledge and machine analytics algorithms using artificial intelligence technologies.

The strategic goal of the Armed Forces of Ukraine is to achieve an appropriate level of development of the military education and training system, which will ensure that military specialists acquire new competencies and interoperability based on NATO standards. Representatives of the NATO Allied Forces identify key areas and promising ways to develop and improve the distance learning system. They propose the implementation of project management methodologies, support the creation of a unified ecosystem for modernizing education and training, and focus on the development and scientific component of virtual and augmented reality, as well as the use of artificial intelligence.

Particular attention is paid to the concept of lifelong learning and the need for continuous improvement of competencies. It is proposed to expand international cooperation in the field of education and training of military personnel. The importance of introducing common standards for optimizing the education and training of military specialists is emphasized.

In view of the above, the Ministry of Defense of Ukraine demonstrates its interest in joint consolidated work with NATO member states to develop a multi-level system of professional military education and expand areas of cooperation in this area.

Conclusions. A review of the international experience of the educational systems of NATO member states has shown that today the training of competent and capable specialists in the field of military management of the Armed Forces of Ukraine is a topical issue, and also allows us to assert that these issues are extremely important, especially in the context of modern educational reforms.

The digital literacy of military command and control officers is seen as the ability to effectively and safely use modern digital technologies in their daily work.

Thus, career opportunities for military professionals will depend on the development of their digital competence. A thorough study of the components of digital competence of military command and control officers, methods of diagnosing and ways and means of their development need to be investigated.

REFERENCES

1. AI, data, space and hypersonics: settobe «strategic disruptors» NATO. Army Technolodgy: URL: https://www.army-technology.com/features/ai-data-space-and-hypersonics-set-to-be-strategic-disruptors-nato/

2. Carrie M. Vuyovich, Brian Skahill, Joseph Kanney, Meredith Carr. 1ERDC – Cold Regions Research and Engineering Laboratory, 2ERDC – Coastal Hydraulics Laboratory, 3U.S. NRC – Office of Nuclear Regulatory URL: https://www.nrc.gov/docs/ML1735/ML17356A173.pdf

3. Christie E. H. Artificial intelligence and NATO: dynamic development, responsible application. Nato. URL: https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2020/11/24/shtuchnij-rozum-nato-dinamchne-osvonnya-vdpovdal-ne-zastosuvannya/index.html

4. Empowering NATO's Multi-Domain Operations Through Digital Transformation. NATO's Strategic Warfare Development Command: веб-сайт. URL: https://www.act.nato.int/article/empowering-nato-mdo-through-digital-transformation

5. NATO Joint Advanced Distributed Learning Online Course Catalogue. URL: https://jadl.act.nato.int/NTTC/thurkettle.html

6. Reding D.F., Eaton J. NATO Science Science & Technology Trends 2020-2040 Technology Organization Office of the Chief Scientist NATO Headquarters B-1110 Brussels Belgium URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/4/pdf/190422-ST_Tech_Trends_Report_2020-2040.pdf

В.О. Кузьменко, М.Г. Кирилішина
ФПСР ОНУ імені І.І.Мечнікова

ВПЛИВ ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА СОН

Психічне здоров'я людей, які пережили травматичний досвід, стає об'єктом все більшого інтересу серед науковців. Травматичні події можуть мати тривалий вплив на фізичне та психічне самопочуття людини. Одним із найбільш поширених наслідків такого впливу є розлади сну, які часто супроводжуються симптомами посттравматичного стресового розладу

(ПТСР), депресії та тривоги. Дослідження підтверджують тісний зв'язок між порушенням сну та загальним психічним здоров'ям. Психічне здоров'я є важливою частиною розвитку особистості, тому дослідження наслідків травматичного досвіду та їх впливу на виникнення розладів сну є актуальним питанням для сучасної психології.

Травматичні події можуть бути різного характеру – природні катастрофи, техногенні аварії, насилля, війни та інші ситуації, в яких у людини немає можливостей для подолання [1, с. 19-20]. Люди, які стикнулися з травматичною подією, можуть відчувати психологічні зміни, такі як тривожність, стрес, депресію, що може причинити серйозні наслідки для психічного та фізичного здоров'я.

Ознаками травматичної події є раптовість та несподіваність, загроза для життя або фізичної недоторканності людини, цей досвід знаходиться за межами життєвого досвіду [2, с. 49-62]. Внаслідок такого досвіду, можуть виникати різні психологічні стани, як короткотривалі, так і хронічні, що супроводжуються порушенням сну.

Внаслідок травматичного досвіду окрім психологічного стресу, можливі і фізичні зміни. Часті симптоми включають нервову напругу, зниження концентрації, дратівливість, проблеми з пам'яттю та проблеми зі сном. Страх, напруга та тривога можуть бути настільки сильними, що впливають на здатність людини засинати та підтримувати нормальний цикл сну.

Сон є важливою частиною фізичного здоров'я, оскільки саме під час сну організм має змогу відновитися регулювати свої функції. Найбільш поширені порушення серед людей яки пережили травматичні події є безсоння, часті пробудження вночі, раннє прокидання, нічні кошмари та порушення ритму сну.

Сон складається з циклів, що чергуються між фазами зі швидкими рухами очей (REM) та фазами без швидких рухів очима (NREM). [3, с.500-515]. У здорових людей ці фази чергуються, що забезпечує якісний та відновлювальний сон. Під впливом травматичних подій структура сну порушується, зменшується тривалість глибокого сну, підвищується кількість пробуджень та виникають труднощі із засинанням.

Порушення циркадних ритмів через недостатній сон посилюють дисбаланс у роботі мозкових структур, що впливає на загальний емоційний стан і здатність ефективної адаптації до життєвих змін та стресових факторів.

Також можливі зміни поведінкових аспектів, таких як підвищення тривожності перед сном, навіть уникання сну через страх нічних кошмарів, що викликають повторення негативних емоцій. Також вагомим наслідком є накопичення хронічної втоми, що зумовлена нестачею або неякісним сном.

Порушення сну серйозно впливає на функціонування амігдали, префронтального кортексу та гіпоталамуса, що призводить до дисбалансу між емоційною та когнітивною регуляцією, підвищення рівня стресу і порушень в роботі стресової системи організму. Це створює замкнутий цикл, де порушення сну підсилює емоційний та фізіологічний стрес, що, в свою чергу, погіршує якість сну.

Хронічне безсоння може призводити до виснаження нервової системи, підвищення ризику розвитку серцево-судинних захворювань, посилення тривожних станів, депресії та зниження імунітету.

Травматичні події залишають глибокий відбиток на психічному здоров'ї людини, що проявляється, зокрема, у розладах сну. Порушення сну можуть бути як короткочасними, так і хронічними, залежно від інтенсивності пережитого стресу.

Комплексний підхід до лікування травматичних наслідків повинен включати терапію як для покращення психічного стану, так і для нормалізації сну. Умови створені для допомоги мозоку в переробці травматичних спогадів в менш емоційно забарвлений досвід дозволять мінімізувати вплив травматичних подій на сон. Психоосвіта, розробка і застосування сучасних психотерапевтичних методів спрямованих на психічну та фізичну реабілітацію постраждалих осіб є важливим кроком у відновленні їх психічного здоров'я та соціальної адаптації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Канястий К., Баран М. та ін. Вплив почуття небезпеки, почуття володіння країною та особистої влади на психологічний дистрес у поляків після вторгнення Росії в Україну: перспективний аналіз. Збірник тез українсько-польської наукової конференції. Львів, 2023.

2. Сандал О. С. Психотравмувальні події як чинник травматичного досвіду особистості. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки. Випуск 2. 2021.

3. Thase ME, Kupfer DJ, Busse DJ. Electroencephalographic sleep profiles in single-episode and recurrent unipolar forms of major depression: I. Comparison during acute depressive states. Biol Psychiatry 2015; 38: 500-515.

П.С. Литвиненко, Т.О. Солодовник
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ОРГАНІЗАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Сьогодні професія психолога є однією з найзатребуваніших та найпопулярніших в Україні. Високий попит на психологів обумовлений сучасними випробуваннями, що випали на долю українського народу, такі як повномасштабне вторгнення РФ на територію нашої держави, вимушена еміграція населення, високий рівень безробіття, пандемія COVID-19. Проте, не дивлячись на таку популярність цієї професії, вона потребує підвищення вимог до професіоналізму сучасного психолога, який бере на себе відповідальність за психічне та фізичне здоров'я людини, її розвиток та повноцінне функціонування в суспільстві.

Однією з важливих складових професіоналізму сучасного психолога, поряд з фаховою і комунікативною, є організаційна компетентність, наявність якої передбачає сформовані уміння організовувати власну діяльність та діяльність інших, навички тайм-менеджменту, управління соціально-психологічним кліматом колективу, організація тренінгової роботи в різноманітних установах, на підприємствах, консультування клієнтів та працівників організацій тощо.

Науковці під організаційною компетентністю розуміють «планування, проектування, моделювання, прогнозування, орієнтацію в різних видах діяльності» [1, С.211]. До основних видів або типів професії психолога [2] відносять наступні: психолог-науковець, викладач психології, психолог-практик. Кожен вид діяльності, окрім професійних знань, передбачає низку специфічних компетентностей, якими необхідно володіти для реалізації професійних завдань, серед яких однією з необхідних є організаційна компетентність.

Так, до професійних функцій психологів-науковців належать організація і проведення наукових досліджень в галузі психології та представлення їх у вигляді публікацій, розробка наукових теорій і концепцій, робота з джерелами інформації. Для здійснення професійної діяльності науковця важливою виступає організаційна компетентність, володіння якою передбачає високий

рівень саморегуляції й самоорганізації особистості дослідника, уміння вирішувати завдання швидко та ефективно, планувати подальшу роботу й прогнозувати її результати.

Іншим видом діяльності психолога є викладацька діяльність, під час реалізації якої організаційні здібності є провідними для управліннянавчальною й пізнавальною діяльністю здобувачів, й освітнім процесом загалом. Уміння організовувати не тільки власну діяльність, а й діяльність інших, потребує здатності впливати на студентів, виховувати й розвивати.

Діяльність психолога-практика також передбачає володіння організаційною компетентністю, володіння якою допомагає правильно планувати робочий день, знаходити час на ресурсну діяльність та відпочинок, й таким чином запобігати професійному вигоранню, консультувати клієнтів, спираючись на професійний досвід і знання, визначати власні цілі для професійного розвитку, регулювати внутрішні процеси рефлексії та визначати перспективи особистісного і професійного самовдосконалення.

Таким, чином, усі види професійної діяльності психолога передбачають володіння організаційною компетентністю, що, в свою чергу, забезпечує високий рівень професіоналізму й розвитку фахівця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванова Т. В. (2019). Психологія. Вступ до спеціальності. Тексти лекцій. Електронне видання. Суми, СумДУ, https://ppst.sumdu.edu.ua/images/pdf/Vstup_PL_Konspekt_Ivanova.pdf

2. Структура професійно-педагогічної культури майбутнього соціального педагога з позицій компетентнісного підходу. (2010). Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems, 26, 208-214. https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/4230

Міхліна Т. В.
Мелітопольський державний педагогічнийуніверситет
імені Богдана Хмельницького

ДІАГНОСТИКА ТРИВОЖНОСТІ УКРАЇНЦІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Проблема тривожності як особистісної властивості завжди була актуальною для психології і посідає важливе місце в сучасній науковій думці. Особливо актуальною вона стає в часи війни.

За визначенням Р. Немова, тривожність – це властивість людини, що проявляється як постійний або ситуативний стан підвищеного занепокоєння, при якому відчувається страх і тривога в певних соціальних ситуаціях [3].

Вивченням теми тривожності займаються такі українські вчені: А. Гринечко, Т. Іванова, І. Зозуля, Л. Левковська, О. Нежинська, Є. Неведомська, О. Халік та ін. Вчені вивчали особливості прояву тривожності, її вплив на різні види діяльності людини, механізми перебігу та чинники і фактори її виникнення тощо.

Встановлено, що тривожність відіграє важливу роль у процесі психічної адаптації людини, виконуючи захисну (передбачення небезпеки і підготовка до неї, що особливо загострюється в час воєнних дій) та мотиваційну функції. Однак надмірно високий рівень тривожності або стійкі її ознаки можуть виражатися в дезорганізованій поведінці, так само як і повна відсутність тривожності може перешкоджати нормальній адаптації, негативно впливаючи на розвиток і продуктивну діяльність особистості [1; 2; 4; 5].

Дослідження проводилось на базі Громадської організації «Центр спільного розвитку «Дієва громада», м. Свалява. В ньому взяло участь 55 осіб віком 19–63 роки (рис. 1). Загалом вибірка склала 88,9% жінок та 11,1% чоловіків.

Для визначення рівня тривожності осіб у період воєнного стану ми використали Шкалу тривожності Ч. Спілбергера [6, с. 90–93].

Результати дослідження показали, що 67,3% досліджуваних мають високий рівень ситуативної тривожності, 32,7% – середній рівень. Респондентів з низьким рівнем не було виявлено.

Результати дослідження за шкалою особистісної тривожності показали

схожі результати: 62,5% досліджуваних мають високий рівень особистісної тривожності, 37,5% – середній рівень. Респондентів з низьким рівнем не було виявлено.

Таблиця 1

Співвідношення рівнів ситуативної та особистісної тривожності за Шкалою Ч. Спілбергера-Ю. Ханіна

Вид тривожності	Рівні вираженості, %		
	Низький	Середній	Високий
1. Ситуативна тривожність	0,0%	32,7%	67,3%
2. Особистісна тривожність	0,0%	37,5%	62,5%

За результатами дослідження за Шкалою Ч. Спілбергера-Ю. Ханіна домінуючим є високий рівень прояву, як ситуативної (67,3%) так і особистісної тривожності (62,5%), що свідчить безпосередньо про наявність стресогенів при реагуванні респондентів на більшість ситуацій у житті.

Отже наші дослідження показали, що більшість респондентів під час війни мають високий рівень тривожності, що може негативно впливати на їхню адаптацію та психічне здоров'я. Це актуалізує проблему розробки шляхів та засобів психокорекції тривожності і укріплення особистісних ресурсів українців у період воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Eysenck H. J. Addiction, personality and motivation. *Human Psychopharmacology.* 1997. 12 (SUPPL. 2). P. 79–87.

2. Гаврилюк О.М. Психологія тривожності підлітків: теоретичний та емпіричний аналіз. Київ: Кондор, 2009. 208 с.

3. Коренєва Ю. Фрустрація і деякі аспекти психічного здоров'я сім'ї. *Психогенеза особистості: норма і девіація*. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. С. 111–115.

4. Левченко В. В., Нежинська О. О. Дослідження тривожності державних службовців в умовах криз. *Габітус.* 2022. Вип. 39.С. 160–165.

5. Лісовенко А. Ф., Алещенко О. С. Медико-психологічні проблеми адаптації населення в умовах пандемії COVID-19. *The II International Science Conference on Science and practical Technologies.* Luxembourg, 2021. P. 476.

6. Романовська Д. Д. Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти. Навчальний посібник. Чернівці : Технодрук, 2014. 133 с.

К.О. Моложон
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Сучасний стан розвитку вищої освіти України характеризується орієнтацією на європейські цінності в освіті та вивчення європейського досвіду організації професійної освіти. Це обумовлено структурною схожістю систем вищої освіти у межах Болонської системи, яка уможливлює їх компаративний аналіз. Окрім цього, сформульовані європейські пріоритети в освіті є цілком суголосними українським. Зокрема, підвищення якості та ефективності освіти, забезпечення якісної підготовки майбутніх вчителів (in-service training) МОН України також визначає національними пріоритетами у вищій освіті (1). Тому, виправданим є інтерес до вивчення системи професійної підготовки вчителів у країнах Європейського Союзу, які займають високі позиції світових рейтингів за критерієм якості та доступності освіти, рівнем професійної підготовки вчителів та рівнем знань учнів, виявлених у міжнародних оцінюваннях.

У контексті співпраці між ЄС та Україною вивчення сучасних моделей професійної освіти і навчання країн Європейського Союзу можна розглядати як джерело інноваційного досвіду, що допоможе підвищити престижність і статус національної професійної освіти і, водночас, сприятиме її реформуванню та інтеграції в європейський та світовий освітньо-науковий простір. Аналіз науково-методичної літератури та нормативних документів дозволяє стверджувати, що недостатньо уваги приділено питанням адаптації зарубіжного досвіду щодо удосконалення та загального розвитку професійної педагогічної освіти в Україні. Зокрема, поза межами наукових досліджень залишається комплексний аналіз впливу європейських інтеграційних процесів на функціонування й розвиток системи вищої педагогічної освіти України.

Розглядаючи вчителів як основних агентів впровадження європейської стратегії розвитку освіти, європейські інституції проголосили педагогічну освіту однією з основ європейської соціальної моделі (2). Метою нашого дослідження є порівняльна характеристика підготовки педагогічних кадрів в університетах

України та країн Євросоюзу. Між системами вищої педагогічної освіти України і країн Євросоюзу існують певні спільні риси та деякі розбіжності. Вища педагогічна освіта України є ступеневою. Університети забезпечують фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку педагогічних працівників за відповідними освітніми чи науковими програмами на різних рівнях вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл), перший (бакалаврський) рівень, другий (магістерський) рівень, третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень, науковий рівень. Управління вищою педагогічною освітою здійснює Міністерство освіти і науки України, а рівні вищої регулюються Національною рамкою кваліфікацій (3).

Підготовка майбутнього вчителя в університетах країн Євросоюзу здійснюється в контексті освітньої стратегії Європейського Союзу, з урахуванням культурної спадщини цих країн та базується на концепціях педагогічної освіти. Вища освіта в Німеччині, як одній із провідних країн Євросоюзу, розвивається в умовах Болонського процесу, адже саме ця країна була одна зі співзасновників Болонської системи навчання. Перший університет у Німеччині був створений у 1386 р. у Гейдельбурзі. Нині тут існує велика кількість закладів вищої освіти. Головна мета їх, як і в Україні, - сприяти всебічному, гармонійному розвитку особистості, забезпечити високий рівень знань студентів. Підготовка педагогічних працівників здійснюється у вищих педагогічних школах та університетах, хоча останні роки спостерігається тенденція інтеграції цих двох закладів вищої освіти. Все частіше вищі педагогічні школи стають університетами. На відміну від інших країн, у Німеччині держава бере на себе повністю відповідальність за фінансування системи освіти. Студент в університеті Німеччини має академічну свободу, тобто самостійно визначає для себе зміст освіти і тривалість навчання. Як зазначає Т.Коваль, "Тривалість навчання відрізняється не лише у різних типах ВНЗ, а й серед закладів однієї групи. Так, підготовка математика триває в Берлінському університеті майже 18 семестрів, а в окремих периферійних університетах – 12 (чи навіть менше)" (4). У Німеччині, Франції та Великобританії існує тісний взаємозв’язок з іншими закладами освіти, зокрема, школами. Підготовка педагогічних працівників включає в себе дві частини: теоретичну та практичну. Теоретична підготовка здійснюється в університетах, а місцеві школи відповідають за практику.

Сучасна система французької освіти, педагогічної в тому числі, формувалася протягом двох століть і вважається сьогодні однією з найбільш передових у світі. Аналітичний огляд наукових джерел дозволяє дійти

висновку про те, що педагогічна освіта була й продовжує залишатися пріоритетним напрямом розвитку системи освіти Франції, що визначає якість професійної підготовки кадрів у всіх сферах функціонування суспільства. У Франції для масової школи передбачає п'ятирічне навчання на базі ступеня «бакалавр»: 3 роки в університеті, де майбутні вчителі проходять академічну підготовку з дисциплін спеціально-предметного та загальноосвітнього компонентів; 2 роки в Університетському інституті підготовки вчителів, де здобувають професійно-педагогічну освіту (5). Організація підготовки викладачів (для університетів, науково-дослідних закладів) передбачає багатоступеневу освіту в університеті на базі бакалаврата і здійснюється як за традиційною системою: 2 роки навчання – диплом про загальну університетську освіту, 1 рік навчання – диплом ліценціата, 1 рік навчання – диплом метризи, 1 рік навчання – диплом про поглиблену вищу освіту, 3 роки навчання – ступінь доктора наук, так і за новою європейською системою – ліценціат, мастер, доктор: 3 роки навчання – ступінь ліценціата, 2 роки навчання – ступінь мастера, 3 роки навчання – ступінь доктора наук (6).

У педагогічній освіті Австрії переважають дві моделі підготовки: одночасна і послідовна. У першому випадку теорія і практика вивчаються одночасно під час здобуття початкової педагогічної освіти. У другому – кваліфікація здобувається шляхом педагогічних досліджень. В Австрії, як і у більшості європейських країн, програми підготовки вчителів середньої школи передбачають спеціалізацію з двох предметів. Студенти можуть розпочати навчання у педагогічному університеті без «атестата зрілості». Університетські навчальні програми дозволяють упродовж перших двох семестрів додатково отримати «атестат зрілості», що дає можливість закінчити навчання не лише зі ступенем бакалавра, але й «атестатом зрілості». Окрім того, таким випускникам надається можливість продовжити навчання в університетах з метою здобуття ступеня магістра. Випускники університетів отримують кваліфікацію: вчитель; викладач закладів вищої освіти; дослідник освіти; вчитель дидактики або загальних курсів; керівник практики в школах; викладач (консультант, координатор, наставник, керуючий), що здійснює контроль професійної діяльності майбутніх учителів. Програми підготовки вчителів мають три рівні (ступінь бакалавра, магістра та доктора), гарантують їм відповідний статус не тільки в Австрії, але і в європейській вищій освіті загалом (7).

Незважаючи на те що в Швейцарії дуже дбайливо ставляться до своїх

національних освітніх традицій, країна однією з перших приєдналась до Болонського процесу. В Швейцарії немає міністерства освіти на національному рівні, координацію освітньої політики здійснює «Швейцарська конференція кантональних міністрів освіти» до складу якої входить 26 кантональних міністрів освіти. Вища освіта у Швейцарії здійснюється у формі курсів (кредитів). Підготовка фахівців базується на трьох циклах: бакалавр (kandidatexamen) 3 роки навчання (180 кредитів); магістра (magisterexamen) термін навчання 1,5 – 2 роки (90-120 кредитів), та доктор філософії PhD (3-5 років навчання). Окрім цього університети пропонують ступінь магістра (magisterexamen) поглибленої підготовки терміном 1 рік навчання (60 кредитів), який не дає права вступу на докторські програми. Ступінь бакалавра або магістра освіти можна отримати після завершення курсу навчання, здобувши 120, 140, 160, 180, 200 або 220 кредитних одиниць (1 тиждень навчання є еквівалентом 1 кредитної одиниці, навчальний рік дорівнюється приблизно 40 кредитним одиницям) (8).

Швейцарія є однією з країн ЄС з найбільшою кількістю університетів (на кожні 614 тис. мешканців у країні припадає один університет). У Швейцарії налічується десять кантональних університетів та два федеральних технологічних інститути. Крім цього, у країні наявні дев’ять університетів прикладних наук (сім державних і два приватних) та чотирнадцять педагогічних університетів, що надають більш спеціалізовану освіту. Відповідальність за координацію та впровадження реформ покладено на три виконавчі органи: Конференцію ректорів швейцарських університетів (Rectors’ Conference of the Swiss Universities), Конференцію ректорів швейцарських університетів прикладних наук (Rectors Conference of the Swiss Universities of Applied Sciences), Швейцарську конференцію ректорів педагогічних університетів (Swiss Conference of Rectors of Universities of Teacher Education), які тісно співпрацюють і звітують перед відповідними державними органами. Ці організації створили Болонські комісії, які координують впровадження реформ, до їх компетенції входить прийняття директив та надання рекомендацій стосовно загальних аспектів реформ, а також координація та підтримка реформування навчальних планів, регулювання вступу до вищих навчальних закладів, мобільність, поточний контроль, вдосконалення, оцінка якості навчання і соціальних аспектів, включаючи й гендерну рівноправність (9).

Система вищої педагогічної освіти в Італії постійно оновлюється та

вдосконалюється. Більшість університетів є державної форми власності та підпорядковуються Міністерству освіти. Італійські університети, приймають учнів 13-річної середньої школи, видають лише чотири види дипломів.

1) Diploma universitario – визнання коротких циклів стандартною тривалістю 2-3 роки в університетах і так звані scuoledirrette a fini spesiali, які мають бути перетворені в майбутньому на повні "дипломні" курси.

2) Diploma di laurea – повний диплом після 4-6 років загальних культурних і наукових студій, які дають право на титул "Dottore". З більшості фахів навчання триває 4 роки.

3) Diploma de specializzazione – професійна кваліфікація спеціаліста після додаткових 1-2 років навчання за програмами, які визначають самі університети (підготовка вчителів ліцеїв тощо).

4) Dottore di ricerca (PhD) – звання доктора з наукових досліджень. Студії тривалістю 3-5 років та дають аспіранту змогу виконати самостійний пошук з оригінальними результатами (10).

Незважаючи на те, що в рамках Європейського Союзу відсутня єдина модель підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів і кожна країна-член європейської співдружності зберігає власну систему, адаптуючи її до загальноєвропейських вимог, вирішення проблеми в цих країнах направлено на вироблення єдиних вимог до педагога, який вивчає європейську тематику. Він повинен мати вищу освіту, бути творчою особистістю, відкритою для всього нового й прогресивного, готовою до постійного підвищення свого професійного рівня, здатною озброїти учнів і студентів відповідними знаннями, уміннями й навичками.

Варто зазначити, що системи професійної освіти і навчання країн ЄС характеризуються зростанням участі соціальних і бізнес партнерів в управлінні їх розвитком, забезпеченням умов для переходу між рівнями освіти, особливо між професійною і вищою, підвищенням якості професійної підготовки кваліфікованих працівників відповідно до потреб і вимог ринку праці. Досвід функціонування систем професійної освіти і навчання в країнах ЄС є цінним для реформування вітчизняної системи професійної освіти в частині: управління професійної освіти із залученням соціальних партнерів; створення нових типів закладів професійної освіти; запровадження нових кваліфікацій, професійних і освітніх стандартів, програм професійної освіти, розроблення нормативно-правової бази дуального професійного навчання учнівської молоді і дорослих. Це сприятиме перетворенню професійної освіти

на важливий фактор сталого соціально-економічного розвитку України, підвищенню її конкурентоспроможності на міжнародному рівні, створенню передумов для професійної реалізації та самореалізації особистості. Поєднання гуманістичних традицій української педагогіки та зарубіжного досвіду виховання особистості, здатної до активних самостійних дій, дозволить створити динамічну, мобільну, конкурентоспроможну модель освітньої системи європейського рівня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. За заг. ред. Ф.Г. Ващука. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: Монографія. Ужгород: ЗакДУ серія «Євроінтеграція: український вимір». 2011;16:10–26.

2. В. О. Радкевич, Л. П. Пуховська, О. В. Бородієнко, О. П. Радкевич, Н. В. Базелюк, Н. М. Корчинська, С. О. Леу ВВА; за заг. ред. ВОР. Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід: монографія. Київ ІПТО НАПН України. 2018;222–4.

3. О.О. Любар; за ред. В.Г. Кременя. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія. Знання. 2005;658–70.

4. Коваль Т. Вища освіта сучасної Німеччини в умовах політичних і технологічних модернізацій. Вища школа України. 2007;4:95–101.

5. Авшенюк Н.М., Дяченко Л.М., Котун К.В., Марусинець М.М., Огієнко О.І., Сулима О.В. ПНО. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів: аналітичні матеріали. Київ, ДКС «Центр». 2017;1:20–6.

6. Сисоєва С.О. КТЄ. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика : навчальний посібник. Рівне Овід. 2012;351–3.

7. Шинкарук В. Основні напрями модернізації структури вищої освіти України. Вища школа. 2007;5:3–5.

8. Ципко В. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в країнах Європейського союзу. Рідна школа. 2008;1–2:78–80.

9. Болюбаш Я. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти: навч. посібн. для слухачів закладів підвищ. кваліфікації системи вищої освіти. ВВП “Компас.” 1997;64.

10. Пуховська Л.П. Сучасні підходи до професіоналізму вчителя в різних освітніх системах. Шлях освіти. 2001;1:20–6.

О.Ю. Оржель, Н.М. Шофолова
Інститут вищої освіти НАПН України

АКТИВАТОРИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Зростання соціальної ролі вищої освіти, її трансформація та модернізація, переосмислення, перевинайдення університетів є світовою тенденцією, характерною для країн Заходу і Сходу, глобального Півдня і глобальної Півночі, обумовленою глобалізацією, конкуренцією, демократизацією та масовізацією вищої освіти, запитом на прискорення соціально-економічного розвитку чи попитом на ринку праці, необхідністю зберегти національну ідентичність чи перемогти у війні, а також іншими чинниками [4, 6, 7, 15].

Не зважаючи на воєнний стан та усвідомлюючи важливість трансформацій у вищій освіті, Українська держава не припиняє її реформування, яке проявляється системному та інституційному рівнях. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року [11] оновлює пріоритети трансформацій у сфері вищої освіти; круглий стіл «Стратегія розвитку вищої освіти України в умовах надзвичайних ситуацій та криз воєнного стану. Розбудова мережі закладів вищої освіти України» [9], що відбувся 23.09.2024 року, мав на меті аналіз та узагальнення результатів реалізації Стратегії розвитку вищої освіти в Україні в умовах воєнного стану, визначення законодавчих передумов та основних концептів розвитку вищої освіти, зокрема модернізації мережі закладів вищої освіти, в контексті євроінтеграції. З метою «створення інноваційного та прогресивного освітнього простору, спрямованого на впровадження ефективних освітніх стратегій для реалізації інтелектуального і творчого потенціалу громадян України, формування та розвитку компетенцій, що відповідають сучасним і прогресивним потребам розвитку суспільства та ринку праці» був заснований Президентський університет [12]; у відповідь на виклики війни для збереження української нації та держави, розвитку людського капіталу, сприяння єдності та розвитку суспільства у 2023 році був заснований Альянс українських університетів [8]. Національний дискурс про необхідність активізації співпраці українських ЗВО із громадами та вироблення державної політики з посилення третьої університетської місії був ініційований проєктом з розвитку потенціалу вищої освіти Програми ЄС Еразмус+ «Університети – громади: посилення співпраці» [14].

Визнаючи значущість і корисність кожної з вищезазначених ініціатив, а також інших, не згаданих тут, мусимо констатувати, що кожна з них, як й інші трансформації у вітчизняній вищій освіті, є недостатньо системними, оскільки були запроваджені у відриві від стратегічного бачення більшої системи під назвою «Україна», або «українське суспільство». Наразі для планування глибинних стратегічних реформ у вищій освіті Українській державі бракує бачення післявоєнного українського суспільства, розуміння його потреб, визначення цілей і пріоритетності його трансформацій.

У загальних рисах, спираючись на проєкт Плану відновлення України [13], ключові напрями реформування системи «Україна» можна сформулювати як наступні: модернізація економіки, інноваційний розвиток, європейська інтеграція, справедливе суспільство, соціальне згуртування та інклюзія. Вища освіта є фактором / чинником розвитку українського суспільства та інструментом досягнення цілей його модернізації та трансформацій.

В очікуванні стратегічного системного бачення майбутнього вищої освіти України та українського суспільства для планування їх докорінних реформ можна зосередитись на розвитку enablers (від дієслова «enable» – уможливлювати; термін широковживаний у теорії змін, теорії систем) – активаторів, чинників успіху, передумов та обставин, необхідних для реалізацій системних змін вищого порядку [1, 3, 5].

На нашу думку, до таких активаторів належать: Люди, Соціум, Безпека, Довкілля, Технології, Міжнародна допомога (фінансова, технічна, гуманітарна). Ці активатори мають створити екосистему для модернізації економіки, інноваційного розвитку, європейської інтеграції, зцілення суспільства від травм війни, забезпечити вихід України на глобальні ринки, гарантувати стійкий і стабільний поступ Української держави, її безпеку у довгостроковій перспективі.

Активатори, що уможливлюють відновлення та розвиток, значною мірою забезпечуються (формуються, надаються, продукуються) системою вищої освіти, оскільки ґрунтуються на знаннях найвищого рівня новизни та складності [10]. Чотири активатори з п’яти – Соціум, Безпека, Довкілля, Технології, Міжнародна допомога – уможливлюються активатором Люди, який стоїть першим у списку пріоритетних завдань вищої освіти. Детальніше зміст активаторів розкрито у Таблиці 1.

Таблиця 1. Активатори розвитку вищої освіти України

Активатор	Дескриптори (змістовне наповнення)	Дії, заходи, виклики для вищої освіти
Люди	Інтелектуальний капітал Особистісний розвиток Емоційний інтелект Здоров'я (фізичне, ментальне (психологічне)) Особливі освітні потреби певних категорій громадян Здатність та бажання вдосконалюватись та навчатись упродовж життя (growth mindset) [2]	- на додаток до перегляду ступеневих програм пропозиції короткотермінових, вечірніх, онлайн та інших (за запитом) програм і курсів з особистісного розвитку (e.g. лідерства, компетентності 21 сторіччя), професійного розвитку, перекваліфікації, психологічного здоров'я, задоволення попиту осіб з особливими освітніми потребами; - збільшення пропозиції освітньо-професійних програм у галузі знань Медицина (лікувальна справа, реабілітація, громадське здоров'я)
Соціум	Соціальний капітал Зцілення травм війни, окупації, міграції та переміщення Дискурс про національну ідентичність, цінності, оновлення ціннісної парадигми для повоєнної України Визнання розмаїття повоєнного українського суспільства Опанування навичками комунікації та взаємодії у різних соціально-культурних контекстах та ситуаціях Активізація дискурсу, поширення практик соціального згуртування та інклюзії [складено із врахуванням 2]	- перегляд та оновлення дисциплін, освітніх програм гуманітарного циклу з метою включення питань, дотичних до інклюзії, згуртування, цінностей, формування національної ідентичності - дослідження проблем соціальної інклюзії, згуртування, взаємодії, емпатії, комунікації тощо в умовах розмаїття, травм та криз повоєнного українського суспільства; - на основі знань, здобутих за результатами досліджень, запровадження програм і проєктів з розвитку соціальної взаємодії, національної ідентичності, розвитку емпатії, комунікації

		та розв’язання конфліктів, сприяння соціальній інклюзії та згуртуванню; - освітні програми, проєкти з розвитку громадянської компетентності
Безпека	Усвідомлення наявних небезпек на рівні міста, району, регіону, національному рівні та розвиток спроможності їм протистояти Формування безпекової культури усіх категорій громадян	- пропозиція просвітницьких безпекових програм для різних категорій громадян (діти – підлітки – дорослі – літні люди) і професій; - комунікаційні кампанії з розвитку безпекової культури; - розроблення міждисциплінарних ступеневих програм з безпековим компонентом (кібер, екологічна, інформаційна, національна безпека); - активізація міжнародної співпраці за напрямом безпеки
Довкілля	Усвідомлення екологічних небезпек, розвиток спроможності їм протистояти Формування екологічної культури усіх категорій громадян Утвердження зеленого мислення Поширення екологічно безпечних (зелених технологій)	- пропозиція просвітницьких програм для різних професійних та вікових груп (фокус: бізнес, промисловість, дорослі, літні люди); - комунікаційні кампанії з екологічної культури; - розроблення міждисциплінарних ступеневих програм з екологічним компонентом (право, економіка, бізнес, менеджмент, журналістика, безпека тощо); - активізація міжнародної співпраці за напрямами екологія, довкілля, запобігання змінам клімату

Технології	Творення нових знань, їх перетворення у технології (включно із соціальними технологіями), необхідні для відновлення та інноваційного розвитку Формування інноваційної екосистеми на національному, регіональному, інституційному рівнях: інноваційні стратегії, інфраструктура, плекання та розвиток талантів, інноваційні інвестиції Формування культури інноваційності у різних вікових груп (зокрема звички, традиції шукати рішення для виникаючих проблем у наявних знаннях та / або творити нові знання для розв'язання існуючих проблем) Розвиток Open Science, Citizens' Science Розвиток дослідницької доброчесності	- активізація міжнародної співпраці у дослідницькій та інноваційних сферах - посилення дослідницької компетентності університетів - визнання та винагорода талановитих дослідників, новаторів - заохочення та винагорода персоналу, студентів, залучених до інноваційної діяльності - перетворення ЗВО в Open Knowledge Institutions (відкриті знаннєві інституції) або Centres of Regional Innovation Ecosystems (осередки/центри регіональних інноваційних екосистем) - промоційні кампанії з розвитку культури інноваційності, Open Science, Citizens' Science - пропозиція короткотермінових освітніх програм з розвитку дослідницької компетентності різних вікових та професійних груп
Міжнародна допомога (фінансова, технічна, гуманітарна)	Розвиток спроможності до використання міжнародної допомоги (capacity to digest) на інституційному, регіональному, національному рівнях Заохочення університетського персоналу і студентства із розвиненою компетентністю щодо міжнародного співробітництва до участі у проєктах, програмах відновлення	- пропозиція короткотермінових освітніх програм, курсів з міжнародного співробітництва для різних вікових та професійних груп; - розроблення та запровадження університетської стратегії, програми участі ЗВО у процесах відновлення, визначення потенційного внеску у процес відновлення, окреслення можливих заходів і завдань, до яких

	Активне залучення українських ЗВО до програм, проєктів відновлення у якості різних акторів / гравців: розробників, експертів з оцінювання проєктних заявок, консультантів та радників на етапі виконання, експертів з моніторингу виконання проєктів та оцінювання їх результатів, виконавців	готові долучитись персонал і студентство; - визнання та винагорода персоналу і студентства, залучених до участі у проєктах міжнародного співробітництва; - комунікаційна кампанія всередині університету та поза його стінами про інтерес та спроможність ЗВО брати участь у процесах відновлення, промоція / самореклама на різних майданчиках, серед різних груп стейкхолдерів; - утворення консорціуму університетів, що беруть участь у проєктах відновлення для обміну досвідом, об'єднання зусиль, посилення спроможності та впливу

Складено авторами

Отже, на етапі повоєнного відновлення закладам вищої освіти варто зосередити свої зусилля на формуванні активаторів, щоб забезпечити реалізацію системних змін вищого порядку та успіх післявоєнних трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Brullo, T., Barnett, J., Waters, E. et al. (2024). The enablers of adaptation: A systematic review. npj Clim. Action 3, 40. https://doi.org/10.1038/s44168-024-00128-y

2. European Commission: Joint Research Centre, Sala, A., Punie, Y., Garkov, V. and Cabrera, M. (2020). LifeComp – The European Framework for personal, social and learning to learn key competence, Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2760/302967

3. Quay Consulting. Change Management: A Critical Enabler in Successful Transformation. https://www.quayconsulting.com.au/news/change-management-a-critical-enabler-in-successful-transformation/

4. Reimagining Higher Ed. https://reimaginghighered.org

5. Tomo, A., Mangia, G., & Consiglio, S. (2020). Information systems and information technologies as enablers of innovation and knowledge creation and sharing in professional service firms. Technology Analysis & Strategic Management, 32(9), 1082–1097. https://doi.org/10.1080/09537325.2020.1742880

6. Watson, W. R., & Watson, S. L. (2014). Redesigning Higher Education: Embracing a New Paradigm. Educational Technology, 54(3), 47–51. http://www.jstor.org/stable/44430273

7. Wildavsky, B., Kelly, A. P. & Carey, K. (Eds.). (2011). Reinventing Higher Education: The Promise of Innovation. Harvard Education Press, Harvard, 296 p. https://aca-secretariat.be/newsletter/reinventing-higher-education-the-promise-of-innovation/

8. Альянс українських університетів. https://auu.com.ua

9. Круглий стіл «Стратегія розвитку вищої освіти України в умовах надзвичайних ситуацій та криз воєнного стану. Розбудова мережі закладів вищої освіти України». https://ihed.org.ua/events/krugl-stil_23-09-2024_strategiya-rozv-vo-ukrayiny-v-nadzvych-sytuatsii/

10. Огнев'юк, В., & Луговий, В. (2022). Проблема кількості та якості у вищій освіті в контексті університетської мережі в Україні. Освітологічний дискурс, 37(2), 1–17. https://doi.org/10.28925/2312-5829.2022.21

11. Освіта переможців. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року. https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Strateh.plan.diyalnosti.MON.do.2027.roku.pdf

12. Питання проекту «Президентський університет». Указ Президента України №217/2021 від 31 травня 2021 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217/2021#Text

13. План відновлення України. https://recovery.gov.ua/

14. Проєкт ЄС Еразмус+ «Університет - громади: посилення співпраці». https://unicom.community/

15. Університет XXI століття: чи і як можливе перевинайдення українського університету? https://ucu.edu.ua/events/universytet-hhi-stolittya-chy-yak-mozhlyve-perevynajdennya-ukrayinskogo-universytetu/

А. Остенда
Сілезька академія
Н. Фалько, І. Остополець
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Т. Несторенко
Бердянський державний педагогічний університет

СПІВПРАЦЯ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ: CASE STUDY

Виповнюється чотири роки Угоді про співпрацю між Мелітопольським державним педагогічним університетом імені Богдана Хмельницького (МДПУ) та Сілезькою академією (до 2022 року – Вища школа технічна в Катовіце, Республіка Польща). У зв'язку з цим хочемо підкреслити важливість співпраці наших університетів саме у період активних реформ як у польській, так і українській системах освіти.

З 1.10.2018 вступив в силу новий закон про вищу освіту в Польщі [5]. Він надав основні вектори комплексного реформування вищої освіти у Польщі у всіх сферах діяльності університетів. Згідно з цією реформою, яку також називають «Конституцією для науки», у вищих навчальних закладах Польщі змінюються Статути освітніх закладів, надається більша автономія університетам, змінюються і спосіб отримання вчених ступенів, і модель фінансування освітніх закладів тощо. У вищих навчальних закладах з'явився новий орган – Рада університету. Великого значення набуває студентське самоврядування. Едукація здобувачів вищої освіти є студентоцентрованою.

В Польщі попередня система освіти піддавалась критиці. Алгоритм, від якого залежала дотація (державне фінансування), була побудована, насамперед, на підставі кількісних показників, а не якісних. Одним з головних критеріїв була кількість студентів, які навчаються у закладі вищої освіти. З цієї причини, університети конкурували за кожного абітурієнта, і це призводило до зниження рівня якості освіти.

Згідно з новим Законом, зменшується кількість студентів, але це не означає катастрофу для вищої освіти Польщі, адже загальна сума фінансування навчальних закладів не скорочується. Отже, при такому реформуванні важливішою стає не кількість студентів, а результат навчання, наприклад, кількість випускників, які успішно завершили навчання і набули

необхідних професійних компетенцій, проведення наукових досліджень та інші їх досягнення тощо.

Сьогодні в Україні також відбуваються зміни в системі освіти загалом, і вищої освіти зокрема. Вони пов'язані з процесами оновлення освітніх програм, що відбувається в останні десятиріччя також і у європейських країнах та пов'язано з визнанням значущості освіти і науки як рушіїв суспільного добробуту та прогресу. Саме тому вказати на можливі шляхи вдосконалення структури і змісту вітчизняної освіти може зарубіжний досвід. Отже, вивчення досвіду реформи системи освіти у Польщі, особливо досягнень та подолань перешкод на її шляху, є надзвичайно актуальним для України.

При цьому Україна долає ті ж труднощі, з якими зіткнулася польська система освіти. До таких труднощів можна віднести недостатнє фінансування, реорганізацію шкіл, повільні зміни у якості освіти, проблему перекваліфікації кадрів, працевлаштування вчителів, зростання захворюваності дітей та багато інших. Крім того, однією із негативних тенденцій, що свідчить про незадовільний стан української освіти, є її невідповідність європейським та світовим ринкам праці. В українському суспільстві існує ситуація, коли звичайний зв'язок між рівнем освіти, можливістю отримати роботу та оплатою праці розірвано. До того ж більшість легальних європейських ринків праці недосяжні для українців. Усе це вимагає змін не тільки в освіті, а й у політиці, економіці, управлінні.

Офіційно наукове співробітництво української та польської держав бере початок із підписання угоди про наукове співробітництво між Україною та Польщею ще в 1997 р. В 2015 р. між Міністерством освіти і науки України та Міністером національної освіти Республіки Польща була укладена угода про співробітництво в галузі освіти [2]. Сам факт приєднання України до Болонського процесу активізує співробітництво у галузі науки і освіти, зокрема в такій формі, як безпосередні зв'язки між вищими навчальними закладами обох країн.

В рамках угоди про співпрацю між Мелітопольським державним педагогічним університетом імені Богдана Хмельницького і Сілезькою академією здійснюється наступна робота:

- у сфері освітньої діяльності: обмін досвідом в галузі організації навчального процесу і методики викладання; реалізація програми мобільності викладачів і студентів; проведення науково-методичних конференцій і семінарів із проблем впровадження сучасних методів навчання; обмін

науковою, навчально-методичною літературою і програмними продуктами; спільна підготовка і видання навчальних посібників та ін.;

- у сфері наукової діяльності: спільна участь в організації і роботі науково-практичних конференцій і семінарів, в тому числі студентських; підготовка і видання спільних наукових праць; проведення двосторонніх наукових стажувань викладачів, аспірантів і студентів; обмін науково-технічною літературою, що видається викладачами і співробітниками університетів;

- у сфері культури: організація заходів з метою кращого ознайомлення українських громадян з польською культурою і польських громадян – з українською; обмін запрошеннями для участі у фестивалях, конкурсах та інших культурно-масових заходах, що проводяться університетами.

За вказаний період МДПУ та Сілезькою академією було проведено більше десяти спільних міжнародних науково-практичних конференцій, науково-методичних семінарів, на яких обговорювалися проблеми реформування систем освіти в країнах ЄС, особливості підготовки науково-педагогічних кадрів в Україні та країнах ЄС, круглих столів, де порушувалися питання гуманітаристики та обговорювалися проблеми підвищення якості освіти в країнах-партнерах, понад два десятки майстер-класів і тренінгів.

У польському журналі «Zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Technicznej», який індексовано в наукометричній базі Index Copernicus і видається академічним видавництвом Сілезької академії, опубліковано більше десяти наукових статей викладачів Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького, в тому числі і в співавторстві з польськими колегами. Спільно польськими вченими опубліковано низку статей у європейських журналах, колективних монографіях та конференційних збірниках наукових праць.

Важливим для наших університетів був міжнародний проект «Євроінтеграція в освіті, науці і культурі», в програму якого входили участь у наукових, освітніх і культурних заходах, а також відвідування європейських університетів і ознайомлення із особливостями едукаційного процесу у них. Вагомими формами роботи у розширенні студентської та викладацької академічної мобільності стали освітньо-ознайомчі поїздки до вищих навчальних закладів Польщі, Чехії, Словацької республіки та Німеччини, які здійснювалися в рамках цього проекту. В них брали активну участь і викладачі

та студенти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького.

Крім цього, внаслідок такої спільної взаємодії і домовленостей між університетами, польські вчені можуть здійснювати бібліотечні пошуки в каталогах наукових бібліотек різних вишів України, а українські вчені можуть працювати з бібліотечними фондами у Польщі. Ці дослідження стосуються удосконалення викладання окремих дисциплін, дидактики, методики використання найновітніших технічних засобів навчання. Науково-практичні конференції, які проходять у навчальних закладах Польщі і України, сприяють поглибленому вивченню не тільки наукового та історичного досвіду, але й вивченню педагогічного потенціалу обох країн.

Українці мають можливість спостерігати за роботою своїх колег: викладачі обмінюються педагогічним досвідом, а студенти можуть порівнювати рівень завантаженості їх однолітків, знайомитися з освітніми програмами і напрямками та особливостями навчання у європейських університетах.

Якщо порівняти роботу приватних навчальних закладів Польщі і України, відмітимо, що в Польщі держава жорстко контролює кількість студентів, які навчаються на денній та заочній формі, кількість годин на вивчення освітнього компоненту, рівень підготовки викладацького складу тощо.

На думку багатьох українських викладачів, було б бажано запозичити деякі елементи методики викладання польських колег. Польські педагоги вважають, що їм є теж багато чому повчитися у українських колег. Зокрема, їх зацікавили такі форми проведення практичних занять, як колоквіуми, бліц-опитування, дебати і дискусії, де відбувається висловлення власних думок з приводу тієї чи іншої проблематики.

Зростання кількості та інтенсивності наукових контактів не повинно розглядатись як самоціль. У першу чергу, треба виходити з того, що такий рівень сприяє кращому порозумінню між народами, усвідомленню спільності європейського дому, і без сумніву, є важливим чинником стратегічного партнерства між двома країнами.

Висновок. Розвиток співробітництва у галузі науки та освіти є одним із важливих шляхів залучення двох Центральноєвропейських країн – України і Польщі – як активних суб’єктів творення інноваційної моделі розвитку, до світової скарбниці інтелектуальної власності. Зміст та механізми цієї співпраці в XXI ст. все більше набирають цивілізованих ознак, базуються на

фундаментальних цінностях громадянського суспільства. Пріоритетом співпраці в галузі освіти та науки між Україною та Польщею є підвищення якості освітніх послуг університетів, а також розширення можливостей міжлюдських контактів. Водночас, розширення наукових та освітніх зв'язків розглядаються Україною й Республікою Польща як свідчення політичного порозуміння та запорука сталості економічних відносин між країнами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Остополець, І., Несторенко, Т., Остенда, А. (2019). Наукове, освітнє і культурне співробітництво України і Польщі: потенціал розвитку. Improving the life quality: view of scientists. Volume of Scientific Papers. The Academy of Management and Administration in Opole, 609-614. https://shorter.me/j26yo.

2. Угода між Міністерством освіти і науки України та Міністром національної освіти Республіки Польща про співробітництво в галузі освіти. 19.01.2015. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_180#Text

3. Nestorenko, T., Nestorenko, O., Peliova, J. (2017). Displaced and Fake Universities – Experience of Ukraine. Economic, Political and Legal Issues of International Relations. Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, 265-271. https://shorter.me/zRj_R.

4. Ostenda, A. Nestorenko, T. (eds.) (2022). Digitalization and information society. Selected issues. Monograph. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts, University of Technology, Publishing House of University of Technology, 53. https://shorter.me/bX00q.

5. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (2018). Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. https://shorter.me/WV_ar.

Є.С. Подаков
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах глобалізаційних змін відбувається модернізація технологій, перехід до інформаційно-технологічного суспільства, утвердження пріоритетів сталого розвитку. У сучасному світі, де технології розвиваються з небаченою швидкістю, цифровізація стає не лише трендом, а й необхідністю

для виживання та процвітання. Цей процес, що включає впровадження новітніх інформаційних технологій, змінює традиційні підходи до освітнього процесу, створюючи нові можливості та виклики. Розвиток суспільства, а відповідно, і людини постає як головна мета, пріоритетний показник, основний важіль сучасного прогресу. Згідно норм діючого законодавства освіта має стати стратегічним ресурсом покращання добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Разом з тим виникає потреба в перебудові галузі освіти відповідно до сучасних вимог держави, суспільства, тому постають завдання забезпечити пріоритетність розвитку освіти і науки, першочерговість розв´язання їх нагальних проблем [2, 3].

Особливе місце в загальнодержавній системі освіти України займають заклади вищої освіти, які мають працювати, на перспективу розвитку суспільства. Професійна школа, яка об´єднує заклади вищої освіти всіх рівнів, повинна спрямувати свої зусилля до розв´язання складних сучасних проблем. Заклади вищої освіти та науково-дослідні інститути України мають достатній науковий та інтелектуальний потенціал, щоб упродовж 10-15 років перебудувати систему професійної підготовки фахівців у контексті нових світоглядних, соціальних і економічних потреб та новітніх тенденцій [1].

Відтак, освітня діяльність у ВНЗ має ґрунтуватися на таких основних постулатах:

1) відповідність освіти потребам соціально-економічного розвитку суспільства;

2) забезпечення інтелектуального розвитку особистості, оволодіння нею ефективними методами самостійної пізнавальної діяльності;

3) формування у молодих поколінь високих морально-духовних якостей на засадах загальнолюдських і національних цінностей;

4) розвиток високої екологічної культури й відповідальності за збереження довкілля. Розв´язання цих складних завдань залежить насамперед від цілеспрямованої, науково обґрунтованої діяльності педагогів вищої школи, які володіють науковими знаннями з теорії та методики професійної освіти.

Модернізація вищої освіти в Україні потребує врахування загальних тенденцій розвитку систем вищої освіти у контексті світових інтеграційних процесів. У межах реформ, що відбуваються у сфері вищої освіти [1, 3], можна виділити такі тенденції:

1. За останнє десятиліття істотно змінилося освітнє середовище в

інформаційному суспільстві, як наслідок появи нових можливостей. Для молодого «цифрового покоління» мережевий простір стає віртуальною реальністю, в якій вони проводять значну частину свого часу, отримуючи необхідну інформацію, здійснюючи інтерактивну взаємодію з іншими користувачами мережі. З'являється багато перспектив поповнювати свої знання через мережу Інтернет. Виникає проблема розробки нової освітньої парадигми навчання і виховання студентів в умовах сучасного інформаційного простору.

2. У структуру освітнього процесу має закладатися вироблення здатності до дослідницької, конструкторської, винахідницької діяльності, спрямованої на формування навичок самостійного пошуку перспективних напрямів методології досліджень і відповідних розробок.

3. Тенденція оптимістичного ставлення до можливостей дітей та молоді незалежно від їх природного потенціалу і соціального положення, які можуть успішно навчатися за умови кваліфікованого викладання; висловлюється думка про позитивні можливості учнів щодо засвоєння усіх програмних навчальних дисциплін. Такий підхід впливає на вирішення головного питання: конструювання базового змісту освіти, що є обов'язковим для всіх і відповідає вимогам сучасної цивілізації.

4. Формування такого важливого напряму як наукова освіта. Перебудова освітнього процесу спрямована на те, щоб засвоєння знань мало творчий характер і закладало б підґрунтя для науково-дослідної і конструкторської діяльності.

5. Посилення диференціації та індивідуалізації освітнього процесу шляхом розвитку варіативних освітніх програм, орієнтованих на різні категорії студентів, а також розробка індивідуалізованих програм і визначення темпів навчання стосовно персональних особливостей і здібностей кожного студента.

6. Активний пошук нової методичної системи, яка орієнтована не тільки на інтелект особистості, але й на чуттєву та підсвідому сферу особистості, спрямовану на те, щоб студент з пасивного об'єкту перетворювався на суб'єкт навчального процесу.

7. Активне упровадження принципів безперервної освіти, створення нових типів навчальних закладів для неформальної освіти: народні будинки; громадські мережі саморегульованої освіти; інформаційно повчальні центри, суспільні зали, центри освіти жінок. Відбувається реалізація принципів

безперервної системи освіти. До таких належать: а) поступальність у формуванні і збагаченні творчого потенціалу особистості; б) вертикальна і горизонтальна цілісність пожиттєвого освітнього процесу; в) інтеграція навчальної і практичної діяльності; г) урахування особливостей структури і змісту освітніх потреб людини на різних стадіях її життєвого циклу; д) змістова спадкоємність висхідних ступенів освітніх щаблів; е) єдність професійної, загальної і гуманітарної освіти; ж) самоосвіта в періоди між стадіями організованої навчальної діяльності; з) інтеграція формальної, неформальної та інформальної складових безперервного освітнього процесу.

8. Суттєво трансформується зміст вищої освіти, що передбачає: посилення соціальної і гуманітарної складових освіти. Останнє може бути реалізовано через збільшення відносного обсягу предметів соціально-гуманітарного циклу.

9. Важливою новацією у вирішенні проблеми змісту освіти є стандартизація, яка аналізується і впроваджується як у державах з децентралізованою системою освіти (США, Великобританія та ін.), так і в країнах, де завжди існували державні навчальні плани і програми.

Підсумовуючи, можна зазначити, що модернізація системи вищої освіти в Україні спрямована на розвиток фундаментальної науки, українських і світових культурних цінностей, орієнтації на ідеали демократії і гуманізму, які необхідні для існування та розвитку громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посібник / за ред. В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. - Тернопіль: Навчальна книга, Богдан, 2004. - 384с.

2. Закон України «Про вищу освіту» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004.

3. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. - 2002. - 23 квітня.

Пільщіков І.С.
Інститут вищої освіти Національної академії
педагогічних наук України

ТЕНДЕНЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Повномасштабна військова агресія російської федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 року, стала викликом для країни, її суверенітету та незалежності.

Суттєвими викликами для сфери вищої освіти є:

− загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, обмеження доступу до базових потреб людини;

− масштабні руйнування освітньої інфраструктури: пошкодження приміщень закладів освіти, навчальної матеріально-технічної бази, навчально-виробничих баз практики;

− вимушене масштабне переміщення учасників освітнього процесу в межах України та за кордон, що призвело до значних втрат контингенту здобувачів освіти, педагогічного й викладацького складу;

− загострення проблеми забезпечення доступу до освіти українським студентам, порушення неперервності освітнього процесу;

− втрата управлінського освітнього контролю на територіях, що потрапили під тимчасову окупацію або перебувають у зоні активних військових дій, насильницька переорієнтація українських здобувачів освіти на російські навчальні програми, підручники, примусовий перехід на російську мову навчання на тимчасово-окупованих територіях;

− зменшення видатків державного та місцевих бюджетів на освіту [1, с. 12].

Основним напрямом розвитку вищої освіти України під час воєнного стану буде її адаптація до європейських аналогів у контексті реалізації статусу країни-кандидата на членство в Європейському союзі, яка буде здійснюватися за такими векторами:

− гармонізація законодавчо-нормативного, інституційного та методологічного забезпечення сфери вищої освіти;

− приведення Національної рамки кваліфікацій відповідно до норм і положень Європейської рамки кваліфікацій (щодо освітньої кваліфікації фахового молодшого бакалавра, четвертого рівня для випускників

профільних шкіл тощо), адаптування Національної системи кваліфікацій до європейських аналогів, діяльності вітчизняних інституцій, що забезпечують якість вищої та фахової передвищої освіти (Національне агентство з якості вищої освіти);

– формування системи державно-приватного й соціального партнерства у сфері підготовки фахівців між провайдерами освітніх послуг та їх користувачами/споживачами, зокрема роботодавцями й організаціями, як державними, так і приватними;

– запровадження в практичну діяльність закладів вищої освіти та закладів фахової професійної військової освіти (далі – ЗФПВО) підготовки та перепідготовки кадрів і підвищення їх кваліфікації за мікро-кваліфікаціями [2].

Пріоритетними напрямами при визначенні обсягів підготовки фахівців із вищою освітою у ЗВО України з оплатою виробництва й надання послуг у сфері вищої освіти за рахунок державного та регіональних бюджетів у воєнний період слід визнати їх призначення для:

1) Збройних Сил України;

2) підготовки поліцейських, національних гвардійців, рятувальників, прикордонників (ЗВО системи МВС);

3) підприємств військово-промислового комплексу України;

4) аграрно-промислового комплексу України;

5) сфери освіти України з метою забезпечення конституційного права громадян на безоплатну освіту в державних і комунальних закладах освіти (у державних та комунальних ЗВО – на конкурсних засадах);

6) сфери охорони здоров'я України з метою забезпечення конституційного права громадян на безоплатну медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я Міністерства охорони здоров'я України. [3, с.82]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Osvita Ukrayiny v umovakh voyennoho stanu. Informatsiyno-analitychnyy zbirnyk. Instytut osvitn′oyi analityky, 2022 [Education of Ukraine under martial law. Informational and analytical collection. Institute of Educational Analytics], 2022. 358 p. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirnOsvita.Ukrainy.

1. Освіта України в умовах воєнного стану. інформаційно-аналітичний збірник. інститут освітньої аналітики, 2022. 358 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirnOsvita.Ukrayiny

2. Освіта України в умовах воєнного стану: управління, цифровізація, євроінтеграційні аспекти. 2022. 360с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/book-of-abstracts_ssiiea_2022.pdf

Д.В. Поліщук
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ЧАС ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі перед дошкільною, шкільною, вищою освітою, а також перед освітнім процесом та його учасниками постають нові виклики та завдання, які потребують вирішення. Пандемія коронавірусу, повномасштабне вторгнення рф на територію України також внесли певні зміни в освітній процес. Незважаючи на всі ці виклики, населення в Україні пристосувалося до життя в суворих умовах сьогодення, люди почали більше цінувати рідних, проводити більше часу з рідними, друзями та близькими; освітні навчальні заклади почали застосувати дистанційну або дуальну форму навчання, жодного дня не припиняючи навчати дітей, підлітків, дорослих. Люди почали цінувати час.

Час є філософським поняттям. Час є форма буття матерії, що виражає тривалість її існування, послідовність зміни станів у змінюванні і розвитку всіх матеріальних систем. У природничо-науковій літературі поняття час нерідко вживається як синонім поняття тривалість. [2, с. 267].

З аналізу наведеного вище поняття можна дійти висновку, що час характеризується такими складовими елементам: 1) тривалість; 2) змінюваність та 3) розвиток. Будь-яке явище, яке існує, має певні часові обмеження, які визначають його тривалість. Протягом існування певного

явища, тобто протягом тривалості явища, це явище може змінюватися та розвиватися.

На нашу думку, змінюваність та розвиток певного явища протягом його тривалості може бути як суб'єктивним, тобто не залежить від будь-яких подій, та об'єктивним, тобто зміна певного явища може відбуватися за бажанням та під контролем конкретної особи.

Суб'єктивну зміну явища протягом його тривалості можна пояснити таким прикладом, як старіння людини, оскільки людина не прикладає жодних зусиль для того, щоб постарішати. Натомість об'єктивна зміна явища – це конкретні дії людини або іншого чинника, що призводять до зміни явища та його розвитку, наприклад створення власного бізнесу та його подальший розвиток.

У своїх попередніх дослідженнях, ми вже зазначали про те, що характерною особливістю організаційної культури майбутніх викладачів є певний життєвий цикл, який розрахований на період навчання, протягом якого кількість майбутніх викладачів є не змінною (в основному) і може складати для бакалаврату 4 роки, магістратури 1,5-2 роки, для аспірантури 4 роки [3, 118]. У цьому випадку час є визначальним чинником для формування організаційної культури майбутніх викладачів, оскільки він обмежений конкретним період існування, який відомий наперед і саме під час цього періоду необхідно вживати заходів для формування організаційної культури майбутніх викладачів, а також саме протягом цього періоду часу, необхідно докласти зусиль для зміни та розвитку організаційної культури майбутніх викладачів, для того, щоб досягти бажаного результату. Після закінчення періоду навчання, змінити, сформувати та розвинути організаційну культуру майбутніх викладачів буде досить складно, а іноді навіть і не можливо, оскільки після закінчення навчання та подальшого працевлаштування, майбутні викладачі, які вже будуть викладачами, не матимуть змогу сформувати організаційну культуру тими засобами, способами та шляхами, які можна використати у період їх навчання. Тому для формування організаційної культури майбутніх викладачів час є одним із визначних чинників, який впливає на формування організаційної культури. Окрім цього, у період навчання, формування організаційної культури може відбуватися як суб'єктивно, наприклад, у випадку, коли майбутні викладачі неусвідомлено будуть копіювати поведінку та певні дії від студентів старших курсів через призму постійних контактів та спілкування з ними, а також і об'єктивно, коли

для формування організаційної культури, а саме її зміни та розвитку, майбутні викладачі будуть прикладати зусилля, вчиняти певні дії, тобто діяти усвідомлено.

Причому, на нашу думку, важливим періодом для початку формування організаційної культури майбутніх викладачів, є саме початок навчання. Це пояснюється декількома причинами: 1) встановлений період навчання; 2) можливість встановити чіткі цілі та завдання, а також 3) необхідність формування організаційної культури у незначний період час для отримання бажаних результатів.

Ми також погоджуємось із думкою С. Гайдученко про те, що: «змінити культуру організації легше в перехідні періоди від її створення до зростання і від зрілості до занепаду», а також про те, що: «чим менший вік організації, тим менші сталі у неї цінності. Зміна культури вірогідніша в молодій організації» [1, с. 28].

Незважаючи на те, що С. Гайдученко зазначає про зміну організаційної культури організації, це також можна застосувати і для зміни організаційної культури майбутніх викладачів, оскільки у даному випадку, зміна організаційної культури не залежить від певних способів чи засобів, а стосується виключно періоду, коли зміна організаційної культури може бути найбільш ефективною.

Окрім цього, час є тим важливим чинником, яким майбутні викладачі вищої школи повинні «вміти» користуватися, тобто планувати, розподіляти та використовувати найбільш ефективно. Це вміння повинно зберегти для майбутніх викладачів певні ресурси у майбутньому та раціонально використовувати час, зокрема вміло та ефективно організовувати час своє роботи.

Отже, час є одним із визначних чинників, який впливає на формування організаційної культури, причому цей вплив може здійснюватися як усвідомлено, тобто об’єктивно (шляхом вжиття відповідних дій), так і суб’єктивно, тобто неусвідомлено. Крім цього, час – це категорія, яка постійно змінюється і може призвести до змін в організаційній культурі та допомогти сформувати організаційну культуру майбутніх викладачів. Час – це те, на що вплинути не можна, але лише після «проходження» певного часу можна зрозуміти на які результати можна очікувати та підкорегувати певні зміни для найбільш ефективного формування організаційної культури майбутніх викладачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайдученко С. О. Організаційна культура : конспект лекцій для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. Бекетова, 2020. 75 с.

2. Горлач М.І., Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М., Требін М.П. та ін. Основи філософських знань. Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 1028 с.

3. Romanovskiy Olexandr, Polishchuk Denys. Leadership as one of the main conditions for the formation of organizational culture of future higher education teachers. Лідери XXI століття. Погляд у майбутнє : зб. наук.-прак. конф., м. Харків, 26-27 жов. 2023 р. Харків : НТУ «ХПІ», 2023. С. 117-119.

М.В. Саюк
Інститут вищої освіти
Національної академії педагогічних наук України

ДУАЛЬНІСТЬ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ОСВІТНІХ ЛІДЕРІВ В НІДЕРЛАНДАХ

Для професійної підготовки освітніх лідерів в Нідерландах характерною ознакою є практико-орієнтованість освітнього процесу. Акредитовані магістерські програми з освітнього лідерства пропонуються щонайменше у 10 закладах вищої освіти Нідерландів: Schouten University of Applied Sciences (SUAS), NHL Stenden Hogeschool, Marnix Academie, Driestar educatief, Stichting Hogeschool Viaa, Christelijke Hogeschool Ede, Hogeschool INHOLLAND, Saxion Hogeschool, Nederlandse School voor Onderwijsmanagement, Avans Hogeschool [1]. Згадані вище заклади вищої освіти відповідно до Закону Нідерландів «Про вищу освіту і наукові дослідження» є університетами прикладних наук, окремі заклади є приватними і мають статус «юридична особа для здобуття вищої освіти» і також здійснюють підготовку за профілем прикладних наук [3].

Характерною особливістю сучасної системи вищої освіти Нідерландів є поділ закладів вищої освіти на класичні університети та університети прикладних наук (заклади вищої професійної освіти). У класичних університетах, на відміну від останніх, в яких ключовим є прикладний характер підготовки, провадиться дослідницька діяльність, здійснюються

фундаментальні дослідження [4, с.10]. Вища професійна освіта націлена на засвоєння певних кваліфікацій для здобуття професії та забезпечення роботодавців висококваліфікованими фахівцями. Сама по собі типологізація закладів вищої освіти в Нідерландах дає підстави стверджувати про посилений зв'язок роботодавців та університетів прикладних наук, а також про ознаки дуальності у вищій професійній освіті.

Ідея дуальності в освіті належить Німеччині, однак, безперечно, інші європейські країни визнають дієвість концепції та у різних формах застосовують цей досвід. Дуальна система освіти – це інноваційний тип організації професійної освіти випускників, який являє собою злагоджену співпрацю закладів вищої освіти і роботодавців в підготовці конкурентоздатних фахівців [5, с. 182]. У вітчизняній Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти розкриваються суперечності, які виникли в нашому суспільстві, а також унормовується комплекс заходів з напрацювання моделей взаємовигідних відносин закладів освіти та роботодавців, спрямованих на забезпечення практичної підготовки здобувачів освіти до самостійної професійної діяльності та їх соціальної адаптації у трудових колективах [6]. Таким чином в Україні активно розвивається напрям дуальної освіти шляхом зміцнення зв'язків закладів вищої освіти із роботодавцями, що підтверджується укладанням відповідних договорів про співпрацю та організацію практичної підготовки на місці роботи.

В Нідерландах дуальні форми освіти під час навчання освітніх лідерів не завжди мають документально-договірні відносини. Саме по собі навчання освітніх лідерів здійснюється на магістерських програмах на заочній формі (part-time education), в більшості випадків протягом двох років і складає 60-62 кредити ЄКТС. Але мова йде не про часткову зайнятість студента в освітньому процесі, а про поєднання професійної діяльності та посилення її результативності через освітній процес [1].

Важливою передумовою для вступу у згадані нідерландські університети є не лише успішно здобутий попередній ступінь вищої освіти, а й дійсне місце роботи в закладі вищої освіти на управлінських посадах (середній управлінський персонал: керівники відділів, кафедр, навчальних центрів, лабораторій закладів освіти; вищий управлінський персонал: директори, ректори, проректори, тощо). Аргументація такої вимоги для вступу обґрунтовано тим, що теоретичну частину навчання студенти-магістри здійснюють на лекційних заняттях і зустрічах-інтервізіях, натомість практична

частина навчання здебільшого забезпечує індивідуальну освітню траєкторію. Це відбувається шляхом визначення проблемно-практичного питання, над вирішенням якого працює кожен студент індивідуально на своєму місці роботи, а далі в колі академічної групи відбуваються практичні супервізії з обміну досвідом і думками між студентами про результати проведеної роботи та вирішення практичних питань. Так само відбувається підготовка дослідницького проєкту (магістерської роботи), для якого в більшості університетів виділяється 5-10 кредитів ЄКТС. Обов'язково результати проєкту мають відображати професійну діяльність студента в закладі освіти на управлінських посадах та апробацію результатів обраної теми [1].

Цікавим у призмі дуальної освіти є досвід Schouten University of Applied Sciences (SUAS) (Університет SUAS). Відповідно до політики університету здобувач перед початком навчання має запропонувати тренера з числа колег, які працюють з ним в одному закладі освіти. Запропонована особа на підставі договору стає партнером Університету SUAS і допомагає у здійсненні практичних робіт, модульних проєктів та кінцевої випускної роботи студента. Завдання тренера включають [2]:

- допомогу студенту опановувати нові навички в організації та працювати над практичними завданнями (професійними продуктами);
- комунікацію щонайменше один раз протягом програми з науковим керівником та за необхідності з т'ютором Університету SUAS;
- відстежування прогресу у розвитку студента та його обговорення з наданням власного бачення;
- сприяння інтеграції теорії та практики на робочому місці.

Отже наскрізним принципом навчання освітніх лідерів в Нідерландах є їх практико-орієнтована підготовка. Укладачі освітніх програм передбачають засвоєння отриманих знань студентами через їх власний кар'єрний шлях на управлінських посадах закладів вищої освіти. На основі дуальності у навчанні грунтуються освітні програми та реалізуються у тісній співпраці працедавців і університетів. Дуальність відіграє вирішальну роль у побудові індивідуальної освітньої траєкторії та забезпеченні сфери освіти Нідерландів високопрофесійними фахівцями для управління освітою. Акцент на дуальності в процесі професіоналізації освітніх лідерів може бути врахований і при підготовці управлінців в Україні, що сприятиме врахуванню університетської автономії в управлінні, регіональних особливостей закладів вищої освіти та їх профільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Besluiten opleidingen. NVAO. URL: https://www.nvao.net/nl/besluiten/opleidingen?s=leadership&p=1 (date of access: 24.09.2024) [in Dutch].

2. Schouten University of Applied Sciences (SUAS). M Educational Leadership. NVAO. NVAO. URL: https://www.nvao.net/nl/besluiten/schouten-university-of-applied-sciences/m-educational-leadership (accessed: 07.07.2024) [in Dutch].

3. Wetten.nl - Regeling - Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek - BWBR0005682. Eenvoudig zoeken - Overheid.nl | Wetten.nl. URL: https://wetten.overheid.nl/BWBR0005682/2024-01-01 (date of access: 24.09.2024). [in Dutch].

4. Заяць, Л.І. Розвиток сучасної університетської освіти у Нідерландах. Автореф. дис. канд. пед. наук, Київський університет імені Бориса Грінченка. 2015. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/10401/1/L_Zaiats_avtoref_15_GI_KAM.pdf (дата звернення: 24.09.2024).

5. Зінченко, С. М., Зінченко, А. Л. Дуальна освіта як запорука соціального партнерства у професійній підготовців випускників вишів: зарубіжний досвід.. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, (192), 2021. Т. 1, № 192. С. 181–185. https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-192-181-185

6. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 19.09.2018 р. № 660-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-p#Text (дата звернення: 24.09.2024).

С.В. Скребовська, А.Р. Голосов
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ПРАВО НА ЇЇ ЗАХИСТ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Розвиток будь-якої країни неможливий без належної інтелектуалізації суспільно-корисної діяльності. Правова охорона навчального, методичного,

наукового забезпечення, захисту проєктів у науково-дослідній сфері та дотримання академічної доброчесності в освіті є одним із найважливіших напрямків стратегії розвитку України. Захист інтелектуальних продуктів в освіті на сьогоднішній день інтенсивно зростає. Вони часто стають об’єктами неправомірних дій, зловживання, недозволеного використання, тому потребують надійної й ефективної правової охорони [3, с.17].

В Україні все ще спостерігається недооцінка ролі інтелектуальної власності в освітньому процесі, зокрема стосовно змісту, обсягу і методик викладання цієї галузі знань, належної ідентифікації, охорони та захисту прав інтелектуальної власності, які належать учасникам освітніх правовідносин. Насамперед, вищі навчальні заклади виступають генераторами нових інноваційних ідей, мають створювати належні умови для розвитку у здобувачів мотивації та здатності до наукової діяльності, і, що не менш важливо, формувати знання і вміння, пов’язані з охороною, здійсненням і захистом прав на результати інтелектуальної діяльності [5, с.189].

Під час здійснення освітнього процесу відбувається створення і використання широкого кола різноманітних результатів інтелектуальної діяльності (курсові роботи, наукові проєкти, презентації, кваліфікаційні роботи, тези доповіді, наукові статті, науково-технічні розробки тощо). При цьому інтелектуальні результати, які створюються здобувачами у процесі навчання, не належать до службових об’єктів інтелектуальної власності, оскільки між здобувачем і навчальним закладом не виникають трудові відносини. Це означає, що і особисті немайнові і майнові права на такі результати інтелектуальної діяльності визнаються за здобувачами в повному обсязі. У разі ж спільної творчої праці здобувача і викладача виникатиме співавторство. Можливою є і більш ускладнена ситуація, якщо частина спільного твору здобувача і викладача буде належати до службових творів викладача, що накладатиме свій відбиток на умови здійснення спільних майнових авторських прав на такий твір [5, с.189, 190].

Протягом двох десятиліть сучасні науковці, зокрема Орлюк О., Бошицький Ю. та інші досліджують роль та значення освіти в сфері інтелектуальної власності. Автори стверджують, що удосконалення правової культури здобувачів освіти є засобом оптимізації охорони інтелектуальної власності в Україні та акцентують свою увагу на необхідності її популяризації шляхом проведення освітньої кампанії, спрямованої на формування у людей правової культури, поваги до прав інтелектуальної власності, суб'єктів таких

прав, а також отримання базових знань щодо охорони та використання прав інтелектуальної власності [2, с. 37; 4, с. 153; 1, с. 246].

Відповідно до Законодавства України кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (Конституція України, статті 41.) Так, як право інтелектуальної власності є непорушним, то ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні. Дії спрямовані на позбавлення особи такого права веде до відповідальності за порушення прав.

В Україні широкий спектр засобів правового захисту інтелектуальної власності. Порушення цих прав регулюється Цивільним кодексом (ЦКУ), Кримінальним кодексом (ККУ) та Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП), передбачаючи цивільну, кримінальну та адміністративну відповідальність. Згідно статті 431. Цивільного Кодексу України порушення права інтелектуальної власності, в тому числі невизнання цього права чи посягання на нього, тягне за собою відповідальність передбачену законодавством України.

Також кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до статті 16. Цивільного кодексу України (стаття 432 ЦКУ). Згідно Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), статті 51-2. Порушення прав на об’єкт права інтелектуальної власності. Незаконне використання об’єкта права інтелектуальної власності або інше умисне порушення прав на об’єкт права інтелектуальної власності, що охороняються законом тягне за собою накладення штрафу.

Згідно Кримінального кодексу України частини 1 статті 176. Порушення авторського права і суміжних прав про незаконне відтворення, використання та розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп’ютерних програм і баз даних, інших творів карається штрафом або позбавленням волі.

Отже, охорона результатів інтелектуальної діяльності у сфері вищої освіти, яка пов’язана із створення наукових робіт є тісним переплетенням правових і морально-етичних основ наукової творчості. Вона має бути врахована усіма учасниками освітнього процесу задля попередження порушень прав інтелектуальної власності та їх ефективного захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бошицький Ю. Л. Освіта в сфері інтелектуальної власності як складова

інвестицій в людський капітал нації / Ю.Л. Бошицький, А.В. Лузан // Часопис Київського університету права. 2016. № 4. С. 245-249.

2. Драпушко Р. Г. Освіта сфері інтелектуальної власності як напрямок формування правової культури молоді / Р. Г. Драпушко, П. В. Горінов, Н.В. Філик // Київський часопис права. 2022. № 2. С.36-41.

3. Надобко С. В. Інтелектуальна власність: навчально-методичний посібник для студентів усіх спеціальностей денної та заочної форми навчання. Харків: ХДАДМ, 2019. 244 с.

4. Орлюк О. Освіта з інтелектуальної власності у системі вищої освіти України: проблеми та завдання. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2019. № 6. С.149-159.

5. Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 7 червня 2018 р.). Полтава: ПУЕТ, 2018. 206 с.

О.І. Федюніна
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Спостерігаючи за економічними і соціально-політичними змінами, які відбуваються в Україні у XXI столітті, особливо актуальним стає питання розвитку громадянського суспільства. Виховання свідомих громадян, представників української інтелігенції, майбутніх спеціалістів у різних сферах, які прагнуть добробуту для своєї держави, готові сприяти її розвитку, здатні до самостійного мислення та прийняття рішень у виробничій та суспільно-політичній сферах, покладається на систему вищої освіти. Оволодіння спеціальними знаннями й навичками, які формують професійну компетентність, забезпечується вивченням профільних дисциплін, виконанням курсових і дипломних робіт, проведенням лабораторних досліджень, ознайомленням із технологічними процесами та практичною участю в них під час виробничих практик. Однак для організації професійної діяльності, як і соціальної активності загалом, ключову роль відіграє

загальнокультурна компетентність, що ґрунтується на загальнолюдських цінностях і національно-культурній спадщині народу. Вивчення дисциплін суспільно-гуманітарного циклу у вищих навчальних закладах сприяє формуванню цієї компетентності. Жодна діяльність і соціальна взаємодія в суспільстві не можуть відбуватися без мовної компетентності: рідної мови для спілкування в національному середовищі та іноземної для підтримки міжнаціональних контактів.

Отже, мова виступає засобом спілкування, пізнання, обміну інформацією та передачі досвіду, є найбільш ефективним інструментом для здобуття усіх суспільно важливих компетенцій та формування ціннісних орієнтирів студентів. Водночас мова, як знакова система окремого суспільства, є невід'ємною частиною національної ідентичності, показником її унікальності, засобом державотворення, а також збереження і розвитку культури. У процесі освіти і виховання мова є ключовою умовою розвитку інтелектуального, культурного та творчого потенціалу особистості, а також критерієм її соціалізації. Світогляд, загальна культура та моральність особистості перетворюються в конкретні моделі поведінки і мовлення під час її життєдіяльності.

К. Кучина визначає ціннісні орієнтації як «структурні компоненти особистості, що є основою для визначення мети діяльності і можуть бути представлені як системи духовно-моральної саморегуляції особистості» [4]. Серед цінностей людського буття дослідник виокремлює:

- Людські цінності (соціальний захист, підтримка індивідуальності та творчого потенціалу);
- Духовні цінності (знання, накопичене людством у способах мислення);
- Практичні цінності (методи діяльності, освітньо-виховні системи)
- Особистісні цінності (індивідуальні риси, власна життєтворчість).

К. Кучина підкреслює, що «у періоди суспільних трансформацій розвиток моральності та формування ціннісних орієнтацій стають особливо актуальними завданнями, оскільки зростають тривоги щодо руйнування цінностей, втрати моральних орієнтирів молоді та поширення негативних явищ, таких як агресія, байдужість, жорстокість, наркоманія та деградація мови» [4].

Досліджуючи шляхи підвищення ефективності гуманістичного виховання молоді, О. Столяренко слушно зазначає: «Навчальний заклад відіграє ключову роль у розвитку суспільства, формуючи майбутнього

громадянина і визначаючи його життєво важливі пріоритети та цінності» [6, 44]. Серед багатьох виховних засобів автор виділяє на перше місце спілкування: «Найпотужнішим інструментом виховання є саме спілкування, взаємодія з іншими. Для людини це є надзвичайно важливою потребою, оскільки її сутність, як суспільної істоти, реалізується та розвивається виключно через соціальну діяльність, а основою будь-якої такої діяльності є спілкування» [6, 46].

Безперечно, мова як основний засіб спілкування є потужним інструментом всебічного впливу на особистість, оскільки вона виступає генетичним та культурним кодом нації. Мова не тільки забезпечує комунікативний процес у соціальній взаємодії, але й відображає особливості етнічного світосприйняття та оцінки явищ реальності.

Поняття «мова» і «нація» нерозривно пов’язані між собою. Мова відіграє ключову роль у консолідації нації та активно бере участь у процесах державотворення. Л. Масенко зазначає: «Кожен етнос, прагнучи побудувати повноцінну державу, має утвердити в суспільстві образ, вигідний для себе, що формується через ствердження власних етнічних цінностей — мови, традицій, історії, міфів, культу героїв» [5, 41-42]. Проте, попри конституційні вимоги щодо широкого використання української мови в усіх сферах життя, незбалансована двомовність та низька національна свідомість становлять загрозу для статусу державної мови. Це може призвести до того, що українська мова втратить свою функцію головного ідентифікатора нації, який підкреслює її унікальність та відмінність, а також її привабливість для міжнародної спільноти [3, 81].

Протистояти загальноприйнятим мовним стандартам справді не легко, оскільки людина, яка використовує українську мову попри тиск оточення, демонструє неабияку силу волі та переконаність у правильності своїх дій. Це свідчить про її чітку національно-громадянську позицію, мовний патріотизм і високу мовну свідомість.

Позитивне ставлення до мови є ознакою високої мовної свідомості. Людина з високим рівнем мовної свідомості — це зріла мовна особистість, яка має позитивне ставлення до мови, активну мовну позицію й почуття відповідальності за її долю [6, 44]. Висока мовна свідомість також свідчить про загальний розвиток особистості, зокрема про її інтелігентність, освіченість та моральну стійкість. Психологічні бар’єри у виборі мови відступають на задній план, коли домінує прагнення зберігати вірність рідній мові. Постійне користування українською

мовою стає життєвим кредо особистості, а її мовна стійкість — прикладом для інших. Людина з високою мовною свідомістю намагається створити сприятливе мовне середовище та впливає на мовну поведінку свого оточення, захищаючи і розвиваючи самобутність і чистоту мови.

Одну з головних вимог освітньо-виховної діяльності викладачів ВНЗ ми вбачаємо в тому, щоб виховувати у здобувачів вищої освіти поважне ставлення до української мови, утверджувати її етнічну самобутність і вартісні ознаки, формувати відчуття належності до української спільноти, відповідальності за свою мовну поведінку. Чітке усвідомлення своєї причетності до розвитку мови дає здобувачам вищої освіти поштовх до саморозвитку, виявлення бажання вдосконалювати мовні знання і навички, дбати про культуру мовлення й культуру поведінки, соціальної взаємодії загалом.

У світлі утвердження самобутності української мови значне місце посідає проблема культури мовлення, що серед молодих людей іноді набуває загрозливих форм. Погоджуємося з думкою, що «культура мовлення всього нашого суспільства і культура мовлення студентів зокрема - це чи не найяскравіший показник стану їх моральності, духовності, культури взагалі» [2, 167].

Ознаками низької культури мовлення здобувачів вищої освіти є суржик, слова-паразити, сленг, надмірне захоплення запозиченнями, недостатній словниковий запас і навіть вульгарщина. Ці симптоми не можуть не викликати занепокоєння. Подоланню негативних чинників мовлення сприяють заняття з української мови, консультаційна та індивідуальна робота. Ефективним засобом формування мовного чуття є виконання різноманітних завдань на виправлення мовних недоліків: русизмів, тавтології, порожніх слів, неточностей у використанні синонімів, паронімів, запозичених назв, неправильного перекладу, порушення логічної послідовності викладу. Спонукає до контролю мовної поведінки виявлення огріхів мовлення в одногрупників, укладання міні-словничків своїх типових мовних помилок.

Взірцем високої культури мовлення, його нормативності, чистоти, граматичної досконалості й лексичного багатства для студента, безперечно, є викладач. Тому на останнього покладається не лише професійна, але й велика моральна відповідальність у користуванні мовою. Мова як явище багатогранне вимагає від викладача постійного вдосконалення, шліфування усних і писемних норм, пошуку більш досконалих і доступних для сприйняття форм висловлювань. Викладач, який контролює власне мовлення, зважає й на

мовлення студентів, виправляє допущені ними мовні помилки. «Дбаючи про культуру мовлення, викладач впливатиме на загальну культуру студентів, через повагу до мови виховуватиме повагу до себе, пробуджуватиме людську гідність, національну самоповагу, любов до майбутнього фаху, науки, відповідальність за вчинки», - переконані О. Абрамчук і Т. Іванець [1].

Таким чином, виховання у здобувачів вищої освіти дбайливого ставлення до мови є одним із важливих компонентів виховання їх національної свідомості, відчуття етнічної належності, державної цілісності, поваги до культурних надбань і традицій українського народу. Не беручи до уваги негативні мовні тенденції, що проявляються в нашому суспільстві, актуальним є формування в молодого покоління відчуття відповідальності за власну мовну поведінку. Важливо переконувати нинішніх здобувачів вищої освіти, які незабаром увійдуть до лав фахівців різних суспільно-виробничих сфер, української інтелігенції, у необхідності дбати про культуру мовлення, вдосконалювати й збагачувати його, прищеплювати у молоді усвідомлення того, що культура мови - показник загальної культури, освіченості людини, її візитівка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамчук О.В., Іванець Т.Ю. Роль занять з мови у підготовці майбутніх інженерів. Гуманізм та освіта : VIII Міжнародна науково-практична конференція. http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/06aovpmi.php.

2. Гриценко Т. Розвиток мовної особистості у технічних ВНЗ. Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах : Збірник наукових праць Національного авіаційного університету. 2009. Вип. 17. С. 162-172.

3. Єршова Л. М. Мовний патріотизм у змісті українського виховного ідеалу. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2013. № 69. С. 79-83.

4. Кучина К. О. Становлення ціннісних орієнтацій як актуальне завдання морального виховання. http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gumal/pages/vypl61/kuchina_k.o..pdf.

5. Масенко Л.Т. Мова і свідомість. Український смисл: науково-популярний лінгвокультурологічний щоквартальник. 2008. № 1-2. С. 38-54.

6. Столяренко О.В. Пошук шляхів підвищення ефективності гуманістичного виховання молоді. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : педагогіка і психологія. 2014. Вип. 42. Ч. 2. С. 43-47.

ТРЕТЯ МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ – ШЛЯХ ДО КОНСТРУКТИВНОЇ СПІВПРАЦІ ЗАРАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

О. С. Арабаджи, І. А. Арсененко, І. А. Донець
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

СОЦІАЛЬНА ТА ГРОМАДЯНСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТУ: ДОСВІД МДПУ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Аналіз історичного досвіду та сучасних процесів розвитку університетів свідчить, що на сьогодні заклади вищої освіти є важливими соціальними інституціями. Дискурс про університетську соціальну відповідальність поширюється починаючи з кінця XX століття та стає особливо активним на початку XXI століття. Це визначається зростанням ролі закладів вищої освіти у сучасному світі, де саме університетам належить роль суспільних лідерів, здатних запропонувати рішення для розв'язання соціальної/економічної/екологічної/психологічної кризи тощо. У Великій хартії університетів 2020 (Magna Charta Universitatum, 2020) наголошується доцільність посилення відповідальності закладів вищої освіти та їх взаємодії з суспільством, як передумови забезпечення сталого розвитку [2].

Третя місія університету полягає у громадському служінні та його можливості бути корисним суспільству, реагувати на очікування громадськості, ставати «соціально відповідальним». Дедалі більше актуалізується питання набуття здобувачами вищої освіти в університеті соціальних та громадянських компетентностей, формування світогляду, національної ідентичності та громадянської культури тощо. Міжнародний та український досвід має багато прикладів реалізації соціальної місії університетів, про це свідчить розмаїття форм і підходів до організації співпраці закладів вищої освіти із територіальними громадами, органами місцевого самоврядування, громадянськими суспільством, бізнесом тощо. Безпрецедентні виклики, які постали перед нашою країною й закладами вищої освіти внаслідок військової агресії рф, з одного боку, і завданнями повоєнного відновлення і євроінтеграції України, з другого - зумовлюють актуальність

соціальної та громадянської відповідальності українських університетів [1;3].

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (далі - Університет) протягом своєї сторічної історії відігравав важливу роль у розвитку й становленні громадянського суспільства, сталому соціально-економічному та культурному розвитку Півдня України й Мелітопольщини, зокрема. У сучасних умовах воєнного стану, тимчасової окупації Мелітополя, релокації Університету особливого значення набуває розширення масштабів соціальної місії закладу вищої освіти, налагодження взаємодії з територіальними громадами Запорізького регіону, іншими соціальними партнерами тощо. У Стратегії розвитку МДПУ імені Богдана Хмельницького на 2023-2028 рр. одним із пріоритетів подальшого розвитку визначено третю місію, метою якої є «забезпечити ефективне партнерство закладу вищої освіти з громадою з метою продукування громадянськості, національної ідентичності, популяризації європейської інтеграції з урахуванням полікультурного різноманіття регіону» [6].

Зазначимо, що упродовж 2023-2024 рр. внесені відповідні зміни у нормативні документи Університету; розроблено форми угод про співробітництво з регіональними та місцевими органами влади, громадськими організаціями тощо; визначено потенційні можливості закладу вищої освіти з регіонального розвитку та представлено відповідну інформацію територіальним громадам; у плани роботи факультетів, кафедр та інших структурних одиниць внесено підрозділ щодо соціальної діяльності.

МДПУ імені Богдана Хмельницького продовжує плідну співпрацю з органами місцевого самоврядування, бізнес-структурами, соціальними інституціями та громадами, посилює взаємодію із численними громадськими організаціями. Розширюється коло соціальних партнерів Університету, так, упродовж 2023-2024 рр. підписані договори про співробітництво Університету з: Музеєм книги і друкарства України (м. Київ); ГО «Капеланський батальйон «Маріуполь»; ДЗ «Центр психічного здоров'я та реабілітації ветеранів «Лісова пісня» МОЗ України (м. Київ); Центром дитячої та юнацької творчості Шевченківського району ЗМР (м. Запоріжжя); Національним заповідником «Хортиця»; КЗ «Обласний центр патріотичного виховання молоді Запорізької обласної ради»; ГО «Мелітопольщина» (м. Запоріжжя); ГО «Меліта» (м. Запоріжжя); ГО «Черешнева столиця» (м. Київ); ГО «Мелітополь незламний» (м. Львів); Обласним методичним центром культури і мистецтв Запорізької обласної ради; Управлінням молоді, фізичної культури та спорту ЗОДА;

Департаментом культури, туризму, національностей та релігій ЗОДА тощо.

Ефективним є співробітництво закладу вищої освіти з ком'юніті «Прогресильні», зокрема, участь викладачів університету в інтерактивних заходах «Вижити або навчати: ЗВО в умовах війни», «Вижити або навчати: як бути (не) переміщеним університетом», «Викладання в умовах війни», «Як комунікувати вступну кампанію», панельній дискусії «Виклики & можливості для переміщених освітян» тощо. Взаємодія з «Прогресильними» забезпечує можливість науково-педагогічним працівникам підвищувати свою кваліфікацію, публікувати результати власних досліджень на платформах ком'юніті, опановувати спільні грантові проєкти. Здобувачі освіти отримають унікальну можливість проходити практичну підготовку на базі громадської організації.

Успішним кейсом суспільної взаємодії є співпраця МДПУ імені Богдана Хмельницького з молодіжним простором «PEOPLE UA» у Запоріжжі, відкритими просторами допомоги «Саме тут» Мелітопольської міської ради, що розташовані у містах Запоріжжі, Львові, Києві, Дніпрі. Науково-педагогічні працівники, співробітники, студенти закладу вищої освіти активно працюють у цих центрах волонтерами, тренерами, лекторами, керівниками дитячих гуртків на громадських засадах.

У запорізькому просторі допомоги «Саме тут» за участю Університету у 2024 році відбулись: Всеукраїнська молодіжна волонтерська конект-студія «Молодь творить Перемогу: досвід здобувачів МДПУ», інтерактивний вебінар «Медіаграмотність суспільства на варті національної безпеки», лекторій до Дня проголошення Декларації про державний суверенітет України тощо. В МДПУ імені Богдана Хмельницького функціонує Центр соціологічних досліджень, який допомагає Університету оперативно та результативно реагувати на реальні запити суспільства, розширити своє призначення та соціальну місію.

Особливо яскраво суспільна місія Університету проявилась, на наш погляд, у реалізації засад державної та регіональної етнополітики, підтримки численних міжкультурних ініціатив і проєктів, спрямованих на розвиток і самовираження національних спільнот поліетнічного Мелітополя. Під час війни Університет почав реалізацію кількох проєктів міжкультурного спрямування у співпраці з Радою Європи. Першим став проєкт «Етнічні спільноти і спільність: запорука громадської активності та довіри» (2022-2023 рр.), під час реалізації якого було визначено проблеми та базові потреби

представників етнічних спільнот Мелітополя, що мешкають в окупації або вимушено покинули свої домівки внаслідок російської військової агресії. Було розроблено та впроваджено дієві формати соціальної, психологічної, інформаційної та гуманітарної підтримки; проведено он-лайн психологічні індивідуальні консультації в режимі гарячої лінії, групові тренінги за темами «Механізми психологічної адаптації», «Життєстійкість в складних умовах життя» тощо.

Наразі науково-педагогічні працівники Університету є активними учасниками двох проєктів Ради Європи - «Підтримка реформування законодавчої бази щодо національних меншин та зміцнення стійкості національних менших і ромів в Україні» (2023-2025 рр.) та «Підтримка впровадження європейських стандартів щодо боротьби з дискримінацією та прав національних меншин в Україні» (2023-2025 рр.). У рамках цих проєктів вже успішно реалізовані наступні кейси: зустрічі у форматі світового кафе «Деокупація Мелітополя: шляхи розвою багатокультурної громади» (м. Львів, м. Запоріжжя, м. Київ), інтерактивний круглий стіл «Такі різні й такі рідні, бо ми – українські мелітопольці об'єднані навколо майбутнього» (м. Київ), художньо-мистецька акція «Чари барв незламного Мелітополя» (м. Запоріжжя), інтерактивний круглий стіл «Вкрадена батьківщина: сталінська депортація та рашистська окупація» (м. Запоріжжя), психологічний тренінг «Чи можливо згуртувати громаду після війни?» (м. Київ), молитовний сніданок «Духовний вимір громади: тези для монографії або принципи життя» (м. Київ), круглий стіл «Геноцид, голодомор, депортації як системна складова російської політики в Україні: 1932/33 та 2022/23 роки в долі народів Північного Приазов'я», міжнародна науково-практична конференція «Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки» (м. Київ), тренінг «Фандрайзинг та проєктний менеджмент для громадських організацій, що працюють з національними меншинами» (м. Київ), діалог «Захист прав національних спільнот України в європейській перспективі» (м. Київ), Форум національних меншин (спільнот) України (м. Київ), презентація спеціальної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо дотримання прав національних спільнот (меншин) та корінних народів в умовах збройної агресії рф проти України (м. Київ), круглий стіл «Єдність голосів: подолання викликів та розширення можливостей для національних меншин» (м. Луцьк), інтерактивний захід Open Space «Від палітри ідей до спільних дій» (м. Запоріжжя).

Проведені тренінги, інтерактивні семінари, круглі столи, соціально-мистецькі заходи консолідують релоковану мелітопольську громаду навколо загальнонаціональної надідеї – Перемоги над російським агресором. Завдяки активній участі переміщених мелітопольців у проєктах Ради Європи, мелітопольська громада наразі є однією із найбільш об'єднаних серед громад тимчасово окупованих територій України.

Важливим напрямком соціокультурної діяльності МДПУ імені Богдана Хмельницького є дослідження історичної та культурної спадщини етнічних спільнот. В Університеті працюють науково-методичний центр із дослідження нематеріальної культурної спадщини народів Приазов'я та Центр болгаристики. Університет є членом міжнародної мережі університетів південно-східної Європи, що вивчають нематеріальну культурну спадщину своїх країн під егідою ЮНЕСКО. Упродовж 2024-2026 рр. Університет бере участь у Міжнародному плані дій ЮНЕСКО з розвитку культури в Україні (п'ятий напрям «Зміцнення стійкості через культуру»). Науково-педагогічні працівники продовжують надавати всебічну допомогу національно-культурним товариствам в організації конференцій, круглих столів, семінарів; модерують дослідження сучасних поліетнічних процесів в Запорізькому регіоні. Науковці Університету стали активними учасниками Всеукраїнського форуму з міжнародною участю «Жива спадщина України» (м. Київ).

Волонтерська діяльність в умовах повномасштабної війни стала одним із ключових напрямів соціальної діяльності МДПУ імені Богдана Хмельницького. Упродовж 2023-2024 рр. освітянська спільнота Університету та громадська організація «Ми допомагаємо патріотам України: зараз і завжди», яку створено на базі закладу вищої освіти, постійно проводять волонтерські акції для допомоги Збройним силам України.

Після переміщення закладу вищої освіти до міста Запоріжжя було відновлено діяльність Центру сприяння розвиткові та функціонуванню української мови, насамперед, продовжив свою роботу майданчик для проведення іспиту на визначення рівня володіння державною мовою. Серед заходів, організованих Центром: конкурс проєктів студентської та учнівської молоді «Патріоти нашого міста»; круглий стіл до Дня Захисника України та Дня Українського козацтва; День української писемності та мови тощо. В Університеті обрано студентського мовного омбудсмена, переможницю XXIII Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика. В межах співпраці з Британською Радою викладачами Університету реалізовано курси

для вчителів англійської мови «Викладання та навчання у важкі часи», які надали мелітопольським освітянам інструменти для роботи у складних реаліях воєнного часу та надихнули їх на позитивні зміни у взаємодії з учнями.

Сьогодні Університет є активним учасником шести консорціумів, створених для реалізації проектів Erasmus+ програми. Зокрема, це проєкт «Мікрокваліфікації на основі МООС для професійного розвитку викладачів», у рамках якого передбачено створення мікрокваліфікацій на основі масових онлайн-курсів і упровадження політики їх визнання для розширення можливостей професійного розвитку викладачів [5]. Але, найбільш масштабним і суспільно значущим є проєкт Erasmus + KA 2 CBHE 101083077 «Університети – громади: посилення співпраці» («Universities-Communities: strengthening cooperation») (UNICOM), спрямований на підвищення соціальної ролі університетів шляхом посилення взаємодії між університетами та громадами; розробку національної політики з підтримки третьої місії університетів із забезпечення соціальної згуртованості, адаптивності, стійкості та процвітання в Україні [4].

Зазначимо, що питання соціальної та громадянської відповідальності університетів є безперечно важливим для всіх закладів вищої освіти та вищої освіти в цілому [7]. МДПУ імені Богдана Хмельницького залишається одним із провідних педагогічних закладів вищої освіти України, який є активним учасником соціальних і культурних проєктів сталого розвитку й становлення громадянського суспільства на регіональному і національному рівнях, що демонструють успішні кейси реалізації суспільної місії університету в умовах переміщення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балджи Є., Власова І., Рябченко В., Трима К., Червона Л. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо реалізації соціальної відповідальності університетів під час конфліктів, воєнних дій та повоєнного відновлення. Інститут вищої освіти НАПН України. URL: https://doi.org/10.31874/978-617-7644-56-8-2022 (дата звернення: 16.09.2024).

2. Велика хартія університетів (Magna Charta Universitatum). URL: https://euroosvita.net/prog/print.php/prog/print. (дата звернення: 15.09.2024).

3. Заячук Ю., Ковальська О. Місія університету в суспільстві: формування університетської традиції та сучасні виклики. Педагогічний дискурс, 29, 35-50. URL: https://doi.org/10.31475/ped.dys (дата звернення: 15.09.2024).

4. Erasmus + проєкт «Університети-Громади: посилення співпраці». URL:

https://dnuvs.in.ua/novyny/universytety-gromady-posylennya-spivpraczi (дата звернення: 14.09.2024).

5. Erasmus + проєкт «Мікрокваліфікації на основі МООС для професійного розвитку викладачів». URL: https://uipa.edu.ua/ua/international-cooperation/proiekterazmuscred4teach (дата звернення: 14.09.2024).

6. Стратегія розвитку Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького на 2023-2025 рр. URL: https://mdpu.org.ua/ (дата звернення: 16.09.2024).

7. Тарасенко О. Третя місія університету як новий вектор розвитку ЗВО України. Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. КНУТД, 29–32. URL: https://er.knutd.edu.ua /handle/123456789/24021 (дата звернення: 14.09.2024).

І.В. Букрєєва, І.Є.Гончаренко, Є.М. Хруставчук
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ БАГАТОКУЛЬТУРНОЇ ГРОМАДИ

Процеси мультикультурації й глобалізації поставили існування сучасного світу в пряму залежність від того, наскільки успішно зуміють ужитися між собою різні, зокрема й етнічні спільноти, що сповідують відмінні одне від одного, а часто й протилежні культурні цінності. Коли мова йде про «цінності» – мають на увазі чесноти людини, говорять про її внутрішній стан, переконання, силу, що є всередині кожного з нас і нами керує: визначає поведінку, підказує вибір між альтернативами. Наявність на обмеженій території різних культур, різних світоглядів, різних поглядів й необхідність їх взаємодії в повсякденному житті роблять нагальним завдання дослідження міжетнічних відносин для запобігання конфронтаціям, протистоянням і конфліктам. Сьогоднішня актуалізація теми толерантності пов’язана із тим, що саме толерантність постає і ціннісною настановою, і нормою культурних взаємодій, і політичною необхідністю, дозволяючи з’ясовувати причини інтолерантних відносин у сучасному суспільстві та шукати шляхи подолання

інтолерантності та її крайніх проявів[3].

Отже, толерантність постає як глобальна проблема, що найбільше загострюється в підлітковому віці, бо нове покоління зростає й соціалізується в умовах культурного розмаїття, у якому все частіше виникають прояви нетерпимості, етнічної ксенофобії, а іноді й екстремізму. Особливої ваги формування толерантності набуває в умовах багатонаціональних груп і колективів, де важливо не допускати ситуації вияву нерівності дітей у правах і обов'язках. Різномовність у середовищі учнів часто призводить до вибірковості в спілкуванні, національної ізольованості груп і окремих їх членів.

Відмінність національно-етнічних особливостей, яким учні часто надають оцінний характер, а також специфіка сімейних настанов, традицій накладають певний відбиток на поведінку й взаємини дітей з оточенням.

У доповіді ЮНЕСКО «Освіта для XXI століття» закладено важливі підвалини нової парадигми освіти, в основі якої – ідеї життєтворчості й вирішальна роль освіти в розвитку особистості, усього суспільства, у становленні мирних і дружніх взаємовідносин між усіма народами.

Тому толерантність у середовищі учнівської молоді постає найактуальнішою проблемою сьогодення, а найбільш ефективним способом її формування в молодого покоління є виховання.

Оскільки проблема толерантності має глибокі психолого-педагогічні засади, про що свідчать її історичний розвиток і становлення, то впродовж тривалого часу були вироблені загальнотеоретичні підходи до її вивчення. Так, можна виділити такі підходи:

- діалогічний, зосереджує увагу на діалогічному характері міжкультурної взаємодії, що дає змогу розглядати формування толерантного ставлення як одну з оптимальних умов суб'єкт-суб'єктної взаємодії. У цьому контексті чітко простежується діалогова сутність культури як форми спілкування (діалогу);

- комунікативний, у якому комунікативна взаємодія розглядається як універсальна умова процесу пізнання: комунікація властива кожній людині, кожен хоче висловитися й бути почутим, а тому очікує толерантного ставлення до себе у відповідь. Будучи універсальною умовою існування людини, комунікація, а як результат – і толерантне ставлення, є запорукою свободи особистості;

- динамічний, у межах якого міжкультурна комунікація розглядається як

один з видів людської діяльності, як процес, де в центрі культури – людина, суб'єкт культуротворчої діяльності, творець і споживач культурних цінностей. На цьому рівні відбувається не лише формування толерантного ставлення до співрозмовника, а й асиміляція учасниками спілкування елементів культури один одного, результатом чого є певний інтегративний продукт, спільна культура.

Узагальнюючи наукові погляди, які склалися в соціогуманітарному знанні, доречно виділити чотири можливі варіанти розуміння цього феномену: по- перше, толерантність як байдужість пов'язана з класичною ліберальною традицією. Згідно з цим розуміння, наявність різних поглядів і практик вважається неважливою щодо основних проблем, з якими має стикається суспільство.

По-друге, толерантність – як неможливість взаєморозуміння. Люди й різні культури не можуть взаємодіяти одне з одним. По-третє, толерантність – як поблажливість до пристрастей інших, що поєднується з певною часткою презирства до них. По-четверте, толерантність – як розширення власного досвід й критичний діалог. Саме таке розуміння вважається конструктивним, оскільки воно забезпечує активне ставлення до представників інших груп.

У вітчизняній науці дослідженнями, які присвячені вивченню окремих аспектів толерантності, займалися Е. Швачко, Ю. Іщенко, О. Тягло, Є. Бистрицький та ін.

Проблема толерантності в перехідні історичні етапи стає, по суті, проблемою терпимості як відповідна норма практично-моральної свідомості реалізується через світогляд людини, її внутрішній світ.

Український дослідник Є. Бистрицький, констатуючи кризу класичного й модерного підходів до проблеми толерантності, доходить висновку, що в сучасних умовах толерантність означає можливість перебування в ситуації паралельного існування з усім інакшим [2]. Саме тому, на його думку, міжнаціональні та етнокультурні зіткнення в сучасному світі слід розглядати глибше – як конфлікти культурних життєвих світів, різних способів буття людей.

Виходячи з філософського й культурологічного розуміння толерантності, можна констатувати, що ця категорія виступає ментальною якістю особистості. Сфера ж освіти здатна активно й цілеспрямовано формувати відповідні ментальні якості і людини, і соціуму. З огляду на це, виховання толерантності в людських відносинах є найважливішим завданням освіти.

Толерантність у педагогічному сенсі, на думку О. Безкоровайної, – це вміння краще розміти себе та інших людей, контактувати з ними, взаємодіяти без примусу, виявляти повагу й довіру. Для цього важливо сприймати дитину не критично, а з оптимізмом, вірою в її природні можливості, успіхи, з терпінням, поблажливо ставитися до помилок, поведінки учнів як до вікового процесуального явища, що згодом минеться [1].

Адже школа здатна стати для дітей школою ненасильства, свободи, толерантності. Саме ці заняття й передбачають створення умов для орієнтації дітей на цінності ненасильства, справедливості як на характерну основу поведінки в соціальних конфліктах і принцип конструктивного розв'язання їх.

О. Швачко наводить визначення поняття «толерантність», що є новим напрямом, який формує сьогодні загальну педагогічну теорію і практику й завдання якого передбачають:

- дослідження процесів виховання й освіти щодо різних вікових груп;
- створення умов для саморозкриття й самореалізації особистості
- формування особистої відповідальності кожного за свої дії та вчинки [4].

О. Швачко зауважує, що толерантність означає своєрідну діяльнісну настанову, а не пасивність навіть на рівні споглядання подій соціальної реальності, адже йдеться лише про різні форми внутрішнього чи зовнішнього зусилля для досягнення злагоди. Така гармонія стає наслідком благородних цілей життя й діяльності людини, спрямованих на користь своїм близьким і державі [4].

Отже, основними аспектами толерантності в сучасній педагогічній науці є як повага до цінностей, настанов і переконань, які презентують різні культури, так і повага до самих носіїв цих цінностей і настанов. Для сучасного розуміння толерантності характерна відмова від монополізації істини, прагнення до проголошення відкритості, готовності до компромісу в діалозі та взаємодії. Толерантність сьогодні – це проблема розуміння, здатності жити у світі, сповненому протиріч, несхожих людей та ідей; це постійний пошук компромісів у просторі конфліктів, у неусвідомленому протистоянні класів і націй.

Оскільки в сучасному світі постійно ускладнюються процеси полікультурності, мультикультурності, а деякі державні спільноти характеризуються рисами культурного пограниччя, то проблема толерантності розглядається здебільшого в контексті міжетнічних взаємодій.

З огляду на це, етнічна толерантність розуміється сучасними

дослідниками не просто як відсутність негативного, а радше як наявність позитивного або нейтрального ставлення до іншої етнічної групи, тобто як готовність контактувати з представниками цієї групи такими, якими вони є, зберігаючи при цьому позитивне ставлення до своєї групи. Етнічна толерантність полягає в готовності до співпраці, партнерства, культурного взаємообміну, у повазі особистісної й соціальної гідності етноіншого.

Проаналізувавши різні підходи до дослідження толерантності, доходимо висновку про наявність вагомого наукового досвіду у вивченні питань міжетнічної взаємодії як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях. Проте більшість з них стосуються психології, етнології, філософії, культурології й порівняно мало праць, які демонстрували б і розкривали педагогічний підхід до вивчення й розв'язання зазначених питань. До того ж дослідження міжетнічної толерантності вчені переважно проводять серед молоді й дорослого населення як окремих регіонів, так і держави загалом. Поза увагою залишається молоде покоління, у якого лише формуються цінності, світогляд, життєві настанови. Старший підлітковий вік пов'язаний з моральною самооцінкою, з тим, що підліток замислюється над тим, що є світом, суспільством. Виховання в дусі толерантності сприяє формуванню в молоді навичок незалежного мислення, критичного осмислення й вироблення суджень, які ґрунтуються на моральних цінностях.

Тому в педагогічній науці виникає потреба осмислення виховання культури толерантності й форм її вияву учнівською молоддю як мікроосередка українського поліетнічного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безкоровайна О. В. Виховання толерантності як важливий фактор реалізації особистісного самоствердження в ранньому юнацькому віці. Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. 2007. Вип. 34. С.12-22

2. Бистрицький Євген. Конфлікт культур і філософія толерантності. Ідея культури: виклики сучасної цивілізації. К., 2003. С.3-11

3. Глушкова Г. Соціокультурний аспект відносин «свій – чужий» у їхньому зв'язку з інтолерантністю. Виклики толерантності в умовах російської воєнної агресії: матеріали Всеукраїнської науково-дискусійної платформи, яка приурочена до Міжнародного дня толерантності, м. Кропивницький, 16 листопада 2022 року. Кропивницький: ДонДУВС, 2022. С.16-18

4. Швачко О. Толерантність як психолого-соціальний феномен. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2000. № 2. С. 154–163.

А.С. Євтифієв
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОЗДОРОВЧИХ ТА СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Сучасні освітні програми мають забезпечувати набуття здобувачами освіти навичок і компетентностей направлених на досягнення глобальних цілей сталого розвитку, проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй. Підготовка майбутніх магістрів фізичної культури і спорту до організації оздоровчих та спортивних заходів відповідає такому завданню.

Міністерство молоді та спорту у період грудень 2023-січень 2024 р. провело всеукраїнське опитування щодо залучення українців до рухової активності та спорту. Його результати показали, що «займаються спортом постійно 4,8% респондентів, регулярно – 10,8%, іноді – 22,5%, не займаються – 57,9%» [1]. У той же час «згідно з опитуванням Eurobarometer SP525, у країнах Євросоюзу постійно займаються 6% респондентів, регулярно – 32%, іноді – 17%, а не займаються – 45%» [1].

Таким чином, переважна більшість українців (майже 60 %) не займається спортом, регулярно та постійно в Україні займаються руховою активність близько 15 %, а в країнах Євросоюзу – 38 % населення.

У той же час дослідження Українського інституту майбутнього, проведене у 2021 році свідчить не тільки про те, що українська нація – одна з найменш фізично активних у Європі, але й показує значущість впливу фізичної активності на здоров'я, тривалість життя, самопочуття, емоційний стан людини і, нарешті, доводить позитивний соціально-економічний ефект для країни фізичної активності населення. Зокрема, у цьому дослідженні наводяться такі данні:

- регулярні фізичні навантаження знижують ризик смертності з усіх причин на 30% (44% для людей похилого віку);
- відсутність фізичної активності вважається основною причиною 21-25% випадків раку грудей і товстої кишки в світі, 27% діабету і приблизно 30%

ішемічної хвороби серця;

- існують докази зниження депресії на 20-30% у дорослих, які щодня займаються фізичною активністю.;

- за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, щорічно відсутність фізичної активності призводить до загибелі до 5 млн. осіб в усьому світі та сприяє витратам на охорону здоров'я, зниженню продуктивності і втратам економіки [2].

Враховуючи значний вплив фізичної активності на якість життя, його тривалість, самопочуття і здоров'я людини, а також значний вплив такої активності населення на економічні показники країни, потрібно зазначити, що організація та проведення фахівцями фізичної культури та спорту оздоровчих та спортивних заходів для широких верств населення (спортивно-масові заходи) також відповідно має значну соціально-культурну та економічну значущість. Пов'язане це з тим, що оздоровчі та спортивні заходи виконують завдання пропаганди фізичної культури та спорту, сприяють формуванню здорового способу життя у населення, залученню населення до занять рухової активності, підвищенню інтересу до занять фізичною культурою та спортом, поліпшенню стану здоров'я та фізичного розвитку, покращенню фізичної підготовленості тощо.

Професійна підготовка майбутніх магістрів фізичної культури і спорту до організації оздоровчих та спортивних заходів є практично значущою та суспільно затребуваною, оскільки організація таких заходів сприяє як визначенню найкращих спортсменів та команд, здійсненню відбору спортсменів, так і покращенню фізичної підготовленості, збільшенню рухової активності, зменшенню захворюваності і зміцненню здоров'я населення тощо.

Таким чином, підготовка майбутніх магістрів фізичної культури і спорту до організації оздоровчих та спортивних заходів сприяє реалізації таких цілей сталого розвитку в Україні як забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці та сприяння поступальному, всеохоплюючому і сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Більшість українців не займається спортом, а 15,6% опитаних роблять це регулярно – опитування Мінспорту. Інформаційне агенство Interfax-Україна. Дата звернення 29.02.2024. Режим доступу: https://interfax.com.ua/news/sport/970624.html

2. Як перетворити 1$ на 15$ або особливості впливу фізичної активності громадян на економіку України. Київ: Український інститут майбутнього, 2021. 146 с.

С. І. Пачев, В. М. Пачева, К. Д. Колева
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РЕАЛІЗАЦІЯ ТРЕТЬОЇ МІСІЇ УНІВЕРСИТЕТУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ЦЕНТРУ БОЛГАРИСТИКИ МДПУ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО У 2008-2021 РОКАХ)

Центр болгаристики є науково-дослідницьким підрозділом МДПУ імені Богдана Хмельницького. Він створений у жовтні 2008 року на базі кафедри історії (нині – кафедра історії та археології). Основною метою діяльності центру є комплексне міждисциплінарне дослідження історії, мови та культури болгарської етнічної меншини у Північному Приазов'ї. Центр болгаристики не обмежується суто науковою діяльністю, а також відіграє важливу роль у міжнародному співробітництві університету, здійснює науково-методичну та освітню діяльність.

Але є ще одна сторона роботи цього підрозділу – участь у здійсненні третьої місії університету. На її реалізацію спрямована і науково-дослідна діяльність центру болгаристики. На даний момент вийшло друком сім книг наукової серії «Болгари Північного Приазов'я: історія, мова та культура», цільовою аудиторією якої є не лише науковці, а й болгарське населення регіону [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7].

Третя місія університету у діяльності центру болгаристики реалізувалася також через лекторат болгарської мови, літератури та культури, який здійснюють викладачі з партнерських університетів Болгарії. Діяльність лекторату болгарської мови, літератури та культури має на меті не лише розвиток університетської гуманітаристики, а й науково-методичну підтримку культурно-просвітницьких товариств місцевої болгарської спільноти. Це обумовлено низкою важливих факторів. По-перше, університет має педагогічний профіль, тому діяльність його науково-дослідних підрозділів так чи інакше спрямована на продовження традицій у педагогіці та методиці. По-

друге, приазовський регіон є багатонаціональним, одним із тих регіонів України, де існують місця компактного проживання болгарської етнічної меншини, яка займає третє місце за чисельністю.

Лекторат болгарської мови, літератури та культури упродовж 2002-2021 років не лише сприяв збереженню самобутньої культури болгарської етнічної спільноти регіону, а й залучав до європейських цінностей громадянське суспільство міста Мелітополя та мелітопольського регіону. Це відбувалося через здійснення довготермінової культурної та освітньої програми, спрямованої на широку цільову аудиторію без урахування етнічного походження, соціального становища, рівня освіти, віку, статі та інших особистих відмінностей громадян.

З травня 2017 року ця діяльність здійснювалася у новому кабінеті інтерактивного навчання, який було обладнано за програмою «Болгарська допомога для розвитку». Нові технології та використання електронних ресурсів у навчальному процесі дають можливість більш інтенсивного навчання як безпосередньо у кабінеті, так і он-лайн.

«Болгарський кабінет» (як його зазвичай називають) при Центрі болгаристики, був відкритий не лише для студентів та докторантів гуманітарних спеціальностей університету. Через лекторат болгарської мови, літератури та культури кабінет відкритий для пересічних жителів міста Мелітополя та мелітопольського регіону – учителів, діячів культури, митців, учнів шкіл, абітурієнтів, інших громадян.

У «болгарському кабінеті» здійснювалася активна мистецька діяльність. Викладачі, студенти та жителі міста, що до них долучаються, мали можливість бути організаторами та учасниками різноманітних культурних акцій, присвячених як болгарському традиційному календарю, так і важливим культурним подіям [8; 9].

У досліджуваний період центр болгаристики також активно діяв за межами університету. Постійними його партнерами були Централізована міська бібліотека імені М. Лермонтова та Мелітопольський краєзнавчий музей.

Таким чином, маючи ґрунтовну та модернізовану освітньо-наукову базу, електронні ресурси, бібліотеку, фільмотеку, Центр болгаристики разом із лекторатом болгарської мови, літератури та культури упродовж 2008-2021 років виконував важливу місію своєрідного культурного інституту, доступного для усіх громадян в університеті, місті, регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Добрев В. Д. Чушмелій. Мелітополь – Велико Тирново, 2009. 310 с. (Наукова серія «Болгари Північного Приазов'я: історія, мова та культура», книга I).

2. Матеріали XI Міжнародної наукової конференції «Болгари Північного Причорномор'я». Мелітополь – Велико Тирново, 2010. 214 с. (Наукова серія «Болгари Північного Приазов'я: історія, мова та культура», книга II).

3. Вербова Е. С. История моей жизни. Велико Тирново; Мелітополь: ООО «Издательский дом МГТ», 2011. 116 с. (Наукова серія «Болгари Північного Приазов'я: історія, мова та культура», книга III).

4. Матеріали міжнародної наукової конференції «IV Приазовський болгаристичний семінар». Велико Тирново; Мелітополь: Видавництво Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 2012. 196 с. (Наукова серія «Болгари Північного Приазов'я: історія, мова та культура», книга IV).

5. Болгари: 150 років у Приазовському краї. Велико Тирново; Мелітополь: Видавництво Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 2012. 183 с. (Наукова серія «Болгари Північного Приазов'я: історія, мова та культура», книга V).

6. Строганівка: історія і сучасність / укладач В. Д. Пачев. Мелітополь: Видавництво Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 2016. 324 с. (Наукова серія «Болгари Північного Приазов'я: історія, мова та культура», книга VI).

7. Косяченко М. От прадедов до правнуков. Мелитополь: ФЛП Однорог Т.В., 2020. 398 с.

8. Творча студія у центрі болгаристики [Електронний ресурс] – URL: https://mdpu.org.ua/tvorcha-studiya-u-tsentri-bolgaristiki/

9. Для чого мелітопольцям потрібна наука болгаристика [Електронний ресурс] – URL: https://mltpl.city/read/people/42652/dlya-chogo-melitopolcyam-potribna-nauka-bolgaristika

С.М. Резнік
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ФОРМУВАННЯ ВИКЛАДАЦЬКОГО ЛІДЕРСТВА У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОСВІТНІХ, ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК ЯК ШЛЯХ ДО СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

У сучасному швидкоплинному світі важливими стають пошук інноваційних способів удосконалення освітнього процесу. Одним з ключових аспектів, які набувають значення у переосмисленні підходів до підготовки майбутніх фахівців освітніх, педагогічних наук, є формування викладацького лідерства як основи соціально орієнтованого навчання. Лідерство у викладацькій діяльності – це не лише вміння забезпечити високі академічні результати, але й здатність стати наставником для здобувачів освіти, сприяти їхньому розвитку як відповідальних і активних громадян.

Викладацьке лідерство можна розглядати як комбінацію педагогічних умінь і особистісних якостей, які дозволяють впливати на формування світогляду і життєвих цінностей здобувачів освіти. Лідерство педагога проявляється в тому, як він вміє організувати навчальний процес, стимулювати пізнавальну активність здобувачів, створювати атмосферу довіри і підтримки, ставити цілі та працювати над їх досягненням.

Для майбутніх фахівців освітніх, педагогічних наук розвиток особистісного лідерства є важливим, оскільки вони мають не просто передавати знання, а виховувати нове покоління молоді, здатне до критичного мислення, самостійності, ініціативності, творчості. Викладачі-лідери вміють адаптуватися до викликів часу, зокрема, до змін у цифровому середовищі, глобалізації та соціальних трансформацій, вміють знайти індивідуальний підхід, надихати та стимулювати до різностороннього аналізу неоднозначних питань. Соціально орієнтоване навчання передбачає виховання в студентів почуття відповідальності за власні дії та усвідомлення суспільної місії педагогічної професії. Воно допомагає майбутнім фахівцям освітніх, педагогічних наук засвоїти цінності соціальної справедливості, рівності та інклюзивності, розвивати навички громадянської активності, співпраці та командної роботи.

Як зазначає О. Оржель, «у тлумаченнях та визначеннях трьох місій

університетів ключовим концептом є знання: знання генеруються завдяки дослідженням (друга університетська місія); знання поширюються завдяки викладанню і навчанню (перша місія); сутність третьої місії полягає у застосуванні знань, їх використанні для розв'язання суспільних проблем і загальнолюдського блага. Застосування знань не обмежується винаходами новітніх технологій та ноу-хау, але охоплює соціальну, гуманітарну, культурну сферу, стосується бізнесу, підприємництва, економічної, політичної та інших видів діяльності. Знання перетворюються на потужний актив та основний інструмент розв'язання проблем; запит на знання збільшується серед різних категорій знаннєвих працівників, залучених до виявлення проблем, ухвалення рішень та їх впровадження у різних секторах економіки та сферах життєдіяльності» [1, с. 36].

Викладач, який виступає лідером у навчальному процесі, має показати студентам, як знання можуть стати інструментом позитивних соціальних змін. Наприклад, застосування таких методів як лекції-дискусії, мозкові штурми, вирішення кейсів, проєктна діяльність дозволяють спрямувати студентів на вирішення актуальних суспільних проблем, пов'язаних, наприклад, із забезпеченням рівного доступу до освіти, підвищенням якості освіти, врахуванням потреб стейкхолдерів, реалізацією студентоцентрованого навчання тощо.

Розкриття лідерського потенціалу та забезпечення формування викладацького лідерства у майбутніх фахівців освітніх, педагогічних наук має розпочинатись ще на етапі їх професійної підготовки в університеті, а подальший розвиток – продовжуватись протягом всієї кар'єри. Процес їх підготовки має передбачати формування управлінської, комунікативної, організаційної компетенцій, а також інноваційного мислення, навичок емоційного інтелекту, управління часом, планування, прийняття рішень тощо. Ці компетенції та навички дозволять їм бути впливовими педагогами, які здатні стати ініціаторами змін та інновацій в академічному середовищі своїх закладів освіти і поширювати свій вплив на різні соціальні групи та інститути.

Таким чином, формування викладацького лідерства у майбутніх фахівців освітніх і педагогічних наук є шляхом до соціально орієнтованого навчання, яке базується на принципах рівності, справедливості та соціальної відповідальності. Лідерство у викладанні дозволяє педагогам не лише передавати знання, але й формувати у своїх здобувачів освіти цінності та навички, які допоможуть їм стати активними громадянами сучасного

суспільства. Орієнтація освітнього процесу підготовки майбутніх фахівців освітніх, педагогічних наук на формування викладацького лідерства передбачає усвідомлення студентами суспільної місії педагогічної професії, розвиток організаційно-управлінських компетенцій та здатності вирішувати актуальні освітні проблеми, використовуючи знання як інструмент позитивних соціальних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Orzhel O. University Social Mission in the Wartime under Knowledge Society. International Scientific Journal of Universities and Leadership. 2022. № 13. С. 26- 36.

Щебликіна І.О.
Запорізький національний університет
Щебликіна З.В.
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ ДІЄВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК ПЕРШОЧЕРГОВЕ ЗАВДАННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ

Формування дієвого інструментарію управління персоналом – це створення ефективних методів і засобів для забезпечення продуктивної роботи команди та досягнення стратегічних цілей.

Це процес, який включає кілька ключових етапів та компонентів.

Першим кроком є визначення потреб в персоналі. Це включає аналіз поточної ситуації, оцінку майбутніх потреб та визначення компетенцій, які потрібні для досягнення стратегічних цілей. Важливо розуміти, які саме навички і знання необхідні, щоб забезпечити конкурентоспроможність.

Планування персоналу передбачає розробку стратегії для задоволення виявлених потреб. Це включає визначення необхідної кількості працівників, їх кваліфікації, а також планування набору, навчання і розвитку співробітників. Важливо мати чіткий план, щоб уникнути дефіциту або надлишку кадрів.

Кадрове планування повинно бути інтегроване в загальну стратегію організації. Це дозволяє узгодити потреби в людських ресурсах з довгостроковими цілями та забезпечити готовність до майбутніх викликів і

можливостей.

Ефективне кадрове планування сприяє створенню позитивної корпоративної культури, де працівники відчувають себе цінними і бачать можливості для професійного зростання. Це підвищує задоволеність роботою та знижує текучість кадрів.

Завдяки кадровому плануванню керівництво отримує більш точну та актуальну інформацію про стан людських ресурсів, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень щодо найму, розвитку персоналу та структурних змін

Ефективне планування кадрів сприяє створенню середовища, в якому заохочуються інновації. Коли працівники мають необхідні навички та можливості для професійного розвитку, вони більш схильні до генерації нових ідей та впровадження інноваційних рішень.

Ми вважаємо, що якраз система управління інноваційними процесами забезпечує можливість координувати і впорядкувати процес пошуку інновацій, визначити найбільш ефективну технологію та дозволить працювати з найкращім результатом у впровадженні інновацій.

Інноваційне управління спрямоване не тільки на зміну практик, що існують, а й на генерацію принципово нових практик [2, с. 46].

Дієве управління персоналом дозволяє швидше адаптуватися до змін на ринку та вимог зовнішнього середовища. Служба персоналу має увесь час аналізувати потреби в навчанні та розвитку, проводити моніторинг трудового ринку, що дозволяє прогнозувати кадрові потреби та уникати дефіциту або надлишку кадрів.

Ефективний процес набору та відбору персоналу допомагає знайти і залучити найкращих кандидатів. Це включає розробку чітких критеріїв відбору, використання сучасних методів пошуку кандидатів (в тому числі через соціальні мережі та спеціалізовані сайти), проведення інтерв'ю та оцінки компетенцій кандидатів. Важливо також забезпечити позитивний досвід кандидатів під час процесу найму.

Постійне навчання і розвиток персоналу є ключовим елементом управління. Це включає проведення тренінгів, семінарів, курсів підвищення кваліфікації, а також розвиток лідерських навичок і компетенцій. Організація повинна інвестувати в розвиток своїх співробітників, щоб вони могли ефективно виконувати свої обов'язки і бути готовими до нових викликів.

На рис. 1 зображено реалізацію процесу навчання персоналу.

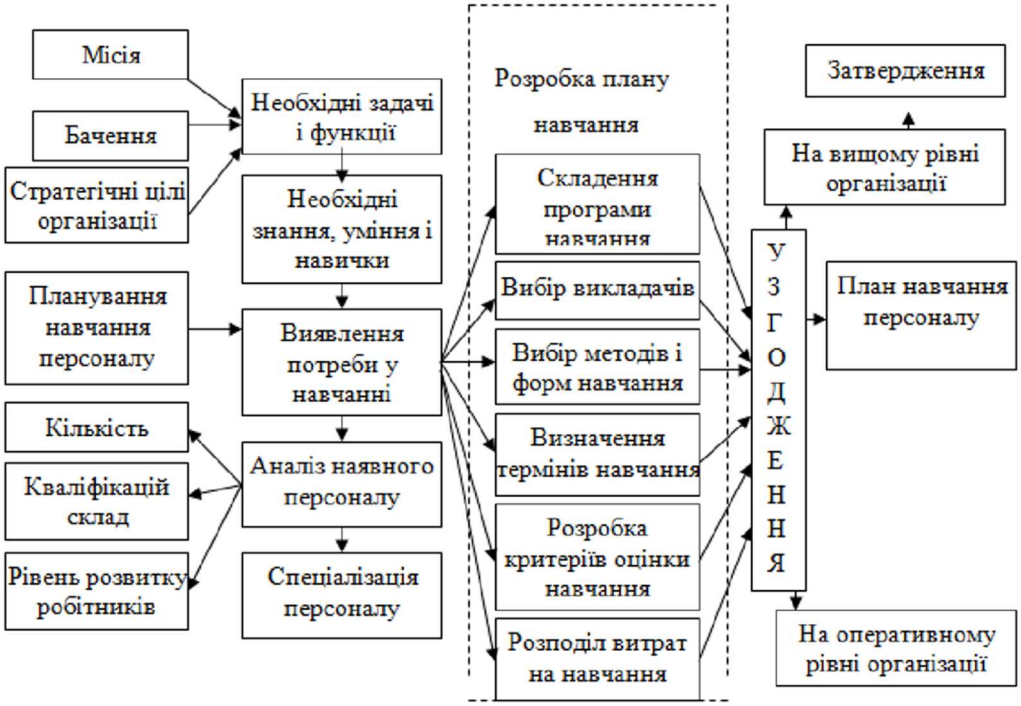

Рис. 1 Реалізація процесу навчання персоналу

Мотивація працівників є важливою складовою ефективного управління персоналом. Це може включати як матеріальні стимули (зарплата, бонуси, премії), так і нематеріальні (визнання, кар’єрне зростання, можливість самореалізації). Важливо створити мотиваційну систему, яка буде стимулювати працівників до високопродуктивної праці та досягнення поставлених цілей.

Регулярна оцінка ефективності роботи співробітників допомагає визначити їхні сильні та слабкі сторони, а також оцінити виконання поставлених завдань. Це може включати проведення атестацій, оцінку результатів роботи, зворотний зв’язок від колег та керівництва. Важливо забезпечити прозорість та об’єктивність оцінки, щоб співробітники знали, на що вони можуть розраховувати.

Утримання талановитих працівників є критичним завданням для будь-якої організації. Це включає створення комфортних умов праці, забезпечення балансу між роботою та особистим життям, можливості для кар'єрного зростання та професійного розвитку. Важливо також підтримувати позитивний клімат у колективі та залучати працівників до процесу прийняття рішень.

Стратегія управління персоналом розробляється з урахуванням інтересів двох сторін: як керівництва організації, так і інтересів її персоналу. Стратегія управління персоналом передбачає: визначення завдань управління

персоналом, тобто при прийнятті рішень у сфері управління кадрами необхідно враховувати як аспекти з економічної точки зору, так і потреби та інтереси працівників; формування ідеології та принципів кадрової роботи [1, с. 236].

Сучасний світ змінюється дуже швидко і організація повинна бути готова до цих змін. Управління змінами включає підготовку персоналу до нововведень, адаптацію до нових умов, а також управління опором змінам. Важливо забезпечити комунікацію та підтримку співробітників під час процесу змін, щоб вони могли швидко адаптуватися і продовжувати ефективно працювати.

Таким чином, формування дієвого інструментарію управління персоналом є комплексним процесом, який включає аналіз, планування, набір, навчання, мотивацію, оцінку, утримання та управління змінами. Це дозволяє організації не лише ефективно використовувати наявні ресурси, але й забезпечувати стабільний розвиток та досягнення стратегічних цілей. Інвестування у розвиток персоналу і створення сприятливих умов для праці є ключем до успіху сучасної організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Малтиз В.В., Батраченко А.О. Сучасний підхід до стратегічного управління розвитком персоналу підприємства. Молодий вчений № 3 (79), 2020 С.233-236.

2. Щебликіна З.В., Щебликіна І. О., Ярема Л. В. Об’єктивна необхідність впровадження інноваційних технологій управління в діяльність закладів освіти Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету Серія: Педагогіка Випуск 2 (29), 2022 С.41-52.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ І ЇЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

С.О. Осипенко, Н.Ю. Захарова
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ ФАНДРАЙЗИНГУ І ГРАНТРАЙТИНГУ У ФІНАНСУВАННІ ІНІЦІАТИВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Згідно зі Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр., що була прийнята Кабінетом Міністрів України 23.02.2022 р. [1] сучасна система вищої освіти стикається з рядом проблем, які негативно впливають на можливості подальшого її розвитку. В загальних рисах дані проблеми можна окреслити так [1]:

- недостатній рівень фінансування системи вищої освіти, неефективне управління та використання ресурсів, недостатній прояв соціальної відповідальності, незабезпечення рівноправності та автономності закладів вищої освіти повною мірою;
- брак відкритості закладів вищої освіти, спроможності продукувати корисну інтелектуальну продукцію, принципової протидії проявам корупції та академічної недоброчесності, безумовної підтримки чесного вступу та об'єктивного оцінювання результатів навчання;
- низький рівень доступності вищої освіти через недотримання європейських стандартів якості, стану інфраструктури та освітнього простору, базування освітнього процесу на наукових дослідженнях, забезпечення умов для вразливих категорій здобувачів;
- євроінтеграційні прагнення, які не завжди підкріплюються готовністю до гармонізації структур, наукової кооперації та запозичення кращої практики;
- поширена імітація студентоцентризму, неконкурентні заробітна плата та умови праці працівників, брак управлінської підготовки у керівного складу закладів вищої освіти, неусвідомлення місії лідерства у формуванні людського капіталу в освіті дорослих, що призводить до зниження привабливості закладів вищої освіти.

При цьому слід зауважити, що від початку повномасштабної війни означені проблеми загострились ще більше, а заходи, що повинні були їх усунути так і не були реалізовані.

Ключовою проблемою, яка впливає на всі напрями та сфери функціонування закладів вищої освіти є системне недофінансування даних освітніх закладів з боку держави (рис. 1).

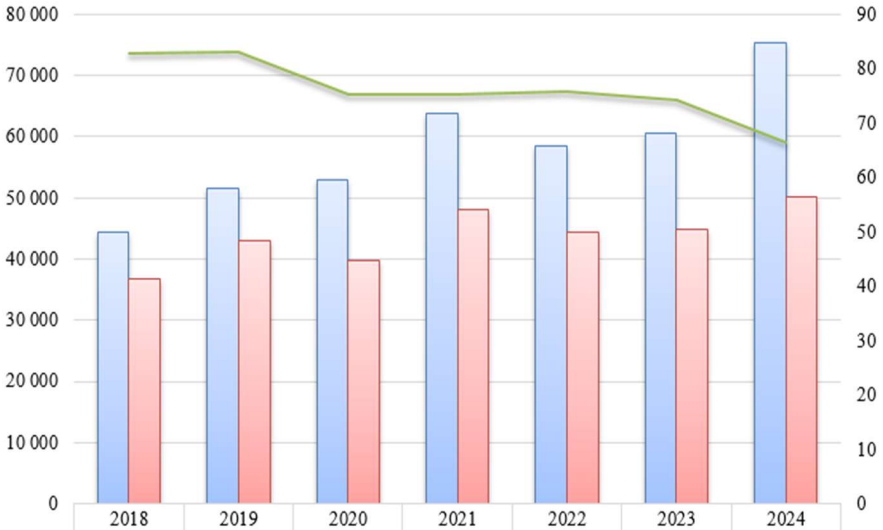

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Видатки Державного бюджету на освіту, млн.грн.	44 323	51 657	52 857	63 837	58 508	60 452	75 353
Видатки з Державного бюджету на заклади вищої освіти, млн.грн.	36 689	43 009	39 880	48 098	44 413	44 925	50 076
Частка видаткв на заклади вищої освіти в загальній структурі видатків Державного бюджету на освіту, %	82,7	83,2	75,4	75,3	75,9	74,3	66,4

Рис. 1. Динаміка фінансування закладів вищої освіти за рахунок коштів державного бюджету в період з 2018 по 2024* рр.

(Складено за даними [2])

* за 2024 рік представлені планові показники

Так, видатки державного бюджету на освіту в абсолютних величинах мають постійну тенденцію до зростання. Теж саме стосується і видатків на фінансування закладів вищої освіти. Дане зростання обумовлено тим, що протягом означеного періоду відбувалось зростання рівня мінімальної заробітної плати, зростання вартості енергоносіїв та комунальних послуг тощо. Саме ці групи видатків є пріоритетними в фінансуванні і забезпечуються в повному обсязі. Щодо інших напрямів фінансування, то вони покриваються частково, або взагалі залишаються не забезпеченими. Відповідно це негативно позначається на рівні фінансового забезпечення закладів вищої освіти і як результат на якості та результативності функціонування даних закладів освіти.

Крім того, частка видатків на фінансування закладів вищої освіти в

загальній структурі видатків на освіту має постійну тенденцію до зменшення. Це обумовлено рядом причин, а саме: повномасштабною війною, пандемією COVID-19, економічною кризою в країні, системної кризою освітньої галузі, демографічними проблемами тощо. Отже тривалий період часу фінансування закладів вищої освіти носило дуже обмежений характер і враховуючи окреслені вище причини в майбутньому очікується зниження рівня фінансування.

Частково нівелювати вплив ряду негативних факторів окреслених вище стало можливим завдяки запровадженню положень автономії закладів освіти. Адже закладам вищої освіти було надано право змінити управлінську та організаційну парадигму своєї діяльності, що дозволило їм стати більш автономними та незалежними. Проте процес становлення автономії закладів вищої освіти відбувається доволі повільно, адже існує певна не узгодженість в нормах діючого законодавства, в системі управління закладами вищої освіти використовуються застарілі підходи тощо.

Щодо фінансової автономії, то на сьогоднішній день існують певні питання, що не дозволяють закладам вищої освіти досягти достатнього рівні фінансової автономії. Так згідно зі ст. 71 Закону України «Про вищу освіту» «фінансування державних закладів вищої освіти здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, з дотриманням принципів цільового та ефективного використання коштів, публічності та прозорості у прийнятті рішень [3]». Тобто поряд з коштами отриманими з державного бюджету закладами вищої освіти можуть використовуватись так звані альтернативні джерела фінансування. Одним із варіантів альтернативних джерел фінансування є кошти залучені завдяки фандрайзингу та грантрайтингу (рис. 2)

Фандрайзинг – це процес залучення грошових коштів та інших ресурсів (людських, матеріальних, інформаційних тощо), які організація не може забезпечити самостійно, та які є необхідними для реалізації певного проєкту або своєї діяльності в цілому. Щодо грантрайтингу то це мистецтво написання проєктів на отримання безповоротної фінансової допомоги, яке включає в себе цілий комплекс професійних навичок з керування проектами, аналітики, планування, управління ризиками, маркетингу, PR-менеджменту, ділової комунікації, документообігу [4, с. 104].

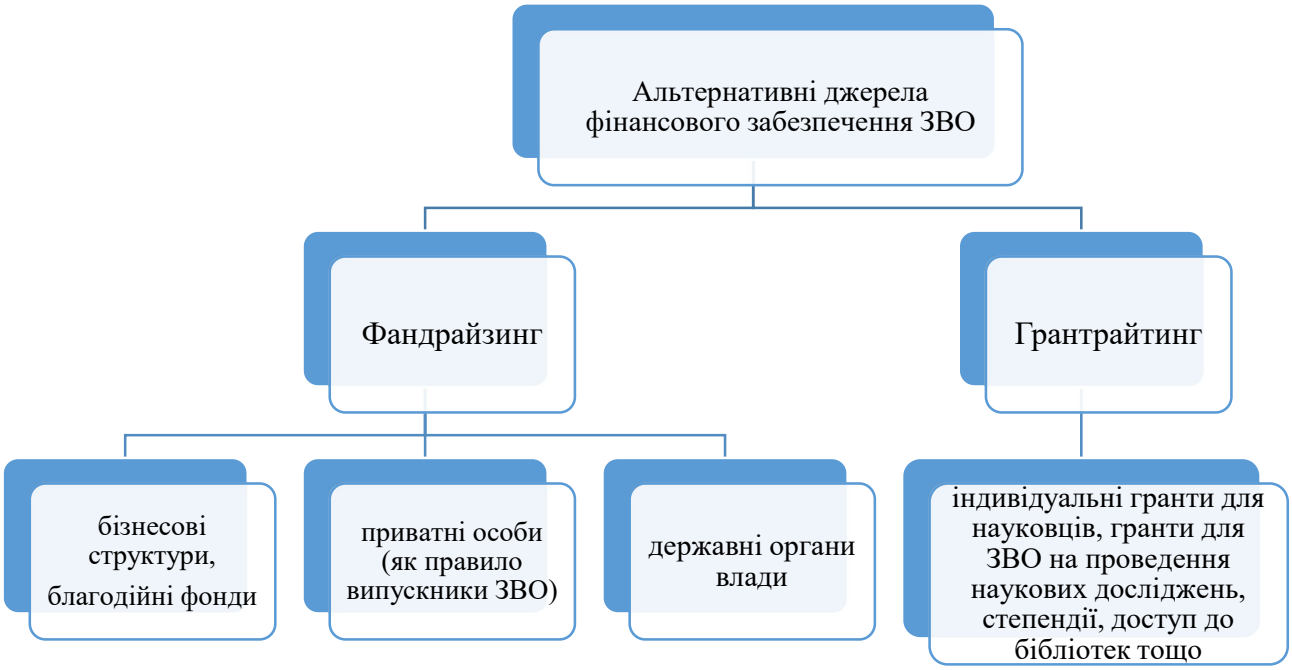

Рис. 2. Альтернативні джерела фінансового забезпечення закладів вищої освіти в умовах зростаючої автономії

Згідно з досвідом провідних закладів вищої освіти Великобританії, Німеччини, Франції, США, Канади та інших розвинутих країн можна з впевненістю зазначити, що фандрайзинг та грантрайтинг є ефективними джерелами залучення фінансових ресурсів для забезпечення навчальної та наукової діяльності закладу освіти. Тобто використання де-кількох інструментів фандрайзингу та грантрайтингу одночасно може залучити необхідні фінансові і матеріальні ресурси, які будуть спрямовані на фінансування науково-дослідної діяльності, навчальної, забезпечить покращення матеріально-технічного забезпечення закладу вищої освіти, створить умови для професійного зростання викладачів, тощо.

Нажаль на сьогоднішній день заклади вищої освіти в Україні дуже обмежено використовують саме фандрайзинг. Хоча в цілому слід зазначити, що відсутня статистика щодо використання як фандрайзингу, так і грантрайтингу закладами вищої освіти. Тому дуже складно визначити на скільки ефективно використовуються дані інструменти закладами вищої освіти з метою залучення додаткового фінансування.

Відповідно аналіз законодавчої бази дозволяє визначити наступні кроки в напрямі розвитку обох видів діяльності для закладів вищої освіти в Україні:

- перегляд положень Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні фонди», а також надання податкових пільг для благодійників, що

може значно підвищити зацікавленість бізнесових структур надавати допомогу закладам вищої освіти у вигляді фандрайзингу;

- створити відповідні умови для посилення ініціативи закладами вищої освіти будувати власну стратегія фандрайзингу та грантрайтингу;
- запропонувати закладам вищої освіти узгодженої форми фінансування з Державного бюджету за умов використання фандрайзингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 286-р від 23.02.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text

2. Функцональна класифікація видатків Державного бюджету у 2018 - 2024 рр. URL: https://openbudget.gov.ua/national-budget/expenses?class=functional&view=table

3. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 01.07.2024 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text

4. Інноваційний розвиток ЗВО: Роль R&D та партнерства з бізнесом. : навч. посібник / Подольчак Н.Ю., Сокіл О.Г., Небесний Р.В. [та ін.]; за заг. ред: Н.Ю. Подольчака, О.Г. Сокола, Ю.М. Дзюраха. Львів: вид-во Растр-7, 2023. – 148 с.

Є. М. Топалов
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Інтернет та онлайн-сервіси відіграють значну роль у сучасному освітньому процесі, особливо зараз, під час воєнних дій. На нашу думку, використання цифрових технологій на заняттях з іноземної мови може не лише зробити навчання більш безпечним, але й допомогти викладачу зробити навчальний процес різноманітним, інтерактивним та продуктивним.

Використання цифрових технологій у процесі навчання стало необхідністю в сучасних умовах життя в Україні. Ми вважаємо, що обравши оптимальні сервіси, можна зробити навчання максимально зручним як для викладача, так і для студента.

Важливу роль в освітньому процесі відіграють сервіси хмарних технологій, такі як Google Drive, Microsoft OneDrive, Dropbox та інші. Ці сервіси хмарних сховищ дозволяють зберігати, обмінюватися та спільно працювати над навчальними матеріалами в режимі реального часу. Використання хмарних технологій дозволяє студентам і викладачам мати постійний доступ до необхідних файлів з будь-якого пристрою та місця, де є інтернет-з'єднання.

Також дуже важливим для процесу дистанційного навчання є підбір сервісу відеозв'язку. Існує низка платформ, які можна використовувати для проведення занять, серед яких Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, BigBlueButton та інші.

Кожна з цих платформ має власні особливості та переваги. Однією з ефективних платформ для проведення відеоконференцій є Google Meet. Цей сервіс вирізняється зручністю використання, оскільки для роботи з ним достатньо облікового запису Google; немає потреби створювати додаткові облікові записи в інших сервісах або завантажувати додаткове програмне забезпечення. Використання Google Meet є простим і інтуїтивно зрозумілим: все необхідне для роботи — це веб-браузер. Таким чином, процес навчання не ускладнений, а технічні вимоги зведені до мінімуму.

Google Meet надає можливість транслювати екран робочого столу, окремого додатка або вкладки браузера, що є корисним для демонстрації навчальних матеріалів та проведення презентацій. Крім того, сервіс дозволяє відтворювати відео з YouTube безпосередньо під час конференції, що допомагає урізноманітнити навчальний процес.

Однією з суттєвих переваг Google Meet є те, що він не потребує встановлення додаткового програмного забезпечення, отже, немає потреби запускати одночасно декілька ресурсозатратних додатків — усі необхідні функції реалізовані у браузері. Це дозволяє зменшити навантаження на апаратні ресурси пристрою, що особливо важливо для забезпечення тривалої автономної роботи під час можливих відключень електроенергії.

Функціональність Google Meet може бути розширена за допомогою додаткових розширень для браузера. Наприклад, використовуючи розширення MeetList, можна вести журнал відвідуваності занять студентами, що дозволяє покращити організацію навчального процесу та контроль за участю студентів у дистанційних заняттях.

Ще одним інструментом, який може значно спростити життя викладачам,

є Kami. Цей веб додаток працює як онлайн PDF-редактор, який дозволяє викладачам та студентам спільно працювати над навчальними матеріалами в режимі реального часу. Сервіс підтримує додавання відеоматеріалів з YouTube безпосередньо у документ, що сприяє створенню більш інтерактивного та мультимедійного навчального контенту.

Додаток надає можливість створювати індивідуальні копії матеріалів для кожного студента, що значно спрощує процес розповсюдження завдань та навчальних матеріалів, достатньо лише налаштувати відповідні параметри.

Серед корисних функцій Kami можна виділити можливість залишати текстові, аудіо та відео коментарі. Зокрема, функція відео коментарів дозволяє викладачу записувати свій екран, створюючи наочні відео інструкції безпосередньо в додатку. Це полегшує пояснення складних тем та забезпечує додаткову підтримку студентам у самостійному вивченні матеріалу.

З останнім оновленням у Kami з’явилася нова функція, яка дозволяє генерувати питання по матеріалу за допомогою штучного інтелекту. Ця функція спрощує процес створення оцінювальних завдань та тестів, автоматично генеруючи питання на основі наданого контенту [1].

Kami є універсальним інструментом, який може використовуватися викладачами різних предметів. Цей додаток пропонує великий набір інструментів, які організовані та інтуїтивно зрозумілі для користувачів. Викладачі можуть легко знайти й використовувати всі необхідні функції для роботи з документами, додавання мультимедійних елементів, коментування, створення індивідуальних завдань та інтерактивного оцінювання знань студентів.

Використання сучасних цифрових технологій є об’єктивною необхідністю для навчального процесу в Україні. Однак, до вибору інструментів для дистанційної роботи слід підходити дуже ретельно, оскільки переобтяження навчального процесу надмірною кількістю сервісів і додатків може негативно вплинути на зацікавленість здобувачів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. How to Use Kami Questions AI [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://help.kamiapp.com/en/articles/9574560-how-to-use-kami-questions-ai

Н. Д. Хоменко
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Військовий стан в Україні, викликаний повномасштабним вторгненням росії, значно вплинув на всі сфери суспільного життя, включаючи систему вищої освіти. Університети та інші освітні заклади опинилися в умовах, коли традиційний формат навчання став неможливим через загрози безпеці, масові переміщення населення та руйнування інфраструктури. Ці виклики змусили заклади освіти швидко адаптуватися до нових реалій, впроваджуючи дистанційні та змішані форми навчання як основні способи підтримки навчального процесу. Цифрова трансформація вищої освіти, прискорена військовими подіями, стала необхідністю для забезпечення безперервності навчання студентів [1]. Це включає впровадження новітніх технологій, перехід на онлайн-платформи, а також перегляд традиційних підходів до організації та проведення занять. Така ситуація створила серйозні виклики для викладацького складу та студентів, але водночас відкрила нові можливості для розвитку інноваційних методів навчання та глобальної інтеграції української освіти у світовий освітній простір.

Метою цієї публікації є аналіз впливу воєнного стану на цифровізацію системи вищої освіти в Україні та забезпечення освітнього процесу в умовах дистанційного навчання.

Сучасні дослідники активно аналізують вплив воєнного стану на вищу освіту в Україні та розглядають шляхи цифровізації навчальних процесів у складних умовах. Серед українських та міжнародних науковців, які досліджують цю проблему, варто відзначити таких вітчизняних фахівців, як Бобро Н., Буйницька О., Грицеляк Б., та закордоних науковців, наприклад, Бурку А., Нордін А. та інші. Саме тому ми можемо чітко сказати, що інтеграція світового досвіду відіграє важливу роль у пошуку рішень для української освіти під час війни. Міжнародні дослідження показують, що в умовах кризових ситуацій, таких як війна чи природні катастрофи, цифрові технології можуть стати ключовим інструментом для збереження безперервності освіти.

Впровадження дистанційного та змішаного навчання в українських університетах під час воєнного стану стикається з низкою суттєвих викликів.

Основними з них є нестабільний доступ до інтернету в окремих регіонах, технічна непідготовленість деяких університетів до переходу на онлайн-формати, а також психологічні труднощі, з якими стикаються студенти та викладачі. Попри це, цифрова трансформація вищої освіти відкриває нові можливості для розвитку індивідуальних освітніх траєкторій, доступу до міжнародних ресурсів та створення більш гнучкої системи навчання [4].

Для успішної реалізації дистанційного навчання в умовах воєнного стану важливо забезпечити університети необхідною технічною інфраструктурою, розвивати навички цифрової грамотності та адаптувати освітні програми до змішаного формату. Багато університетів уже почали інтегрувати нові освітні технології, як-то використання штучного інтелекту для автоматизації процесу оцінювання або віртуальних класів для проведення лекцій.

Однак, для повноцінного впровадження змішаного навчання в умовах війни важливо також забезпечити надійність і захищеність інформаційних систем, щоб уникнути можливих кіберзагроз, які можуть загостритися в умовах воєнного конфлікту. Крім того, значну увагу слід приділити розвитку партнерства між українськими університетами та закладами вищої освіти за кордоном для обміну досвідом і впровадження кращих практик цифрового навчання. Подальший розвиток цифрової освіти в Україні потребує не лише технічних ресурсів, але й змін у підходах до організації навчального процесу, спрямованих на підтримку якості освіти, навіть у найскладніших умовах [2, с. 65].

Цифрова трансформація вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні стала необхідним кроком для забезпечення безперервності освітнього процесу. Попри численні виклики, включаючи технічну непідготовленість, психологічні труднощі та нерівність доступу до технологій, українські університети продовжують впроваджувати інноваційні рішення [3]. Дистанційне та змішане навчання дозволяють адаптувати освітній процес до кризових умов і забезпечують гнучкість та доступність для студентів.

Досвід України під час війни демонструє, що цифрова освіта може бути ефективним інструментом у забезпеченні навчання навіть в умовах нестабільності. Підтримка та розвиток технічної інфраструктури, підвищення цифрової грамотності та інтеграція кращих міжнародних практик стають ключовими факторами для подальшого розвитку системи вищої освіти.

Висновки. Таким чином, воєнний стан в Україні стимулював значні зміни в організації освітнього процесу, і цифрові технології продовжують

відігравати вирішальну роль у забезпеченні якісної освіти в складних умовах. Подальший розвиток цифрової трансформації освіти не лише допоможе адаптуватися до сучасних викликів, але й відкриє нові можливості для підвищення конкурентоспроможності українських освітніх установ на світовій арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цифровізація освітнього процесу в умовах війни. URL: https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/download/2934/2970/7181 (дата звернення: 26.09.2024).

2. Буйницька О.П., Варченко-Троценко Л.О., Грицеляк Б.І. Цифровізація закладу вищої освіти. Освітологічний дискурс. 2020. Вип. 28. С. 64–79.

3. Digitalization in education. URL: https://www.researchgate.net/publication/361237342_Digitalization_in_education (дата звернення: 26.09.2024).

4. Digitalization of Education [Електронний ресурс]. URL: https://www.researchgate.net/publication/373253643_Digitalization_of_Education (дата звернення: 26.09.2024).

А.В. Шевчук
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЯК ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВПЛИВАЮТЬ НА ЦІННОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Сучасний світ перебуває в умовах швидкої цифровізації, яка охоплює всі сфери життя, включно з освітнім процесом. Вища освіта, як ключовий елемент формування майбутнього суспільства, не є винятком. Вищи активно впроваджують новітні освітні технології, такі як онлайн-платформи, дистанційні та адаптивні системи навчання. Ці інновації дозволяють підвищити доступність знань, оптимізувати навчальний процес і зробити його більш адаптованим до потреб сучасних здобувачів.

Однак, разом із позитивними змінами, цифровізація вищої освіти породжує низку морально-етичних викликів, які потребують уваги.

Виникають питання щодо академічної доброчесності, приватності та захисту персональних даних здобувачів, а також доступності цифрових технологій для всіх учасників освітнього процесу. Ці виклики стають особливо важливими в контексті повномасштабного вторгнення та введенням воєнного стану в України, де суспільство переживає етапи соціально-економічних змін і боротьби за цінності демократичної держави.

Зміна освітнього середовища через впровадження цифрових технологій має значний вплив на моральні орієнтири здобувачів і викладачів. Освітні технології не лише змінюють форму навчання, а й формують нові підходи до етики взаємодії, академічної відповідальності та соціальної справедливості. У зв'язку з цим виникає необхідність досліджувати, як нові технології впливають на цінності українського суспільства, особливо в умовах воєнного стану та цифрової трансформації освітнього процесу.

Тому дослідження морально-етичних проблем цифровізації вищої освіти є надзвичайно важливим для сучасного українського суспільства. Вивчення цих аспектів дозволить вчасно виявити можливі загрози для академічної доброчесності та соціальної рівності, а також знайти шляхи для гармонізації освітніх інновацій з етичними стандартами та моральними орієнтирами, що відповідають потребам суспільства.

Метою цього дослідження є вплив освітніх технологій на морально-етичні цінності сучасного українського суспільства, зокрема, в контексті вищої освіти.

Цифровізація вищої освіти, яка активно розвивається в Україні та світі, надає численні можливості для підвищення якості навчання. Освітні технології, такі як дистанційне навчання, онлайн-платформи, дозволяють здобувачам гнучко підходити до процесу навчання, підвищуючи його доступність і персоналізацію. Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі [1]. Впровадження адаптивних систем сприяє ефективнішому засвоєнню матеріалу, а аналітика великих даних допомагає навчальним закладам оптимізувати програми відповідно до реальних потреб здобувачів. Позитивні аспекти цифровізації включають економію ресурсів, гнучкість навчання та розширення освітніх можливостей для широкого кола осіб. Прикладом системи дистанційного навчання є Moodle. Moodle (Modular Object-Oriented

Dynamic Learning Environment) – це модульне об’єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке називають також системою управління навчанням (LMS), системою управління курсами (CMS), віртуальним навчальним середовищем (VLE) або просто платформою для навчання, яка надає викладачам, учням та адміністраторам дуже розвинутий набір інструментів для комп'ютеризованого навчання, в тому числі дистанційного. Moodle можна використовувати в навчанні школярів, студентів, при підвищенні кваліфікації, бізнес-навчанні, як в комп'ютерних класах навчального закладу, так і для самостійної роботи вдома [2].

Дистанційна освіта з використанням електронних ресурсів також дозволяє вирішити проблему створення електронних навчальних посібників, збірників методичних та тестових матеріалів. Перевагами дистанційного навчання в умовах військової ситуації є забезпечення безпеки для слухачів, розширення локації, часу та умов навчання, які можуть бути обрані кожним слухачем індивідуально, наочність та інтерактивність [3, с.95].

Однак поряд з перевагами цифровізація породжує низку викликів, зокрема морально-етичних. Нерівний доступ до технологій загострює соціальну нерівність, а постійне перебування в онлайн-середовищі може призводити до цифрового виснаження. Питання конфіденційності та захисту персональних даних здобувачів стають все більш актуальними через зростання кількості зібраної інформації. Також академічна доброчесність стикається з новими викликами, такими як плагіат і використання штучного інтелекту для виконання завдань, що вимагає ретельної етичної оцінки та регулювання.

Цифровізація вищої освіти, незважаючи на свої численні переваги, породжує значні морально-етичні виклики, які потребують глибокого осмислення. Одним із найбільш поширених є питання академічної доброчесності. Доступ до онлайн-ресурсів і технологій значно спрощує можливості для плагіату та неетичної поведінки здобувачів. Використання штучного інтелекту для виконання завдань, зокрема автоматизованих систем навчання та оцінювання, піднімає питання щодо збереження якості освіти і критичного мислення у здобувачів. У таких умовах постає необхідність перегляду методів оцінювання знань, впровадження нових етичних стандартів і правил поведінки в цифровому середовищі, щоб захистити академічну доброчесність.

Проблеми концептуальної недосконалості та прогалини в теоретичних

моделях цифрової вищої освіти спричиняють низку додаткових викликів у сфері викладацької практики. Серед них проблема критеріїв професіоналізму науково педагогічних працівників, які здійснюють викладацьку діяльність у нових умовах [4, с.3].

Крім того, цифрові освітні технології створюють нові виклики у сфері конфіденційності та рівного доступу до освіти. Збір великих обсягів персональних даних здобувачів через освітні платформи підвищує ризик неправомірного використання цієї інформації або її витоку, що ставить під загрозу приватність учасників освітнього процесу. Також важливою проблемою залишається цифровий розрив: не всі здобувачі мають рівний доступ до інтернету чи сучасних технологій, що посилює соціальну нерівність у сфері освіти. Таким чином, морально-етичні проблеми цифровізації освіти вимагають впровадження ефективних підходів щодо захисту приватності, забезпечення академічної доброчесності та створення рівних умов доступу до освітніх технологій.

Впровадження освітніх технологій у вищу освіту суттєво впливає на цінності українського суспільства, формуючи нові підходи до навчання та соціальної взаємодії. Цифрові платформи розширюють доступ до знань, сприяючи розвитку критичного мислення та навичок самостійного навчання, що є важливими для активної громадянської позиції. Проте, разом із цими перевагами, з’являються нові етичні питання, зокрема формування споживацького ставлення до освіти, де навчання сприймається як товар, а не як процес особистісного зростання. Це може негативно позначитися на таких цінностях, як відповідальність та співпраця, а також зменшити особистісне спілкування між здобувачами та викладачами, що є важливим для формування емпатії та взаєморозуміння в навчальному процесі.

Відповідно перед закладами вищої освіти постає низка завдань:

– пошук моделі цифровізації кожним закладом вищої освіти в межах визначеної автономії;

– розвиток інформаційно-технологічної інфраструктури закладу;

– підготовка, перепідготовка й підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в умовах цифрових технологій для підвищення якості й ефективності навчання;

– створення нових форм освітнього контенту;

– організація системи відкритої дистанційної освіти;

– налагодження ефективної комунікації усіх учасників освітнього

процесу в мережевому середовищі [4; 5].

Щоб уникнути негативних наслідків цифровізації, університетам необхідно розробити стратегії, що сприятимуть збереженню моральних і етичних цінностей. Важливо інтегрувати етичні аспекти в навчальні програми, щоб підтримувати відповідальність та співпрацю, запобігаючи комерціалізації освіти та зменшенню особистісного контакту. Врахування думки здобувачів та інших учасників освітнього процесу під час формування правил використання технологій може допомогти створити нові стандарти етичної поведінки у цифровому світі, що, в свою чергу, сприятиме гармонійному розвитку суспільства.

Для того щоб забезпечити ефективне і етичне використання освітніх технологій у вищій освіті, необхідно розробити системні рекомендації, які враховуватимуть моральні та етичні аспекти. По-перше, університетам слід впроваджувати правила академічної доброчесності, що включають чіткі вимоги процедур для виявлення та запобігання плагіату та інших форм неетичної поведінки. Важливим є також створення освітніх компонентів, що навчають здобувачів основам етики в цифровому середовищі, допомагаючи їм усвідомити відповідальність за використання технологій у навчанні.

По-друге, необхідно забезпечити доступ до технологій для всіх здобувачів, що включає розвиток інфраструктури, особливо в регіонах з обмеженими можливостями. Вищі можуть запроваджувати програми підтримки, які допоможуть малозабезпеченим здобувачам отримати необхідні ресурси для дистанційного навчання. Нарешті, важливо заохочувати співпрацю між викладачами та здобувачами, створюючи умови для відкритого спілкування та обміну ідеями. Викладачі повинні активно залучати здобувачів до обговорення етичних викликів цифровізації освіти, що сприятиме формуванню критичного мислення та відповідальної поведінки в онлайн-середовищі.

У роботі розглянуто вплив освітніх технологій на морально-етичні проблеми сучасного українського суспільства в контексті вищої освіти. Аналіз показав, що цифровізація не лише розширює можливості для навчання та доступу до знань, але й ставить перед суспільством нові виклики, пов’язані з академічною доброчесністю, конфіденційністю даних і соціальною нерівністю. Важливо усвідомлювати, що, незважаючи на переваги технологій, їхнє впровадження має супроводжуватися ретельним розглядом моральних і етичних аспектів.

Рекомендації щодо етичного використання освітніх технологій у вищій освіті повинні стати основою для формування нових стандартів, що зберігатимуть цінності відповідальності, співпраці та демократичних принципів у навчальному процесі. Лише так можна досягти гармонійного розвитку суспільства, яке цінує як інновації, так і етичні принципи. Висновки цього дослідження підкреслюють необхідність постійного діалогу між усіма учасниками освітнього процесу для забезпечення якісної і етичної освіти в умовах цифрової трансформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дистанційна освіта. URL: http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro
2. Що таке Moodle. URL: https://moodle.org/mod/page/view.php? id=8174
3. Гомозова О. А. Особливості навчання в дистанційному форматі в сучасних умовах.Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи : матеріали всеукраїнського науковопедагогічного підвищення кваліфікації, 4 березня – 14 квітня 2024 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 93 – 95 с.
4. Арешонков В.Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. Вісник НАПН України. 2020. No 2 (2). С. 1–6. https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-13-2
5. Колеснікова І.В. Цифровізація освітнього процесу в закладі післядипломної педагогічної освіти. Науковий часопис Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. 2020. Вип. 78. С. 117–120.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОСВІТЯН В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА ІНШИХ РЕФОРМ

I.O. Barantsova
Bogdan Khmelnitsky Melitopol State Pedagogical University

THE CULTURAL APPROACH TO TEACHING

Life in modern society of the 21st century requires people to be educated, enterprising and moral, to make decisions independently in a situation of choice, to be able to cooperate, to be distinguished by dynamism, mobility, constructiveness, to be ready for intercultural interaction, to have a sense of responsibility for the fate of the country, its socio-economic prosperity. That is why education should be aimed at including a person in the past, present and future of culture, to establish relationships between culture as a connection of things. The basis of such education should be ways of thinking and acting, and not academic subjects. A competency-based approach will help make this a reality.

Competence presupposes a certain connection between two activities: present educational and future practical, implemented through the modeling of one activity within another. Based on this understanding, competence can be considered as personal and professional characteristics.

There are different types of competence: communicative, psychological-pedagogical, informational, social, professional, etc. Cultural competence occupies an important place in this list. It is based on a rather young approach in pedagogy - a cultural one. The reasons for the introduction of this approach and its necessity are related to the purpose and objectives of education at the current stage of the country's historical development, the need to change the type of thinking of modern Ukrainians. Consequently, pedagogical activity should be aimed at transforming the type of thinking and characteristics of consciousness of members of society.

The transition from the educational paradigm to human-centric education is associated with the development of a philosophical and pedagogical model of the "man of culture", updating the structure of education, its content, and creating new teaching methods. The psychological and pedagogical aspect of this problem lies in teaching students different methods of speech and mental activity, in the formation

of communicative abilities, reflective consciousness, empathy and a culture of feelings.

Thus, it becomes expedient to deepen the cultural training of teaching staff. The need for this is caused by a number of reasons: the growing social role of culture in the modern world and the importance of cultural knowledge, which is aimed at revealing the essential powers of man, his inner wealth.

To implement a cultural approach to teaching, a modern teacher must have cultural competence. It is understood as a level of education sufficient for self-education and independent solution of the cognitive problems that arise in this case and determination of one's position. In other words, this is a complex of universal knowledge, characterized by a wide level of generalization and necessary for the socially productive activity of any modern person. These are basic, universal competencies with a wide range (radius) of use. The components of cultural competence are:

Activity-communicative competence is the ability and willingness to engage in written and oral communication in order to be understood. As a rule, such competence allows one to demonstrate basic communication skills using various sign systems (including languages), cooperate, compromise, and jointly perform group tasks.

Social competence is the general ability and willingness of an individual to take responsibility, to be active in decision-making, in public life, conflict resolution without the use of violence, and the functioning and development of democratic institutions of society. This type of competence includes the following abilities:

a) civil ability: understand the modern world as a spiritual, cultural, intellectual and environmental integrity; have an ecological, economic and legal culture;

b) social and labor ability: act in society from the position of other people, positively interact and cooperate with colleagues; realize oneself and one's place in modern society;

c) personal self-improvement: self-knowledge, self-control, self-esteem, emotional self-regulation, self-support and self-development (physical, spiritual, intellectual);

d) axiological ability: to see and understand the world around us, navigate in it, realize our role and our own purpose; choose goals and meaning for your actions and actions; decisions.

Information and methodological competence are the general ability of an individual for independent cognitive activity, including:

a) educational and management: listen carefully, actively perceive educational information; organize the interrelation of knowledge and systematize it, organize your own teaching methods;

b) educational and information: independently organize research activities, search, analyze and select the necessary information, organize, transform, save and transmit it; use modern information technologies and new technologies for assimilation of information;

c) educational and logical: comprehend and analyze information, highlight the main thing and logically remember the material; think critically about aspects of social development, take a position in discussions and develop your own opinions.

As for the English language, it should be noted that the modern model of teaching it at school is focused on the cultural context. In addition to the main content of textbooks, which presupposes the presence of authentic artistic, journalistic and scientific texts, including information about the country of the language being studied, there should be an additional section “Dialogue of cultures”, which offers texts about lifestyle and social structure, culture and way of life, texts-statements of native speakers about culture, about individual facts of culture and attitudes towards them, demonstrating the mentality of the people. Students with great interest learn new things about the culture of other peoples, compare them with their native culture, destroy stereotypes, etc. By engaging in project activities, students get the opportunity to immerse themselves in the world of festivals, folk holidays, national cuisine and fashion of English-speaking countries. To introduce students to the values of foreign language culture, foreign language weeks should be held annually and include quizzes, competitions, and watching films in English. Students should take part in language conferences, international and all-Ukrainian language competitions. Such events are the best way to promote the implementation of a cultural component in teaching English.

REFERENCES

1. Bishop, R., & Berryman, M. (2010). Te Kotahitanga: Culturally responsive professional development for teachers. Teacher Development, 14 (2), 173-187. https://doi.org/10.1080/13664530.2010.494497

2. Hindle, R., Savage, C., Meyer, L. H., Sleeter, C. E., Hynds, A., & Penetito, W. (2011). Culturally responsive pedagogies in the visual and performing arts: Exemplars, missed opportunities and challenges. Curriculum Matters, 7, 26-47.

3. Paris, D. (2012). Culturally sustaining pedagogy: A needed change in stance, terminology, and practice. Educational Researcher, 41 (3), 93-97.

http://www.jstor.org/stable/41477769

4. Taylor, S. V., & Sobel, D. M. (2011). Culturally responsive pedagogy: Teaching like our students' lives matter. Emerald.

5. Wages, M. (2015). Creating culturally responsive schools: One classroom at a time. Rowman & Littlefield.

І.О. Батарейна
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ОСВІТЯН В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМ ОСВІТИ

Професійна підготовка майбутніх освітян в сучасному світі набула особливого значення, оскільки вона повинна відповідати вимогам реформ у галузі освіти. Один з ключових аспектів цієї професійної підготовки - це використання сучасних методів і технологій навчання, які дозволяють підвищити якість освіти і підготувати вчителів до роботи в умовах сучасного освітнього середовища. Вихідні концептуальні ідеї сучасної стратегії реформування освіти в Україні відображено в основних нормативно-правових документах («Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті», Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепція Нової української школи та інші).

Наукові дослідження показують, що використання інноваційних методів навчання і використання інформаційно-комунікаційних технологій може значно підвищити результативність навчання і сприяти професійному зростанню майбутніх освітян. Крім того, важливо враховувати індивідуальні особливості кожного студента і розвивати його особистісні якості, які є важливими для успішної роботи вчителя. Також важливим аспектом професійної підготовки майбутніх вчителів є залучення до практичних педагогічних занять, де студенти можуть отримати цінний досвід роботи з дітьми та вчителями-практиками. Це дозволяє студентам отримати реальний досвід і підготуватися до роботи в сучасних умовах освіти. Отже, професійна підготовка майбутніх освітян в контексті реалізації реформ освіти вимагає комплексного підходу, що враховує сучасні вимоги та використовує

інноваційні підходи для покращення якості освіти.

Професійна підготовка майбутніх освітян в контексті реалізації реформ освіти відіграє ключову роль у покращенні системи освіти та підвищенні якості навчання. З розвитком сучасного суспільства і швидкої зміни технологій, роль вчителя в процесі навчання стає все важливішою. Тому, важливо, щоб майбутні вчителі були грамотно підготовлені та володіли не лише знаннями з предмету, а й педагогічними навиками, необхідними для успішного викладання. Однією з ключових задач професійної підготовки вчителів є адаптація до сучасних тенденцій у галузі освіти, таких як інтерактивне навчання, інтернет-ресурси, онлайн-курси тощо. Майбутні вчителі повинні мати можливість ознайомитися з цими новаціями, навчитися їх використовувати та інтегрувати в свою навчальну практику. Також, важливо враховувати індивідуальні потреби студентів при їхній підготовці до роботи вчителем, викладачем. Розуміння психологічних та педагогічних аспектів взаємодії з учнями зробить майбутніх вчителів більш ефективними та відповідальними професіоналами. Я хотіла би додати, що успішне впровадження реформ освіти залежить від якісно підготовлених вчителів [1]. Тому, необхідно приділяти належну увагу професійній підготовці майбутніх освітян, щоб вони були готові до викликів, які ставить перед ними сучасне суспільство.

Оновлення професійної підготовки майбутніх освітян у контексті реалізації реформ освіти є ключовим аспектом для підвищення якості освіти в сучасному світі. Одним з цікавих наукових фактів є те, що деякі програми професійної підготовки акцентують увагу на розвиток м’яких навичок у майбутніх вчителів, таких як креативність, комунікативність, співпраця та критичне мислення [2]. Це дозволяє вчителям краще адаптуватися до змін у сучасному освітньому середовищі і краще відповідати вимогам сучасної школи. З одного боку, важливо зберегти елементи традиційної підготовки вчителів, такі як методика навчання, психологічна та педагогічна грамотність, які знадобляться у кожній ситуації в класі. З іншого боку, цілком логічним є включення новітніх методик навчання, висвітлення сучасних освітніх трендів та цифрових технологій у програми професійної підготовки. Саме поєднання традиційних підходів до педагогічної підготовки з новітніми інноваціями може стати успішною стратегією для ефективної підготовки майбутніх вчителів у контексті змін в освіті. Правильний баланс між збереженням традицій та упровадженням новацій допоможе підвищити якість професійної

підготовки та підготувати вчителів до викликів, з якими вони стикаються у сучасному освітньому середовищі.

Наукові статті, що розглядають професійну підготовку майбутніх освітян в контексті реалізації реформ освіти, досліджують різні аспекти цієї проблеми та шукають шляхи покращення якості педагогічної підготовки. Один з цікавих наукових фактів - це дослідження, яке показує, що студенти, які мають можливість стажуватися в сучасних школах або беруть участь у професійній практиці під час навчання, ефективніше засвоюють педагогічні навички і готуються до роботи в сучасному освітньому середовищі. Інша наукова стаття може досліджувати вплив використання інноваційних технологій у педагогічній підготовці на підвищення якості навчання. Наприклад, використання віртуальної реальності або онлайн-платформ для навчання може сприяти залученню студентів до навчання та розвитку їх професійних навичок. Деякі статті можуть досліджувати також вплив психологічних аспектів професійної підготовки майбутніх вчителів, такі як стрес і вигорання під час навчання та роботи в школі. Розуміння цих аспектів може допомогти вдосконалити програми підготовки та підтримку для майбутніх вчителів. Загалом, наукові статті щодо професійної підготовки майбутніх освітян в контексті реалізації реформ освіти пропонують різноманітні підходи та стратегії для покращення якості педагогічної підготовки, що стає ключовим чинником у вдосконаленні сучасної системи освіти [4].

Одним із головних аспектів реформування освіти є поліпшення професійної підготовки майбутніх вчителів. Недостатня підготовка вчителів може вплинути на якість навчання. Крім того, реформи можуть визначати нові вимоги до кваліфікації вчителів, зокрема стосовно підвищення їх освіти та проходження спеціальних курсів перепідготовки для забезпечення актуальності знань. Реформи освіти також можуть спрямовуватися на підвищення статусу вчителя в суспільстві, стимулювати їх професійний розвиток та впровадження інновацій у навчальний процес. В цілому, професійна підготовка майбутніх освітян важлива для покращення якості освіти в країні і реалізації реформ, забезпечує відповідність вимогам сучасного освітнього середовища [2].

Таким чином, можемо стверджувати, що професійна підготовка майбутніх освітян вкрай важлива для підвищення якості навчання у школах, університетах. Один із ключових аспектів забезпечення ефективної підготовки освітян - це активне використання інноваційних методик та технологій у

навчальному процесі - використання інтерактивних технологій, онлайн-курсів та вебінарів значно підвищують мотивацію студентів та покращують їх розуміння матеріалу. Також важливою складовою професійної підготовки є практичний досвід. Стажування та педагогічна практика допомагають майбутнім освітянам отримати необхідні навички та здобути практичний досвід роботи. Деякі дослідження також вказують на значення психологічної підготовки освітян для ефективного взаємодії з учнями та вирішення конфліктних ситуацій. Реалізація реформ у галузі освіти також вимагає вдосконалення програм навчання для майбутніх вчителів, впровадження нових стандартів та підходів до оцінки їх професійної підготовки. Такі зміни спрямовані на покращення якості освіти й підвищення престижу педагогічної професії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батарейна І.О. Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів до морального виховання учнів початкової школи. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки : Збірник наукових праць. - Бердянськ, 2019. Вип. 1. С. 225-233.

2. Батарейна І.О. Підготовка вчителів початкової школи до морального виховання учнів в умовах інформатизації суспільства. Scientific and pedagogical internship «Problems and strategies for the development of pedagogical and psychological education in Ukraine and EU countries»: Internship proceedings, June 21 – July 31, Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. 80 pages. P. 5 - 9.

3. Дубасенюк О.А. Професійна підготовка майбутніх педагогів у контексті інтегративного підходу // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Інтеграція системи безперервної освіти України в європейський освітній простір: стан, проблеми, перспективи // Вип. 468. Педагогіка і психологія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. С. 143-153.

4. Задорожна-Княгницька Л.В., Нетреба М.М. Наукові підходи до професійної підготовки педагогів для Нової української школи. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Випуск, 66, 2019. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.

Г.Б. Варіна
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ ОСВІТЯН ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ПРАКТИКИ

В даний час орієнтація на здоров'язберігаючі технології в умовах інклюзивного простору є одним з головних і актуальних завдань всієї системи освіти. Здоров'язберігаючі технології реалізуються на основі особистісно-орієнтованого підходу, відносяться до тих життєво важливих факторів, завдяки яким у кожного учасника освітнього процесу актуалізуються внутрішні ресурси, активно реалізуються адаптаційний потенціал та можливості гармонійного розвитку.

Особливістю організації здоров'язберігаючої діяльності в умовах інклюзивного простору є використання різноманітних апаратних засобів у діагностико-прогностичному та корекційно-розвивальному процесах [3]. Організація професійної діяльності досі не розглядала апаратні засоби як психолого-педагогічний інструментарій та одну із складових збереження психічного здоров'я суб'єктів освітнього процесу. Процес здоров'язберігаючої діяльності, передбачаючи: 1) перепідготовку кадрів, в рамках якої здійснюється ознайомлення з сучасними здоро'язберігаючими технологіями та алгоритмами їх інтеграції в інклюзивне середовище; 2) процес застосування, який орієнтований на використання здобутих знань самим педагогом та передачу знань учням на основі дводомінантного підходу, що перешкоджає виникненню ризику професійного, особистісного, психоемоційного вигоряння, сприяє підвищенню рівня професійних та особистісних компетенцій.

Для ефективного формування готовності до реалізації здоров'язберігаючих технологій в інклюзивноу просторі необхідні такі організаційно-педагогічні умови:

1) формування ціннісно-мотиваційного ставлення фахівців до здоров'язбереження;

2) використання проблемно-розвивальних вправ з розвитку рефлексивних здібностей педагогів;

3) удосконалення професійно-педагогічного мислення педагогів у процесі підвищення кваліфікації;

4) розвиток інформаційних компетентностей фахівців та готовності до інтеграції апаратних засобів збереження ментального та фізичного здоров’я [4].

Теоретико-методологічний компонент моделі формування здоров'язберігаючої компетентності фахівців інклюзивного простору пов'язаний з інтеграцією наступних підходів в процесі розвитку готовності майбутніх фахівців до імплементації сучасних здоров’язберігаючих технологій:

- системний підхід – дозволяє розглядати компетентність як єдину систему, в якій освітній процес побудований на засадах здоров'язбереження;

- аксіологічний підхід – дозволяє орієнтувати на формування уявлень про діяльність, здоров'я на основі позитивної стратегії взаємодії із соціальним оточенням;

- валеологічний підхід – передбачає створення психолого-педагогічних умов, що забезпечують збереження та зміцнення здоров'я;

- особистісно-орієнтований підхід – даних підхід організовує здоров'язберігаючий освітній процес, де пріоритет віддається інтересам та потребам індивіда. Крім цього підхід передбачає активну участь самого фахівця у формуванні особистого досвіду здоров'язбереження, який набувається через поступове розширення сфери діяльності в рамках здоров'язберігаючої компетентності;

- діяльнісний підхід – розглядає діяльність як джерело формування та розвитку особистості, цим передбачає орієнтацію в розвитку особистісного потенціалу з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей у вигляді включення у діяльність, що сприяє самореалізації і особистісному зростанню;

- компетентнісний підхід – головним освітнім результатом є формування мотивованої компетентної особистості фахівця в умовах інклюзивного простору, здатного швидко орієнтуватися в динамічному просторі, використовуючи різноманітну інформацію та приймаючи рішення на основі отриманих знань, умінь та навичок у рамках здоров'язбереження;

- рефлексивний підхід – полягає в організації рефлексивної діяльності, націленої на самоаналіз, самооцінку своїх потреб та інтересів, визначення подальшого шляху самовдосконалення здоров'язберігаючої компетентності [1].

В умовах інформаційної трансформації інклюзивного простору інтеграція апаратних засобів набуває важливого значення. Професійні апаратні засоби можуть застосовуватись на всіх етапах діяльності фахівців в умовах інклюзивної практики – діагностики, планування, проведення аналізу результатів, прогнозу розвитку. Застосування інструментарію, з одного боку, полегшує навантаження на професійні та особистісні складові фахівця, з іншого — ініціює підвищення рівня компетенцій: професійних та особистісних; універсальних та спеціалізованих. Аналіз літератури показує, що інноваційні комп'ютерні засоби не є для фахівця частиною змісту навчання, а є додатковим набором можливостей діагностики та розвитку, є засобом навчання та супроводу дітей з ОМЗ.

Застосування здоров'язберігаючих технологій з використанням апаратних засобів модернізує, оптимізує та значно полегшує ефективну трансформацію сучасного інклюзивного простору, вирішуючи такі питання, як: організація робочого місця; оптимізація ведення поточної та звітної документації; об'єктивізація та формалізація отриманих результатів; можливість проведення наукових досліджень, проєктної діяльності; створення єдиного інформаційного простору [2]. В рамках реалізації міської програми «Відновлення (зміцнення) психічного здоров’я та життєстійкості населення м. Мелітополя» на базі ІТ лабораторії психологічної та психофізіологічної допомоги Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького здійснюється імплементації інноваційного програмного та матеріально-технічного забезпечення в багатосекторальну систему відновлення психічного здоров’я та ознайомлення фахівці інклюзивного простору з можливостями інтеграції апаратних засобів здоров’язберігаючих технологій.

Одним з екологічних засобів є маленька сенсорна кімната для психологічного розвантаження та рекреації Pure-Purr. Даний програмно-апаратний комплекс спрямований на допомогу у процесі зниження тривожності та підвищення рівня соціальної адаптації усіх учасників інклюзивного простору. Програмне забезпечення орієнтоване на зменшення тривоги, допомогу особистості у розвитку самоконтролю. В сучасному стресогенному світі, наповненому постійними життєвими ризиками та психоемоційним напруженням, знижуються ресурсність особистості. Автоматизована програма з

використанням віртуальної реальності з урахуванням нейрофізіологічних особливостей організму дозволяє знизити рівень тривоги як швидко, ефективно, так і цікаво для дітей і допомогти контролювати його в майбутньому. Оскільки ця програма є автоматизованою, вона також підходить для дітей з відповідними психіатричними і неврологічними хворобами (РАН, СДУГ, СДУГ, дислексії, дисплазія, ОКР і т. д.).

Інноваційний комплекс на основі біологічного зворотнього зв'язку для психоемоційної корекції Brainbit-NeuroFit, БОС-Терапія орієнтований на безперервний моніторинг в режимі реального часу фізіологічних показників ЕЕГ і свідомому управлінні ними з допомогою мультимедійних, ігрових та інших прийомів в заданій області значень. Таким чином, протягом курсу БОС-сеансів можливо навчитися посилювати або послаблювати показник ЕЕГ, а значить, розслаблятися або концентруватися. Пристрій знімає, посилює і оцифровує отриманий сигнал, далі передає його по протоколу Bluetooth додаток на ноутбук. Програмне забезпечення системи «BrainBit NeuroFit» дозволяє здійснювати психофізіологічний тренінг і корекцію функціональних розладів при широкому спектрі проблем нервової системи, а також психоемоційну корекцію на основі реєстрації та аналізу біопотенціалів мозку.

З метою стабілізації психоемоційного стану та зняття тілесних зажимів в інклюзивному просторі доречно використовувати програмно-технічний комплекс Balance Trainer. Хороша координація / баланс – це результат активного та регульованого контролю руху. Ось чому важливо активно навчитися ініціювати, зупиняти і рухатись у зворотньому напрямі за різними осями обертання. Чим меншими та витонченішими є збалансовані рухи особистості, тим кращою стає координація, рівновага та латеральність, що робить позитивний внесок у здоров'я користувача та якість життя.

Тренажер Сквізер. Обиймально-стискаюча машина Sensoria. Сквізер є унікальним обладнанням, яке дозволяє розвивати не тільки фізичні, а і психологічні можливості дитини. Сквізер використовують фахівці під час терапії сенсорної інтеграції. Тренажер складається з основи, на якій розташовано дві пари валиків. Валики підлаштовуються під форму тіла дитини при цьому створюючи комфортне напруження, якого не вистачає

гіпочутливим дітям. Спектр застосування тренажеру в умовах інклюзивного простору:

- Тренажер рекомендовано для застосування в цілях реабілітації для дітей з органічними порушеннями мозку, зокрема легкою та помірною олігофренією, синдромом Дауна та деменцією.
- Тренажер можна застосовувати в корекційному процесі для дітей, які мають розлади аутичного спектру. Основним критерієм для рекомендації даного тренажеру є ступінь чутливості дитини, а саме гіпочутливість.
- Устаткування застосовується під час процесу корекції затримки психічного розвитку.
- Під спектр застосування обладнання потрапляють порушення слуху та мовлення.

Сенсорна іграшка «Пазл-бол» великий поєднує у собі функції тактильного стимулятора та оригінального релаксанта, розробленого для швидкого зняття нервової напруги. Його можуть використовувати як маленькі діти, так і дорослі. «Пазл-бол» підходить для використання сенсорних кімнатах, під час комплексної реабілітації дітей та дорослих з вадами розвитку,в роботі зі стабілізації психоемоційного стану. Відповідний здоров'язберігаючий засіб використовують з метою:

- розвитку моторики, просторової уяви, фантазії під час гри;
- покращенні координації рухів;
- стимулюванні роботи сенсорної системи, які відповідає за вміння дитини і швидкість опановування тими чи іншими навичками.

Презентований перелік апаратних здоров'язберігаючих технологій не вичерпує всю широту технологічного прогресу в реорганізації інклюзивного простору. Розкриваючи особливості розвитку здоров'язберігаючої компетентності фахівців та організації процесу застосування здоров'язберігаючих технологій, необхідно відзначити і результат їх застосування - це зниження впливу ендогенних та екзогенних ризиків на здоров'я особистості, збереження життєстійкості, профілактика та корекція порушень,відновлення резилієнтності та адаптивності усіх суб'єктів інклюзивного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Башавець Н. А. Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця як основа його культури. Наука і освіта». 2013. № 1- 2. С. 120-121.

2. Інноваційні здоров'язберігаючі технології у закладах освіти: збірник

науково-методичних праць / за заг. ред. В. В. Танської, О. А. Сорочинської, О. В. Павлюченко. Житомир. ЖДУ імені Івана Франка, 2020. 112 с.

3. Михальський А.В., Жигульова Е.О., Михальська Ю.А. Здоров'язберігаючі технології при роботі з дітьми із особливими освітніми потребами: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2020. 228 с.

4. Стеблюк С.В. Здоров'язберігаючі технології в інклюзивному освітньому середовищі. Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи. №3. 2024. С.43-47

М.І. Воровка
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Б. Хмельницького

ЕЛЕМЕНТИ ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО СКЛАДУ ЯК ВИМІР ПРИХОВАНОГО НАЧАЛЬНОГО ПЛАНУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Гендерна рівність – одна з фундаментальних цінностей демократичного суспільства. В Україні рівноправ'я, а згодом – і рівність прав, чоловіків та жінок було конституційно проголошено майже 100 років потому – раніше, ніж в розвинутих країнах Заходу. У суспільній свідомості рівні права ототожнюється із рівністю статей настільки, що українське суспільство часто не усвідомлює існуючу в ньому фактичну нерівність чоловіків та жінок, яка фіксується, зокрема, рейтингом Всесвітнього економічного форуму за глобальним індексом гендерного розриву. Така нерівність є результатом гендерної дискримінації, яка прямо, а частіше – приховано, виявляється у всіх сферах суспільного життя. Система освіти є одним з найвпливовіших соціальних інститутів, що забезпечує ретрансляцію та формування гендерної культури особистості і суспільства в цілому, а отже сприяє відтворенню існуючих гендерних відносин – у тому числі відносин нерівності статей.

У найзагальнішому розумінні, дискримінація – це порушення прав людини у будь якій сфері. На сьогодні не існує єдиного підходу до розуміння цього поняття у міжнародних актах про права людини, міжнародному праві, практиці окремих держав.

ООН є міжнародним експертом з прав людини, тому слушно буде звернутися, до тлумачень, які наводить ця організація в Конвенціях, учасником яких є Україна. Конвенція про подолання дискримінації в галузі освіті (1960) тлумачить цей вид дискримінації як «будь-яке розрізнення, виняток, обмеження або перевагу за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, економічного становища або народження, яке має на меті або наслідком знищення або порушення рівності відносин в галузі освіти» [3].

Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок визначає цей вид дискримінації як будь-яке розрізнення, виняток або обмеження за ознакою статі, спрямовані на ослаблення чи зведення нанівець визнання, користування або здійснення жінками, незалежно від їхнього сімейного стану, на основі рівноправності чоловіків і жінок, прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській або будь-якій іншій галузі [2]. Суттєво, що Комітет з прав людини ООН у загальних коментарях до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права уточнює, що «не всяке встановлення відмінностей у ставленні буде дискримінацією, якщо критерії для такої відмінності є розумними й об'єктивними , а їх цілі є відповідно до Пакту легітимними» [4, с. 16].

Аналогічним чином визначено поняття «дискримінація» у Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (2012): «дискримінація – ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі – певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними» [1].

Дискримінація може виявлятися в різних аспектах суспільного життя – громадсько-політичній діяльності, державній службі та місцевому самоврядуванні, трудових відносинах, сфері охорони здоров'я, освіті, соціальній допомозі тощо. Найбільш очевидною є дискримінації у сфері праці, вищих рівнях влади та політики. Про це свідчать данні щорічної доповіді Всесвітнього економічного форуму щодо глобального індексу гендерного

розриву – у 2022 році Україна знаходиться на 81 місці, серед 146 країн. Цей рейтинг є узагальнюючим результатом за чотирма показниками: економічна участь – 62 місце у рейтингу, освіта – 53 місце, здоров'я і безпека життя – 37 місце, політичні права та можливості – 100 місце [5, с.15-16].

Ми мусимо пам’ятати, що гендерна дискримінація – явище системне та багатовимірне, яке ще дуже слабо фіксується на формальному рівні. Внаслідок андроцентризму культури, суспільних інститутів та влади, практики гендерної взаємодії в умовах освітніх закладів також залишаються андроцентричними. Таке становище посилюють існуючі гендерні стереотипи щодо сфер зайнятості, професійної діяльності, уподобань, життєвих пріоритетів жінок у опозиції «сім’я–робота» тощо. Це зумовлює уразливість жінок до дискримінації у сфері освіти та праці у цій сфері, яка має, здебільшого, прихований характер.

Обмеженість або недоступність в Україні гендерно деталізованих статистичних відомостей ускладнює оцінку стану гендерного розриву у певних сферах соціального життя – у тому числі у вищій освіті. Однак, це не завадить нам простежити і, навіть, статистично довести прояви гендерної дискримінації у вищій школі на прикладі її кадрового складу. Професійна діяльність у вищій школі надає рівні можливості викладачці(еві) реалізуватися в науковій та власне освітній галузі. Чи рівними є результати професійної самореалізації у вищій школі для жінок та чоловіків? Наприклад, найбільш чітко гендерна асиметрія науки виявляється серед вищих академічних звань – дійсний член (академік) і член-кореспондент академії наук. З моменту створення в 1918 р. Національної академії наук України, академіками було обрано 602 вчених і серед них – тільки 10 жінок, тобто 1,7%.

Можна стверджувати, що при формальній, конституційній та законодавчо закріпленій рівності статей, між чоловіком і жінкою у професійній діяльності фактично існує нерівність, зумовлена вкоріненою в соціальних нормах, традиціях, звичаях, упередженнях дискримінацією. Ця дискримінація має прихований характер та виявляється у менш сприятливих для жінок умовах професійного зростання та реалізації порівняно з чоловіками. При цьому вона не є необхідною, правомірною та об’єктивно обґрунтованою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 № 5207-VI (Редакція від 30.05.2014, підстава 1263-18) [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL:

http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5207-17

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (укр/рос) ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 18.12.1979 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_207

3. Конвенція з подолання дискримінації в освіті : Міжнародний документ від 14 грудня 1960 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_174

4. Протидія дискримінації за ознакою інвалідності : посібник для громадських організацій / за ред. М. Ясеновської; ХОФ «Громадська Альтернатива». Х., 2011. 80 с.

5. Schwab, K., Samans, R., Zahidi, S., Leopold, T.A., Ratcheva, V., Hausmann, R., & Laura D. Tyson. The Global Gender Gap Report 2022. Geneva: World Economic Forum. URL : https://hromady.org/wpcontent/uploads/2022/08/WEF_GGGR_2022.pdf

В.Д. Гапотій, О.Є. Ігольников
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВИЩОЇ ШКОЛИ

Україна вступила в третю фазу реформи десятиріччя визначену в Концепції Нової української школи (2023-2029 р.р.) де основним із новел є розроблення і затвердження стандартів профільної середньої освіти на компетентнісній основі створення системи незалежного оцінювання професійних кваліфікацій випускників професіонального профілю старшої школи, початком роботи профільної школи за новими освітніми стандартами на компетентнісній основі та створення передумов для скорочення тривалості (навантаження) бакалаврських програм вищої школи в середньому на 45 кредитів [1.32с].

І якщо початок формування системи забезпечення якості освіти на заміну системи контролю (інспектування) і активна фаза формування системи внутрішнього забезпечення якості освіти в школах в основному успішно

закінчується та успішно працює, то на рівні зв’язку середньої освіти з вищою освітою ще існує розрив тої ідеї, яка закладалася в Концепції Нової української школи, Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту», іншими нормативно-правовими актами, які регулюють процеси освітнього середовища. А саме, планомірний перехід від середньої освіти до вищої освіти із 100% збереженням набутих в школі, перш за все загальних компетентностей. Вбачаємо в цьому недостатню роль як вчителів середніх шкіл так і науково-педагогічних працівників вищих учбових закладів. Проведений у вересні 2024-2025 навчального року аналіз залишкових знань у студенів (здобувачів вищої освіти) першого курсу гуманітарних спеціальностей показав, що здобувач вищої освіти (студент) не в повній мірі розуміє, що існує зв'язок між освітніми процесами середньої школи з початком освітнього процесу у вищій школі. А саме через набуття, засвоєння та закріплення в першу чергу загальних, ключових компетентностей, визначених і в Рекомендаціях Європейського парламенту та раді ЄС, щодо формування ключових компетенцій освіти впродовж життя. Це здобувачі вищої освіти які прийшли до вищого освітнього закладу після школи, а про тих здобувачів які з якихось причин мають перерву між навчанням тим паче.

«У Системі дій щодо розвитку компетенцій та кваліфікацій протягом усього життя, прийнятій європейськими соціальними партнерами в березні 2002 року, підкреслено, що підприємництву необхідно швидше затверджувати свою структуру, щоб залишатись конкурентоспроможним. Налагодження колективної роботи, запровадження ієрархічної структури, делегування повноважень і потреба у встановленні багатьох задач сприяють розвитку навчальних організацій. У цьому контексті здатність організацій визначати компетенції, мобілізувати та визнавати їх, а також сприяти їх розвитку для всіх робітників - це основа нових стратегій конкурування» (п.8.5).

«Необхідність забезпечити молодь потрібними основними компетенціями та покращити рівень освіти - це невід'ємна частина Інтегрованих настанов для досягнення росту та зайнятості 2005-2008, затверджених на засіданні Європейської Ради у липні 2005 року. Зокрема, Інтегровані настанови зобов'язують затвердити системи освіти та професійної підготовки відповідно до нових вимог щодо компетенції задля кращого визначення професійних вимог і основних компетенцій, як частини програм реформ держав-членів. Крім того, Інтегровані настанови зобов'язують дотримання комплексного гендерного підходу та гендерної рівності у всіх

заходах та досягнення середнього рівня зайнятості у Європейському Союзі, який становитиме 70% в загальному, і не менше як для 60% жінок.

Еталонні рамки визначають вісім основних компетенцій:

1) Спілкування рідною мовою;

2) Спілкування іноземними мовами;

3) Знання математики та загальні знання у сфері науки і техніки;

4) Навички роботи з цифровими носіями;

5) Навчання заради здобуття знань;

6) Соціальні та громадянські навички;

7) Ініціативність та практичність; та

8) Обізнаність та самовираження у сфері культури.

Усі основні компетенції вважаються однаково важливими, оскільки кожна з них допомагає успішному життю в суспільстві, що будується на знаннях. Багато компетенцій є близькими та пов'язаними: аспекти, які є основними в одній області, допомагають іншій. Загальні знання мов, освіченість, здібність до кількісного мислення та обізнаність у сфері інформаційних та комунікаційних технологій - це необхідна основа для навчання, а навчання заради здобуття знань включає всю навчальну діяльність. Еталонними рамками застосовується ряд пунктів: критичне мислення, творчість, ініціативність, вміння вирішувати проблеми, оцінка ризику, вміння приймати рішення та вміння конструктивно керувати емоціями. Усі вони важливі для всіх восьми основних компетенцій» (5.п.13).

І в Концепції Нової української школи ці загальні компетенції мають назву «ключові компетенції для життя» (1. П.10). В системі середньої школи ці компетентності було надано учням, але ми не навчили, або навчили не в повній мірі застосовувати їх ефективно впродовж життя.

Знання та вміння повинні бути взаємопов’язаними з ціннісними орієнтирами учня(студента), формувати уже у здобувача вищої освіти життєві (загальні) компетенції, які йому будуть потрібні для успішного освоєння освітньої програми вищої школи, так і для самореалізації після закінчення вищого навчального закладу.

Рекомендації Європейського парламенту та Ради ЄС щодо формування ключових компетенцій освіти впродовж життя цінні, але обмежуватися ними на наш погляд не потрібно. І ті десять ключових компетенцій Європейського парламенту і Ради ЄС, і Концепції Нової української школи необхідно в першу чергу знати нам, науково-педагогічним працівникам. Щоб з перших днів

спілкування з здобувачами вищої освіти акцентувати їх увагу на цих важливих моментах отримання якісної освіти. Для прикладу: уміння вчитися впродовж життя. Це здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь та навичок, організації навчального процесу зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчання впродовж життя. Подібні загальні компетентності зазначені і в Стандарті вищої освіти зі спеціальності 081 Право першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. [4. с.5,6.]. Вбачаємо наше завдання це взаємозв'язок роз'яснювати та доводити до здобувачів вищої освіти уже на перших з ними зустрічах і «червоною лінією» цей взаємозв'язок провести через весь курс навчання, а в ідеалі через освіту впродовж життя.

Черговий момент який на наш погляд потребує більш уваги це принципи педагогіки, партнерства, а саме трикутник: учень (студент)-вчитель (науково-педагогічний працівник)-батьки. На стадії вступу до вищого навчального закладу цей трикутник розвалюється, і те, що напрацьовано в середній школі за часту забувається та втрачається. Здебільшого втрачається зв'язок батьків з вищим освітнім закладом. Хоча передбачалось, що родина на всіх етапах навчання дитини (учня, студента)має бути залучена до навчання дитини, співпрацювати з навчально-педагогічними працівниками, кураторами груп. В той же час науково-педагогічні працівники враховуючі принципи соціального партнерства повинні стати для студентів другом і наставником.

Взагалі, роль батьків, особливо першого курсу досить вагомо принижується самими батьками в тому числі. Батьки умовно розраховують на те, що своїх дітей - наших з вами здобувачів вищої освіти вони віддали нам на чотири роки (3 роки і 10 місяців) і всю відповідальність за їх долю перекладають на заклад вищої освіти. Наголошуємо на тому, що формулу Нової української школи студент-науково-педагогічний працівник – батьки необхідно зберегти, осучаснити та закріплювати. Наприклад організовувати проведення Дня першокурсника, або Дня відкритих дверей, або публічної лекції, або відкритої виховної години із запрошенням батьків у повному складі. Щоб було цікаво і батькові, матері, і бабі з дідом, сестрі та братові. Цим ми перекриваємо ряд позицій в тому числі профорієнтацію.

В унісон розвиток внутрішньої системи оцінювання якості знань. На наш погляд цікавим є дослідження рівня сформованості загальних та фахових

компетентностей у студента починаючи уже з першого курсу. Достатньо проводити їх 2 рази на навчальний рік. Кафедри, розробляючи анкети для здобувачів вищої освіти, для науково-педагогічних працівників, НОВЕЛЛА! для батьків, повинні звертати увагу на динаміку засвоєння загальних та фахових компетентностей та аналізувати їх, пов'язуючи з внесенням змін в Освітні Програми, навчальні плани, робочі програми, плани роботи з стейкхолдерами тощо. Анкети повинні мати кожна свої особливості і для здобувачів вищої освіти (анкета самооцінювання), і для батьків(анкета ефективності взаємодії з вищим навчальним закладом) та науково-педагогічних працівників (анкета н.п.п). Банк даних по анкетуванню допоможе кафедрам при проведення зовнішнього оцінювання кості освіти. А для кафедр мета та цілі одні – отримати на виході молодого спеціаліста, високопрофесійного, здатного вирішувати складні питання сьогодення.

Отже, на наш погляд Концепція Нової української школи діє маючи свої здобутки і недоліки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція нової української школи.

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017р. №2145-V-III із змінами та доповненнями.

3. Закон України «Про вищу освіту» від01.07.2014 р. №1556-VII із змінами та доповненнями.

4. Стандарти вищої освіти зі спеціальності 081 Право першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Наказ МОН України №644 від 20.07.2022 р.

5. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського парламенту та Ради (ЄС) « про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року.

О. М. Герасимчук, Т. М. Лисянська
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ПОГЛЯДІВ НА ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ АГРЕСІЇ

Анотація. Наведена стаття представляє собою теоретичний огляд

існуючих концепцій агресії та агресивної поведінки. Без претензій на емпіричне підтвердження, робота пропонує критичний аналіз фундаментальних теоретичних положень, зосереджуючись на класичних теоріях та їхніх визначеннях агресії. Автор виявляє обмеження та недоліки цих теорій, не вдаючись до оцінки їхньої клінічної значущості.

Ключові слова: теорії агресії, агресія, агресивна поведінка.

Вступ. Агресія - це форма антисоціальної поведінки, що демонструє відсутність емоційної турботи про благополуччя інших, як описано Бароном і Річардсоном. Це культурний, когнітивний процес, а також біологічна реакція, що впливає на кожну людину. Крім того, він проявляється у багатьох формах - вербальній, фізичній, символічній чи травматичній, а його природа залежить від навколишнього середовища, особистих переконань та суспільства, в якому живе людина. У суспільстві деякі люди більш агресивні порівняно з іншими, причому рівень агресії варіюється в різних соціальних ситуаціях. Деякі середовища провокують агресію у людей набагато частіше, ніж інші. Проте такі ситуації не призводять до однакового рівня агресивної поведінки в кожній людині. Існує багато теорій виникнення агресії, та жодна не є унікальною чи беззаперечною. Ми розглянемо в цій статті основні психологічні теорії походження агресії та проаналізуємо їх переваги та недоліки. Основна увага в цій частині роботи зосереджена на виявленні недоліків та обмежень психологічних теорій людської агресії.

У сучасній психології можна зустріти різні визначення та розуміння агресії (Л. Берковіц, А. Бандура, Е. Фромм, К. Лоренц, Дж. Доллард, З. Фрейд, А. Басс та інші). Численні інтерпритації проблеми агресії також були запропоновані такими видатними психологами, як Р. Берон, Д. Майєрс, Е. Аронсон, Р. Уотсон, Ф. Зімбардо та ін. Порівняльний аналіз існуючих концепцій показує, що, поза чисто дескриптивними підходами до проблеми агресії (якою є, наприклад, класифікація агресивної поведінки, запропонована А. Бассом), всю гаму казуальних інтерпритацій проблеми можна звести до трьох основних концептуальних напрямків. Коротко їх можна сформулювати так:

а) агресивні спонукання є вродженими (З. Фрейд, К. Лоренц, Е. Фромм та інші);

б) агресія є відповіддю на фрустрацію (Дж. Доллард, Л. Берковіц та ін.);

в) агресивна поведінка є результатом соціального научіння (А. Бандура та

інші).

Незважаючи на те, що ці концептуальні напрямки принципово відрізняються один від одного, тим неменше вони не є повністю взаємовиключними і в своїй сукупності створюють досить цілісну систему наукових уявлень про природу і закономірності функціонування агресії. [4] Розглянемо їх тут по порядку.

Інстинктивна теорія або теорія вродженості.

Прихильники цієї теорій вважають, що агресія є вродженою, або ж формою генетично детермінованої поведінки, яка відіграє роль захисту виду від змін, що відбуваються в його природному середовищі. Гіпотеза про генетичну зумовленість агресивної поведінки в тому вигляді, в якому вона висунута на сьогоднішній день, поки що не дає нам задовільних відповідей. Визначення агресивної поведінки дуже складне, воно не дає однозначних рішень щодо розв'язання проблеми. Агресивна поведінка, навіть у межах одного виду тварин, не утворює єдиної поведінкової чи біологічної одиниці, що дозволяє посилатися на простий генетичний детермінізм, як це пропонується у формулюванні.

Біологічна теорія агресивної поведінки передбачає, що вона є результатом активації центрів управління або певних нервових субстратів, кожен з яких відповідає за різні типи агресивної поведінки. З огляду на критерій, який використовується для пояснення походження агресивної поведінки, теорії біологічної концепції охоплюють дві принципово різні орієнтації. Перший напрям вважає, що агресія є спонтанною внутрішньою поведінкою, результатом внутрішнього імпульсу, який вважається переважно вродженим і навіть проявляється через агресивні реакції [3]. Другий напрямок підтримує гіпотезу про те, що агресія є відповіддю організму на зовнішній стимул.

Конрад Лоренц, відомий аналізом людської поведінки з точки зору етіології, стверджує, що прояв цього інстинкту у людини є недосконалим, хоча він має адаптивне і важливе значення для виживання, оскільки імпульс вириваєтся сильнішим і більш руйнівним [10].

Конрад Лоренц, зробив значний внесок у розуміння інстинктивної поведінки тварин, включаючи агресію. Однак, його теорії, коли їх застосовують до людини, часто зустрічають значну критику. Лоренц часто приписував людям інстинктивні механізми, характерні для тварин, не враховуючи складність і різноманітність людської поведінки, яка значною

мірою формується соціальним середовищем. Критики стверджують, що агресія людини є надто складним феноменом, щоб його можна було пояснити одним-єдиним інстинктом. Соціальні, культурні,економічні та психологічні фактори відіграють значно більшу роль.

Багато положень теорії Лоренца ґрунтуються на спостереженнях за тваринами і не мають достатнього емпіричного підтвердження щодо людини. Лоренц недооцінював роль навчання та досвіду в формуванні агресивної поведінки. Люди навчаються агресивним поведінковим моделям у процесі соціалізації. Деякі аспекти теорії Лоренца, особливо ті, що пов'язані з неминучістю агресії, можуть бути використані для виправдання насильства. Адже, не всі люди проявляють агресивну поведінку однаковою мірою, а деякі культури мають значно нижчий рівень насильства, ніж інші. Сучасні дослідження показують, що соціальні нерівності, стрес, фрустрація та інші соціальні фактори відіграють значно більшу роль у виникненні агресії, ніж біологічні інстинкти. Ідея про те, що агресія може бути випущена через насильницькі дії, не підтверджується емпіричними даними. Навпаки, дослідження показують, що насильство часто призводить до подальшого посилення агресії [9].

Підходячи до теми агресії з точки зору психоаналізу, важливо визнати, що сучасний психоаналіз не є єдиною теорією. По мірі того, як оригінальна теорія модифікувалася і розширювалася, вона поступово перетворилася на кілька відмінних підходів. Основна розбіжність існує між структурними теоретиками, які схильні розглядати агресію як вроджений потяг чи інстинкт, та его-психологами, які вважають агресію вторинною по відношенню до нарцисичної травми. Інстинкт смерті Фрейда є, мабуть, найбільш суперечливим елементом психоаналітичної теорії. Деякі автори дуже жорстко критикують внесок Фрейда в теоретичне розуміння людської агресії: «Основні поняття теорій Фрейда є метафоричними і не дають гіпотез, які можна перевірити» [8]. Згаданий автор підсумовує інші серйозні заперечення проти теорії агресії Фрейда наступним чином:

- Чи дійсно можна зрозуміти агресію, яка є дуже складним явищем, за допомогою єдиного пояснювального фактору - інстинкту смерті?
- Позиція Фрейда, що агресія має первинну (інстинктивну) природу, протистоїть переконливим емпіричним доказам її реактивного (вторинного) характеру.
- Відсутність емпіричної документації про біологічні витоки агресії як

потягу.

•Згідно з Фрейдом, безперервні саморуйнівні імпульси інстинкту смерті повинні постійно трансформуватися у спрямовану назовні ворожість і агресію, щоб відвернути тривалу загрозу припинення життя. Агресія, таким чином, неминуча, а спроби її контролювати та усунути можуть бути лише тимчасовими [6].

•Нарешті, міркування Фрейда про катарсис були поставлені під сумнів: Чи зменшення напруги є питанням секунд, хвилин, днів чи місяців? Чи відбувається воно швидко чи дуже повільно? І як можна ставитися до катарсису як до беззаперечного механізму, незважаючи на сильні негативні дослідницькі докази з цього приводу? [11].

Реактивна теорія фрустрації-агресії.

Як описано вище, теорія агресії Фрейда зазнала серйозної критики з боку сучасних психоаналітиків та психологів. Зокрема, було відкинуто поняття спонтанності агресії, тобто ендогенного накопичення агресивної енергії.

Проте наприкінці 1930-х років енергетична концепція була переназвана "концепцією драйву" єльськими дослідниками Доллардом, Доубом, Міллером, Моурером і Сірсом у їхньому формулюванні гіпотези фрустрації-агресії. Це було мотивовано бажанням перевести фрейдівські положення про інстинкти в більш об'єктивні поведінкові терміни, які можна було б піддати емпіричній перевірці.

Мабуть, однією з найсильніших сторін гіпотези фрустрації та агресії була специфікація тих факторів, які визначають не тільки те, наскільки фрустрованою може стати людина, але й те, як і коли вона буде виражати агресію. Зосередження на цих причинних змінних дало дослідникам можливість емпірично перевірити окремі положення гіпотези, що призвело до інтенсивного наукового вивчення структурних елементів гіпотези. Як наслідок, кілька конкретних передбачень, зроблених на основі цієї гіпотези, було підтверджено [8]. Зокрема, формулювання про те, що фрустрація є необхідним преципітатором агресії, було піддано сумніву значною кількістю дослідників [8]. Бандура критикував теорію потягів (та інстинктів) за те, що внутрішні детермінанти виводилися з поведінки, яку вони викликали. Він вказав на це, застосувавши термін "псевдопояснення" до цього процесу циклічності, і прояснив свою позицію, заявивши, що "Тут слід підкреслити, що під сумнів ставиться не існування мотивованої поведінки, а скоріше те, чи можна взагалі пояснити таку поведінку, приписуючи її дії потягів або інших

внутрішніх сил". [6].

Припущення про те, що організм запрограмований так, що фрустрація завжди створює спонукання до агресії, і що це залишається до тих пір, поки не розряджається агресивною поведінкою, суперечить двом лініям доказів. По-перше, спроби надати емпіричну підтримку не увінчалися успіхом, і, що більш фундаментально, біологи виявили, що організм просто не здатний зберігати енергію або накопичувати її з часом.

Леонард Берковіц опинився посередині континууму критиків і став прихильником як підтримки, так і критики початкового формулювання. Він переформулював гіпотезу, зробивши більший акцент на впливі соціального контексту і соціальних суджень. Тим самим він більш-менш відкинув початкову лінійну концепцію, що ґрунтувалася на стимулах. Одним з його теоретичних будівельних блоків було розуміння фрустрації як аверсивної події, яка породжує агресію лише в тій мірі, в якій вона викликає негативний афект [2].

Незважаючи на те, що теорія фрустрації-агресії широко критикується за її слабку наукову базу, вона має ту перевагу, що є першою концепцією агресивної поведінки, яка запропонувала емпіричну модель, засновану на експериментальному наборі даних.

Початкова версія моделі фрустрації-агресії не враховує роль можливих факторів у запуску та контролі агресії. Лише моделі асоціації та модель соціального навчання вводять цю ймовірність.

З моменту свого створення теорія фрустрації-агресії піддавалася широкій критиці та перегляду. Найбільш конструктивна критика була сформульована Берковіцем в теорії асоціацій та Бандурою в теорії соціального навчання.

Кілька пунктів, викладених Міллером, заінтригували дослідників, головним чином через неоднозначність. Зілман, наприклад, звертає увагу на гіпотезу про те, що гальмування агресії буде набагато слабшим, ніж її виклик. Зілман вважає, що аргументи Міллера ґрунтуються на експериментальних дослідженнях на тваринах, посилаючись на дослідження, в якому тварина в пошуках їжі отримує в кінці алеї удар струмом, коли доходить туди (два конкуруючі стимули). Результати експерименту показують, що тенденція уникати місця на алеї зменшується, коли тварина віддаляється. Чим далі тварина знаходиться, тим більше вона хоче наблизитися до місця годування. Отже, чим більше тварина біжить, щоб втекти від шоку, тим більше зростає її тенденція до наближення, тому в якийсь момент вона зупиняється. Результати

експерименту були інтерпретовані Мюллером як доказ того, що гальмування агресії зменшується набагато швидше, ніж виклик агресії, оскільки зростає схожість між фрустратором і потенційною жертвою.

Критики гіпотези фрустрації-агресії почали з аналізу роботи, опублікованої одним з авторів. Міллер вважає, що фрустрація спричиняє цілий набір поведінкових реакцій, у тому числі й агресивну поведінку. Таким чином, ідея про те, що фрустрація завжди провокує агресію, була поступово відкинута одним з тих, хто спочатку сформулював цю гіпотезу.

Бандура вважає, що, незважаючи на очевидну привабливість цих тверджень, частково через їхню простоту, їх недостатньо, щоб пояснити таємницю набагато складнішої соціальної поведінки. Не всі розчаровані люди реагують агресивно вербально чи фізично. Вони реагують через широкий спектр поведінки, починаючи від покори або відчаю до спроб подолати перешкоди, що з'являються на їхньому шляху. Подальші дослідження показали, що фрустрація викликає агресію лише тоді, коли людина навчилася реагувати на таку фрустрацію. Особи, які мають інші поведінкові стратегії, реагують інакше [1].

Привабливість реальної мети, характер пов'язаних з нею когніцій і ситуаційних сигналів мають важливий вплив на силу спонукання до агресії, і читача відсилають, наприклад, до Тедеші і Фелсон для критичного огляду теорії агресії Берковіца. Отже, теорія фрустрації та агресії була достатньо точною, щоб дозволити експериментальні спростування та підтримку теорії. Таким чином, як і у випадку з усіма хорошими науковими теоріями, вона дала докази власної обмеженості.

Теорія соціального научіння

Теорія навчання була домінуючим науковим підходом до психології в першій половині двадцятого століття. Розвиток та застосування цих теорій до агресивної поведінки очолили Арнольд Бусс та Альберт Бандура. На противагу поглядам на агресію як на інстинкт або потяг, які припускають, що агресія є наслідком одного або обмеженої кількості вирішальних факторів, теорія соціального научіння стверджує, що насправді вона може бути викликана і закріплена широким і різноманітним спектром умов.

Теорія Бусса представляє перехідний етап, оскільки вона акцентує увагу на особистісних і соціальних факторах як змінних, що впливають на агресивну поведінку. Проте, теорія Бандури є найвпливовішою теорією научіння агресії.

Теорію соціального научіння Бандури критикували за те, що вона не є

специфічною теорією агресії як такою [8]. Це добре узгоджується з положенням теорії научіння Бандури, яка стверджує, що хоча девіантна, наприклад, агресивна, і конструктивна, наприклад, просоціальна, поведінка топографічно відрізняються, вони встановлюються і підтримуються тими самими базовими принципами навчання. Тедескі та Фелсон зосередилися на двох основних недоліках теорії агресії Бандури. По-перше, вони ставлять під сумнів докази ролі саморегуляції в агресивній поведінці. Основна їхня думка полягає в тому, що розвиток процесів саморегуляції не ставить всю агресивну поведінку під самоконтроль:

"Когнітивні реінтерпретації можуть набувати форми виправдання агресивної поведінки шляхом мінімізації, ігнорування або неправильного тлумачення наслідків, або шляхом психологічних теорій агресії, які дегуманізують або звинувачують жертву. Такі виправдання гальмують поведінку, яка в іншому випадку вважалася б ганебною і стримувалася б очікуванням самопокарання" [10].

По-друге, вони стверджують, що теорія соціального научіння ігнорує соціальний контекст, в якому вивчається або виконується поведінка. Конкретніше, це стосується обмежень, встановлених лабораторним дизайном, який домінував у дослідженнях агресії в рамках теорії соціального научіння. Узагальнюваність або зовнішня достовірність лабораторних результатів ставиться під сумнів, оскільки, незважаючи на назву, теорія соціального научіння зосереджена на індивідуумі, і вона має тенденцію недооцінювати взаємну поведінку людей, які беруть участь у соціальних відносинах, а не на їхній поведінці.

Інші вказували на значну неоднозначність щодо різних механізмів, запропонованих для пояснення емпірично продемонстрованих ефектів моделювання в агресивній поведінці [11]. Вплив моделей є базовим елементом для будь-якого виду навчання на моделях. У своєму дослідженні Бандура розглянув важливі визначальні фактори цього впливу (походження, підбурювачі та регулятори агресії). Проте, базові питання, які стосуються того, який із запропонованих механізмів є головним чином відповідальним за ефект моделювання, залишаються без відповіді: Який тип моделі досягає якого ефекту, на яких індивідів, за яких обставин?

Інформативна функція, вікарне обумовлення та зміни у сприйнятті важливих рис індивідів, які беруть участь у моделюванні, викликають сумніви: Чи можна перевірити їхню участь або їхній внесок у процес моделювання?

Якими б не були її недоліки, теорія Бандури є найдосконалішою теорією агресії з точки зору навчання.

Висновки. Поняття агресії, хоча й звичне у повсякденному дискурсі, виявляється надзвичайно складним для наукового аналізу. Цей огляд підкреслює відсутність однозначної відповіді на питання про причини та прояви агресивної поведінки. Різноманітність існуючих теорій свідчить про те, що агресія є багатогранним феноменом, який формується під впливом біологічних, психологічних та соціальних факторів. Для адекватного розуміння цього явища необхідний міждисциплінарний підхід, що дозволить інтегрувати знання з різних галузей науки. Саме інтегративний підхід, що враховує як внутрішні, так і зовнішні фактори, дозволяє створити більш повну картину цього складного явища. Однак, будь-яка теорія повинна бути підтверджена емпіричними даними, аби її можна було використовувати для розробки ефективних стратегій профілактики та корекції агресивної поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандура А. Агресія як соціальне навчання. Нью-Йорк: General Psychology Press, 1973.

2. Берковіц Л. Агресія: причини, наслідки та контроль / Л. Берковіц. - СПб. : Прайм - Єврознак, 2002.

3. Лоренц К. Агресія: так зване зло. Київ: Основи, 2000.

4. Мойсеєва О.Є. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. 2009

5. Boncu, Ş. Psihologie Socială. Note de curs: Comportamentul agresiv. Iaşi: Universitatea „Al.I. Cuza”.

6. Bandura A. Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. Personality and Social Psychology Review, 3.

7. Berkowitz L.“Affective aggression: The role of stress, pain, and negative affect”, in R.G. Geen si E. Dollard J..

8. Johan M.G. van der Dennen. Theories of Aggression: Psychoanalytic theories of aggression, Default journal, University of Groningen.

9. Psychological Theories of Aggression. Critical Perspective Claudia VLAICU.

10. Samuel S., Kim The Lorenzian Theory of Aggression and Peace Research: A Critique, Journal of Peace Research, Vol. 13, No. 4 pp. 253-276.

11. Zillmann, D. Cognition-excitation interdependencies in aggressive behavior. Aggressive Behavior, 14(1), 51–64.

В. О. Губко
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ В УМОВАХ НУШ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Модернізація системи освіти в нашій країні, прикладом якої є концепція Нової української школи (НУШ) та інші реформи, висвітлює значні виклики у навчанні та вихованні підростаючого покоління українців. Швидкі зміни освітніх парадигм вимагають переходу від традиційних методів навчання до більш інноваційних, орієнтованих на учня (дитиноцентрованих) підходів, з акцентом на розвиток ключових компетентностей, таких як креативність, адаптивність та здатність орієнтуватися в динамічному середовищі [2, с. 12].

Тому мета цієї публікації – проаналізувати сучасні виклики у підготовці вчителів в контексті реформи Нової української школи та запропонувати шляхи інтеграції інноваційних підходів у процес навчання майбутніх педагогів.

Одним з найактуальніших питань є інтеграція креативності як ключової навички в програми підготовки вчителів. Креативність є важливою «м'якою навичкою» для сучасних педагогів, особливо у сприянні розвитку критичного мислення учнів та їхніх здібностей до вирішення проблем. Одним із аспектів креативності є креативне мислення – «один із різновидів мислення, що характеризується створенням суб’єктивно нового продукту та «новизною» щодо мотивації, мети, оцінок самої пізнавальної діяльності» [3].

Як зазначають Н. Вовчаста, О. Байрамова та Г. Чорна, розвиток креативного мислення передбачає виховання гнучкості, оригінальності та здатності генерувати численні ідеї [1, с. 89]. Майбутні педагоги повинні бути підготовлені до того, щоб розвивати ці навички не лише у себе, а й у своїх учнів за допомогою різноманітних методів навчання та використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Крім того, існує потреба у вирішенні психологічних і педагогічних проблем, які виникають, коли педагоги готують учнів до зіткнення з реальними складнощами. Це включає підготовку вчителів до розвитку емоційного інтелекту, саморегуляції та життєстійкості у своїх учнів, які є важливими для особистісного розвитку в сучасному швидкоплинному світі.

Тиск, який чиниться на освітян, щоб збалансувати академічний зміст з соціально-емоційним навчанням, особливо в той час, коли діти стикаються зі зростаючими проблемами психічного здоров'я, вимагає, щоб програми підготовки вчителів пропонували спеціалізовану підтримку щодо обізнаності про психічне здоров'я та соціально-емоційну педагогіку.

Ще однією проблемою є неефективність індивідуального підходу до навчання учнів, оскільки традиційні методи часто не можуть повністю врахувати широке розмаїття когнітивних та емоційних потреб у класі. Ця прогалина вимагає більш індивідуалізованого підходу, коли майбутніх педагогів готують до застосування диференційованого викладання та адаптивних технологій навчання, які відповідають етапу розвитку та стилю навчання кожного учня. Забезпечення готовності педагогів до цього вимагає значних реформ у педагогічній освіті з акцентом на адаптивність, емпатію та здатність застосовувати персоналізовані стратегії викладання.

Нарешті, реформа НУШ також вимагає, щоб вчителі володіли методами проектного та дослідницького навчання, які сприяють глибшому залученню учнів та їхньому самостійному навчанню. Ці методи, які заохочують учнів брати на себе відповідальність за свою освітню подорож, вимагають від учителів скеровувати, а не диктувати, що є викликом для педагогів, які звикли до більш традиційних, ієрархічних ролей.

Висновки. Успіх Нової української школи та пов'язаних з нею реформ значною мірою залежить від усунення існуючих прогалин у підготовці вчителів. Це включає в себе необхідність професійного розвитку, який охоплює творчість, інтеграцію ІКТ та глибше розуміння психологічного розвитку учнів. Крім того, вкрай важливо, щоб педагоги були готові застосовувати гнучкі, орієнтовані на учня підходи до навчання, які відповідають на унікальні виклики сучасного освітнього ландшафту. Вирішивши ці проблеми, майбутні педагоги будуть краще підготовлені до навчання нового покоління здобувачів загальної середньої освіти у світі, що швидко змінюється.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вовчаста Н., Байрамова О., Чорна Г. Розвиток навичок креативного мислення у здобувачів вищої освіти. Український педагогічний журнал, 2022. №1. С. 87-97. DOI: 10.32405/2411-1317-2022-1-87-97.

2. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С. та ін. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. За заг. ред. М.

Грищенко. 2016. 40 с.

3. Шматько Н., Пантелєєв М., Курченко А. Креативне мислення і генерація ідей у контексті стратегічного управління персоналом. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка, 2018. 5(10).

І.В. Момотюк
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПРОЗОПИСЬМО ІРЕН РОЗДОБУДЬКО У ФОКУСІ ПОСТМОДЕРНІЗМУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ “ЯКБИ”, “ЛІЦЕЙ СЛУХНЯНИХ ДРУЖИН”)

Метою даного наукового дослідження є показ і аналіз новаторського творчого підходу авторки в романах “Якби” і “Ліцей слухняних дружин” з точки зору постмодернізму.

При написанні дослідницької роботи ми користувались такими методами як опис, спостереження, порівняльний аналіз, узагальнення.

Тема наукового дослідження обрана нами не випадково. Сучасна українська література не може розвиватися без інновацій у світовій літературі, тому таке явище, як посмодернізм набуває не аби якого значення і в нашій країні. Постмодернізм – літературний феномен. І хоч він ще мало досліджений, але вже органічно увійшов у канву української літератури. До цього напрямку належать і твори письменниці Ірен Роздобудько, володарки титулу “Золота письменниця України”, яка голосно заявила про себе такими художніми текстами як “Ранковий прибиральник”, “Шості двері”, “Ліцей слухняних дружин”, “Якби” тощо.

Романи Ірен Роздобудько читаються легко і захоплюють читача своєрідними сюжетами.

Безпрограшний варіант – пригодницький сюжет романів з багатопроблемністю. Художній принцип який характеризує авторку романів – це творча свобода.

Новизною романів є психологічний драматизм, який досить вдало поєднується з логікою і ліризмом.

Жанрові форми романів відзначаються несподіваністю, стиранням межі

між вигаданим і реальним, головним і другорядним.

Романи Ірен Роздобудько написані в незвичайно енергійному темпі. Від перших до останніх рядків ми – читачи, залишаємося в напруженні і це напруження тільки зростає.

Вважаємо, що талант письменниці – бачити в світі те, що її оточує: яскравість і неповторність, відчувати його особливий ритм. Слід відмітити, що авторка володіє психоаналітичним відчуттям, своєрідним даром проникати в таємниці душі героїв, а також передбачати та пояснювати їх поведінку і душевний стан, на думку У. Еко : "Постмодернізм – не фіксоване хронологічне явище, а духовний стан", що ми і спостерігаємо у творчості І. Роздобудько. Простір для уявного продовження та інтерпретації кожного фрагменту її романів.

У даній роботі ми звернули увагу на жанрову своєрідність романів, композиційну структуру, сюжетну лінію, художній принцип, який характеризує авторку.

Майже всі твори Ірен Роздобудько невеликі за обсягом. Письменниця вибудовує свою власну оригінальну манеру нелінійної оповіді. В романах "Якби" і "Ліцей слухняних дружин" відсутні хронологія послідовності подій. Досить вдало мисткиня вплітає в сюжетну канву елементи оповіді, притчі, казки, легенди – тим самим створюючи фон, на якому розгортаються події. Тканина творів "Якби" і "Ліцей слухняних дружин" зіткана з калейдоскопу подій, які кружляють у часі "минуле –сучасне – майбутнє".

Романи пронизані містикою. Загадковість і непередбачуваність з елементами фантазії іноді важко пояснити. Авторка пропонує і залишає читачам широкий простір для уявного продовження і інтерпретації кожного фрагмента її романів.

Увага письменниці переноситься із зовнішнього сюжету на внутрішній (психологічний). Вона відслідковує всі рухи душі героїв, намагається розкрити їх думки, мотивацію вчинків, акцентує нашу увагу на тернистому шляху внутрішніх колізій тих чи інших дій персонажів.

Відмічаємо, що в романах небагато дійових осіб і авторка виявляє тонку спостережливість, характеризуючи кожного. На думку Ніцше, "сама безкінченність світу передбачає безкінечну кількість інтерпретацій", що яскраво себе презентує у романах літераторки. Вона підмічає індивідуальні риси, нахили, темперамент, звички. У своїх творах прозописьменниця уявляє наш світ, як систему з величезною кількістю можливих варіантів розвитку і

ставить перед собою завдання впливати на вибір шляху, показувати наслідки тих чи інших дій. Письменниця створює свій світ і цей світ не охоплює горизонт сучасності. Десь він ширший, десь-вужчий, щільніший, поданий для читача під своїм кутом зору.

Серед різноманітних засобів творення художніх образів найбільше значення письменниця віддає, на нашу думку, єдності мислення і почуття, символізації, контрастів і порівнянь. Емоційному наснаженню творів сприяють стислі речення, точні вислови, влучні епітети і метафори, народні прислів'я, неологізми, риторичні питання.

Збагачують художню канву творів засоби виразності, які супроводжують романи. Образність слухових і зорових картин вражає. Вони виконують смислову функцію. Не випадково для вираження глибокого драматизму авторка гармонійно поєднує музику і пейзаж, описи природи.

Зіткнення віддалених епізодів, внутрішні монологи дійових осіб, паузи, драматичні ситуації – цим авторка підкреслює звучання художнього тексту. Сюжети романів нагадують розкручування спіралі, на кожному витку якої непередбачення і містика. Міфічні образи, кодові знаки, шифровки, звуки, запахи тонко впливають на повороти сюжету.

Багатозначність символів і їх трактовка надає романам поліфонії. Читати романи приємно і цікаво незалежно від віку реципієнтів. Незважаючи на казково – пригодницькі сюжети, Ірен Роздобудько розглядає важливі філософські і суспільні проблеми суспільства.

Отже, цінність цих художніх текстів, полягає в тому, що вони змушують шукати домінанти і відповідні орієнтири, вчать мислити, спостерігати, аналізувати події і мати свою точку зору, розрізняти показове штучне від природнього.

В результаті нашого дослідження, нами виокремлено такі риси постмодернізму, як :

оригінальна манера нелінійної оповіді; відсутність хронології послідовності подій; гра з часом:

вдале вплетіння в сюжетну лінію елементів оповіді, притчі, казки, легенд; показ незалежної особистості; виразне застосування художніх засобів і символічний зміст образів та деталей в творах.

Let's write about Irene Rozdobudko in the focus of postmodernism (based on the novels "If", "Lyceum of obedient wives").

The purpose of this scientific study is to show and analyze the innovative creative approach of the author in the novels "If" and "Lyceum of Obedient Wives" from the point of view of postmodernism.

When writing a research paper, we used such methods as description, observation, comparative analysis, and generalization.

The topic of scientific research was not chosen by us by chance. Modern Ukrainian literature cannot develop without innovations in world literature, that is why such a phenomenon as postmodernism acquires considerable importance in our country as well. Postmodernism is a literary phenomenon. And although it has not been researched yet, it has already organically entered the canvas of Ukrainian literature. The works of the writer Irene Rozdobudko, holder of the title "Golden Writer of Ukraine", who loudly declared herself with such artistic texts as "The Morning Cleaner", "Six Doors", "Lyceum of Obedient Wives", "If" etc. belong to this direction.

Irene Rozdobudko's novels are easy to read and captivate the reader with original plots.

A win-win option is the adventure plot of multi-problem novels. The artistic principle that characterizes the author of novels is creative freedom.

The novelty of the novels is psychological drama, which is quite successfully combined with logic and lyricism.

Genre forms of novels are characterized by unexpectedness, erasure of the boundary between fictional and real, main and secondary.

Irene Rozdobudko's novels are written at an unusually energetic pace. From the first to the last lines, we, the readers, remain in tension, and this tension only grows.

We believe that the writer's talent is to see in the world what surrounds her: brightness and uniqueness, to feel its special rhythm. It should be noted that the author has a psychoanalytic sense, a unique gift to penetrate the secrets of the heroes' souls, as well as predict and explain their behavior and state of mind, according to U. Eco: "Postmodernism is not a fixed chronological phenomenon, but a spiritual state", which we and we observe in the works of I. Rozdobudko. Space for imaginative continuation and interpretation of each fragment of her novels.

In this work, we paid attention to the genre specificity of the novels, the compositional structure, the plot line, and the artistic principle that characterizes the author.

Almost all of Irene Rozdobudko's works are small in volume. The writer builds her own original manner of non-linear narration. In the novels "If" and "Lyceum of

Obedient Wives" there is no chronology of the sequence of events. The artist quite successfully weaves elements of stories, parables, fairy tales, and legends into the story canvas, thereby creating a background against which events unfold. The fabric of the works "If" and "Lyceum of Obedient Wives" is woven from a kaleidoscope of events that circle in time "past - present - future".

Novels are permeated with mysticism. Mysteriousness and unpredictability with elements of fantasy is sometimes difficult to explain. The author offers and leaves readers a wide space for imaginary continuation and interpretation of each fragment of her novels.

The writer's attention is transferred from the external plot to the internal (psychological) one. She tracks all the movements of the heroes' souls, tries to reveal their thoughts, motivations for their actions, focuses our attention on the thorny path of internal collisions of certain actions of the characters.

We note that there are few protagonists in the novels and the author shows subtle observation, characterizing each one. According to Nietzsche, "the very infinity of the world implies an infinite number of interpretations", which is vividly presented in the novels of the writer. She notices individual traits, inclinations, temperament, habits. In her works, the prose writer imagines our world as a system with a huge number of possible options for development and sets herself the task of influencing the choice of path, showing the consequences of certain actions. The writer creates her own world, and this world does not encompass the horizon of modernity. Somewhere it is wider, somewhere narrower, denser, presented for the reader from his own point of view.

Among the various means of creating artistic images, the writer attaches the greatest importance, in our opinion, to the unity of thinking and feeling, symbolization, contrasts and comparisons. Concise sentences, precise expressions, apt epithets and metaphors, folk proverbs, neologisms, and rhetorical questions contribute to the emotional intensity of the works.

The artistic canvas of the works is enriched by means of expression that accompany the novels. The imagery of auditory and visual pictures is impressive. They perform a meaningful function. It is no accident that the author harmoniously combines music and landscape, descriptions of nature, to express deep drama.

Clash of distant episodes, internal monologues of actors, pauses, dramatic situations - with this the author emphasizes the sound of the artistic text. The plots of the novels resemble the unwinding of a spiral, at each turn of which there is unpredictability and mysticism. Mythical images, code signs, ciphers, sounds,

smells subtly influence plot twists.

The polyphony of symbols and their interpretation gives novels polyphony. Reading novels is pleasant and interesting, regardless of the age of the recipients. Despite the fairy tale-adventure plots, Iren Rozdobudko examines important philosophical and social problems of society.

So, the value of these artistic texts lies in the fact that they force you to look for dominants and relevant reference points, teach you to think, observe, analyze events and have your own point of view, to distinguish the showy artificial from the natural.

As a result of our research, we singled out such features of postmodernism as:

original manner of non-linear narration; lack of chronology of the sequence of events, playing with time:

successful interweaving of story elements, parables, fairy tales, legends into the storyline; showing an independent personality; expressive use of artistic means and symbolic content of images and details in works.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багацький В. В. Культурологія: Історія і теорія світової культури XX століття: Навчальний посібник. — К. : Кондор, 2004. — 302 с.

2. Гидденс Е. Постмодернізм. - Філософія історії. Ред. Кимелев Ю. М., 1995

3. Ільін И. Постструктуралізм. Деконструктівізм. Постмодернізм. М., 1996

4. Козловськи П. Культура постмодерна. М., 1997

5. Літературна дефіляда. Сучасна українська критика про сучасну українську літературу. — Київ: Темпора, 2012.

6. Лебединцева Н. М. Сучасна українська література: Навчальний посібник. — Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007

7. Ницше Ф. К генеалогии морали. Полемическое сочинение/ Ницше Ф. Сочинения: В 2-х тт. – М., 1990. – Т. 2 – С. 407–524

8. Роздобудько І.В. “Якби”

9. Роздобудько І.В “Ліцей слухняних дружин”

10. Роздобудько І. Арсен : повість / Ірен Роздобудько. — К. : Граніт-Т., 2012. — 224 с.

11. Эко У., кардинал К. М. Мартини. Диалог о вере и неверии / Серия «Диалог». — М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2007. — 144 с.

С.В. Інкіна, І.С. Булах
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

МОРАЛЬНА МОТИВАЦІЯ ПСИХОЛОГІВ-ВОЛОНТЕРІВ ПІД ЧАС НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ

У березні 2023 року, за ініціативи Першої леді України Олени Зеленської, стартувала Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?». Метою зазначеної програми є сприяння формуванню культури піклування про ментальне здоров'я серед населення України. Більшість українців наразі переживає певні труднощі щодо власного психічного стану. Постійне емоційне напруження, хронічний стрес, виникнення ненормативних криз, травматизація, зумовлена повномасштабною війною, й загалом несприятливі життєві обставини загострюють та погіршують психологічний стан жителів України. Згадана програма націлена на послаблення негативних переживань та відновлення особистісних ресурсів людей.

Таким чином, у суспільстві все більше й більше підіймається проблема збереження метального здоров'я, здійснення профілактичних заходів та необхідності надання професійної психологічної допомоги людям, що її потребують. Значна кількість психологів долучається до волонтерської діяльності шляхом надання безоплатної психологічної допомоги.

Наразі в Україні створено чимало ініціатив, де люди можуть безкоштовно отримати кваліфіковану психологічну допомогу, зокрема, кризове консультування в рамках кол-центру «Варто жити», кризова порадня на базі Українського католицького університету, Центр психологічної підтримки «Як ти?», Інтернет-платформа для безкоштовних психологічних консультацій «Розкажи мені», Служба психічного здоров'я UA Mental Help та інші [3].

Долучаються до волонтерства й здобувачі вищої освіти, які тільки опановують професійні навички, зокрема, студенти факультету психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова [1]. Вони почали особливо активно займатися різноманітними видами волонтерської діяльності з моменту початку повномасштабного вторгнення. Юнаки та юнки надавали й продовжують надавати різнопланові волонтерські послуги, зокрема, безкоштовні психологічні консультації.

Є студенти-волонтери, що взаємодіють з волонтерськими штабами, дехто

має посвідчення волонтера, а є й ті, хто самостійно займається здійсненням безкорисливої допомоги. Усі вони мають спільну мету – надання безоплатних послуг тим, хто цього потребує.

Основні види волонтерської діяльності, які реалізували студенти факультету психології: плетіння маскувальних сіток, виготовлення джгутів та окопних свічок; збір одягу, побутового приладдя для вимушених переселенців; приготування їжі як для переміщених людей, так і для територіальної оборони; закупівля продуктів харчування, ліків та предметів гігієни; здача крові; збір речей для госпіталізованих воїнів; адресна доставка їжі та ліків; пошук та закупівля захисного одягу, обмундирування для бійців; допомога тваринам; участь у розфасовуванні, розподілі та доставці гуманітарної допомоги; робота у координаційних центрах для українців закордоном. Особливу увагу слід звернути також на психологічну волонтерську діяльність студентів. Вони надавали та продовжують надавати психологічну допомогу та підтримку людям різного віку [1].

Таким чином, можна підсумувати, що навіть не володіючи необхідною кількістю компетенцій для здійснення повноцінної роботи психолога, студенти-психологи активно займаються волонтерською діяльністю.

До переліку професійно важливих якостей психолога належать: емпатійність, чуйність, доброзичливість, альтруїстичність, гуманність, проникливість та інші [2]. Ці якості мають безпосередній зв'язок з моральною мотивацією психологів-волонтерів. Наявність перелічених якостей у психолога може виступати чинниками розвитку його моральної вмотивованості.

Головною спонукою до моральної, безкорисливої доброчинності постає альтруїзм, коли людина не шукає прямої вигоди для себе від здійснених вчинків, а робить добро заради самого добра. Емпатія, чуйність, доброзичливість, гуманність, проникливість допомагають особистості відчувати, співпереживати та розуміти емоції і почуття інших людей, що викликають співчуття та бажання допомогти.

Власну моральну мотивацію психологи втілюють у такій волонтерській діяльності:

- Надання першої психологічної допомоги.
- Проведення безкоштовних психологічних консультацій (он-лайн та очно).
- Створення груп підтримки.
- Поширення інформації про збереження психологічного здоров’я.
- Психологічна діяльність на базі благодійних фондів та доброчинних

організацій.

- Проведення психологічних тренінгів.

- Надання психологічної підтримки підліткам на рівні психолога-консультанта.

- Робота фасилітатора як помічника психолога.

- Проведення занять з дітьми для стабілізації емоційного стану.

- Психологічна допомога родинам військовослужбовців.

Отже, можна підсумувати, що моральна мотивація психологів-волонтерів є вагомою складовою волонтерства, що спонукає фахівців допомагати безкоштовно. Волонтерська діяльність психологів сприяє подоланню суспільної кризи та стабілізації умов життя. Нині важливість підтримання ментального здоров'я усвідомлює вагома частина населення України, проте поки не така значна кількість людей звертаються до фахівців. Однією з причин, чому люди не йдуть за допомогою, є брак коштів. Саме тому важливо підтримувати безкоштовні психологічні ініціативи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наше волонтерство : веб-сайт. URL: https://fp.udu.edu.ua/studentu/501-nashe-volonterstvo (дата звернення: 20.09.2024).

2. Цільмак О.М. Класифікація професійно важливих якостей психолога-консультанта. Юридична психологія. 2020. № 2(27). С. 17–23. https://doi.org/10.33270/03202702.17

3. Як отримати психологічну допомогу в умовах війни : веб-сайт. URL: https://bf.diia.gov.ua/articles/yak-otrymaty-psykholohichnu-dopomohu-v-umovakh-viiny (дата звернення: 20.09.2024).

О.В. Киричок
Мелітопольська гімназія № 4
Мелітопольської міської ради Запорізької області

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Концепція Нової української школи стверджує, що у сучасному світі дитині недостатньо дати лише знання - важливо навчити користуватися ними.

Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці [1, с. 10].

Сучасне суспільство є інформаційним суспільством, а це диктує нові вимоги до освіти, серед яких важливою є підготовка людей, здатних орієнтуватися у потоці інформації та критично її аналізувати. За словами автора книги «Критичне мислення» Джонатана Хейбера, за кілька останніх десятиліть ми стали свідками стрімкого пришвидшення появи нових знань разом із небаченим доступом до інформації за допомогою цифрових пристроїв, які постійно з нами. Однак хибні судження так само переслідують нас на особистому й суспільному рівні [3, с. 12].

В інформаційному суспільстві дуже легко загубитися, тому вміння аналізувати інформацію є одним з найважливіших умінь, яке ми повинні розвивати у наших учнів.

З огляду на це, головною метою Нової української школи є створення навчального середовища, яке не лише дає знання, але й вчить застосовувати їх у житті, розвиває навички критичного мислення та вміння висловлювати власну думку.

Для того, щоб розвивати критичне мислення учнів на уроках, необхідно систематично використовувати методи та прийоми, які допоможуть учнями сформувати вміння аналізувати інформацію та робити власні висновки.

Одними з найефективніших методів розвитку критичного мислення на уроках англійської мови є робота в групах та в парах, дебати, проєктний метод навчання та проблемно-орієнтоване навчання.

Щоб сприяти розвитку критичного мислення під час роботи в групах, важливо навчити учнів уважно слухати, відповідати на коментарі, правильно ставити запитання. Теми для обговорення повинні бути актуальними для життєвого досвіду учнів та викликати зацікавленість.

Дебати є одним з важливих методів розвитку критичного мислення. Вони вчать учнів досліджувати тему, ставити запитання, формулювати аргументи, знаходити докази. Щоб організувати дебати на уроках англійської мови можна поділити дітей на дві групи — одна підтримує тему, інша заперечує. Необхідно дати час на підготовку аргументів. Під час дебатів, кожна команда коротко представляє свою позицію, учасники говорить по черзі, наводячи свої аргументи. Команди задають питання один-одному, щоб поставити під сумнів позицію суперників або отримати більше пояснень. В кінці кожна команда

підсумовує свої головні аргументи. Вчитель може оцінювати як володіння мовою, так і логічність аргументів та уміння слухати й реагувати на заперечення. Дебати можна використати на різних етапах вивчення мови.

Ще одним методом розвитку критичного мислення є так звані сократівські дебати. Вони полягають в тому, що вчитель обирає текст або тему, яка слугуватиме основою для обговорення і ставить відкриті запитання, які не мають простої відповіді. Хоча цей метод називається дебатами, але тут акцент робиться на діалозі та розумінні, а не на тому, щоб виграти та довести свою думку. Сократівські дебати заохочують учнів думати критично, доводити свою думку та підтримувати її доказами. Крім критичного мислення, дебати також розвивають навички усного мовлення, вміння слухати інших та розуміння англійської мови.

Ще одним цікавим методом розвитку критичного мислення є Think-pair-share. Вчитель пропонує учням тему, вони обдумують її індивідуально, потім вчитель ділить учнів на пари і вони обговорюють цю тему в парах, і після цього презентують свої висновки всьому класу.

Проєктний метод навчання передбачає дослідження теми, збір інформації та презентацію висновків. Цей метод не лише дозволяє засвоювати знання, але й застосовувати їх на практиці та аналізувати інформацію. Він сприяє глибшому розумінню та засвоєнню матеріалу.

Проблемно-орієнтоване навчання також є одним з методів розвитку критичного мислення. Навчання відбувається через розв’язання реальних проблем, що стимулює учнів до активного мислення, пошуку та аналізу інформації та прийняття обґрунтованих рішень. Наприклад, такою проблемою може бути велика кількість бездомних тварин у нашому місті. Діти розглядають цю проблему, вивчають інформацію та пропонують рішення. Під час вирішення проблеми учні вчаться аналізувати ти оцінювати інформацію з різних джерел, оцінювати її достовірність та відрізняти факти від думок. Цей метод заснований на вирішенні реальних проблем, тож учні бачать, яким чином їх знання можуть бути застосовані в реальному житті.

Варто зазначити, що розвиток критичного мислення це постійний процес, який вимагає систематичної роботи. Створення сприятливого навчального середовища, де учнів заохочують ставити питання, де вони не бояться висловлювати свої думки і можуть довести свою точку зору, є ключовим фактором у цьому процесі. Групові обговорення, дебати, робота в парах, проблемно-орієнтоване навчання та метод проєктів можуть

використовуватися як ефективні способи покращення навичок критичного мислення на уроках англійської мови в Новій українській школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція Нової української школи. https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&type=all&tag=nova-ukrainska-shkola
2. Король Альона. Проблемно-орієнтоване навчання. https://www.folkuniversitetet.se/in-english/international-projects/department-for-international-cooperation/projects/pbl/pbl---in-ukrainian/
3. Хейбер Джонатан. Критичне мислення. 2023; 236.
4. Dukes Sarah. Socratic debate. Retrieved from https://intheclassroom.home.blog/2019/03/22/socratic-debate/
5. Garrett Elizabeth. The Socratic Method. Retrieved from https://www.law.uchicago.edu/socratic-method
6. Project-Based Learning: Benefits, Examples, and Resources. https://www.powerschool.com/blog/project-based-learning-benefits-examples-and-resources/

М. М. Маслова
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Реформування вітчизняної середньої освіти в межах Концепції Нової української школи (НУШ) є однією із найуспішніших реформ сьогодення, що наближає нашу країну до стандартів і кращих практик Європейського Союзу. Запропоновані в контексті Концепції зміни сприяють формуванню як морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших), так і соціально-політичних цінностей (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [2, с. 19], які безперечно співпадають із переліком фундаментальних європейських цінностей, до яких відносять людську гідність, свободу, демократію, рівність, верховенство права, права

людини, толерантність тощо [3, с. 111-112].

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з тематики дослідження свідчить про те, що вітчизняні науковці (Т. Андрущенко, Н. Бондаренко, О. Гончарова, С. Золотухіна, М. Нестерова, Т. Онуфрієнко, І. Регейло, Н. Ткачова, А. Чернякова та ін.) активно займаються питаннями популяризації європейських цінностей в українському освітньому просторі, тоді як Н. Андріюк, О. Блажеєва, В. Ганчева, В. Гусак, Т. Лященко, С. Пляка, О. Третяк, Ю. Федорова зосередили свої дослідження на впровадженні цих цінностей в освітню систему НУШ. Водночас вважаємо, що наразі дане питання є вивченим недостатньо. Тому мета цієї публікації – підкреслити важливість переорієнтації української школи на цінності об'єднаної Європи.

Орієнтація сучасної української освіти на європейський вектор розвитку є також законодавчо затвердженою, оскільки МОН оприлюднило дорожню карту європейської інтеграції держави у сферах освіти і науки до 2027 року [4]. Однією із трьох стратегічних цілей цього документу є наступна: учасники освітнього процесу та науковці знають та поділяють цінності ЄС і використовують можливості європейського освітнього та дослідницького простору. В межах цієї цілі учасники освітнього процесу мають стати «каталізатором поширення європейських цінностей в Україні», для чого в структуру підготовки та підвищення кваліфікації освітян буде запроваджено навчальні модулі, що пропагують ключові цінностей ЄС, запропоновано механізми для роботи в українських закладах освіти європейських освітян і професіоналів-практиків з метою популяризації провідних європейських цінностей [4].

Таким чином, услід за В. Ганчевою та Т. Лященко можемо стверджувати, що ціннісний підхід має бути запровадженим в усі ланки навчально-виховного процесу ЗЗСО, при цьому ціннісна система здобувача освіти «має формуватися комплексно, включаючи в себе загальнолюдські, особистісні, національні, громадянські, валеологічно-екологічні цінності тощо» [1, с. 28]. Додавання ж загальноприйнятих європейських цінностей у цей перелік сприятиме гармонійному входженню української освіти в європейський освітній простір, забезпечуючи надійну основу для формування освіченої, відповідальної і соціально активної молоді.

Висновки. Незважаючи на той факт, що втілення реформи НУШ та запровадження цінностей ЄС в систему вітчизняної освіти займе певний період часу, вважаємо, що заснована на європейських цінностях шкільна

освіта є ефективним шляхом виховання підростаючого покоління активних, відповідальних, патріотично-налаштованих українців, які разом будуватимуть європейське майбутнє нашої країни. Саме тоді цінності перетворяться на чіткий набір внутрішніх щоденних принципів, що допоможуть знайти своє покликання в житті, реалізувати творчий потенціал, стати свідомим громадянином.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ганчева В., Лященко Т. Особливості формування ціннісних орієнтацій учнівської молоді. Нові технології навчання, 2021. № 95. С. 20-30. DOI: https://doi.org/10.52256/2710-3560.95.2021.02.

2. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С. та ін. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. За заг. ред. М. Грищенко. 2016. 40 с.

3. Маслова А., Гончарова О. Зміцнення провідних європейських цінностей в українській педагогічній освіті в умовах війни. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору, 2023. 91((ii) 1). С. 108-116. https://doi.org/10.38014/osvita.2023.91.10.

4. Про затвердження дорожньої карти європейської інтеграції України у сферах освіти і науки до 2027р. : наказ Міністерства освіти і науки від 11 грудня 2023 р. № 1501. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/661/698/4dd/6616984dd9b07252389493.pdf .

З.О. Митяй
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У сучасних закладах загальної середньої освіти відбувається вдосконалення методичних технологій, пошук та впровадження нових форм та методів вивчення мови та літератури в контексті ідей Нової української школи. Ці форми та методи безпосередньо пов'язані з процесами взаємодії між учителем та учнями, внаслідок чого відбувається передача та засвоєння знань, умінь та навичок, передбачених змістом навчання. У зв'язку з цим існує кілька

підходів до визначення методів навчання, які ґрунтуються на ступені усвідомленості сприйняття навчального матеріалу: пасивні, активні, інтерактивні, евристичні тощо.

Тезово представимо та схарактеризуємо інтерактивний метод, оскільки він стає все більш популярний, особливо з використанням мультимедійних засобів та Інтернету, що привертає увагу учнів та сприяє ефективному навчанню.

Суть інтерактивного методу («inter» – це взаємний, «act» – діяти) полягає у взаємодії, співіснуванні в режимі бесіди, діалогу з будь-ким. Важлива відмінність інтерактивного методу від активних методів у тому, що він орієнтований на ширшу взаємодію учнів не лише з учителем, а й один з одним, а також на домінування активності учнів у процесі навчання [2]. Місце вчителя на інтерактивних уроках зводиться до напряму діяльності учнів на досягнення мети такої форми заняття. Вчитель також розробляє план уроку – інтерактивні вправи та завдання, які виконуються учнями і відрізняються від звичайних тем; виконуючи їх, учні як закріплюють вже вивчений матеріал, так і вивчають новий.

«Інтерактивне навчання» – це спосіб пізнання, який здійснюється у формах спільної діяльності викладача та учнів: всі взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії співучнів і власну поведінку. Учні виступають тут як суб'єкти навчання, автономний елемент навчальної системи. Для інтерактивного процесу характерна висока інтенсивність комунікації, організація та розвиток діалогічного спілкування, що веде до взаєморозуміння та взаємодії. Завдяки діалоговому спілкуванню учні вчаться критично мислити, вирішують складні проблеми, на основі аналізу обставин та інформації зважують альтернативні думки, а також беруть участь у дискусіях, при цьому спілкуючись з іншими учасниками навчального процесу [2]. Така активність учнів є суттєвою, корисною та цільовою установкою, що здійснюється з максимальною мотивацією учнів та при мінімальному управлінні з боку вчителя [1, с. 28]. Це процес прагнення дізнатися нове, брати участь у спілкуванні, виявити власні знання і здібності [1, с. 15].

У зв'язку з цим в інтерактивних методах важливими є такі елементи, як: формування закладених компетенцій; внесок усіх учнів, які є активними суб'єктами набуття знань, навичок та умінь завдяки своїй роботі та спілкуванню; використання процесів групової динаміки; розкриття творчих

можливостей учня; використання засобів вербальної та невербальної комунікації (міміка, жести, манера триматися, спосіб говорити); діалогічну взаємодію між учителем і учнем; робота у малих групах з урахуванням співробітництва; активно-рольова (ігрова) та тренінгова організація навчання; самооцінка учасниками педагогічного процесу своєї діяльності та взаємодії [4, с. 32].

Важливу роль також відіграє право учнів висловити свою думку (не лише позитивну, але й негативну) про те, що їм здається корисним, а що хотіли б змінити у роботі над мовою. Учні, працюючи в колективі, навчаються взаємодіяти, отримувати та надавати допомогу, ділити відповідальність за роботу, яка оцінюється ними самими та групою. Вчитель виконує роль радника, яка потребує зусиль на підготовчому етапі, але у фазі реалізації дає можливість спостерігати за учнями та стати їх партнером [4, с. 29].

Навчальний процес, що спирається використання інтерактивних методів навчання, організується з урахуванням включеності у процес пізнання всіх учнів групи без винятку. Спільна діяльність означає, що кожен робить свій особливий індивідуальний внесок, і під час роботи відбувається обмін знаннями, ідеями, методами діяльності.

Одним із використовуваних у роботі методів інтерактивного навчання є метод проєктів. Розроблення проєктного методу складає основу культурологійного підходу викладання української мови та літератури. Зокрема, дидактичний проєкт – це освітня стратегія, в якій учням дається

можливість вибору теми, а від них потрібні організаторські здібності, ініціатива, уміння називати проблему та підготувати план реалізації завдання. При реалізації дидактичного проєкту учні набувають різних умінь: планування роботи, самостійне знаходження та відбір інформації, вирішення проблем, уміння працювати в групі та оцінювати результати своєї роботи та роботи однокласників. Крім того, цей метод активізує учнів, вони виконують практичні завдання, діють у реальних ситуаціях, що сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу. Результати проєкту можуть бути представлені у вигляді статті, інтерв'ю, альбомів або малюнків: історія моєї школи, сім'ї або знамениті люди з нашого району, крім того, виставки, походи в театр, а також складання каталогу навчальних матеріалів.

Упровадження технології інтерактивного навчання в освітній процес потрібно у зв'язку з тим, що вона призводить до вищого рівня результативності

та продуктивності навчального процесу, формуванню більш дружньої, доброзичливої обстановки у класі; підвищення самооцінки та комунікаційної компетентності школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова Н. Педагогіка: навч. посіб. 2-ге вид., перероб., доп. Київ: Академвидав, 2007. 618 с.

2. Інтерактивне навчання. Вікіпедія: веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтерактивне_навчання.

3. Інтерактивний метод. Вікіпедія: веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтерактивний_метод.

4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. Київ: А.С.К., 2003. 192 с.

В.В. Саковська

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СЕБЕ ДОРОСЛОЇ ОСОБИСТОСТІ В КРИЗОВІЙ СИТУАЦІЇ

Актуальність проблеми. Сьогоднішні умови воєнного стану спричинюють кризові для особистості дорослого віку ситуації. До них можна віднести: терористичні акти, полон, тортури, роз'єднання сімей, екологічні катастрофи. Такі кризові ситуації підвищують роль і значущість ціннісного самоставлення дорослої особистості. Через позитивне ціннісне ставлення до себе особистість успішно адаптується до кризової ситуації, може протистояти стресу а також після травмуючих подій здатна самовідновлюватись як на фізичному, так і психічному рівнях. Така особистість у кризовій ситуації намагається продовжувати й розширювати свою професійну діяльність, долучається до надання різної допомоги оточуючим на засадах волонтерства, прагне рятувати життя інших та сприяє загалом перемозі країни у цій війні.

Ступінь розроблення проблеми. Методологічною основою дослідження виступають роботи І.Д. Беха, у яких розкрито сутність, змістове наповнення та структуру ціннісного ставлення особистості до себе.

Виклад основного матеріалу. Феномен «ставлення» І.С. Булах презентувала на основі вивчення форм поведінки особистості та її ставлень до

себе й оточуючих, що пов’язано з її суб’єктивним досвідом [2]. В.В. Горбатих у психологічному змісті поняття «ставлення» виокремила емоційний, когнітивний та поведінковий компоненти. Вчена довела, що домінуючим є емоційний компонент у зазначеній структурі, оскільки безпосереднє ставлення особистості виникає у процесі своєрідного накладання її емоцій на об’єкт, який нею усвідомлюється [3]. Така наукова позиція вченої приводить нас до висновку, що ціннісне ставлення дорослої особистості до себе існує через наявність емоційного компонента у змісті «ставлення».

Ціннісний характер ставлень, відповідно до думки вченої І.В. Яворської-Вєтрової, визначається в їх змістах, що сприяють як особистісному, так і професійному розвитку людини, її стресостійкості й життєстійкості. Науковиця довела, що особистісна значущість, вирішення, або не вирішення протиріч змістовно протилежних ціннісних ставлень свідчать про провідне значення і найбільшу «дієвість» цих ставлень для особистості. Людина з позитивним ціннісним самоставленням під час техногенної катастрофи усвідомлюючи свої властивості (відданість, працьовитість, організованість, чесність, сензитивність), виявляє до них прихильність, схвалює в собі їх – у результаті має дії, які приносять користь і задоволення як їй самій, так і оточуючим її людям [3].

Презентуючи ще одну психологічну особливість ціннісного самоставлення дорослої особистості в кризовій ситуації, варто звернутись до твердження видатного академіка І.Д. Беха про те, що ціннісне ставлення до себе є усвідомленим, внутрішньо детермінованим, осмисленим ставленням людини до власних особистісних властивостей [1]. Як виявила пізніше В.В. Горбатих, ціннісне самоставлення особистості дорослого віку включає в себе сформованість вміння цінувати себе як носія фізичних, психологічних та соціальних утворень [3].

Відповідно з вищевизначеними розумінням цього поняття можна проаналізувати ціннісне смоставлення та підкреслити, що ціннісне ставлення особистості до власного фізичного «Я» виявляється у здатності надавати адекватну оцінку власній зовнішності, образу тіла, фізичній витривалості, працездатності, функціональним ресурсам, можливості відновлювати фізичну силу після навантажень, вольовим рисам, стану здоров’я та способу життя загалом. Усвідомлення людиною таких своїх характеристик і є умовою життєстійкості у кризових ситуаціях, які на сьогодні перенасичені терористичними актами з боку ворога. Цим можна пояснити моральну

патріотичну поведінку людей, які вступають до лав ЗСУ, активно здійснюють професійну діяльність у рятувальних службах, або продовжують волонтерську діяльність у найбільш уражених місцях.

Треба підкреслити, що ціннісне самоставлення особистості в кризових умовах також можна розглядати і у взаємозв'язку із ціннісним ставлення до власного психологічного «Я». Так, усвідомлення людиною культури пізнання свого внутрішнього світу – думок, переживань, намірів, прагнень, цілей, життєвих перспектив, ідеалів та цінностей надає їй можливість адаптуватись до нових, жорстоких реалій. На основі прийняття особистістю себе з «позитивними» і «негативними» якостями, вона може приймати адекватні рішення та здійснювати особистісні вибори в екстремальній ситуації. Водночас особистісні вибори залежать від суб'єктивного досвіду людини, оскільки одна людина вирішує перебувати в умовах активних бойових дій, інша – виїжджає за межі країни, третя – залишається на тимчасово-окупованій території, четверта – евакуюється тощо.

Більше того, у контексті розуміння ціннісного самоставлення особистості в кризових ситуаціях, важливо взяти до уваги і соціальне «Я». Сьогоденні військові дії ворога з терористичними актами ілюструють, що усвідомлення особистістю власного статусу в соціальній групі та здатність налагоджувати спільну з однодумцями діяльність збільшують її ефективність. Це відображено у можливості людини організувати спільноту однодумців для порятунку інших з небезпечних для їх життя місць, долучитись до допомоги в іншій ролі волонтера, чи організувати нову, соціально-корисну справу.

Отже, у цьому дослідженні ми презентували декілька психологічних особливостей ціннісного ставлення до себе дорослої особистості в кризовій ситуації. Одна з цих особливостей полягає у змістовій структурі «ставлень», у якій на провідній позиції – емоційний компонент. Особистісна значущість, вирішення (не вирішення) протиріч змістовно протилежних ціннісних ставлень свідчать про провідне значення цих ставлень для особистості. Ще однією психологічною особливістю ціннісного самоставлення дорослої особистості є наступне: ціннісне ставлення до себе вибудовується на підставі осмислення фізичного «Я» (розуміння вольових рис, власної працездатності, відновлення сил після навантажень), психологічного «Я» (усвідомлення думок, почуттів, прагнень), соціального «Я» (розуміння власного статусу в соціальній групі, уміння налагоджувати спільну діяльність).

Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у дослідженні

розвитку структурних компонентів самоставлення особистості дорослого віку в умовах кризової ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ–Чернівці: «Букрек», 2018. 320 с.

2. Булах І.С. Психологія особистісного зростання підлітків: реалії та перспективи: монографія. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 340 с.

3. Горбатих В.В. Самоставлення особистості як емоційний компонент самосвідомості. Вісник Запорізького національного університету, Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2010. №2 (13). С. 48-52.

4. Яворська-Вєтрова І.В. Теоретичний аналіз проблеми самоставлення: ціннісний аспект. Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології Г.С. Костюка НАПН України. Т. 6 (13). С. 198-206.

A. I. Sydorenko,
Bogdan Khmelnitsky Melitopol State Pedagogical University

PROJECT-BASED LEARNING AND ITS RELEVANCE IN THE NATURAL SCIENCE EDUCATION SECTOR OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Project-based learning is an educational technology focused on applying factual knowledge, acquiring new knowledge, developing skills, and, most importantly, creating a tangible product – the project. The form of the project can vary: a report, essay, article publication, presentation, video, social advertisement, slideshow, calendar, magazine, lapbook, collage, essay, prospectus, script, exhibition, and more. The origins of project-based learning are considered to stem from the “problem method”, which American educators J. Dewey and W.H. Kilpatrick proposed integrating into the educational process over a century ago [6].

German educator A. Flitner aptly characterizes project-based activity as a learning process that necessarily involves the participation of three “H’s”: Head, Heart, and Hand. In other words, understanding the information that students independently acquire during project activities occurs through the lens of their personal relationship with it, by evaluating the results of their own work in the final

product (the project). Project technology is an important component of the activity-based organization of education, which aims to form in students the ability to apply various forms of activity in different educational and life situations, while solving problem tasks, conducting research and practical work, laboratory studies, projects, etc.

Today, project-based learning, which has stood the test of time and been proven by foreign educators-practitioners, is widely implemented in the educational process of secondary and higher education institutions in Ukraine. Pedagogical literature now includes generalized studies that reveal the essence of project-based learning, the various types of projects, and the main stages of working on them in different educational institutions. For example, in the works of V. Bezkrovna [1] and S. Henkal [2], the leading role of the project method in organizing and activating students' independent cognitive activities is emphasized. In the works of M. Romanovska [7], S. Sysoeva [8], as well as a team of authors (S. Shevtsova, I. Yermakova, O. Batechko, V. Zhadyko) [6], the algorithm for implementing project-based learning and its main stages are described in detail; the roles of the teacher and students during project work are explained; a classification of projects is provided; and the advantages and disadvantages of this educational technology are highlighted.

As for biological content projects, they have also received proper attention. The scientific and methodological foundations for using the project method in teaching the subject "Biology and Ecology" in high school and "Health Basics" in secondary school are disclosed in the work of S. Skrypnyk [9]. The manual by O. Taglina presents interesting methodological materials and portfolios of biology projects that have been successfully implemented in biology lessons by practicing teachers [10]. We agree with N. Hrytsai, who believes that project activities should be implemented in higher education when students are mastering the methodology of teaching biology, thereby practically demonstrating the implementation of project-based learning [3].

Summarizing the aforementioned authors, the following stages and algorithm for completing a project can be highlighted:

1. Preparatory stage: defining the topic, formulating the problem, hypotheses, and selecting the working group. This stage is the most challenging, and the teacher's crucial task is to motivate students, awaken their desire, and spark their interest. Some authors also refer to it as the motivational-goal stage.

2. Activity planning: analyzing the problem, determining information sources,

distributing responsibilities and tasks within the group, selecting individual research topics, and determining the form of the project.

3. Researching the project topic and execution: gathering the necessary information, critically analyzing it, selecting solution options, implementing the plan, making corrections, and preparing the project defense presentation. Some authors distinguish between the content and procedural stages of project execution.

4. Project defense: public presentation (result stage).

5. Evaluation of results: analyzing successes and failures (reflective stage).

The main didactic principles of project-based learning include the principles of activity, productivity, technological approach, self-development, reliance on students' subjective experience, the connection of research with real life, and the principle of cooperation and partnership. Among the key tasks addressed by project-based learning technology are teaching students to acquire knowledge independently, apply it to solve new cognitive and practical tasks, and fostering the development of research skills in learners (searching for and critically analyzing information, formulating hypotheses, conducting experiments and analyzing their results, drawing conclusions, etc.). It also stimulates initiative, decisiveness, collaboration, and communication skills through group work on projects. All these tasks are relevant in the context of the ongoing reform of Ukrainian education, particularly the implementation of the New Ukrainian School (NUS) concept [5].

Among the key components on which today's main reform by the Ministry of Education and Science of Ukraine, the "New Ukrainian School", is based are: an education content focused on developing key competencies of school graduates (including core competencies in natural sciences and technology, as well as ecological literacy); partnership pedagogy between students, teachers, and parents; and a modern educational environment that provides the necessary conditions, tools, and educational technologies for learning [5, p. 7].

In 2024, the NUS reform encompasses subject teaching starting from the 7th grade, with the introduction of new model programs, including those in the natural sciences, particularly biology [4]. Important current challenges include the ability and willingness of teachers to restructure the educational process, shifting the focus from a knowledge-based paradigm to a competency-based one, and applying activity-based and research approaches to teaching. Project-based learning is precisely the technology that can help overcome these challenges in the New Ukrainian School, as it teaches learners to plan their activities, forecast outcomes, independently seek and analyze information, accumulate educational material, argue

their opinions, make decisions, interact in a group by distributing duties, adjust results, communicate, create something material and practical, present their creations to an audience, and conduct evaluation and self-assessment of their activities.

The goal of our publication is to analyze the model curricula “Biology. Grades 7-9” by various authors, focusing on the possibilities of applying project-based learning technology.

For instance, the most detailed description of project-based learning, including the type of project, is provided in the model curriculum by a team of authors including P.G. Balan, O.M. Kulinich, and L.P. Yurchenko [4]. The authors propose a project for each topic in the program, including the introduction and summary (11, 12, and 9 projects respectively in the 7th, 8th, and 9th grades). Depending on the teacher’s and students’ choice, 105 to 124 topics are offered, with project types clearly divided into informational-research projects (e.g., “History of Cell Discovery”); game-based projects (e.g., “Who (what) am I? Tell me about myself”); creative projects (e.g., writing an essay or story on the application of biological knowledge in the profession of my parents); practice-oriented projects (e.g., creating a brochure or lapbook on “Biodiversity of a Supermarket” (apartment, house, garden)); and research projects (e.g., “Studying the Effect of Temperature on the Reproduction Rate of Yogurt Bacteria”), with informational-research and creative projects dominating.

The model biology curriculum for grades 7-9 by V. Sobol [4] contains project tasks aimed at developing key competencies, including: 1) integrative tasks for forming interdisciplinary connections (Biology +...); 2) individualized tasks aimed at developing personal psychological qualities (regulatory, cognitive, communicative, value-emotional, etc.); 3) project tasks. The latter are tentatively divided by the author into research projects (based on experiments and analysis of scientific literature); information-communicative projects (including information reports, descriptions or studies, electronic presentations, educational brochures, advertisements, etc.); intellectual-developmental projects (essays, tales, chronicles, sketches, other literary works, visual art works – drawings, models, collages, plasticine sculptures, translations, photo reports, etc.); and problem-solving projects (recommendations, memos, forecasts, etc.). Although the author of the program does not provide a clear classification of projects, research, informational-communicative, and intellectual-developmental projects dominate. Each grade’s model curriculum includes 14 mandatory projects (one per topic), offering 6-9

options for each topic (101 projects in the 7th grade, 107 in the 8th, and 102 in the 9th grade) [4].

The model biology curriculum developed by the authors (A.M. Samoilov, O.V. Taglina, O.M. Utevska) includes relatively few projects: seven in the 7th grade (22 topics to choose from), five in the 8th grade (nine to choose from), and seven in the 9th grade (19 to choose from). To implement an activity-based approach, the program offers STEAM projects, which are either practice-oriented or creative (for example, designing an artificial ecosystem "Aquarium", creating a working model of the heart and blood-pumping mechanism, compiling one's family tree, etc.).

In addition to these projects, the curriculum includes tasks that involve searching, evaluating, systematizing, and presenting information, analyzing short English-language texts with biological content, conducting laboratory research, practical work, virtual research, modeling, and problem-solving.

Thus, the biology model curricula for grades 7-9 of the New Ukrainian School offer ample opportunities for implementing project-based learning. This creates favorable conditions for student development, helping them to realize their potential, which is essential for adapting to modern economic and social conditions. Project-based learning meets the demands of the times, forming skills that enable school graduates to quickly adapt to changing environments and work successfully in various teams.

REFERENCES

1. Bezkrovna, V. (2015). Project Method as a Means of Activating Students' Cognitive Activity. Professional and Technical Education, 3, 25-29.

2. Henkal, S.E. (2008). Organization of Independent Cognitive Activity of Students in Specialized Classes Based on Individual Educational Projects. Abstract of the Dissertation for the Degree of Candidate of Pedagogical Sciences: Specialty 13.00.09 "Theory of Education". Kyiv, 24 p.

3. Hrytsai, N. (2012). Application of the Project Method in Teaching the Methodology of Biology Education. Collection of Scientific Papers of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University / Chief Editor: M.T. Martyniuk. Uman: PP Zhovtyi O.O., Part 2, 62-69.

4. Model Curricula for Grades 5-9 of the New Ukrainian School (Phased Implementation from 2022). URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku (Accessed 26.09.2024).

5. New Ukrainian School. Conceptual Foundations of Secondary School Reform. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (Accessed 26.09.2024).

6. Project Activity in the Lyceum: Competence Potential, Theory, and Practice: Scientific and Methodical Guide / Edited by S.M. Shevtsova, I.G. Yermakova, O.V. Batechko, V.O. Zhadko. Kyiv: Department, 2008. 520 p.

7. Romanovska, M.B. (2007). Project Method in the Educational Process (Methodological Guide). Kharkiv: Vesta: Ranok Publishing House, 160 p.

8. Sysoeva, S. (2005). Personality-Oriented Technologies: Project Method. Director's Textbook, 9-10, 25-31.

9. Skrypnyk, S. (2021). Scientific and Methodical Foundations for Using the Project Method in Teaching "Biology and Ecology" in High School and "Health Basics" in Middle School. Psychological and Pedagogical Problems of Modern School. Uman: Vizavi. Issue 2 (6), 47-55.

10. Taglina, O.V. (2011). Project Method in Biology Lessons. Kharkiv: Ranok, 160 p.

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ, СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ ЇЇ АДАПТИВНОСТІ

О.З. Байтеряков, Н.Ю. Байтерякова
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

БОНІСТИЧНО-НУМІЗМАТИЧНЕ КРАЇНОЗНАВСТВО ЯК МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИЙ ОСВІТНІЙ НАПРЯМОК

Сучасний період підготовки фахівців практично всіх спеціальностей потребує тісної інтеграції не лише навчальних дисциплін, що вивчаються, але й обов'язкового застосування під час навчання загальнонаукових, світоглядних, культурологічних та інших відомостей, пов'язаних з майбутньою професією. Завдяки такому підходу у здобувачів формується цілісне уявлення про значення їхньої майбутньої професії і про доцільність вивчення окремих освітніх компонентів.

Одним з напрямків відходу від вузькогалузевого вивчення основних навчальних дисциплін можна вважати застосування нестандартних засобів навчання. Такі засоби можуть розширити уявлення здобувачів освіти про джерела інформації з багатьох освітніх компонентів та продемонструвати практичне значення знань з дисциплін, що вивчаються. Одними з таких нестандартних засобів навчання можна вважати грошові знаки, які можуть застосовуватись для вивчення багатьох навчальних дисциплін, тобто мають мультидисциплінарний характер.

Прикладами, де можливо ефективне застосування банкнот і монет як джерел інформації, можуть бути освітні компоненти країнознавчого спрямування, такі як, лінгвокраїнознавство, туристичне країнознавство, регіональна економічна і соціальна географія, фізична географія материків та океанів, географія культури, історія певних країн або регіонів, тощо. Це пов'язано з тим, що у більшості країн грошові знаки друкуються тематичними серіями, дизайн яких відображає певні географічні, лінгвістичні, історичні, культурні, економічні, етнографічні та інші особливості країни. Тому можна казати про формування боністично-нумізматичного країнознавства, як мультидисциплінарного освітнього напрямку у методиці навчання багатьох

дисциплін.

Питанням методики використання грошових знаків в освітньому процесі приділялось відносно небагато уваги. Певні методичні аспекти використання банкнот і монет містяться у публікаціях О.З. Байтерякова і А.В. Деребас [1], О.З. Байтерякова і Л.М. Донченко [2], Л.М. Булави [3], В.З. Миська [4], В.З. Миська, Т.О. Мисько та О.З. Байтерякова [5], І.М. Тимінської [6], А. Йонг [7] та ін.

Перевагою застосування грошових знаків як засобів навчання є звичність їх застосування у повсякденному житті і незвичність використання їх як джерел інформації. Використання грошей в освітньому процесі приверне увагу до деталей і особливостей їх дизайну, сприятиме розвитку аналітичного мислення, формуванню навичок пошуку і систематизації інформації, а також продемонструє практичне значення відповідної теми, що вивчається у певному освітньому компоненті. Тобто, студенти або учні можуть пересвідчитись у важливості цієї теми та побачити, що для її розуміння необхідні відповідні знання, вміння виявляти причинно-наслідкові зв’язки тощо.

Головною умовою ефективного використання банкнот і монет як засобів навчання є застосування їх як основи для виконання відповідних навчальних завдань, а не просто як ілюстративного матеріалу. Такі завдання можуть бути спрямовані на відповідний (географічний, історичний, культурологічний та ін.) аналіз зображення, на встановлення зав’язків між окремими елементами дизайну або причинно-наслідкових зв’язків за змістом зображення (це сприятиме кращому розумінню теми), на виконання картографічних вправ, на складання описів, на пошук інформації, на систематизацію інформації, на виявлення та аналіз ідеологічного або ментального ландшафту державної влади і населення країни, на виявлення неточностей або помилок у зображеннях та багато іншого.

Під час вивчення освітнього компоненту «Лінгвокраїнознавство Великої Британії» на прикладі банкнот сучасної серії G можна не лише визначити цікаву етимологію британських фунтів стерлінгів, але й виявити державні герби складових частин країни, з’ясувати вклад в історію В. Черчилля, Джейн Остін – в літературу, Вільяма Тернера – у живопис, Алана Тьюринга – у науку. Комплексний дизайн банкнот згаданої серії дозволяє виявити зв'язок згаданих особистостей з певними історичними пам’ятками країни, що сприятиме кращому розумінню і запам’ятовуванню студентами основних

лінгвокраїнознавчих одиниць. Аналіз наведених на банкнотах цитат висловлювань зображених постатей допоможе глибше розкрити їхню сутність і особливості епохи, у яку вони працювали.

Застосування грошових знаків для вивчення країнознавчих дисциплін географічного спрямування сприятиме виявленню природних або економічних особливостей країн і регіонів, встановленню причинно-наслідкових зав'язків між компонентами ландшафту, поясненню розташування господарських об'єктів, виконання різноманітних картографічних завдань тощо. Окремим типом завдань можна вважати аналіз географічної достовірності зображень на банкнотах і монетах. Наприклад, уважний аналіз картографічних зображень на таких українських пам'ятних монетах як «Володимир Корецький», «Учасникам бойових дій на території інших держав», «Перший пуск ракети-носія «Зеніт-3SL» дозволяє виявити достатньо суттєві географічні помилки на них.

Таким чином, можна побачити, що грошові знаки містять країнознавчу інформацію. Їх застосування під час вивчення відповідних країнознавчих дисциплін у вищій та середній школі сприятиме розвитку аналітичного та логічного мислення в учнів і студентів, підвищенню їхнього пізнавального інтересу та закріпленню набутих спеціальних знань і навичок. Проведення комплексного аналізу зображень на банкнотах і монетах продемонструє можливість практичного застосування набутих знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байтеряков О.З., Деребас А.В. Грошові знаки як засоби навчання географії. Сучасний рух науки: тези доп. III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Дніпро, 2018. С. 22-24.

2. Байтеряков О.З., Донченко Л.М. Методика застосування грошових знаків в шкільному курсі «Географія. Материки і океани». Педагогічна інноватика: досвід та перспективи Нової української школи: кол. Монографія. Мелітополь : ТОВ «Колор Принт», 2019. С. 178-184.

3. Булава Л.М. Колекції монет на уроках географії. Географія та основи економіки в школі. 2005. № 6. С. 49-51.

4. Мисько В. Обігові монети країн Європи: історія, опис, систематизація, методика застосування на уроках географії. Проблеми безперервної географічної освіти і картографії, (33), 2021. С. 30-40. https://doi.org/10.26565/2075-1893-2021-33-04

5. Мисько В.З., Мисько Т.О., Байтеряков О.З. Щодо питання про

нумізматичну географію (на прикладі сучасних монет країн Полінезії). Ways of Science Development in Modern Crisis Conditions: Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Internet Conference, 2024. Dnipro, C. 131-134.

6. Тимінська І.М. Легенди на монетах Великої Британії XVII–XX ст.: переклад, семантика, класифікація. Science and Education a New Dimension. Philology, III(10), Issue: 47, 2015. С. 111-114.

7. Young A. Teaching art with currency. 2023. https://www.bankofcanadamuseum.ca/2023/02/teaching-art-with-currency/

В.В. Волошина

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

АКСІОПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Початок XXI сторіччя ознаменувався ланцюгом соціально-економічних та політичних травмуючих подій для українського суспільства й людства в цілому. Втім, будь-яка криза має два вектори. Один з них – зміна старих стандартів, переоцінка цінностей та авторитетів, руйнування застарілого світобачення, інший – можливості для зростання, розвитку нових технологій, підвищення рівня ефективності діяльності, пошуку більш економічно-вигідних ресурсів. Пандемія COVID-19, військово-політична та економічна кризи, життя в системі загальної невизначеності змушують суспільство в короткий проміжок часу приймати технологічні рішення, які б дозволили продовжувати життєдіяльність людини на певному аксіологічно задовільному рівні.

До пандемії людство не стикалося з обмеженнями на відвідування робочих місць, освітніх закладів та заборонами на перебування у громадських місцях. Фактично весь освітній процес зазнав кардинальних змін. Кожна школа та кожен ЗВО змушені були знайти власний підхід до створення сприятливих умов для організації й проведення навчання, збереження робочих місць викладацького персоналу в онлайн-форматі. Без перебільшень, перед усіма учасниками освітнього процесу виникло складне завдання, яке полягало у забезпеченні свого робочого місця необхідними цифровими

комунікаційними ресурсами. Крім цього, система управління освітнім закладом, що базувалася на безпосередній взаємодії її учасників, стала практично неможливою. І ті університети, котрі не мали до 2020 року своєї віртуальної платформи, близько півроку витратили на те, щоб відновити освітній та виробничий процес. Водночас, університети постали перед проблемою ефективного використання великого аудиторного фонду, який на 60% замінили онлайн-платформи. Затребуваними залишилися реально діючі, оснащені сучасним технічним обладнанням, лабораторії.

Із цим, зовні заданим, стимулом необхідних змін тісно пов'язані внутрішні процеси менеджменту та якості вищої освіти. У системі глобалізації, європейської інтеграції, можливостей студентської та викладацької мобільності, на нашу думку, структура сучасного університету має бути більш гнучкою в управлінні. А акценти освіти, професійного розвитку студентів та викладачів мають відображати соціально-психологічні умови й відповідати викликам, системі цінностей і запитам суспільства у змінених умовах дійсності. При цьому, система університетської освіти має бути центром розробки та впровадження передових технологій, реалізації інноваційних стратегій перспективного розвитку громади і суспільства загалом. Україна безперечно може пишатися великою кількістю інноваційних теоретико-методологічних підходів, якісних методико-практичних розробок, технологій, програмування, цифровізації у різних наукових сферах. На січень 2024 року 181-е наукове видання України проіндексовано у наукометричних базах Scopus та Web of Science, що наочно демонструє науково-практичний потенціал країни і вкотре утверджує постулат, що успіх інновацій залежить від опори на традиції й цінності, які в Україні перевищують не одне сторіччя, а в процесі реформування необхідно якнайбільше зберегти ідентичність університету та його наукових шкіл, але забезпечити можливість науковій спільноті застосування своїх знань та технологій у сучасному світі.

У домінуючій більшості закладів вищої освіти поняття якості освіти досі вимірюється рівнем знань здобувачів вищої освіту та проведення ректорських контрольних робіт, залишаючи без належної уваги кількість студентів, які працюють за спеціальністю, пропозиції та заявки стейкхолдерів на підготовку фахівців, систему організації управлінського апарату, якість його діяльності з економічного, технічного та технологічного розвитку університету, оцінка діяльності відділів з міжнародної проектної діяльності та багато іншого, що кардинально змінює якісну сторону освітнього процесу.

Технології управління сучасним університетським середовищем повинні дозволяти реагувати на кризи, зберігати аксіологічну стабільність спільноти, задавати тон і вектори соціально-технологічного розвитку суспільства та зберігати свою конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг. А механізми внутрішніх процесів сприятимуть гнучкості та адаптивності всього комплексу освітньої, наукової, фінансової та господарської діяльності університетів. При цьому потрібно розуміти, що ідеальної моделі управління якістю не існує. Кожна освітня система, залежно від профілю та спеціальності, має свої особливості, традиції й значущість на ринку послуг.

Вимушений перехід на онлайн чи змішаний формат освітнього процесу для багатьох людей відкрив можливості навчатися та працювати паралельно. Що автоматично актуалізує дуальну та дистанційну форми освіти, які можуть бути ефективними лише за наявності цифрової грамотності особистості, відповідного технічного обладнання як з боку викладача, так і з боку здобувача освіти. Досвід використання цифрових та інформаційно-комунікаційних інтернет технологій дуже швидко довів свою ефективність та мобільність у будь-якому напрямі діяльності вищої освіти. І, у свою чергу, сформулював низку нових вимог до системи менеджменту і якості внутрішніх процесів ЗВО: мобільність, оперативність, доступність, автоматизація, цифровізація, комунікація, технологічність, електронний документообіг та ін.

Поряд з цим, розробка сучасних технологічних освітніх програм неможлива без покращення якості інфраструктури у сфері діяльності закладу вищої освіти. Інноваційна інфраструктура університету повинна відповідати сферам економічної діяльності (рекламній, творчій, консультаційній, комерційній та ін.) та забезпечувати якість інноваційно-підприємницької діяльності, в якій відбувається створення та комерціалізація технологічних продуктів, трансферизація теоретичних знань у практику, підготовка студентів до підприємців діяльності в умовах ринкових відносин розвитку соціально-гуманітарної та промислово-економічної сфер. Наявність необхідної інфраструктури створює умови безперервного інноваційного розвитку та підвищення підприємницького потенціалу академічної спільноти університету та студентів, а також зміцнення взаємодії вищої освіти з бізнесовими структурами та ринком праці.

На сьогодні інфраструктурний менеджмент університетів має подвійне значення. Він має орієнтуватися і на підтримку військової галузі, і на відновлення країни після закінчення війни. Інноваційна інфраструктура

університету – це потенціал унікальних наукових розробок та здатність впливати на підвищення якості промислових досліджень, створення та впровадження новітніх технологій. Кожен університет в Україні, навіть гуманітарного спрямування, сьогодні знайомий із технологією виготовлення квадрокоптерів. А в післявоєнний період така технологічна орієнтація проектного менеджменту дозволить прискорити відновлення знищеного потенціалу країни за принципом, запропонованим Джо Байденом «Build back better», створити інноваційні хаби, екопарки та долучитися до відновлення науки й підприємництва на більш технологічному, діджиталізованому, науковому рівнях, зберігаючи національні традиції й цінності.

Заклади вищої освіти є складним комплексом освітньої, дослідницької, науково-теоретичної та практичної діяльності. У сучасних кризових умовах розвитку не лише окремих країн, а й усього цивілізаційного світу, суспільство яке не дбає про свою вищу освіту, втрачає конкурентоспроможність у всіх сферах життєдіяльності. Під впливом глобалізації, європейської інтеграції, мобільності, цифровізації технологічного розвитку, кросскультурності та міжнародної взаємодії необхідність підвищення якості та реформування системи управління освітніми послугами стає однією з пріоритетних у багатьох країнах. Україна у цьому процесі перебуває на вістрі. І незважаючи на десятирічну війну з росією, модернізація системи управління ЗВО та підвищення якості їх освітніх послуг стає важливим етапом реформування системи вищої освіти в аксіологічному, теоретично-методологічному та в управлінському аспектах.

Таким чином, з огляду на тривалі роки війни України за свою незалежність й ідентичність, ключовою метою реформування системи вищої освіти є євроінтеграція до європейського освітнього середовища на умовах збереження аксіологічних та деонтологічних традицій вітчизняної системи освіти і науки, підвищення якості освіти та ефективності менеджменту університетського середовища.

С.В. Гришко, О.В. Непша
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕТОДУ «CASE STUDY» В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

У Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки, Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 роки, Концепції розвитку педагогічної освіти на 2019-2029 року приділяється значна увага на розвиток наукової та інноваційної складової в освіті, підвищенні якості освіти за допомогою інноваційних форм і методів навчання, безперервному професійному розвитку з використанням інноваційних технологій. Натепер першочерговою задачею є підготовка сучасного учителя, який формує вказані якості в суспільстві [2,с.144].

В умовах реформування системи освіти в Україні найважливішим напрямом оптимізації навчального процесу є використання інноваційних методів навчання студентів як майбутніх педагогів. Сучасний викладач закладу вищої освіти стикається з двома взаємопов'язаними проблемами: як передати студентам стрімко зростаючий обсяг інформації і як допомогти їм розвинути свої професійні навички на основі отриманих знань. Класична система освіти не здатна вирішити ці проблеми. Знань стало так багато, а професійні навички настільки урізноманітнилися, що передати їх у повному обсязі вже неможливо. У деяких випадках старі методи навчання є неефективними і не здатні спонукати студентів до активної розумової діяльності.

Основою нашого педагогічного дослідження є використання кейс-технології у підготовці майбутніх учителів географії. Останніми роками у вітчизняній педагогіці дедалі ширше використовується метод «Case study» як один з ефективних способів формування у студентів умінь ухвалювати рішення в нестандартних ситуаціях. Назва кейс-технології походить від латинського терміна «casus» – заплутаний, незвичайний випадок.

Метод кейсів часто використовувався у підготовці магістрів бізнесу у Гарвардській школі бізнесу, де він був вперше застосований у 1921 році та інших провідних університетах США [4, с.182].

Відповідно до класичного визначення метод кейсів (англ. case method,

кейс-метод, кейс-стаді, case-study, метод конкретних ситуацій) – це метод навчання, заснований на вирішенні конкретних проблемних ситуацій [1, с. 154].

Мета кейс методу – поставити студентів у таку ситуацію, за якої їм необхідно буде прийняти власне рішення. Опис цієї ситуації одночасно висвітлює не лише конкретну практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань студентів, які необхідно засвоїти в процесі її розв'язування під керівництвом викладача [4, с. 182].

Метод «Case study» дає змогу показати академічні теорії з точки зору реальних ситуацій. Він дає змогу студентам вивчати предмет, поглиблювати знання, опрацьовувати та аналізувати інформацію, аналізувати різні ситуації.

Визначено такі основні етапи створення CASE: визначення цілей, задання критеріїв для різних ситуацій, визначення необхідних джерел інформації, підготовка вихідних матеріалів до CASE, експертиза, підготовка методичних матеріалів щодо її застосування.

В своїх дослідженнях Л. Ожегова виділяє наступні технологічні особливості методу Case Studies:

1. Метод являє собою специфічний різновид дослідницької аналітичної технології, тобто включає в себе операції дослідницького процесу, аналітичні процедури.

2. Метод Case Studies виступає як технологія колективного навчання, найважливішими складовими якої виступають робота в групі (або підгрупах) і взаємний обмін інформацією.

3. Метод Case Studies у навчанні можна розглядати як синергетичну технологію, суть якої полягає в підготовці процедур занурення групи в ситуацію, формуванні ефектів множення знання, інсайтного осяяння, обміну відкриттями тощо.

4. Метод Case Studies інтегрує в собі технології розвивального навчання, включно з процедурами індивідуального, групового та колективного розвитку, формування різноманітних особистісних якостей учнів.

5. Метод Case Studies виступає як специфічний різновид проектної технології. У звичайній навчальній проєктній технології відбувається процес розв'язання наявної проблеми за допомогою спільної діяльності студентів, тоді як у методі case-study відбувається формування проблеми та шляхів її розв'язання на підставі кейса, що виступає водночас як технічне завдання і джерело інформації для усвідомлення варіантів ефективних дій.

6. Метод Case Studies концентрує в собі значні досягнення технології «створення успіху». У ньому передбачається діяльність з активізації студентів, стимулювання їхнього успіху, підкреслення досягнень учнів. Саме досягнення успіху виступає однією з головних рушійних сил методу, формування стійкої позитивної мотивації, нарощування пізнавальної активності [3,с.92-93].

Цей метод розвиває такі навички:

– аналітичні: здатність відокремлювати дані від даних, здатність розрізняти важливу та незначну інформацію, аналізувати, візуалізувати та отримувати до них доступ, здатність знаходити та відновлювати втрачену інформацію та багато іншого. Уміння мислити ясно і логічно. Це особливо важливо за низької якості інформації;

– практичні: низький рівень складності проблеми порівняно з конкретними випадками, показаними в кейсі, дає змогу систематизувати практичні навички, що використовуються в економічних теоріях, методах і принципах;

– творчі: як правило, одним кейсом проблема не вирішується. Тут дуже важливі творчі навички генерації альтернативних рішень, які не вирішуються логічно;

– комунікативні: вміння вести дискусії, переконувати інших. Використання наочних посібників та інших засобів масової інформації – об’єднатися в групи, відстояти свою точку зору, переконати опонентів, підготувати короткий звіт;

– навички спілкування: під час обговорення розвиваються певні соціальні навички: почуття власної гідності, здатність слухати, підтримувати обговорення або обґрунтовувати протилежну точку зору, тобто поведінка тощо;

– самоаналіз: розбіжності в обговореннях сприяють розумінню й аналізу думки інших і самого себе. Моральні та етичні проблеми, що виникають, потребують формування соціальних навичок для їх вирішення.

Використання кейс-методу не обмежується навчанням, цей метод також активно використовується як метод дослідження. Це також один із реальних способів підвищення професійної компетентності вчителів за рахунок поєднання читання, знань і досліджень у навчанні. Ефективність цього методу в тому, що його легко комбінувати з іншими методами навчання.

Використання кейс-методу у вивченні навчальних дисциплін географічного циклу є особливо значущим, бо застосування імпровізацій у

навчальному процесі вимагає максимального наближення студентів до реальних ситуацій і прийняття адекватних рішень. У практичній професійній діяльності випускникам доведеться стикатися з різними непередбачуваними ситуаціями. Звісно, готових рецептів як чинити в тій чи іншій ситуації дати неможливо. Тому, розв'язуючи різноманітні проблемні ситуації ще на навчальних заняттях, випускник матиме набагато більше шансів успішно розв'язувати їх у своїй майбутній професійній діяльності. Ефективність застосування цього методу проявляється і у викладацькій діяльності: грамотно скеровуючи дискусію, викладач може вийти на нове розв’язання проблеми, побачити упущені раніше грані ситуації, яка розглядається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козак Л.В. Кейс-метод у підготовці майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності. Освітологічний дискурс. 2015. № 3 (11). С.153-162.

2. Носаченко В.М. Підготовка майбутніх учителів географії до безперервного професійного розвитку засобами інноваційних технологій. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 85 С.144-149.

3. Ожегова Л. О. Метод Case Studies як ефективна форма навчання студенів географічних спеціальностей. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Географічні науки. 2012. Т.25 (64). №4. С.87-96.

4. Шапран Ю. П. Використання кейс-стаді як технології інтерактивного навчання майбутнього вчителя. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченко. 2012. № 22 (257). Ч. VII. С. 180-186.

Т. Ю. Гулько, Б. В. Романенко
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Навчання у закладах вищої освіти не обмежується теорією, а передбачає

й практику, адже, як пише А. Бойко, «головним завданням модернізаційних перетворень в освіті є досягнення реальності інноваційних проектів у освіті, перш за все шляхом забезпечення інтеграції педагогічної науки і практики – без інноваційних пошуків і нововведень система закостеніє і припинить свій розвиток» [1, с. 3–4].

Зближення теорії з практикою забезпечує технологія навчання.

Аналіз праць вітчизняних [1-6] засвідчує, що у педагогічній літературі наявні поняття «педагогічна технологія», «технологія навчання», «освітня технологія».

Більшість науковців ототожнюють поняття «технологія навчання» і «педагогічна технологія».

Деякі вчені термін «технологія навчання» використовують у таких значеннях, як «методика» (Топузов О., Вішнікіна Л., Самойленко В. [6]), «спосіб навчання» (технологія спілкування, технологія взаємодії) (Бойко А. [1]), «сукупність використаних методів і засобів навчання» (Рибалко Л. [3; 4]), «науковий напрям» (Плачинда Т. [2]).

Щодо сутності понять «освітня технологія» і «педагогічна технологія», то й тут педагоги не однозначні. Так, Рибалко Л. пише: «Освітня технологія – це технологія в освіті, яка охоплює навчання, виховання і розвиток, і розуміється як технологія навчального процесу, тоді як педагогічна технологія охоплює лише технології навчання і виховання. Саме тому однозначного трактування цих термінів не існує [3, с. 178]».

На основі аналізу науково-педагогічної літератури розглядаємо технологію навчання як категорію педагогіки, що передбачає змістове узагальнення провідних ідей і принципів навчання, готових до використання на практиці, що забезпечує досягнення поставлених цілей.

Порівнюючи технологію навчання з методикою, О. Топузов наголошує, що технологія навчання має виключно справу з навчальним процесом. Її вчений характеризує як гарантованість кінцевого результату і проєктування навчального/освітнього процесу [6, с. 214].

Як засвідчують дослідження у педагогічних технологій виділяють горизонтальну та вертикальну структури. Горизонтальна структура технології навчання містить три основні взаємопов’язані компоненти: науковий, дескриптивний і процесуально-діяльнісний [4, с. 406]. Так, науковий аспект технології включає знаннєве наповнення, методологічні основи та концептуальні ідеї. Описовий, або дескриптивний, компонент технології –

дидактичні засади реалізації відповідного підходу до навчання, що включають дидактичні принципи і закономірності. Процесуально-діяльнісний компонент технології – зміст і методику навчання, види діяльності, діагностику та моніторинг ефективності навчання, аналіз результатів упровадження відповідних концептуальних ідей у практику, навчально-методичне забезпечення.

Компоненти технології розглядаємо у взаємозв'язку.

Задля опису технології навчання застосовуються характеристики її опису: назва, цільові орієнтири, концептуальні засади, зміст, процесуальна складова, навчально-методичне забезпечення.

Відповідно вище зазначеному основними характеристиками будь якої технології навчання вищої школи є: ідейність, системність, науковість, концептуальність, відтворюваність, діагностичність, ефективність.

Отже, технологію навчання розглядаємо як засіб підвищення якості вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко А. М. Упровадження педагогічної інноватики в практику виховання [монографія]. П.: ПНПУ, 2011. 384 с.

2. Плачинда Т. С., Гулько Т. Ю. Наукова складова професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Педагогічні науки. Випуск 64. 2023. С. 152-158.

3. Рибалко Л. Навчання природничих предметів на засадах еколого-еволюційного підходу в загальноосвітніх навчальних закладах: теорія і практика : монографія. Полтава: ФО–П Мирон І. А., 2014. 400 с.

4. Рибалко Л. Напрями модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту в умовах воєнного стану. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 2024. 3К(176). С. 404-409.

5. Рибалко Л. М., Замахіна С. П., Гулько Т. Ю. Професійна підготовка майбутніх фахівців у ЗВО в умовах євроінтеграції освітнього простору. Contemporary problems of pedagogy amidst the European integration of educational environment: theory and practice: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023. С. 336–350

6. Топузов О. М., Самойленко В. М., Вішнікіна Л. П. Загальна методика навчання географії: підручник. Київ: ДНВП «Картографія», 2012. 512 с.

А.С. Каплюк
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНИХ УРОКІВ ВОКАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. Актуальні проблеми дистанційних уроків вокалу в сучасних умовах охоплюють низку викликів, що є пов'язані із технічними, педагогічними та психологічними аспектами. Основні труднощі включають низьку якість зв'язку, затримки звуку, що ускладнює корекцію інтонації та ритму, а також брак безпосереднього контакту між викладачем і учнем, що впливає на ефективність зворотного зв'язку та мотивацію. Одним із ключових аспектів є як адаптація методик викладання під формат онлайн-уроків, так і використання сучасних цифрових інструментів та платформ для підтримки взаємодії. Отже, розв'язання даних проблем полягає в оптимізації технічного обладнання, розробці спеціальних методик дистанційного навчання та підтримці психологічної мотивації учнів через інтерактивні підходи.

Ключові слова: дистанційне навчання, уроки вокалу, технічні проблеми, методика викладання, психологічна мотивація, зворотний зв'язок, онлайн-платформи, цифрові інструменти.

В умовах великих світових змін, пандемії та війни в Україні, яка триває вже майже 3 роки, сучасне українське освітнє середовище прийняло дистанційну освіту як високоефективний та високотехнологічний спосіб організації освітнього процесу. Це стало як викликом, так і можливістю для викладачів та учнів. Незважаючи на зростання доступності освітніх ресурсів, дистанційні уроки вокалу спричинили ряд специфічних проблем, які необхідно вирішувати для забезпечення високого рівня навчального процесу.

Інформаційні підходи до освіти, орієнтовані на нові принципи, дозволяють навчальному процесу та управлінню інформаційними потоками взаємодіяти одночасно, враховуючи прискорений розвиток суспільства. Перед освітянами стоїть складне завдання. Навчитися використовувати комп'ютери, гаджети, програмне забезпечення та інформаційний контент в освітніх цілях у найбільш доцільний та безпечний спосіб.

Одним із найбільш значущих проблем дистанційних уроків вокалу є технічні обмеження, з якими стикаються учні та викладачі. До них належить

низька якість інтернет-з'єднання, адже затримки звуку та відео можуть призвести до втрати важливих деталей у звучанні голосу, що особливо критично для розвитку вокальних навичок. Також проблемою є відсутність спеціального обладнання у викладачів та учнів. Задля точної передачі звуку потрібні якісні мікрофони та навушники, та не менш важливим є використання спеціальних додатків для мінімізації затримки аудіо та відео, такі як JamKazam або Soundjack, які дозволяють зменшити технічні обмеження.

Індивідуальні заняття зі студентами можуть бути ефективно організовані з використанням інтерактивних інструментів для дистанційного зв'язку. Такі інтернет-комунікатори, як Zoom, Skype, Microsoft Teams, Viber, Telegram тощо, забезпечують мінімальну затримку аудіо та відео, що дозволяє проводити сесії з безпосереднім зворотним зв'язком у режимі реального часу. Це дає можливість викладачам швидко реагувати на помилки та коригувати техніку виконання.

Окрім того, існує платформа MOOZ — унікальний інструмент для музичних та вокальних уроків онлайн, що надає викладачам і учням можливості, які значно підвищують ефективність навчального процесу. Однією з ключових функцій є вбудований аудіоплеєр, який дозволяє викладачеві запускати мінусовки або акомпанемент синхронно з виступом учня. Темп і тональність можна змінювати в реальному часі, що спрощує підготовку та усуває потребу в додаткових сервісах чи пристроях для відтворення звуку.

Також платформа підтримує одночасне підключення до п'яти камер, що дозволяє детально розглядати техніку виконання учня з різних ракурсів. Це дуже зручно як для викладача, так і для учня, оскільки дозволяє переключатися між різними видами без потреби в додаткових пристроях.

MOOZ також підтримує підключення MIDI-інструментів, таких як піаніно, через USB, що забезпечує високу якість звуку під час занять. Для викладання також можна використовувати віртуальне піаніно, яке синхронізується з голосом учня, створюючи можливості для одночасного виконання та навчання.

Серед додаткових функцій платформи — вбудований метроном, синхронізований із заняттями, можливість обміну екраном і навчальними матеріалами, а також запис уроків для подальшого аналізу. Хоча користування платформою є платним, вона пропонує пробний період з обмеженням на тривалість уроків.

У разі відключення світла, під час дистанційних уроків вокалу, важливо заздалегідь попереджати один одного про можливі перебої та використовувати альтернативні джерела живлення, такі як Power Bank, для підтримки зв'язку.

Для підключення Wi-Fi роутера до павербанку першим кроком є перевірка ємності павербанку, яка може варіюватися від 2000 мАг до 50 000 мАг. Ємність визначає, як довго павербанк зможе підтримувати роботу роутера. Наприклад, павербанк з ємністю 10 000 мАг може працювати до 10 годин, в той час як потужніші пристрої можуть забезпечити до 20 годин роботи, залежно від енергоспоживання роутера та кількості підключених до нього пристроїв.

Для поєднання роутера з павербанком зазвичай використовується кабель USB-DC. Цей кабель дозволяє передавати живлення від USB-виходу павербанку до DC-входу на роутері. Також вибір кабелю залежить від технічних характеристик вашого роутера і павербанку.

Важливою складовою навчання вокалу є безперервний зворотний зв'язок від викладача, проте, в умовах дистанційного навчання, ефективність зворотного зв'язку може бути обмежена через технічні затримки, неможливість безпосередньо спостерігати за фізичними аспектами виконання, такими як дихання чи артикуляція.

Не слід забувати, що для ефективного формування професійних вокальних навичок під час дистанційного навчання слід враховувати зміну способу вироблення умовно-рефлекторних зв’язків.

Одним із способів поліпшення зворотного зв'язку є використання записів учня. Викладач може просити учня надсилати записи для детального аналізу після уроку. Це дозволяє детально розібрати виконання і надати учневі більш якісний зворотний зв'язок. Також рекомендується використовувати спеціальні платформи, де учень може переглядати свої досягнення та спостерігати за власним прогресом. У традиційних умовах, завдяки багаторазовому повторенню дій у класі, відбувається синхронізація м’язової роботи голосового апарату та слухового сприйняття. Проте тривале використання технічних засобів у дистанційному навчанні може призвести до формування неправильних рефлексів, що спричиняють неузгодженість м’язової та слухової діяльності, знижують якість співу і можуть викликати порушення функцій голосового апарату.

Сьогодні можна суттєво знизити такі ризики за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення. Існують додатки, які дозволяють

студентам аналізувати свій голос, контролювати висоту тону, силу та якість звуку:

SingSharp — мобільний додаток для вокалістів, який служить інтерактивним тренером, аналізуючи спів у реальному часі та надаючи зворотний зв'язок щодо точності висоти тону та якості виконання. Він включає визначення діапазону голосу, вправи для його розширення, покращення техніки дихання та трекер прогресу.

VocalizeU — високотехнологічний додаток, що поєднує традиційні методи вокального навчання з сучасними технологіями. Його функції включають аналіз голосу для створення індивідуальних планів тренувань, візуальні графіки висоти, сили та тембру голосу, а також різноманітні вокальні вправи. Також існують наступні безкоштовні додатки для тренування вокальних навичок: Vanido, SingPlay, Vox Tools, Yousician, Smule, Learn to Sing, Pitched Tuner та інші.

Однією з психологічних проблем дистанційних уроків вокалу є проблема мотивації учня, який може відчувати ізоляцію через відсутність живого контакту з викладачем, що призводить до зниження продуктивності та зацікавленості у заняттях. Психологічна втома від постійної взаємодії через екран також є частою проблемою. Для підтримки мотивації учня важливо впроваджувати елементи інтерактивності під час уроків. Це можуть бути віртуальні концерти або спільні вокальні виступи. Викладач також повинен забезпечувати постійний зворотний зв'язок через відео- та аудіозаписи учня для аналізу його досягнень.

Незважаючи на численні виклики, дистанційні уроки вокалу мають свої переваги. Це гнучкість графіку, можливість навчатися у викладачів з різних регіонів або навіть країн, а також зручність у плануванні власного навчального процесу. Дистанційне навчання дозволяє учням організувати комфортний простір для занять і зосередитися на власному розвитку, а максимальне використання цих переваг дозволяє зробити дистанційне навчання ефективним і доступним.

Висновки. Дистанційні уроки вокалу в сучасних умовах стикаються з низкою технічних, методичних та психологічних проблем, які вимагають нових підходів до навчального процесу. Оптимізація технічного оснащення, адаптація методик викладання та використання сучасних цифрових інструментів можуть значно підвищити ефективність онлайн-уроків вокалу. Також, важливо також забезпечувати психологічну підтримку учнів і

допомагати їм долати виклики дистанційного формату через інтерактивні підходи та індивідуальну роботу. До цього також слід додати постійний зворотний зв'язок між викладачем та студентом, створення атмосфери емоційного благополуччя, цілеспрямоване формування мотивації та самодисципліни студентів, індивідуальний та практико орієнтований підхід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бєдакова, С.В. (2022). Вокально-хорове виконавство з методикою викладання (Сольний спів) для дистанційного навчання та самостійної роботи: Навчально-методичний посібник. Миколаїв: Вид-во Ірини Гудим.

2. Волошина, А. (2023). Особливості самостійної вокальної підготовки студентів в умовах дистанційного навчання. Вісник науки та освіти, 1(7), 387-406. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1(7)-397-406

3. Гаврілова, Л. (2016). Оновлення методів музичного виховання у професійній підготовці майбутніх учителів музики в контексті інформатизації сучасної мистецької освіти. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти: зб. наук. праць, 4, 15-24.

4. Дубовий, З.С. (2019). Формування самостійності майбутніх учителів музики у процесі дистанційного навчання (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02). Київ.

5. Кушнір, К.В., Кравченко, І.В., & Щербакова, Л.В. (2021). Дистанційна форма навчання студентів ЗВО в сучасних умовах мистецької освіти в період пандемії. Матеріали XXV Міжнародної наукової конференції.

6. https://daad.org.ua/10220-yak-nalashtuvati-zvuk-v-zumi.html

7. https://mooz.pro/ua/music.html

С. А. Клочко
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

МЕТОДИ НАРАТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ У СУЧАСНИХ УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

На сьогодні умови невизначеності все довше і сильніше впливають на суспільство, особливо в Україні під час війни. В нинішніх умовах все складно спрогнозувати чи якось уявляти своє майбутнє, проте люди продовжують

жити та розвиватися далі в умовах невизначеності.

Невизначеність може суттєво впливати на різні аспекти життя людини, зокрема на емоційний стан, прийняття рішень та загальне благополуччя.

Явище невизначеності у більшості випадків супроводжується тривалими почуттями тривоги, страху та невпевненості. Люди переживають сильний стрес через те, що не мають чіткого уявлення щодо майбутнього, що в свою чергу призводить до почуття втрати контролю над життям в цілому.

В умовах невизначеності мозок особистості змушений обробляти більше інформації, намагаючись передбачити майбутні події. У наслідок великої кількості інформації виникає певне когнітивне навантаження, що призводить до загальної втоми.

У період тривалої невизначеності зазвичай люди схильні «ставити життя на стоп», відкладаючи прийняття важливих рішень у своєму житті. У даному випадку також може простежуватися і протилежна сторона, коли особистість навпаки може робити необдумані кроки через неможливість передбачити результати своїх дій. Часто це можна спостерігати на прикладі на сьогодні доволі розповсюдженого явища як – прокрастирнація (від англ. procrastination — затримка, відкладання; від лат. cras — завтра або crastinus — завтрашній і лат. pro — для, заради) — схильність до постійного відкладання важливих і термінових справ, що призводить до життєвих проблем та негативних психологічних ефектів [4].

Довготривале переживання невизначеності може викликати депресію або посилити інші психологічні розлади. Умови невизначеності також впливають на загальний рівень мотивації, особливо коли особистість тривалий час не бачить результативність своїх зусиль, що в свою чергу може привести до зниження загального рівня продуктивності як в професійній сфері, так і в особистому житті.

Методи наративної психології можуть бути ефективними та актуальними в умовах невизначеності, тому що вони спрямовані на те, щоб особистість зосередилась на власних особистих історіях та індивідуальному досвіді, що таким чином допоможе людині переосмислювати та реструктурувати своє життя.

Наративна реконструкція – людина описує своє життя у вигляді історії, після чого психолог допомагає переосмислити важливі події та змінити їх інтерпретацію. Даний метод спрямований на подолання стресу та тривоги через нове усвідомлення власних ресурсів.

Виділення ключових етапів життя – визначення особистістю моментів, що були важливими для її особистого розвитку, у цьому випадку психолог допомагає знайти в цих подіях нові сенси та цінності, що в подальшому будуть важливими для особистості.

Зміна наративу – людина розповідає власну історію, з особливим акцентом на негативних аспектах. У цьому випадку завдання психолога полягає у тому, щоб допомогти змінити негативний наратив на позитивний аспект, що дасть можливість для зростання.

Інтеграція «непрожитих» історій – метод полягає в обговоренні нереалізованих бажані чи невиконаних планів, перетворюючи їх у власний наратив, що допоможе у подоланні внутрішнього конфлікту.

Якщо ми говоримо про використання наративної психології на групу людей, то слід використати колективну нарації. Даний метод дасть змогу особистостям ділитися історіями та досвідом один з одним, що в свою чергу повинно зміцнити почуття підтримки та солідарності учасників.

Застосування перерахованих методів може допомогти людям у складні часи невизначеності, надаючи їм можливість побачити нові перспективи та відновити внутрішню рівновагу для подолання життєвих труднощів та життя під час невизначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Freeston, M. H., Rhéaume, J., & Ladouceur, R. (1996). "Why do people worry?".

2. Grupe, D. W., & Nitschke, J. B. (2013). "Uncertainty and anticipation in anxiety: an integrated neurobiological and psychological perspective." Nature Reviews Neuroscience.

3. Hirsh, J. B., Mar, R. A., & Peterson, J. B. (2012). "Psychological entropy: a framework for understanding uncertainty-related anxiety." Psychological Review.

4. Klingsieck KB. Procrastination When Good Things Don't Come to Those Who Wait. European Psychologist. 2013;18(1):24–34.

А.В. Кожевникова, П.П. Кожевников
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасна освіта перебуває в процесі трансформації завдяки впровадженню цифрових технологій, які відкривають нові можливості для інклюзивного навчання. Діти з особливими освітніми потребами потребують спеціальних підходів, методів і засобів навчання, що допоможуть їм повноцінно брати участь у педагогічному процесі. Цифрові технології здатні компенсувати певні обмеження й адаптувати освітнє середовище під індивідуальні потреби учнів. А процес підготовка майбутніх вчителів до використання досліджуваних технологій є одним з ключових аспектів їхньої професійної компетентності, що відповідає вимогам інклюзивної освіти та забезпечує рівний доступ до навчання для всіх дітей.

Проблемі використання цифрових технологій в освіті дітей з особливими потребами присвячено багато наукових праць як українських, так і зарубіжних дослідників: В. Березан, В. Бикова, Т. Бондаренко, Л. Борисенко, О. Бочко, О. Будник, І. Вербицька, А. Гуржія, Г. Давиденко, Г. Денисова, Ю. Запорожченко, Т. Коваль, О. Колгатина, А. Коломійця, В. Кременя, С. Кузьменко, Н. Морзе, Т. Мотуз, І. Ніколаєску, О. Співаковського, О. Спіріна, Г. Швачич, І. Хомишин, С. Чеб та інших [1; 2; 3; 4; 5; 6].

Проте, попри ґрунтовність дослідження проблематики підготовки майбутніх вчителів до використання цифрових технології у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, потребує розширення наукових розвідок з даного питання в умовах сьогодення.

Мета статті – це розкрити специфіку підготовки майбутніх вчителів до використання цифрових технології у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Спочатку ми розглянемо тлумачення поняття «технологія», яке має грецьке походження: techne – мистецтво, майстерність, logos – наука, закон; наука про майстерність [5, с. 6], а в тлумачному словнику це поняття подається як сукупність прийомів, що застосовуються в якій-небудь справі,

майстерності, мистецтві [4, с. 1132].

Вчена Ю. Машбиць охарактеризовує технології навчання як «необхідну ланку, яка пов'язує педагогічні науки з практикою навчання» [6, с. 84].

І. Хижняк розкриває, що потенціал сучасних засобів цифрових технологій, інтерактивних та дистанційних технологій навчання дає змогу створювати та використовувати авторський, адаптований під індивідуальні особливості, контент. Цифрові технології мають потужні інструменти для роботи з текстовою, числовою та графічною інформацією, що становить основу освітнього середовища [3, с. 229].

Отже, цифрові технології сьогодні є ключовими компонентами інформаційного та технологічного світу, що змінюють спосіб, яким ми працюємо, спілкуємося, розважаємося та вирішуємо проблеми. Які ж головні характеристики цих технологій спитаєте Ви?

По-перше, цифрові технології охоплюють широкий спектр інструментів та систем, які використовуються для обробки, зберігання та передачі даних у цифровому форматі.

По-друге, цифрові технології можуть бути залучені у всіх аспектах життя, від розваг та споживчих товарів до бізнес-процесів та наукових досліджень.

По-третє, приклади цифрових технологій включають програмне забезпечення, мережі зв'язку, комп'ютерне забезпечення, віртуальна реальність, хмарні технології, штучний інтелект (AI), мобільні додатки, кібербезпека, блокчейн й криптовалюта та багато іншого.

Наприклад на заняттях з освітніх компонентів для здобувачів ІІ рівня вищої освіти в темах в «Педагогіці вищої освіти» (Тема 1. Педагогічні технології у закладах вищої освіти) та «Інноваційні освітні процеси» (Тема 1. Технологія активного навчання в професійній освіті і Тема 2. Інноваційні технології організації професійної освіти) й вибіркового компонента «Недискримінаційний освітній простір» (Тема 1. Антидискримінаційна експертиза освітнього контенту і Тема 2. Універсальний дизайн) розглядають специфіку додатків для роботи з дітьми із особливими освітніми потребами: Digital Inclusion, Connect by BeWarned, Facing Emotions, Dostupno, Sullivan+ та інші.

Залежно від змісту освітнього та вибіркового компонентів освітньої професійної програми ця інформація може бути використана в будь якому компоненті кафедри освітології та педагогіки мистецтва.

Доцільно зазначити, що серед основних переваг використання цифрових

технологій у роботі з дітьми з особливими потребами можна виділити такі: 1) індивідуалізація освітнього процесу через цифрові технології дозволяє адаптувати навчальний матеріал до потреб кожного учня; 2) використання інтерактивних навчальних програм і мультимедійних ресурсів стимулює зацікавленість дітей, сприяє їх активній участі у освітньому процесі; 3). Цифрові технології сприяють забезпеченню доступності навчання і можуть бути використані у будь-який час, в будь-якому місці, що дозволяє дітям з ООП отримувати знання у зручному для них режимі; 4) використання цифрових технологій допомагає покращити їхні комунікативні навички і сприяє соціалізації.

У контексті нашого дослідження ми можемо зробити висновок, що цифрові технології відіграють важливу роль у роботі з дітьми із особливими освітніми потребами, адже індивідуалізація освітнього процесу, враховуючи унікальні потреби кожної дитини, допомагає їй легше засвоювати матеріал та розвивати важливі комунікативні навички.

Зокрема, для дітей з порушеннями слуху, зору або мовлення використовуються спеціальні програми, що покращують комунікацію та сприяють доступності інформації. Віртуальна реальність, інтерактивні програми, мобільні додатки та спеціалізовані пристрої роблять освітній процес більш інтерактивним і ефективним, підтримуючи соціальну інтеграцію дітей із особливими освітніми потребами через спеціальні комунікаційні платформи та засоби спільної роботи. Таким чином, цифрові технології не тільки спрощують доступ до навчання, але й сприяють розвитку незалежності, самоорганізації та впевненості у собі дитини з особливими освітніми потребами. А підготовка майбутніх учителів до використання окреслених технологій є важливою складовою їхньої професійної компетентності, оскільки дозволяє забезпечити ефективну інтеграцію дітей з особливими потребами в освітній процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Будник О., Ніколаєску І. Цифрові технології у підготовці майбутніх педагогів: сучасні виклики дистанційної освіти. Viae Educationis: Studies of Education and Didactics, (2022). 2 (1), 18-28.

2. Воровка М.І., Кожевникова А.В. Розвиток інформаційно-комунікаційної культури особистості майбутнього педагога і її значення для роботи в умовах військового стану. Науковий вісник. Мелітопольського державного педагогічного університету Серія: Педагогіка. Запоріжжя. 1(28),

2022. 142 с., С. 51-59.

3. Давиденко Г. А. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація: монографія. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 240 с.

4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1004 с.

5. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій: Навчально-методичний посібник / Н.П. Наволокова. Х.: Вид. група «Основи», 2009. 176 с.

6. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти: монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 143 с.

7. Kozhevnikova, A., & Kozhevnykov, P. (2024). Specifics of innovative educational environment and its influence on the development of future teachers' innovative competence. Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology", 10 (2), 72-80. https://doi.org/10.52534/msu-pp2.2024.72

С.Л. Конюхов, І.С. Семикіна, Д.О. Горбатюк
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПРОЄКТНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Важливе значення у процесі професійної підготовки здобувачів вищої освіти – майбутніх ІТ-фахівців, програмістів, вчителів інформатики, педагогів професійного навчання, мають інтерактивні методи навчання. Вони передбачають організацію ефективного навчального спілкування між усіма учасниками освітнього процесу. Чому це важливо і може мати значний позитивний ефект? Спілкування є одним з проявів активності. Якщо його зміст пов'язаний зі змістом навчання, то постає необхідність пошуку нової інформації, формування та закріплення певних умінь тощо.

Одним з таких методів, застосування якого є актуальним і нині, незважаючи на давню історію, є метод проєктів. Навчання програмування та цифрових технологій, яке є значною частиною професійної підготовки за спеціальностями «Комп'ютерні науки», «Середня освіта (Інформатика)»,

«Професійна освіта (Цифрові технології)», вимагає доцільно організованої проєктної діяльності, оскільки вона сприяє формуванню необхідних компетентностей.

Метод проєктів досліджується багатьма українськими та закордонними науковцями. Різні аспекти його застосування розкрито у працях Т.А. Вакалюк, Т.І. Вороненко, О.Г. Кузьмінської, Н.В. Морзе, В.В. Осадчого, С.О. Семерікова, С.О. Сисоєвої та інших науковців.

За визначенням Н.П. Волкової метод проєктів – це «технологія організації освітніх ситуацій, під час вирішення яких студенти розв'язують значуще для їхньої майбутньої професійної діяльності завдання» [1, с. 113]. Або, як зазначають Huang R., Spector J.M., Yang J., «Освітній проект – це запланована спроба досягти бажаних освітніх результатів, яка має бюджет, ресурси, певний початок, тривалість і достатньо чітко визначені цілі та завдання.» [2, с. 175].

Проєкти класифікують за різними параметрами, зокрема: за складом учасників проєктної діяльності (індивідуальні; колективні); за ступенем реалізації міжпредметних зв'язків (монопредметні; міжпредметні; позапредметні); за тривалістю (короткі; тривалі; довгострокові); за метою та характером проєктної діяльності (інформаційні; дослідницькі, ознайомлювальні; науково-пошукові) та ін. [1, с. 114].

Кожен проєкт має життєвий цикл, що складається з кількох етапів і дозволяє контролювати процес від моменту виявлення проблеми до її вирішення. Він включає процеси ініціювання, планування, виконання та контролю [2, с. 176].

Виконання проєктів відбувається із дотриманням певних етапів: 1) мотивація самостійної пізнавальної діяльності студентів та подання проєкту; 2) формування малих груп; 3) висування гіпотез вирішення певної проблеми; 4) обговорення висунутих гіпотез; 5) робота в групах; 6) захист проєктів; 7) підсумкове слово викладача; 8) оцінювання результатів виконання проєкту [1, с. 115-116].

Застосування методу проєктів є основою навчання, заснованого на проєктах (англ.: Project-Based Learning, PBL). Основна ідея PBL полягає в тому, що здобувачі освіти беруть участь у значущих проєктах, за допомогою яких вони навчаються на більш глибокому рівні та розвивають критичне мислення та творчі навички. PBL – це підхід до навчання, набуття знань і навичок, керований учнями за сприяння та підтримки викладача. Він вимагає співпраці з однолітками, створення корисних знань шляхом поєднання нових

і старих ідей, пов’язування нового наукового контенту з життям студентів і саморегулювання протягом усього періоду розгортання проєкту [3, с. 33].

PBL зазвичай планується на рівні навчального плану (освітньої програми) та впливає на всіх здобувачів освіти, тоді як метод виконання проєктів здебільшого використовується на рівні окремого освітнього компоненту для конкретного заняття та не обов’язково включає всіх здобувачів освіти [3, с. 37].

У процесі вивчення дисципліни «Програмування» на третьому курсі бакалавріату за спеціальностями «Комп’ютерні науки» та «Професійна освіта (Цифрові технології)» передбачено виконання курсових робіт. Під час чого і застосовується метод проєктів. Ці проєкти є індивідуальними (кожен здобувач освіти виконує роботу за обраною темою), тривалими (курсова робота виконується протягом семестру), міждисциплінарними (вимагають застосування знань, отриманих під час вивчення дисципліни «Бази даних та інформаційні системи») та практико-орієнтованими (отриманий інформаційний продукт може стати частиною портфоліо здобувача). Тематика проєктів різноманітна і ґрунтується на врахуванні індивідуальних інтересів здобувачів. Вони мають розробити веб-сайт з використанням фреймворку ASP.Net Core. А ось тематику сайту та його призначення здобувачі обирають самостійно.

Прикладом такого проєкту є web-застосунок GymTraining для планування тренувань у тренажерному залі, розроблений здобувачем вищої освіти спеціальності «Комп’ютерні науки» (рис. 1).

Ще одним прикладом є веб-сайт книжкової лавки (рис. 2), розроблений здобувачкою вищої освіти спеціальності «Професійна освіта (Цифрові технології)». Для підтримки функціонування цього сайту створено базу даних (рис. 3).

Отже, застосування методу проєктів в освітньому процесі є ефективним способом формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти за умови раціональної організації з дотриманням психолого-педагогічних настанов, життєвого циклу проєктної діяльності на засадах студентоцентрованого підходу.

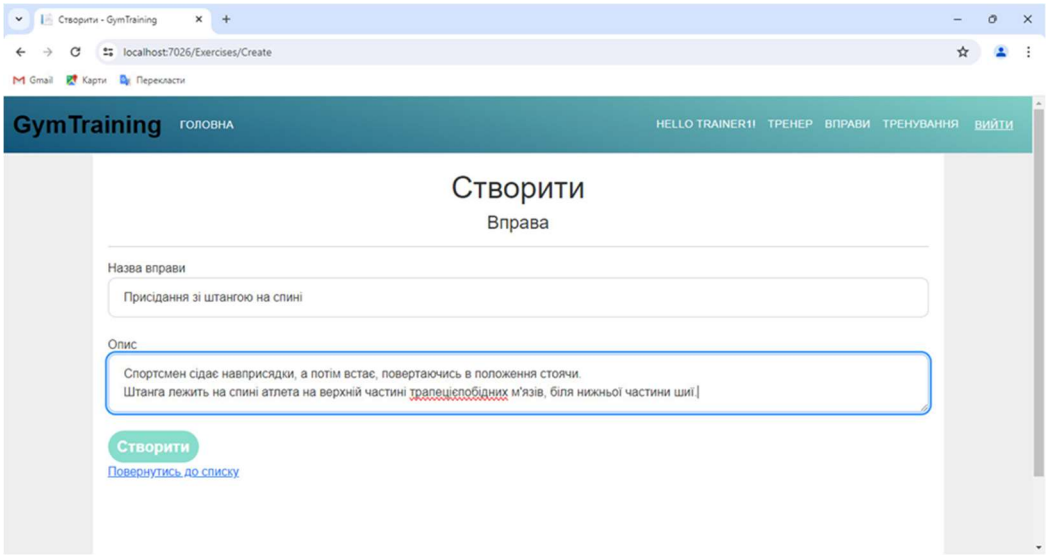

Рис. 1. Сторінка «Створення вправи» web-застосунку GymTraining

Рис. 2. Головна сторінка сайту книжкової лавки

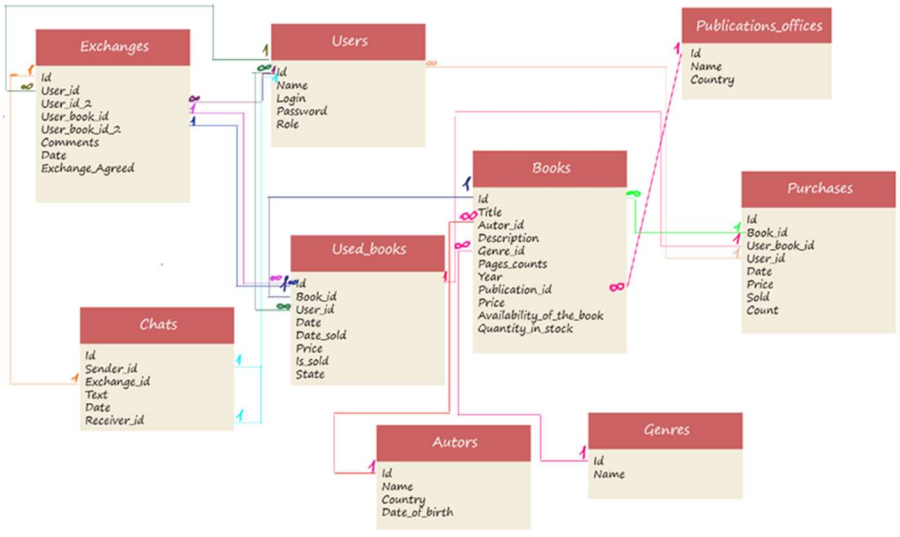

Рис. 3. Структура бази даних сайту книжкової лавки

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.

2. Huang R., Spector J.M., Yang J. Educational Technology. A Primer for the 21st Century. Springer Singapore, 2019. 253 p. https://doi.org/10.1007/978-981-13-6643-7.

3. Žerovnik A., Nančovska Šerbec I. Project-Based Learning in Higher Education. In: Vaz de Carvalho, C., Bauters, M. (eds) Technology Supported Active Learning. Lecture Notes in Educational Technology. Springer Singapore, 2021. Pp. 31-57. https://doi.org/10.1007/978-981-16-2082-9_3.

А.С. Косарєва, Т.І. Таблер, Д.В. Спірінцев,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ РОЗВ'ЯЗАННЮ ТРИГОНОМЕТРИЧНИХ РІВНЯНЬ ТА НЕРІВНОСТЕЙ

На сучасному етапі розвитку суспільства, в процесі інтеграції України до європейського простору та переходу до ринкової економіки, що супроводжується стрімким збільшенням наукової інформації та впровадженням високотехнологічних виробництв, демократичне суспільство потребує суттєвих змін у підготовці молоді до життя. У нову епоху розвитку людства необхідна особистість, яка не лише здатна творчо опановувати знання, але й ефективно застосовувати їх на практиці, швидко адаптуючись до нестандартних ситуацій. Освіта повинна забезпечувати випускникам не лише базові знання та необхідні навички, але й формувати вміння самостійно знаходити необхідну інформацію, використовувати нові знання в реальних умовах, аналізувати їх та приймати обґрунтовані рішення [2]. Це спрямовано на виховання інноваторів і патріотів, здатних до активної життєвої позиції.

Такі вимоги зумовлюють необхідність суттєвих змін у системі освіти, оновлення змісту шкільних програм та перегляду підходів до організації навчального процесу. Це допоможе виховати особистість, готову самостійно

й творчо досягати успіху в житті. У зв’язку з цим в Україні активно шукають шляхи підвищення якості та конкурентоспроможності шкільної освіти. Формування необхідних компетентностей у школярів має подолати розрив між сучасними освітніми вимогами та реаліями життя.

Тригонометричні рівняння та нерівності є одним із ключових розділів курсу математики, як за змістом навчального матеріалу, так і за методами навчально-пізнавальної діяльності, які можна і потрібно розвивати під час їх вивчення. Вони знаходять широке застосування у розв'язанні численних задач як теоретичного, так і прикладного характеру. Тригонометричний матеріал вивчається в класах усіх профілів на різних рівнях засвоєння змісту: рівні стандарту, академічному рівні і рівні профільної підготовки. Водночас, кожен профільний клас неоднорідний за своїм складом і умовно поділяється на типологічні групи учнів, які потребують неоднакових методів та засобів роботи з ними.

Варто також зазначити, що розв'язування тригонометричних рівнянь і нерівностей сприяє систематизації знань учнів, пов'язаних з усім матеріалом з тригонометрії (наприклад, властивості тригонометричних функцій, методи перетворення тригонометричних виразів тощо). Це також дає можливість встановити зв'язки з вивченим матеріалом з алгебри (рівняння, рівносильні рівняння, нерівності, тотожні перетворення алгебраїчних виразів тощо).

Проведений аналіз наукової та методичної літератури і практики навчання учнів профільної школи розв’язуванню тригонометричних рівнянь та нерівностей дозволив виділити математичні основи такого навчання та запропонувати методичні рекомендації до проведення занять.

Тригонометричні рівняння й нерівності займають одне із центральних місць у курсі математики середньої школи, як по змісту навчального матеріалу, так і по способах навчально - пізнавальної діяльності, які можуть і повинні бути сформовані при їхньому вивченні й застосовані до розв’язання великої кількості задач теоретичного й прикладного характеру.

Навчання учнів розв’язуванню тригонометричних рівнянь та нерівностей доцільно організувати за трьома етапами [1]: 1) навчання розв’язуванню найпростіших тригонометричних рівнянь та нерівностей; 2) навчання розв’язуванню більш складних рівнянь та нерівностей; 3) навчання розв’язуванню тригонометричних рівнянь та нерівностей з параметрами. До кожного з цих етапів запропоновані методичні рекомендації по їх реалізації..

Навчання учнів розв’язуванню тригонометричних рівнянь та нерівностей

з параметрами доцільно організувати у формі спецкурсу.

Наразі зараз використовують наступні методичні підходи до навчання:

Традиційні методи. Викладання тригонометрії часто базується на класичному підході, де акцент робиться на теоретичному матеріалі та формальній дедукції. Основними методами є: лекційний метод (вчитель надає інформацію про тригонометричні функції, їх властивості, способи розв’язання рівнянь та нерівностей) та метод вправ (учні виконують численні вправи для закріплення теоретичного матеріалу).

Сучасні методи навчання. Сучасні технології в освіті сприяють інтерактивному та змістовному навчанню. Основні методи: проблемно-орієнтоване навчання (учні працюють над реальними задачами, що спонукає їх до активного пошуку рішень) та групова робота (учні об'єднуються в групи для обговорення задач, що розвиває комунікативні навички та вміння працювати в команді)

Інформаційно-комунікаційні технології. Використання комп’ютерних програм, онлайн-ресурсів, віртуальних лабораторій на уроках фізики підвищує мотивацію учнів та дозволяє виконувати інтерактивні завдання.

Засвоєння учнями основних методів розв’язування тригонометричних рівнянь і нерівностей дозволить їм розв’язувати відповідні рівняння та нерівності, які пропонуються в завданнях державної підсумкової атестації (ДПА) та зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО та НМТ) з математики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Т. М. Методика викладання тригонометрії: особливості підходів та стратегій навчання. Київ: Видавничий центр Київського університету, 2016. 208 с.

2. Гончаренко І. П., Рижко Т. М. Методика навчання тригонометрії в умовах реформування шкільної освіти: навчально-методичний посібник. Київ: Видавництво «Педагогічна думка», 2019. 187 с.

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ОНОВЛЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ КОМП'ЮТЕРНОГО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ» НА ЗАСАДАХ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ

Одним з провідних принципів розвитку сучасної вищої освіти є реалізація особистісно зорієнтованого підходу, що передбачає визнання цінності кожного учасника освітнього процесу й урахування його потреб та інтересів. Важливе значення зокрема має дотримання настанов підходу, зорієнтованого на здобувача освіти або інакше – студентоцентрованого підходу до організації навчання.

Як зазначають науковці, в основі студентоцентрованого навчання лежить відповідальність і активність здобувачів освіти, на відміну від акценту на контролі викладача та охопленні академічного змісту в умовах традиційного дидактичного викладання [2, с. 16].

Навчання, орієнтоване на студента, – це підхід, який зосереджується на потребах, здібностях, інтересах і стилях навчання здобувачів освіти з метою зробити їх більш активними учасниками процесу власного навчання [3].

Ключові аспекти цього підходу [3]:

1) Здобувачі освіти допомагають керувати навчанням на основі своїх потреб та інтересів, а не пасивно отримують інструкції.

2) Викладачі є фасилітаторами, які підтримують здобувачів освіти у цьому процесі шляхом керування, інструктажу та наставництва.

3) Навчальна діяльність спрямована на розвиток критичного мислення, креативності, співпраці та інших важливих навичок.

4) Оцінювання спрямоване на визначення здатності здобувачів освіти застосовувати знання, а не лише запам'ятовувати факти.

Як зазначають В.Ю. Стрельніков та І.Г. Брітченко, технологію викладання навчального предмету в закладі вищої освіти можна вважати особистісно орієнтованою за наявності низки ознак, зокрема: наявність мотивації до навчання; сприятливе, комфортне освітнє середовище для досягнення мети; використання ефективних форм, методів і технік навчання; опора на досвід, знання, уміння і навички студентів; наявність в студентів

відчуття контролю над процесом свого навчання; досягнення успіху, задоволення пізнавальних потреб та потреби у самореалізації; повне занурення у процес навчання; достатність часу на засвоєння нових знань і вмінь; відсутність факторів ризику для здоров'я; зміна змісту навчання і позиції викладача [1, с. 19].

Участь у виконанні міжнародного проєкту ERASMUS+ CBHE № 101083203 «Bringing Opportunities and Organizational Success To Small Local Universities in Ukraine» (BOOST) передбачала виконання завдання з оновлення методичного забезпечення освітнього компоненту «Основи комп'ютерного оцінювання навчальних досягнень» на засадах студентоцентрованого підходу. Ця дисципліна входить до складу навчальних планів освітніх програм «Професійна освіта. Комп'ютерні технології» та «Середня освіта. Інформатика» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти МДПУ імені Богдана Хмельницького.

У процесі оновлення до курсу, розміщеного на платформі LMS Moodle, за допомогою якої реалізується освітній процес в університеті, внесено такі основні зміни:

- створено електронні дошки Padlet «Познайомимось» та «Мої очікування від вивчення курсу» для розміщення повідомлень здобувачів і організації неформального спілкування;

- до кожної теми курсу додано анотацію, де наведено коротку інструкцію до вивчення теми, а також знання, уміння та розуміння, які мають бути сформовані у здобувачів освіти;

- додано посилання на навчальні відео з додатковим матеріалом, який доцільно переглянути для більш глибокого засвоєння теми;

- до кожної теми курсу додано завдання «Рефлексивний відгук», створене з використанням елементу LMS Moodle «Зворотний зв'язок», призначеного для створення опитувань з різними типами питань та аналізу отриманих відповідей.

Для застосування методів самооцінювання та взаємооцінювання матеріали до навчальних занять подано з використанням елементу LMS Moodle «Семінар» (рис. 1). Цей елемент дозволяє: надати необхідний навчальний матеріал та рекомендації здобувачам освіти; завантажувати роботи, виконані здобувачами; розподілити роботи для оцінювання та виконати оцінювання. Для кожного семінару налаштовано критерії, за якими здобувач освіти має оцінити роботу свого товариша. Окрім того, студенти

заохочуються не лише виставити бал, а й надати відгук з поясненням (рис. 2).

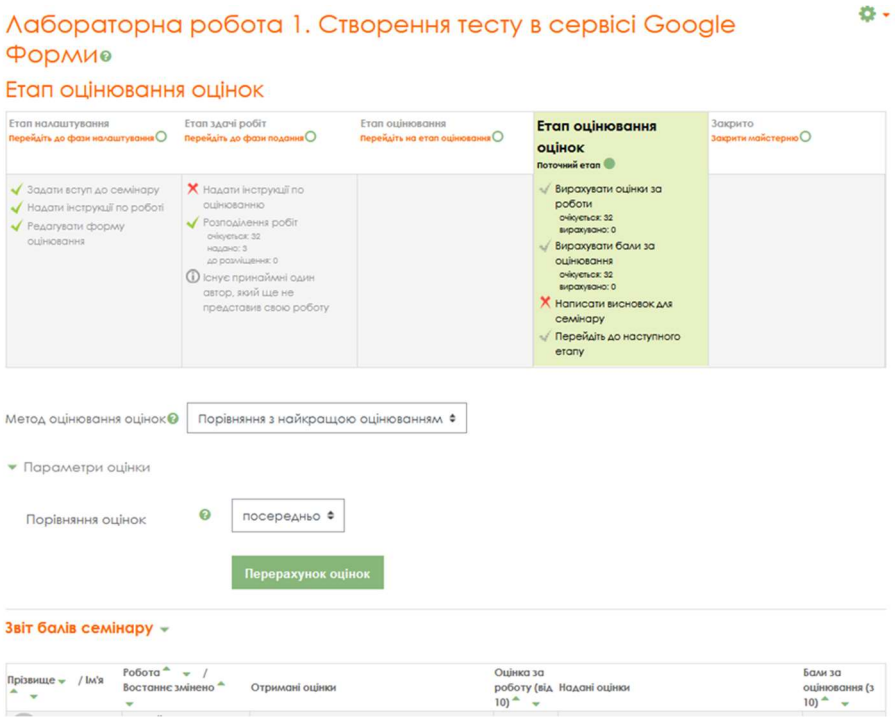

Рис. 1. Елемент «Семінар»

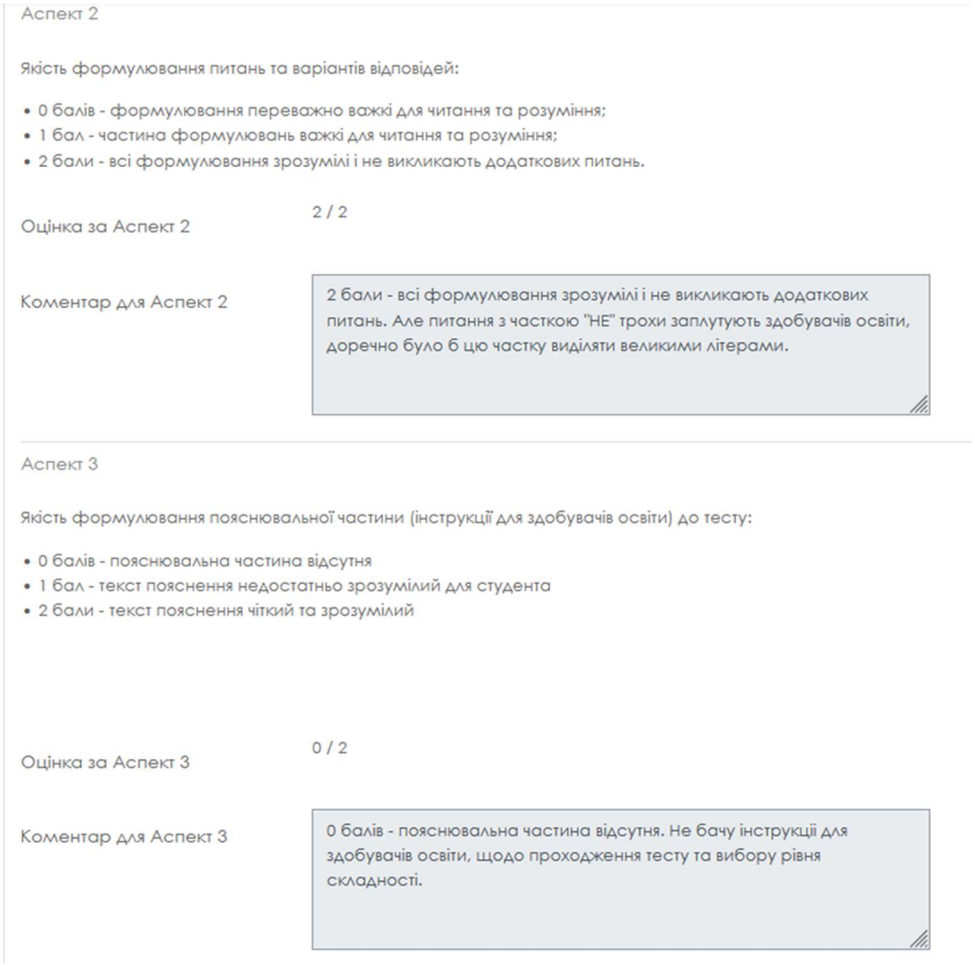

Рис. 2. Приклад оцінювання, виконаного студентом в елементі «Семінар»

Загалом, застосування цього елементу сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти м'яких навичок (уміння працювати у групі, пояснювати свою думку, організовувати робочий час, відповідальність тощо) та професійних здатностей (здатність обґрунтовано оцінювати навчальні досягнення здобувачів освіти на основі визначених критеріїв), а також сприяє підвищенню їхньої активності та посиленню групової взаємодії.

Отже, студентоцентрований підхід в освітньому процесі передбачає зокрема застосування засобів для підвищення активності здобувачів освіти та розвитку в них свідомого ставлення до власного навчання. Платформа LMS Moodle надає різноманітні інструменти, за допомогою яких можна виконати зазначене завдання. Під час оновлення освітнього компоненту «Основи комп'ютерного оцінювання навчальних досягнень» було внесено низку змін, які допомогли зробити процес вивчення дисципліни більш інтерактивним та цікавим для здобувачів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стрельніков В.Ю., Брітченко І.Г. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МІПК ПУЕТ. Полтава : ПУЕТ, 2013. 309 с.

2. Cannon R., Newble D. A Guide to Improving Teaching Methods: a handbook for teachers in university and colleges. London: Kogan Page, 2000.

3. Top 12 Student-Centered Teaching Techniques for Modern Classrooms. Lesson Bud. 29.12.2023. URL: https://lessonbud.com/blog/top-12-student-centered-teaching-techniques-for-modern-classrooms/.

О.С. Круглик
Університет імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)

ФОРМУВАННЯ АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасному світі аналітична компетентність є однією з ключових навичок, необхідних для успішної професійної діяльності економістів. Це не тільки здатність аналізувати економічні процеси, але й вміння приймати обґрунтовані рішення на основі зібраних даних, прогнозувати можливі

економічні ризики та визначати оптимальні стратегії розвитку компаній і державних структур. Одним із ключових факторів, що сприяють формуванню цієї компетентності, є використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). В останні роки роль ІКТ у процесі навчання значно зросла, особливо з огляду на потребу дистанційного навчання та доступ до величезних обсягів інформації через інтернет.

Ця стаття спрямована на дослідження впливу ІКТ на процес формування аналітичної компетентності майбутніх економістів. Особливу увагу приділено практичним аспектам застосування цих технологій у навчальних закладах та викликам, з якими стикаються студенти та викладачі під час їх впровадження.

1. Роль ІКТ у формуванні аналітичної компетентності

ІКТ відіграють важливу роль у підготовці студентів економічних спеціальностей, оскільки вони дозволяють автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу економічних даних. Економістам необхідно мати навички роботи з великими масивами даних, що включає обробку інформації, яка надходить з різних джерел, таких як фінансові звіти, ринкові показники, макроекономічні та мікроекономічні індикатори. Важливими інструментами у цьому процесі є програмні продукти для економетричного аналізу, бази даних та електронні таблиці, які дозволяють економістам швидко й ефективно проводити складні розрахунки та прогнози.

Крім того, ІКТ забезпечують доступ до численних інформаційних ресурсів, що дозволяє студентам самостійно розвивати свої аналітичні здібності. Сучасні технології надають можливість використовувати такі потужні інструменти, як онлайн-курси, вебінари, інтерактивні симулятори та інші ресурси, що значно підвищують якість навчання. Завдяки цьому студенти можуть тренувати свої навички аналізу та моделювання економічних процесів, що є надзвичайно важливим для майбутніх фахівців.

2. Практичне застосування ІКТ у навчанні економістів

Практичне застосування ІКТ у навчальному процесі включає не лише теоретичну підготовку, а й практичні завдання, що допомагають студентам закріпити отримані знання. Одним із важливих аспектів є робота з реальними економічними даними, які студенти аналізують за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення. До таких програм належать SPSS, STATA, R, а також Microsoft Excel для проведення фінансового аналізу та побудови економічних моделей.

Інтеграція ІКТ у навчальний процес також дозволяє студентам розвивати

навички візуалізації даних, що є важливим компонентом аналітичної компетентності. Вміння правильно інтерпретувати дані та представляти їх у вигляді графіків і діаграм допомагає студентам краще зрозуміти складні економічні явища і полегшує прийняття рішень у реальних робочих ситуаціях.

Окремо варто згадати розвиток цифрової грамотності студентів. В умовах сучасної цифрової економіки економісти повинні володіти широким спектром цифрових навичок, включаючи роботу з хмарними сервісами, великими базами даних, системами аналітики та бізнес-інтелекту. Це стає можливим завдяки активному використанню ІКТ у навчальних програмах економічних факультетів.

3. Виклики та перспективи впровадження ІКТ у навчальний процес

Попри очевидні переваги ІКТ, їх впровадження у навчальний процес супроводжується певними викликами. По-перше, це необхідність постійного оновлення технічного обладнання та програмного забезпечення, що вимагає значних фінансових ресурсів від навчальних закладів. По-друге, викладачі повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію, щоб залишатися на передовій технологічних змін та ефективно використовувати ІКТ у своїй викладацькій діяльності. Це вимагає не тільки додаткового навчання, а й часу для освоєння нових технологій.

Ще одним важливим викликом є потреба у розвитку критичного мислення у студентів. ІКТ надають величезні можливості для автоматизації процесів, але студенти повинні навчитися не тільки працювати з технологіями, а й критично оцінювати отримані результати та приймати самостійні рішення. У цьому контексті важливим завданням викладачів є навчити студентів використовувати ІКТ як інструмент для аналізу, а не як спосіб отримання готових відповідей.

Проте, перспективи впровадження ІКТ у навчання економістів є дуже позитивними. З кожним роком з'являються нові програмні продукти, які дозволяють підвищити ефективність аналізу економічних даних. Тому розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі економіки.

Висновок. Отже, використання ІКТ у процесі навчання майбутніх економістів є необхідною умовою для формування їхньої аналітичної компетентності. ІКТ дозволяють студентам отримати доступ до сучасних аналітичних інструментів, які допомагають аналізувати економічні процеси, моделювати ринкові ситуації та приймати обґрунтовані рішення. Виклики, що

виникають на шляху впровадження ІКТ, можуть бути подолані за умови постійного оновлення технічної бази та підвищення кваліфікації викладацького складу. Перспективи застосування ІКТ у навчанні економістів є дуже позитивними, оскільки ці технології стають невід'ємною частиною професійної підготовки фахівців у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії: словник-довідник. К.: Європ. ун-т, 2007. 219 с.

2. Петренко О. М., Сидоренко А. В. "Інформаційно-комунікаційні технології в освіті", Освіта і наука, 2021.

3. Андрущенко В. П., Вишневська С. А. "Цифрові технології та їх вплив на освітні процеси", Педагогічна думка, 2022.

Г. А. Кузнецова
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ДО ФОРМУВАННІ БАЗОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Формування мотивації до навчання є одним з найважливіших аспектів професійної підготовки майбутніх інженерів. Слушним є твердження С. Резнік, що «мотивація студентів значно впливає на те, як буде протікати навчальний процес, і якими результатами завершиться навчання» [5, с. 107], а отже, у процесі математичної підготовки важливо не лише передати студентам знання, але й сформувати в них бажання активно використовувати ці знання в майбутній професійній діяльності. Як зазначає П. Блуменфельд, «студенти повинні відчувати, що навчання є безпосередньо пов'язаним з їхньою кар’єрою, інакше їхня мотивація буде знижуватись» [1, с. 374].

Дослідженню мотивації в навчанні велику увагу приділяли науковці з різних дисциплін. У психології мотивація розглядається як складний феномен, що залежить від індивідуальних особливостей особистості та контексту навчальної діяльності. Як стверджують Е.Л. Десі і Р.М. Раян у своїй теорії самовизначення, «люди мотивовані до навчання тоді, коли вони відчувають

автономію у своєму виборі та діях» [2, с. 245]. Це особливо важливо для студентів технічних спеціальностей, які часто потребують чіткого розуміння практичної користі від отриманих знань.

У педагогіці мотивація визначається як внутрішнє спонукання до дії, яке формує в особистості прагнення досягти певної мети. Однією з ключових особливостей навчання майбутніх інженерів є необхідність побачити практичну значимість математичних знань. Для того, щоб розвинути мотивацію до вивчення математики, необхідно організовувати навчальний процес таким чином, щоб студенти мали можливість розв’язувати реальні професійні завдання, це дозволяє їм усвідомити, що математичні знання є незамінними для вирішення інженерних проблем.

Особливу роль у мотивації студентів відіграє використання методів проєктного навчання, які сприяють підвищенню інтересу до математичної підготовки. Як стверджують Р. В. Маркс та його колеги, «проєктне навчання стимулює не лише інтерес до дисципліни, але й сприяє розвитку критичного мислення та самостійної роботи» [4, с. 387]. Це особливо актуально для майбутніх інженерів, які повинні вміти самостійно застосовувати математичні знання у професійних ситуаціях.

Ще одним важливим аспектом є інтеграція математичних задач у практичні інженерні контексти. Навчання студентів через рішення завдань прикладного змісту допоможе побачити зв’язок між теорією та практикою. Як зазначає О. М. Токарчук, розвитку мотивації сприяє «розв’язування практичних і виробничих задач, що пов’язані з майбутнім фахом» [6, с. 84]. У своєму практичному досвіді нами використовуються розрахунково-графічні роботи, що включають завдання практичного змісту, які викликають зацікавленість студентів. Таким чином, розв’язування задач, які мають інженерний зміст, дозволяє студентам не лише зрозуміти математичні поняття, але й побачити їх застосування у реальних ситуаціях.

Крім того, важливо залучати студентів до роботи в групах та командах, де вони можуть обмінюватися ідеями та вирішувати завдання спільно. Це розвиває їхні комунікативні навички та сприяє формуванню навичок співпраці, що є важливими складовими базової професійної компетентності інженера.

Співпраця з роботодавцями та практиками також є важливою умовою формування мотивації. Організація зустрічей з інженерами-практиками, а також стажування на підприємствах допомагають студентам отримати реальне

уявлення про професійні вимоги та можливості застосування математичних знань у практиці. Це, у свою чергу, стимулює їх до активного вивчення математичних дисциплін і підвищує мотивацію до навчання

Особливе значення має також застосування сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі. Використання інтерактивних програм, симуляцій та візуалізацій дозволяє полегшити сприйняття складних математичних понять та зробити навчання більш захоплюючим. Це підтверджують дослідження Крайчека, де зазначено, що інтерактивні технології можуть значно підвищити інтерес студентів до вивчення математики [3, с. 290].

Таким чином, забезпечення мотивації до формування базової професійної компетентності майбутніх інженерів у процесі математичної підготовки потребує комплексного підходу, що включає використання реальних професійних задач, проєктного навчання, групових форм роботи та сучасних інформаційних технологій. Ці підходи не лише підвищують мотивацію студентів, але й забезпечують краще засвоєння матеріалу та підготовку до майбутньої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Blumenfeld P. C., Soloway E., Marx R. W., Krajcik J. S., Guzdial M., Palincsar A. Motivating Project-Based Learning: Sustaining the Doing, Supporting the Learning. Educational Psychologist. 1991. № Vol. 26. №3–4. P. 369–398. URL: https://doi.org/10.1080/00461520.1991.9653139 (дата звернення: 13.09.2024).

2. Deci E. L., Ryan R. M. The «What» and «Why» of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. Psychological Inquiry. 2000. Vol. 11. №4. P. 227–268. URL: https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01 (дата звернення: 13.09.2024).

3. Krajcik J. S., Czerniak C. M. Teaching Science in Elementary and Middle School: A Project-Based Learning Approach (5th ed.). Routledge. 2018. 376 p. URL: https://doi.org/10.4324/9781315205014 (дата звернення: 25.09.2024).

4. Marx R. W., Blumenfeld P. C., Krajcik J. S., Soloway E. Enacting Project-Based Science: Challenges for Practice and Policy. Elementary School Journal. 1997. Vol. 97. № 4. P. 341-358. URL: http://dx.doi.org/10.1086/461870 (дата звернення: 25.09.2024).

5. Резнік С. М. Формування управлінських умінь і навичок у майбутніх інженерів у вищих технічних навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2007. 271 с.

6. Токарчук О. М. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення дисциплін математичного циклу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2017. 212 с.

О.М. Левада, Л.А. Прохорова, Т.В. Зав'ялова
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

Вимоги, що висуваються до сучасного студента-географа, мають необхідну якість – високий рівень інформаційної культури. Розвинений інтелект, уміння грамотно працювати з будь-якою інформацією – це одні з основних характеристик випускника закладу вищої освіти, підготовленого до життя в сучасному суспільстві.

В своїй роботі Л. Даценко відзначає, що «Розвиток інформаційних технологій значно підвищує мотивацію навчання, сприяє активному впровадженню сучасних педагогічних технологій, розвитку інтегрованого підходу, продуктивному навчанню в діяльності, і, в кінцевому рахунку, саморозвитку» [3, с.102].

Спочатку мета використання нових інформаційних технологій у навчанні географії зводилася до того, щоб зацікавити студентів, дозволити їм побачити, що предмет не просто потрібний, він красивий, унікальний у своєму роді.

Нині назріла необхідність активного ознайомлення студентів-географів з основами геоінформатики та сутністю ГІС-технологій, що зумовлено такими обставинами:

– студентське середовище вкрай чуйне до нових ідей, пов'язаних із впровадженням передових комп'ютерних технологій;

– на географічних факультетах викладають численні предмети географічних дисциплін, нерозривно пов'язані з ідеями та поняттями просторової інформації, що цілком забезпечується засобами ГІС;

– практично у всіх державних університетах в технічному плані є всі необхідні умови і можливості для впровадження ГІС у навчальний процес (тобто комп'ютеризація та обладнання класів, купівля програмного

забезпечення);

– у зарубіжних країнах процес ГІС-освіти на природничих факультетах перебуває на високому рівні – від спеціальних, обов’язкових курсів на факультетах географії до широкого використання ГІС-програм у різних навчальних дисциплінах для екологів та природоохоронних спеціальностей та ГІС-програми також широко використовуються в школах [5,7];

– в Україні початок цьому процесу покладено в 90-ті рр. минулого століття і нині перебуває у стадії активного розвитку.

В Мелітопольському державному педагогічному університет імені Богдана Хмельницького курс «Геоінформаційні технології» викладається для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія) в обсязі 90 годин/3 кредити EKTS у 3 семестрі. Основна освітня мета курсу: оволодіння ГІС-технологіями на рівні користувача, що дозволило б випускникам, фахівцям використовувати ці технології як потужний інноваційний засіб навчання географії в загальноосвітній школі.

Використання ГІС у лекційному матеріалі, матеріалів з Інтернету дає змогу студентам на сучасному рівні, з використанням карт, космічних знімків, фотографій, схем і графіків вивчати геопросторово прив’язаний матеріал набагато ефективніше. Тому процес засвоєння нових знань з використанням ГІС під час проектування та роботи з географічними інформаційними системами проходить у студентів інтенсивніше й ефективніше.

Географічні інформаційні системи (ГІС) дають змогу проводити збір, зберігання, аналіз і картування будь-яких даних про об'єкти та явища на основі їхнього просторового положення. Ця сучасна комп’ютерна технологія забезпечує інтеграцію баз даних та операцій над ними, таких як їхній запит і статистичний аналіз, із потужними засобами подання даних, результатів запитів, вибірок та аналітичних розрахунків у наочній картографічній формі, яку легко читати [4].

Ці можливості відрізняють ГІС від інших інформаційних систем і забезпечують унікальні можливості для її застосування в широкому спектрі навчальних завдань, пов’язаних з аналізом і прогнозом явищ і подій довкілля, з осмисленням і виділенням головних чинників і причин, можливих наслідків, з плануванням стратегічних рішень і поточних наслідків вжитих заходів, що особливо актуально для студентів географічних спеціальностей [6].

З використанням ГІС можлива організація роботи зі складання

тематичних карт, картограм і картодіаграм, що дає змогу отримати якісно новий як картографічний, так і аналітичний продукт.

У своєму посібнику О.Д. Лаврик запропонував матеріал для розробки уроків з використанням ГІС для школи, які в загальних рисах, але зі змінами та доповненнями можна запозичити під час розроблення семінарів для занять зі студентами в університетах: створення картограм, електронні дидактичні ігри з використанням «німих» карт [1].

Використання ГІС на семінарах і в лекційному курсі дає змогу викладачеві проводити інтегровані заняття, використовуючи інформацію не тільки поточного предмета, скажімо, гідрологія, а й суміжних дисциплін, наприклад, знання і дані з галузі ґрунтознавства, геоморфології, кліматології, математичні розрахунки, статистику тощо.

Використання нових інформаційних технологій дає змогу вести викладання на вищому науковому рівні, інтегрувати знання з предмета, а студентам відчувати себе активними учасниками процесу навчання, здобувати нові навички, уміння, аналізувати, зіставляти та перебувати в постійному пошуку нових знань. При цьому змішаний режим взаємодії «педагог-студенти» дає змогу розкривати і розвивати творчий потенціал обох сторін, працювати у співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Геоінформаційні технології в географії : навчальний посібник / авт.-уклад. О. Д. Лаврик. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. 120 с.

2. Гришко С.В., Іванова В.М. Нові інформаційні технології у підготовці майбутніх учителів географії у педагогічних закладах вищої освіти. Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України: тези доповідей ІІІ Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, м. Київ, 13 жовтня 2021 року / редкол. О.С. Волошкіна та ін. К.: ІТТА, 2021. С.355-359.

3. Даценко Л. Географічні інформаційні системи у курсі географії профільної школи. Картографічне моделювання та географічні інформаційні системи : збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції, 3-5 жовтня 2019 року, Львів. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. С. 101-103.

4. Корнус А.О., Король О.М,, Корнус О.Г. ГІС-технології у підготовці майбутніх учителів географії. Monografia pokonferencyjna 30 Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Science, Research, Development». Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»., 2020. С. 10-12.

5. Joseph J. Kerski a, Ali Demirci b, Andrew J. Milson The Global Landscape of GIS in Secondary Education. Journal of Geography. 2013. № 112:6. pp. 232-247.

6. Nepsha O., Prokhorova L., Hryshko S., Ivanova V., Zavyalova T. Higher education in an information society environment. Contemporary Issues of Digital Economy and Society / Edited by Tetyana Nestorenko and Paweł Mikos Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts Katowice School of Technology Monograph 36 Publishing. Katowice: House of Katowice School of Technology, 2020. pp. 126-131.

7. Review on the state of GIS application in secondary schools in the southern African region / Maureen K. Mzuza & Christo P. Van Der Westhuizen. South African Geographical Journal. 2019. Vol. 101. Issue 2. pp. 175-191.

Б. Ю. Ляшенко
Харківський національний економічний
університет імені С. Кузнеця
І. Є. Штученко
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ТРАНСФОРМАЦІЙНА ГРА ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ

В сучасних умовах розвитку українського суспільства відбуваються великі зміни, які впливають на процес професійного становлення молоді. Молодь відіграє важливу роль у суспільстві. Особлива роль належить саме студентству. Під час навчання у ЗВО відбувається формування особистості професіонала, закладаються основи майбутньої професійної діяльності. Від того, якими є цінності та ціннісні орієнтації сучасної молоді, залежить її майбутнє і майбутнє суспільства в цілому.

Значення цінностей та ціннісних орієнтацій особистості представлено у наукових роботах І. Беха, А. Богуша, І. Зязюна, А. Сікалюка, Л. Хомича, І. Федуха та ін. Особливостям формування ціннісних орієнтацій студентської молоді присвячені труди І. Бушман, Р. Вдовиченко, О. Золотарьової, Н. Ткачової, Н. Яремчук та інші.

Але, проведений аналіз стану наукової літератури з даної проблеми,

дозволяє припустити, що в науці недостатньо даних про вплив під час навчально-виховного процесу на формування ціннісних орієнтацій студентів у закладі вищої освіти

І. Бех зазначає, що цінності засвоюються особистістю за допомогою власних внутрішніх зусиль [1]. І. Федух поняття цінності розглядає як стереотипи суспільної та особистої свідомості, загальні ідеали; ціннісні орієнтації – відображення цінностей у свідомості людини, визначена нею життєва мета [4]. А. Сікалюк [2] поняття цінності трактує як оцінку суб'єктом у процесі засвоєння моральних знань та досвіду. Н. Ткачова підкреслює роль індивідуальних ціннісних орієнтацій молоді на сучасному етапі розвитку українського суспільства [3].

Ціннісна орієнтація визначає духовний стрижень людини, наповнює життя сенсом, впливає на спрямованість і зміст суспільної діяльності, виражає її ставлення до світу і себе.

У процесі навчання у ЗВО традиційна лекційно-семінарська форма подання знань не сприяє формуванню відповідних ціннісних орієнтацій особистості. Необхідно інтегрувати психолого-педагогічні знання в процес навчання майбутніх фахівців за допомогою новітніх освітніх технологій: соціально-психологічного тренінгу, ігрового проектування, ділових ігор та інше. Ми пропонуємо трансформаційну гру, яка спрямована на усвідомлення майбутнім фахівцем факторів, що суттєво впливають на успішність його професійного просування, усвідомлювання власної кар’єрної стратегії, формування відповідних ціннісних орієнтацій.

Мета цієї статті полягає у вивченні впливу трансформаційної гри на ціннісні орієнтації студентів.

Для визначення особливостей ціннісних орієнтацій студентів залежно від типу кар’єрної спрямованості проведено емпіричне дослідження, у якому взяли участь 71 студент (юнаки і дівчата у віці 19-21 рік), які навчаються в НТУ «ХПІ».

Було використано наступні методи дослідження: анкетування, для визначення напрямку кар’єрної спрямованості студентів; опитувальник «Якорі кар'єри» (Е. Шейна), для виявлення особливостей ціннісних орієнтацій; t – критерій Стьюдента, для визначення статистичної значущості отриманих результатів дослідження.

За допомогою анкетування були визначені провідні типи кар’єрної спрямованості: горизонтальний, вертикальний, невизначений тип кар’єрної

спрямованості (студенти, які не мають чітких уявлень щодо своєї майбутньої професійної діяльності).

За допомогою методу анкетування усі досліджувані розподілені на 3 групи: група студентів, у яких переважає горизонтальна кар'єрна спрямованість (ГСП), 25 осіб; група студентів, у яких переважає вертикальна кар'єрна спрямованість (ВСП), 17 осіб; група студентів, які не визначилися (НСП), 29 осіб відносно свого професійного майбутнього.

За результатами тесту «Якорі кар'єри» були досліджено провідні ціннісні орієнтації у групах студентів. Результати представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Середні показники ціннісних орієнтацій студентів з різною кар'єрною спрямованістю (X±δ)

Кар'єрні орієнтації	ВСП		ГСП		НСП		t ВСП-ГСП	t ВСП-НСП	t ГСП-НСП
Професійна компетентність	4,34± 0.81	7	8,36± 1,34	1	4,25± 0,76	8	7,35**	0,68	6,98**
Менеджмент	6,93± 0,12	1	5,84± 0,67	7	4, 17± 0,51	9	1,54	4,72**	3,56**
Автономія	5,32± 0.74	4	6,93± 1.08	4	7.68± 1.23	2	3,46**	5,63**	1,14
Стабільність роботи	6,21± 0.87	3	7.86± 1,21	2	7,49± 1,26	3	3,49**	1,58	1,43
Стабільність місця проживання	4.08± 0.56	9	4.76± 0.67	9	5,68± 0.76	6	0,95	3,67**	1,32
Служіння	5,01± 1.14	5	7,54± 1,25	3	7,12± 1.37	4	3,64**	4,17**	1,13
Виклик	4,23± 0.72	8	5,42± 0.86	8	5,33± 1,06	7	2,46*	1,62	1,21
Інтеграція стилів життя	4,75± 0,73	6	6,57± 0.96	5	8,46± 1.23	1	3,94**	6,38**	3,72**
Підприємництво	6,54± 1, 07	2	6,21± 1.03	6	6, 32± 1,43	5	0,96	0,89	0,67

Примітка: * – p≤0,05; ** – p≤0,01; *** – p≤0,001 – міра достовірності відмінностей за t-критерієм Стьюдента

У групі студентів з горизонтальною спрямованістю провідними орієнтаціями є «Професійна компетентність», «Стабільність роботи», «Служіння». Отримані результати демонструють бажання реалізувати свої здібності у професійній діяльності, бути майстром своєї справи, досягнути в ній успіху, а також приносити користь людям, суспільству.

У групі студентів з вертикальною спрямованістю провідними орієнтаціями є «Менеджмент», «Підприємництво», «Автономія». Отримані

результати свідчать про бажання бути вільними від організаційних правил, обмежувань. Головне для них – керівництво людьми, проектами, усвідомлення того, що від них залежить прийняття важливих рішень.

У групі студентів з невизначеною спрямованістю провідними орієнтаціями є «Інтеграція стилів життя», «Автономія», «Стабільність роботи», що свідчить про бажання цінити своє життя в цілому більш, ніж конкретну роботу, кар'єру або організацію. Головна задача для них працювати самостійно, бути незалежними та автономними.

Оцінку достовірності відмінностей між групами досліджуваних зроблено за допомогою t – критерію Стьюдента.

За шкалою «Інтеграція стилів життя» між усіма групами студентів існують значущі відмінності. Встановлено значущі відмінності за іншими шкалами тесту між відповідними групами.

За результатами емпіричного дослідження встановлено, що 40 відсотків студентів не мають чітких уявлень стосовно свого професійного майбутнього і їх ціннісні орієнтації демонструють перевагу ціннісної орієнтації «інтеграція стилів життя», що свідчить, що життя в цілому для них має значення значне більше, ніж конкретна робота та успіх в ній. Тому в якості психологічного супроводу для впливу на ціннісні орієнтації студентів запропоновано трансформаційну коучингову гру, результати якої представлено в таблиці 2.

Результати гри представлено у таблиці 2.

Результати гри демонструють наступне. У групі студентів з невизначеною спрямованістю провідними орієнтаціями стали: «Професійна компетентність», «Стабільність роботи», «Служіння», що демонструє бажання реалізувати свої здібності у професійній діяльності, досягати в ній успіху, а також приносити користь людям, суспільству.

Таким чином, ціннісна орієнтація – духовний стрижень людини, який наповнює її життя сенсом, виражає її ставлення до світу і себе, впливає на спрямованість життєвої, професійної діяльності.

Таблиця 2

Середні показники ціннісних орієнтацій у студентів з невизначеною кар'єрною спрямованістю (X±δ)

Кар'єрні орієнтації	До проведення гри	Після проведення гри
Професійна компетентність	4,25±0,76	7,69±1,64
Менеджмент	4, 17±0,51	5,04±0,98
Автономія	7.68±1.23	6,94±1.15
Стабільність роботи	7,49±1,26	7.62±1,29

Стабільність місця проживання	5,68±0.76	5.46±0.77
Служіння	7,12±1.37	7,67±1,18
Виклик	5,33±1,06	4,53±0.71
Інтеграція стилів життя	8,46±1.23	5,27±0.86
Підприємництво	6, 32±1,43	6,24±1,12

У ході емпіричного дослідження виявлено горизонтальну, вертикальну спрямованість, а також 40 відсотків студентів, які не визначилися у професійному просторі. Досліджено можливості трансформаційної гри, яка впливає на ціннісні орієнтації студентів і сприяє усвідомленню професійно-кар'єрного шляху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 256 с.

2. Сікалюк А. І. Аналіз сутності поняття «цінність» у теоретичних наукових джерелах. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми, 2014. No 1 (35). С. 410–416.

3. Ткачова Н. До питання формування ціннісних орієнтацій у студентів вищих навчальних закладів. Вісник Львівського університету. 2006. Вип.21, ч. 1. С. 259–266.

4. Федух І. С. Визначення змісту поняття «ціннісна орієнтація» у сучасній психолого-педагогічній науці. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2011. No 3. URL: http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/Vnadps/2011_3/11fisppl.pdf.

С.В. Мединський, М.М. П'ятничко
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

КАЛЛАНЕТИКА ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЖІНОК 30-40 РОКІВ

Об'єм і характер повсякденної рухової активності, стан здоров'я і фізична працездатність тісно пов'язані із способом життя, що доведено численними науковими роботами та публікаціями Н. М. Амосов [1], Р. Л. Апонасенко [2],

Л.П. Матвєєв [3], які переконливо свідчать про те, що оптимальне фізичне навантаження у поєднанні з раціональним харчуванням і способом життя є найбільш ефективними у подоланні «коронарної епідемії», попередженні багатьох захворювань і збільшенні тривалості життя.

Калланетика (калланетик, ориг. en: Callanetics) – це комплекс гімнастичних вправ, розроблений голландською балериною Каллан Пінкней. Це система комплексних статичних вправ, спрямованих на скорочення та розтягнення м'язів. Вважається, що одне заняття калланетикою дає організму навантаження, яке дорівнює семи годинам класичного шейпінгу або 24 годинам аеробіки. Сутність вправ полягає у здійсненних рухів, що базуються на стретчингу [5]. Розтягування м'язів під тренування зробить їх пружними, допоможе привчити до статичних навантажень, на яких заснована калланетика.

Калланетика передбачає повільний темп виконання вправ, що вимагає повної віддачі і призводить до навантаження не менше, ніж під час активних динамічних занять. Статичні вправи сприяють зниженню ваги та розвитку гнучкості, оскільки вони засновані на опорі одних м'язів силі інших. Тобто, людина приймає певну позу, в якій частина м'язів буде утримувати вихідне положення, а частина – намагатися його порушити. Триває ця «боротьба» від 60 до 150 с. За кожною серією вправ проводиться глибокий стретчинг (розтягування), що виконується в тому ж статичному режимі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амосов, Н. М. Физическая активность и сердце. / Н. М. Амосов, А. Алтер, М. Дж. Наука о гибкости / М. Дж. Алтер ; пер. с англ. Г. Гончаренко; под ред. А. Радзиевского. Киев : Олимпийская литература, 2001. —424 с.

2. Апанасенко, Г. Л. О возможностях количественной оценки здоровья человека. / Г. Л. Апанасенко // Гигиена и санитария. — 1988. —№6. — С. 55 — 58.

3. Матвеев, Л. П. Теория и методика физического воспитания. / Л.П. Матвеев. — М.: Омега — Л, 2004 — 160 с.

4. Каланетика. Електронний ресурс]. Код доступу до сайту: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.

5. Stretching and Flexibility Exercises. [Електронний ресурс]. Код доступу до сайту: https://www.heart.org/en/health-topics/cardiac-rehab/getting-physically-active/stretching-and-flexibility-exercises.

Я. А. Молочко
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

СПРИЯННЯ НАРЦИСИЧНОГО СИМПТОМОКОМПЛЕКСУ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сучасний навчальний процес у вищих навчальних закладах передбачає постійні зміни та виклики для студентів, які вимагають не лише академічних знань, а й психологічної стійкості та здатності до адаптації. Однією з моделей, яка може допомогти зрозуміти, як студенти справляються з такими викликами, є концепція нарцисичного симптомокомплексу. Вона відрізняється від класичного нарцисизму і розглядається як інструмент адаптації в різних життєвих ситуаціях. У цій статті розглядається роль нарцисичного симптомокомплексу в адаптації студентів до вимог навчання, стресових ситуацій та особистісного розвитку.

Вперше нарцисизм вивчався З. Фройдом, який розглядає його у своїх працях одночасно з точки зору особистісного та клінічного феномену. Поняття «нарцисизм» він визначає як специфічний стан людини, згідно з яким вона концентрує свій інтерес та увагу на собі [2, с. 14]. Подальше вивченням феномену нарцисизму займалися А.Міллер, С. Є. Пульвер, Е.Фромм, О.Кернберг, Н.Д.Дмитрієва, Ц.П.Короленко та ін. Сучасні вчені трактують його як мотиваційний стан людини, що спрямований на підтримання відносно позитивного самоуявлення у соціальному середовищі, через різноманітні способи поведінки [4, с.54].

Згідно з власним визначенням, нарцисичний симптомокомплекс не є психопатологією, а виступає як нормативне явище. Це динамічний набір когнітивних, поведінкових та емоційних характеристик, які можуть загострюватися або послаблюватися залежно від життєвих обставин. Класичний нарцисизм характеризується домінуючою структурою особистості, що визначає її постійну взаємодію з оточуючими. Натомість нарцисичний симптомокомплекс може проявлятися ситуативно, допомагаючи індивідууму адаптуватися до зовнішніх умов. У навчальному процесі ці ситуативні прояви можуть стати адаптаційним інструментом, що допомагає студентам пристосовуватися до вимог університету, успішно долати академічні та соціальні виклики. Наприклад, коли студент стикається з новим середовищем, нарцисичний симптомокомплекс може активізуватися, допомагаючи індивіду

знайти свою роль у колективі, отримати визнання та відчути власну значимість [3, с. 20].

Студенти, у яких активізується нарцисичний симптомокомплекс, можуть проявляти більше впевненості в собі. Це допомагає їм успішно взаємодіяти з викладачами та одногрупниками, а також активно брати участь у навчальних дискусіях та проєктах. Впевненість у власних силах стимулює їх до подальших успіхів та досягнень у навчанні. Оскільки нарцисичний симптомокомплекс передбачає прагнення до визнання та підтвердження своєї значимості, це може спонукати студентів досягати високих результатів [1].

В умовах стресу або невдач, які можуть виникати в процесі навчання, нарцисичний симптомокомплекс дозволяє студентам краще впоратися з емоційними переживаннями. Він допомагає відновлювати внутрішню рівновагу та не зупинятися на невдачах, що є важливим аспектом адаптації. Студенти з активованим нарцисичним симптомокомплексом можуть більше схилятися до творчих підходів у вирішенні завдань, шукати нестандартні рішення та проявляти оригінальність у навчальних проєктах. Це сприяє їх самореалізації та підвищує зацікавленість у навчанні [2, с. 14].

Однак, слід зазначити, що надмірне або тривале домінування нарцисичного симптомокомплексу може мати негативні наслідки для навчального процесу. Якщо симптомокомплекс починає переважати і стає визначальним способом регуляції психічної енергії, це може призвести до проблем у міжособистісних стосунках і викликати стресові ситуації.

Активізація нарцисичного симптомокомплексу може спровокувати конфлікти у взаємодії з одногрупниками або викладачами. Студенти можуть бути схильні до надмірної критики або уникання критики на свою адресу, що може ускладнювати співпрацю. Якщо студент занадто орієнтований на зовнішні оцінки та схвалення, це може призвести до залежності від думки інших, що знижує внутрішню мотивацію до навчання. Такі студенти можуть втратити інтерес до навчального процесу, якщо не отримують достатньо позитивної уваги [3, с. 77].

Нарцисичний симптомокомплекс, розглянутий як динамічний набір особистісних характеристик, може мати значний позитивний вплив на адаптацію студентів у вищих навчальних закладах. Він сприяє розвитку самоповаги, амбіційності, емоційної стійкості та творчого самовираження, що є важливими елементами успішного навчального процесу. Водночас важливо контролювати можливі ризики, пов'язані з його надмірною активізацією, щоб

запобігти негативним наслідкам для студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дедюлина М. А., Датченко С. А. Нарциссизм в эпоху hi-tech. // Гуманитарные научные исследования. 2014. № 7. [Электронный ресурс]. URL: http://human.snauka.ru/2014/07/7401.

2. Фрейд З. Введение в психоаналіз (лекции) [Електронний ресурс] / З.Фрейд // Питер: Мастера психологи, 2007 – Режим доступу до ресурсу: https://bookap.info/psyanaliz/freyd_vvedenie_v_psihoanaliz/.

3. Dammann G., Sammet I., Grimmer B. Narcissismus: Theorie, Diagnostic, Therapie // Psychotherapie in Psychosomatic. – Gestaltungskonzept Peter Horlacher – 448 p.

4. Pulver Sydney E. Narcissism: The Term and the Concept // Essential papers on narcissism. NY. 1986. P. 91-120 pg.

Т.В. Мукшименко
ПЗВО «Київський міжнародний університет»

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ОСВІТИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР В УКРАЇНІ

Медсестринська освіта є критично важливою у сучасній медицині, оскільки медичні сестри виконують ключові функції в догляді за пацієнтами та забезпеченні якості медичних послуг. Вони не лише беруть участь у лікувальному процесі, але й сприяють реабілітації хворих, що підвищує ефективність медичного обслуговування [9,с.6-8]. Сучасна медсестринська освіта акцентує увагу на міждисциплінарному навчанні та етичних нормах, що допомагає формувати висококваліфікованих спеціалістів, здатних адаптуватися до змін у системі охорони здоров'я [8].

Медичні сестри повинні володіти сучасними знаннями та навичками, включаючи реанімацію та екстрену допомогу. На сьогодні в Україні спостерігається значний дисбаланс між кількістю лікарів та медсестер, що призводить до перенавантаження останніх. Сучасна медсестра має автономно приймати рішення щодо лікування та реабілітації пацієнтів в стандартних випадках, що підвищує ефективність медичних послуг [1]. Для надання нового правового статусу медичній сестрі, потрібно вдосконалити законодавчу базу.

На сьогодні є багато дієвих законопроектів та наказів, які можуть розширити повноваження та спектр маніпуляцій медсестринської допомоги, але потрібно систематизувати їх та не боятися втілити в життя. Реформа освіти медичних сестер в Україні спрямована на інтеграцію новітніх технологій та підвищення кваліфікації фахівців. За положеннями статей реформи медичні сестри вже з 2024 року повинні проходити атестацію за системою безперервного професійного розвитку, аналогічно лікарям, що включає отримання балів за участь у навчальних заходах. Стара система підвищення кваліфікації медсестер замінена новими документами, що враховують сучасні тенденції та потреби. Важливим кроком є створення кафедр медсестринства в університетах та запровадження магістерських програм. Це сприятиме підвищенню престижу професії та відповідності європейським стандартам [3, с.116-117].

Щоб досягти рівня навчання «сучасної медичної сестри» в систему освіти та виховання повинні входити та широко застосовуватися сучасні освітні технології, які відіграють ключову роль у трансформації навчального процесу. Основними тенденціями формування освітнього процесу повинні стати: інтерактивність, доступність, індивідуалізація та обов'язково навички комунікації. В наш час та з огляду на ті вимоги, які ставить перед нами сучасний світ на наше сьогодення, найефективнішими серед освітніх технологій слід вважати інформаційно – комунікаційні. Використання комп'ютерів, інтернет ресурсів та віртуальної реальності дає змогу студенту набувати практичного досвіду на онлайн-платформах незалежно від часу та місця навчання, метод перевернутого навчання дозволяє студенту проводити науково – пошукову роботу, а потім обговорювати її результати зі своїми колегами та викладачами [4, с.59-62].

Окремим питанням на сьогодні є використання штучного інтелекту (ШІ). Є багато позитивних факторів його застосування в навчанні та є й негативні. ШІ змінює світ і система освіти не стає винятком. Потрібно зазначити, що здатність ШІ збирати та аналізувати інформацію дає змогу використовувати його для вирішення проблем в навчанні та прискорювати прогрес на шляху до сучасних перетворень в освіті. Завдяки своїй здатності збирати, аналізувати дані, а також вбудованим цифровим додаткам та інструментам ШІ може інформувати викладачів про залученість студентів в процес навчання, що дає змогу взаємодіяти з викладачем та контролювати навчальний процес. ШІ відповідає вимогам індивідуалізації навчання тому, що може адаптувати

навчальні програми під кожного студента. Досвід віртуальної реальності можна створити не виходячи з аудиторії. Технологія доповненої реальності, реалізована за допомогою ШІ, обіцяє більш захопливий досвід навчання. Але не потрібно забувати про ризик неконтрольованого використання персональних даних, потрібно вживати заходи для забезпечення безпеки персональних даних. Ще одною проблемою є доступність до використання інструментів та платформ на основі ШІ. Це суперечить принципу рівності соціально – економічного статусу студентів у навчанні, що може призвести до дискримінації в освіті. На сьогодні питання використання ШІ в освіті є досить новим і ще не достатньо вивченим. Потрібно з обережністю впроваджувати методи та платформи з застосуванням ШІ, але відмовлятися від впровадження новітніх технологій штучного інтелекту ми не можемо з огляду на ті виклики, які ставить перед нами сучасність [7].

Вплив технологій на якість навчання студентів не тільки покращує якість освіти, а й трансформує сам процес навчання, наближує його до кожного студента та забезпечує доступність до матеріалів лекцій та практичних занять. Особливу увагу потрібно звернути на можливість проведення навчання за допомогою змішаних форм (онлайн та офлайн навчання). Нажаль в наших умовах життя – ця форма навчання дає змогу отримувати спеціальність таку необхідну на сьогодні як медична сестра.

Потрібно сказати, що впровадження новітніх сучасних технологій в систему підготовки медичних сестер в Україні стикається с багатьма проблемами. На сам перед це технічні обмеження. Багато навчальних закладів мають застаріле обладнання та недостатній, а в деяких регіонах взагалі відсутній, доступ до швидкісного інтернету, що ускладнює інтеграцію прогресивних технологій в навчання. Ще досить суттєвою проблемою є недостатня підготовка викладачів. Це потребує проведення навчань, стажувань та підвищення кваліфікації саме за напрямком використання сучасних методів навчання в підготовці медичних сестер. Потрібно зазначити, що залежність від технологій може призвести до зменшення безпосереднього спілкування з пацієнтом та колегами, це досить негативно впливає на розвиток соціальних навичок та підготовку до професійної діяльності. Впровадження новітніх технологій в навчання потребує значних фінансових вкладень на комп’ютеризацію та навчальні матеріали. Всі перепони на шляху впровадження сучасних технологій навчання потребують комплексного підходу для їх подолання, включаючи підвищення кваліфікації та матеріально

– технічної бази [11].

Перспективи розвитку освітніх технологій у медсестринстві в Україні зосереджені на інтеграції новітніх технологій у навчальному процесі, що включає модернізацію програм підготовки фахівців. Важливими аспектами є впровадження резидентури, вдосконалення законодавства та забезпечення якості освіти, що відповідає міжнародним стандартам. Зміни в післядипломній освіті медсестер сприяють їхньої кваліфікації та адаптації до сучасних вимог охорони здоров'я. Підвищення кваліфікації викладачів також досить важливе питання, потрібна організація курсів та тренінгів для педагогічного складу, зокрема за допомогою використання платформ дистанційного навчання таких як Moodle [10, с.160-161]. Створення інформаційного освітнього середовища з доступом до актуальних медичних даних та технологій. Основною метою в навчанні медичних сестер має бути формування цілісного, професійного, комунікативно адаптованого фахівця. В наш час за відсутності можливості проводити навчання біля ліжка хворого, умови підготовки можливо «спроектувати» за допомогою інтерактивних навчальних технологій. таких як: ділові ігри, імітація ситуацій та кейс-методів для активації навчального процесу та розвитку критичного мислення. Можливо застосування під час практичних занять віртуальних симуляторів, що моделюють клінічні ситуації. Використання платформ дистанційного навчання для доступу до навчальних матеріалів та тестів, що сприяє самостійній роботі студентів та гнучкості навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дуб Н., Засади розвитку вищої медсестринської освіти в Україні, Демократичне врядування, науковий вісник, №11, 2013

2. Зільберман А. Як ШІ впливає на систему освіти, інтернет ресурс https://www.facerua.com/iak-shi-vplivaie-na-sistiemu-osviti/, 2024

3. Кузьмінський П.Й., Реформування медсестринської освіти в Україні – вимога часу (до державного управління системою підготовки медичних сестер), Інвестиції: практика та досвід №24, 2011, с.116-117

4. Миронова М.І., Савчин І.М., Миронов Ю.Б. Сучасні тенденції розвитку освітніх технологій, Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення: Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції –Київ, ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2020, с. 59-62

5. Моісєєва Н.В., Островська Г.Ю., Ваахненко А.В. Міждисциплінарні завдання як базис розвитку пізнавальної активності студентів при вивченні

клінічної фармакології, матеріали навчально – наукової конференції з міжнародною участю Полтавський державний медичний університет. 2022, с.200

6. Петрущак О.М., Криницька І.Я. Роль медичної сестри на сучасному етапі розвитку охорони здоров'я, Медсестринство, №4, 2018

7. Підгорна А. Цифрові технології в освіті; виклики та особливості, інтернет ресурс https://arbook.info/czifrovi-tehnologiyi-v-osviti-vikliki-ta-osoblivosti/ , 2023

8. Плеш І.А., Борейко Л.Д. Сучасний стан медсестринства в Україні, інтернет ресурс https://www.bsmu.edu.ua/blog/suchasnij-stan-medsestrinstva-v-ukra-ni/, 2019

9. Радзієвська І., Степанова Г. Історія розвитку медсестринської освіти в Україні XX – початку XXI століття (історіографічний огляд), збірник наукових праць. 2021 №2, с. 6-8

10. Тарасенко Я.А., О. О. Тихонова, В. П. Білаш [та ін.] Організація самостійної роботи студентів медичних ВНЗ із використанням інноваційних технологій, Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів медичних освітніх закладів : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, Полтава, 2017, с.160–161

11. Устінов О.В. Проблема та перспективи розвитку медичної освіти в Україні: сучасні виклики, інтернет ресурс https://umj.com.ua/uk/novyna-241008-problemi-ta-perspektivi-rozvitku-medichnoyi-osviti-v-ukrayini-suchasni-vikliki , 2023

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стрімкий розвиток інформаційних та інноваційних технологій вносить нові корективи в освітній процес та надає унікальні можливості навчати іноземної мови здобувачів вищої освіти у дистанційному форматі,

використовуючи Інтернет мережу, подкасти, блоги, дошки, соціальні мережі, спеціальні мобільні додатки, штучний інтелект тощо. Саме методи і форми, які використовує викладач на заняттях іноземної мови у дистанційному форматі, допомагають здобувачам сформувати комунікативну компетентність, підсилити мовленнєві навички та їх професійні знання.

У цьому випадку вагомої ваги набуває штучний інтелект, який наразі виступає однією з ефективних інноваційних освітніх технологій при навчанні іноземних мов. Інтеграція штучного інтелекту в освітнє середовище викликає як захоплення, так і сумніви, оскільки він має потенціал радикальної зміни процесу навчання. Згідно з «Концепцією розвитку штучного інтелекту в Україні» його значущість визначають, як «властивість систем коректно інтерпретувати зовнішні дані відповідно до поставленої мети, використовувати результати навчання для досягнення поставлених цілей, у тому числі зі збирання та використання нових даних шляхом взаємодії з навколишнім середовищем» [1]. Для досягнення мети «Концепції…» у сфері вищої освіти забезпечено виконання таких завдань, як включення питань штучного інтелекту до освітніх програм різних спеціальностей, створення міждисциплінарних, у тому числі спільних, магістерських і докторських програм, інтеграція провідних онлайн курсів за тематикою штучного інтелекту до освітніх програм тощо [1]. Саме тому характеристика іншомовної компетентності як спеціальної компетентності включає вміння класифікувати професійні завдання із подальшим розв’язанням і вибором певного технічного засобу під час вивчення іноземної мови й уміння управляти специфічною знаково-символічною системою в різноманітних формах і різноманітними способами [2, с. 153-163].

Використовуючи ChatGPT на занятті з «Практичного курсу німецької мови» можна урізноманітнити освітній процес та підвищити ефективність вивчення німецької мови шляхом інтеграції технології штучного інтелекту на різних рівнях навчальної діяльності, що відповідають Таксономії Блума, а саме: запам'ятовування, розуміння, застосування, аналіз, оцінювання, створення Наведемо приклади використання ChatGPT на рівні оцінювання та створення за Таксономією Блума.

На рівні «Оцінювання» здобувачі повинні оцінювати та обґрунтовувати свої рішення, робити висновки на основі аналізу. Наприклад, викладач може попросити студентів використати чат GPT для створення есе за певною темою, а потім провести оцінку написаного тексту за наданою матрицею перевірити

його на відповідність завданню, граматичну коректність, стилістичну відповідність тощо.

Матриця оцінювання есе

1. Entsprechung der Aufgabe

5 Punkte: Der Text entspricht vollständig der Aufgabenstellung. Alle geforderten Aspekte wurden behandelt und die Fragestellung ist klar und logisch entwickelt.

4 Punkte: Der Text entspricht größtenteils der Aufgabenstellung. Einige Aspekte könnten jedoch tiefer behandelt werden.

3 Punkte: Der Text behandelt die Aufgabenstellung teilweise, es fehlen jedoch wichtige Aspekte oder die Struktur ist nicht klar.

2 Punkte: Der Text weicht von der Aufgabenstellung ab oder behandelt sie nur oberflächlich.

1 Punkt: Der Text entspricht nicht der Aufgabenstellung oder behandelt ein anderes Thema.

2. Grammatikalische Korrektheit

5 Punkte: Der Text enthält keine oder nur sehr wenige grammatikalische Fehler, die das Verständnis nicht beeinträchtigen.

4 Punkte: Der Text enthält einige grammatikalische Fehler, die das Verständnis nur geringfügig beeinflussen.

3 Punkte: Der Text enthält mehrere grammatikalische Fehler, die das Verständnis teilweise erschweren.

2 Punkte: Der Text enthält viele grammatikalische Fehler, die das Verständnis deutlich beeinträchtigen.

1 Punkt: Der Text ist grammatikalisch sehr fehlerhaft und schwer verständlich.

3. Stilistische Angemessenheit

5 Punkte: Der Text zeigt eine hohe stilistische Angemessenheit. Der Sprachstil passt perfekt zum Thema und Zielpublikum.

4 Punkte: Der Text ist stilistisch größtenteils angemessen, weist jedoch einige Unstimmigkeiten auf.

3 Punkte: Der Text zeigt stilistische Mängel und ist nicht durchgängig angemessen.

2 Punkte: Der Text ist stilistisch unpassend und zeigt viele inkonsistente oder unangemessene Formulierungen.

1 Punkt: Der Text ist stilistisch unangemessen und unpassend für das Thema.

4. Rechtschreibung

5 Punkte: Der Text ist nahezu fehlerfrei in der Rechtschreibung.

4 Punkte: Der Text enthält einige Rechtschreibfehler, die jedoch das Verständnis nicht stören.

3 Punkte: Der Text enthält mehrere Rechtschreibfehler, die das Verständnis leicht beeinträchtigen.

2 Punkte: Der Text enthält viele Rechtschreibfehler, die das Verständnis deutlich beeinträchtigen.

1 Punkt: Der Text ist sehr fehlerhaft in der Rechtschreibung und schwer verständlich.

5. Wortschatz

5 Punkte: Der Text zeigt einen reichen und präzisen Wortschatz, passend zum Thema.

4 Punkte: Der Wortschatz ist angemessen, aber es gibt gelegentlich Wiederholungen oder ungenaue Wörter.

3 Punkte: Der Wortschatz ist einfach und teilweise ungenau, aber das Thema wird verstanden.

2 Punkte: Der Wortschatz ist begrenzt und teilweise ungenau, was das Verständnis erschwert.

1 Punkt: Der Wortschatz ist sehr begrenzt und ungenau, was das Verständnis stark beeinträchtigt.

Такий підхід дозволяє здобувачам не тільки створювати власні тексти, але й оцінювати їх з точки зору різних критеріїв. Це розвиває вміння самостійного оцінювання та редагування текстів, що є важливими навичками для вивчення мови.

На рівні «Створення» здобувачам пропонується творчо підходити до вирішення проблеми. Наприклад, ми використовуємо на занятті так звану «хмару слів» із ключовими поняттями, які можуть стати заголовком історії. Для підвищення мотивації проводимо змагання з ChatGPT. Кожен здобувач має написати коротке оповідання або вірш на тему, яку обирає самостійно. Цю ж задачу отримує і штучний інтелект (на ту ж тему). Після цього кожен здобувач зачитує свою історію і ту, що згенерував штучний інтелект, а інші мають вгадати, яка з них написана штучним інтелектом та пояснити свій вибір.

Aufgabe:

1. Schreiben Sie eine Kurzgeschichte. Wählen Sie einen Titel aus der Wortwolke. (100 Wörter)

2. Bitten Sie ChatGPT, eine Kurzgeschichte mit demselben Titel in 100

Wörtern zu generieren.

3. Lesen Sie beide Geschichten laut vor.

4. Die Gruppe soll bestimmen, welcher Text von Ihnen geschrieben wurde.

Цей вид завдання є багатофункціональним і розвиває у здобувачів різноманітні навички та компетентності. Мета запропонованого завдання полягає у тому, щоб розвинути у здобувачів здатність до креативного письма та вміння аналізувати різні стилі, а також сприяє розвитку вміння критично осмислювати інформацію та робити обґрунтовані висновки. Учасники групи також отримають досвід роботи в команді та підвищать рівень своєї впевненості у власних силах під час публічних виступів.

Щоб отримати змістовні результати, здобувачі повинні навчитися правильно формулювати промпти, які стимулюють модель до генерації відповіді. Складання промптів, безумовно, стане майбутньою компетенцією, яка набуватиме все більшого значення при вивчені іноземної мови.

Отже, аналізуючи зазначене вище, ми дійшли висновку, що використання штучного інтелекту при вивченні іноземної мови, активізує навчально-пізнавальну діяльність здобувачів, забезпечує інформатизацію освітнього процесу, посилює мотивацію до вивчення мови та заохочує до генерації нових ідей, підсилює прагнення до самостійного навчання та розвитку навичок критичного мислення, вдосконалюючи комунікативні навички та вміння. Однак важливо використовувати ШІ з обдуманим підходом, щоб гарантувати, що системи штучного інтелекту максимально розкривають свій потенціал, водночас дотримуючись педагогічних принципів і забезпечуючи якість навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кабінет Міністрів України. (2020, 2 грудня). Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (1556-р). URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text (дата звернення 20.07.24)

2. Кадемія М., Візнюк І., Поліщук А., Долинний С. (2022). Використання штучного інтелекту у вивченні іноземної мови здобувачами освіти. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. С. 153-163. https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-63-153-163

Ю.В. Ніколаєва, Ю.Ю. Дюжикова
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Використання інноваційних технологій стало невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу. Запровадження зручного та ефективного механізму дистанційного навчання є необхідним для виконання актуального освітнього завдання відповідно до потреб і проблем суспільства.

Технології дистанційного навчання пропонують широкий спектр можливостей для надання навчального контенту, перевірки якості знань та успішності здобувачів. Головне завдання – розробити цілий курс навчання за фахом, інтегруючи всі можливості сучасних інформаційних та освітніх технологій [1, с. 10].

Одним із найскладніших завдань при вивченні природничих дисциплін, зокрема хімічного спрямування, в умовах дистанційного навчання є ознайомлення здобувачів освіти зі справді сучасними досягненнями хімічної науки та її практичним застосуванням у виробництві чи побуті. Складність роботи в основному зумовлена обмеженими можливостями обладнання хімічних лабораторій, використанням окремих хімічних елементів і сполук.

Використання інформаційних технологій у вивченні дисциплін хімічного спрямування може кардинально змінити спосіб роботи викладачів і призвести до змін у розумінні здобувачами освіти природи навчальних матеріалів. Використання комп'ютерних технологій в освітньому процесі дозволяє ефективно спрямувати інтелектуальний потенціал здобувачів освіти на позитивний розвиток та їхню активну діяльність [2].

Потрібно виокремити переваги дистанційного навчання у ході вивчення дисциплін хімічного циклу у ЗВО [3]: 1) доступність та швидкий пошук необхідної інформації; 2) виконання роботи та рекомендації щодо вивчення матеріалів у зручний для здобувачів освіти час; 3) безперервний процес бесіди з викладачами; 4) індивідуалізація активних пізнавальних процесів і навчання; 5) можливість надати здобувачам освіти сучасні та актуальні знання; 6) спілкування відбувається через електронну пошту, форуми, приватний чат і організацію відео конференцій. Водночас недоліками такого навчання є: 1)

труднощі у виборі необхідного матеріалу з наявної кількості інформації; 2) відсутність мобільного зв’язку та мережі інтернет в більшості сільських населених пунктів; 3) неможливість засвоїти практичні навички шляхом проведення дослідів і хімічних експериментів; 4) перевантаженість навчальних систем; 5) загострення проблеми у здобувача освіти щодо ідентифікації, самовпевненості та формулювання своїх переконань.

Для того, щоб дистанційне навчання дало ефект, необхідно провести роботу по збору та викладенню навчального матеріалу, продумати вид і форму виконання контрольних заходів тощо. При цьому змінюються основні функції викладача, які за умов дистанційного навчання характеризуються такими особливостями, як: ускладнена розробка курсів викладання освітніх компонентів з хімії; потреба в конкретних навичках і техніках для розробки навчальної програми; посилення вимог до якості навчального матеріалу; зростання ролі здобувача освіти в освітньому процесі; посилення функцій підтримки здобувачів освіти; необхідність зворотного зв'язку викладача із здобувачем освіти.

Через відсутність проведення реальних дослідів та хімічних експериментів з реактивами з огляду на останні події, здобувачі освіти не можуть ефективно вивчати дисципліни хімічного спрямування і виконувати всі досліди та експерименти, передбачені навчальним планом освітньої програми. Тому для проведення таких дослідів та експериментів в режимі дистанційного навчання створені спеціальні віртуальні лабораторії. Використання віртуальних лабораторій в умовах дистанційного навчання має ряд переваг, серед яких можливість моделювання та наочної демонстрації певних хімічних експериментів чи дослідів.

Окрім цього перевагами використання віртуальних лабораторій в умовах дистанційного навчання у ЗВО є формування підготовки здобувачів освіти, оскільки порівняно з реальними лабораторними роботами вони дозволяють: моделювання процесів, які неможливо реалізувати в лабораторних умовах; працювати безпечно з небезпечними матеріалами або обладнанням; економити кошти на дорогі реактиви та обладнання; забезпечувати самостійну організацію та проведення здобувачами освіти віртуальних експериментів. При вивченні окремих тем з дисциплін «Органічна хімія» чи «Біохімія» використання віртуальних лабораторій значно поповнює перелік засобів візуалізації та дозволяє проілюструвати теоретичні задачі хімічними експериментами та дослідами.

Оскільки ефективність навчання під час лабораторних робіт за освітніми компонентами «Органічна хімія» та «Біохімія» значною мірою залежить від якості візуалізації навчального матеріалу, то рекомендується використовувати редактори хімічних формул і прикладних програм як допоміжне програмне забезпечення, яке можна використовувати для створення тривимірних моделей молекул тощо. Для цього варто використовувати хімічні редактори BKChem (Beda Kosata, відкрите програмне забезпечення) та ChemSketch (Advanced Chemistry Development Inc., безкоштовне для використання в академічних цілях), KingDraw (безкоштовний редактор хімічних структур, доступний на Android, iOS 69 та Windows PC) та програмний засіб молекулярного моделювання Avogadro. Застосування програмного засобу молекулярного моделювання Avogadro виявилося найбільш корисним, оскільки демонстрація моделей значно полегшила здобувачам освіти пояснення таких матеріалів, як стереоізомерія, вплив просторової структури органічних сполук на їх реакційну здатність і механізми хімічних перетворень, структуру білків тощо [3].

За результатами власних проведених досліджень під час дистанційної роботи зі студентами денної форми навчання спеціальності 014.06. Середня освіта (Хімія) визначено, що формування якісних хімічних знань, умінь і навичок, які стануть основою майбутньої професійної компетентності здобувачів вищої освіти можливе в умовах дистанційного навчання, де теорію здобувачі освіти вивчають за допомогою сучасних інформаційно-комп’ютерних технологій, а лабораторні роботи виконують за допомогою віртуальних хімічних лабораторій та прикладних програм.

Дистанційне навчання можна розглядати як альтернативу класичному, оскільки здобувачі освіти мають можливість якісно засвоїти матеріал освітніх компонентів навчального плану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лондар Лідія, Пітч Маркус. Забезпечення дистанційної освіти під час війни: досвід України р, Маркус Пітч / Інформаційні технології і засоби навчання: Електронне наукове фахове видання. Том 98. №6. 2023. ISSN: 2076-8184
https://www.researchgate.net/publication/376928611_Providing_Distance_Education_During_War_The_Case_of_Ukraine.

2. Душечкіна Н. Ю., Давискиба В. В., Сорока М. В. Сучасні підходи до викладання хімічних дисциплін в умовах дистанційного навчання.

Інноваційна педагогіка. 2021. Випуск 38. С. 131-138.

3. Дюжикова Т.М., Арестенко В.В., Ніколаєва Ю.В. Особливості викладання дисциплін хімічного спрямування в умовах дистанційного навчання в закладах вищої освіти. Науковий вісник МДПУ ім. Б. Хмельницького. Серія: Педагогіка. 1(28) 2022. С 118-123.

О.В. Переверзєва
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Сучасна освітня парадигма акцентує увагу на розвитку загальної культури та мислення людини, особистість якого у виховному процесі має виступати як відкрита система з високим духовним потенціалом. Музичне мистецтво як підсистема духовного життя суспільства реалізується через творче відтворення дійсності музичних художніх образах. Це специфічна сфера художньої діяльності, що має складну структуру, соціальну значимість і спрямованість. Незважаючи на різноманіття філософсько-естетичних концепцій та підходів у визначенні сутності та ролі музичного мистецтва в житті людини, музика визнана як втілення цілісності людини, сконцентрованої в звуці. Феномен музики сьогодні сприймається нами як процесуальність життя, що і визначає основні функції музичного мистецтва, що забезпечують ефективність гармонійного розвитку особистості на всіх щаблях музичної освіти.

З позицій сучасних освітніх технологій для нас особливо важливою є функціональна значущість музичного мистецтва та механізми (принципи) реалізації функцій у музично-освітній практиці. Саме функціональна значимість є визначальною при розгляді музичного мистецтва як педагогічного засобу, що забезпечує ефективність різноманітних впливів на особистість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання функціональної значущості музики досить широко освячені в науковій літературі: соціологія –

Т. Адорно, Й. Кресанек, Б.Т. Долинський, Г.Л. Воскобойнікова, Г.М. Мешко, Ю.Д. Бойчук та ін.; психологія – Л.С. Виготський, О. Ревякіна, В.Р. Міляєва, Ю.В. Бреус та ін.; музикознавство – В.В. Медушевський, А.Н. Холопова, Г.П. Шевченко та ін. Однак перелік функцій не є незмінним, а постійно поповнюється новим контекстом, обумовленим змінами в суспільстві і безпосередньо залежить від системи суспільних потреб у цьому виді мистецтва.

Метою даної роботи є: дослідити функції музичного мистецтва та на цій основі класифікувати функціональні особливості здоров'язберігаючих технологій, обґрунтовати можливості їх включення до музичної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо функціональні особливості музичного мистецтва, особливо зупинившись на функціях, що сприяють реалізації здоров'язберігаючих освітніх технологій у музичній освіті.

Естетична функція. Сприймаючи музичний твір, ми лише засвоюємо його зміст, ми емоційно його осягаємо і даємо чуттєво-конкретним музичним образам естетичну оцінку, тим самим формуючи естетичний смак.

Соціальна функція музичного мистецтва виявляється у тому, що ми отримуємо можливість перетворення соціальної реальності: виховання гармонійно розвиненої особистості та перетворення суспільства; формування інтелектуальних, вольових та моральних якостей людини та ціннісних орієнтацій та установок суспільства; стимуляція творчих сил та здібностей; соціалізація особистості (А. Сохор).

Безпосередньо із соціальної випливає комунікативна функція музичного мистецтва, суть якої сьогодні можна охарактеризувати як створення музичної реальності, зумовленої конкретними соціальними чинниками. Соціальна функція безпосередньо визначає комунікативні можливості музичного мистецтва. Це пов'язано зі створенням музичної реальності, своєрідного віртуального музичного буття, обумовленого конкретними соціальними чинниками та умовами життя особистості та суспільства загалом.

Музика широко використовується з пізнавальною метою. Твори музичного мистецтва є цінними, певною мірою об'єктивними та досить конкретними джерелами інформації про процеси, що відбуваються у суспільстві. Тому пізнавальна функція спрямована на освоєння дійсності та аналіз її за допомогою музичних художніх образів.

Виховний вплив музики різноманітний і має спрямованість формування

гармонійно розвиненої особистості, її духовно-моральне становлення і вдосконалення, та тісно пов'язані з гедоністичною функцією, що відбиває здатність музичного мистецтва приносити задоволення. Слід зазначити, що естетична, пізнавальна та виховна функції реалізуються в органічній єдності. Завдяки естетичному початку при освоєнні змісту музичних творів ми пізнаємо нове, просвічуємось та виховуємося.

Музичне мистецтво несе у собі й низку приватних функцій. У науковій літературі звертають увагу на те, що в процесі міжкультурної комунікації музичне мистецтво виконує три основні функції: функцію естетичної насолоди, функцію інтелектуально-філософської гри та фоново-лікувальну функцію. Відповідно до фоново-лікувальної функції музичний твір розглядається як фон, що змінюється в залежності від стану, настрою та самопочуття особистості, що збуджує або заспокоює її. Таким чином, ми підійшли до компенсаторної функції музичного мистецтва, яка дозволяє вирішити певні психологічні проблеми, відновити спокій та душевну рівновагу, компенсувати та збалансувати відсутність краси та гармонії у навколишній дійсності, створити умови, що сприятливо впливають на емоційну сферу особистості та сприяють збереженню здоров'я.

Крім того, в рамках компенсаторної функції музичного мистецтва виділяється кілька дуже суттєвих підвидів, які безпосередньо належать до педагогічних технологій, спрямованих на охорону здоров'я дітей. Це корекційно-розвивальна, реабілітаційна або відновна та оздоровча функції музики, які дозволяють нам розглядати музичне мистецтво щодо соціально-оздоровчих, реабілітаційних та рекреативно-оздоровчих впливів на особистість.

Сьогодні здоров'язберігаючі технології є складовою та відмінною особливістю вітчизняної освітньої системи, у зв'язку з чим охорона здоров'я дитини сьогодні – пріоритетний напрямок діяльності соціуму: тільки здорові діти матимуть можливість більш ефективно засвоювати знання, вміння та навички, набувати суспільно корисного досвіду для подальшої професійної діяльності.

Нові знання та експериментальні дані про емоційний, інтелектуальний, психологічний та фізіологічний вплив музики на особистість дозволяють розглядати її як універсальний засіб вдосконалення всіх сторін життєдіяльності людини.

Розглянемо особливості деяких оздоровчих освітніх технологій, у яких

провідну роль відіграє музичне мистецтво. Однак слід наголосити, що в розумінні поняття «технологія» в освітньому та музично-діяльному аспекті є особливості та деякі розбіжності, які слід позначити.

Якщо в педагогічному аспекті технологія вторинна стосовно методики і є послідовність реалізації методичних установок, то в музичній освіті технологія первинна. Суть та послідовність наших дій при освоєнні творів музичного мистецтва в процесі навчання однозначна та незмінна: сприйняття музичного твору → аналітичне вивчення та виконавське освоєння музичного твору → творче відтворення чи твір музичного твору. Методик реалізації цієї технології може бути нескінченно багато: скільки педагогів-музикантів – стільки і методик. У цьому контексті, співвідносячи освітні та виховні функції музичного мистецтва, необхідно наголосити на цьому факторі.

Оскільки у вітчизняній системі освіти декларується необхідність поліфункціонального підходу до музичного виховання, що передбачає організацію музичного середовища, спрямованого на гармонійний та цілісний розвиток дитині. Тому інноваційний музично-освітній простір потребує відповідних механізмів та технологій, серед яких ми звертаємо увагу на соціально-оздоровчі, рекреативно-оздоровчі та реабілітаційні технології. Незважаючи на відмінність назв, у них багато спільного: кожну з них можна віднести до гуманітарних та суспільно-групових технологій, спрямованих як на певну соціальну категорію, так і на окрему особистість. Це визначає їх основну цільову установку – досягнення позитивних змін у сфері спілкування, культури та дозвілля людей, які призводять до зміни якості та способу життя конкретної особистості.

Більшість оздоровчих технологій у тому чи іншою мірою пов'язані з музичним мистецтвом. Цілком об'єктивно простежується взаємозв'язок і єдність у розумінні як функцій музичного мистецтва, так і функціональних особливостей різних оздоровчих технологій, що мають його у своїй основі. Як і музичне мистецтво, оздоровчі технології припускають соціалізацію особистості (діяльність, спілкування, самосвідомість); освіту та розвиток, інформаційне збагачення та просвітництво (духовний розвиток, саморозвиток та соціальне самоствердження, трансляція суспільно корисних знань, формування ціннісних установок); реабілітацію (відновлення сил та духовної рівноваги, зняття емоційних затискачів).

Таким чином, і функції музичного мистецтва, і функції різних освітніх технологій, спрямованих на соціалізацію, розвиток та оздоровлення

особистості, забезпечують безперервність освіти та духовного вдосконалення, створюють умови для розвитку активності, самостійності та творчого самовираження особистості, сприяють подоланню фізичної, психічної та інтелектуальної напруги.

Якщо розглянуті вище оздоровчі технології є загальними багатьох видів діяльності, то музична терапія, як відбиток функціональної значимості музичного мистецтва, будується винятково з урахуванням музичного мистецтва.

Незважаючи на достатній рівень розробленості проблеми терапевтичного впливу музичного мистецтва, не існує однозначного тлумачення цього феномену. Ми дотримуємося наступного трактування поняття: музична терапія (музикотерапія) мелолістика – це сукупність різноманітних методів і технологій, що мають у своїй основі музичне мистецтво та використовують усі види музичної діяльності, твори музичного мистецтва, окремі звуки та звукосполучення з конкретною педагогічною та оздоровчою метою. Педагогічні цілі – навчання, виховання та розвиток (соціальна адаптація, розвиток психічних, інтелектуальних та спеціальних здібностей, активізації потенційних можливостей людини та ін.), оздоровчі цілі (загальне оздоровлення, підвищення працездатності, зняття нервової перенапруги та втоми, емоційних затискачів та ін.).

Наші міркування привели до необхідності актуалізації терміну «педагогічна музична терапія», у розумінні якого ми виходимо з його онтопсихологічного тлумачення, де музикотерапія призначена для «біологічно та соціально здорових людей» з метою навчити їх «гармонійному здоров'ю власного тіла». А. Менегетті писав, що онтопсихологічна музикотерапія народилася з досвіду і починається там, де є цілісне здоров'я та емоційно-психологічне задоволення потреб, починаючи з рівня повсякденного життя. Для того, щоб підкреслити відмінність загальнооздоровчої музикотерапії від лікувальної (клінічної), А. Менегетті запровадив термін «мелолістика», суть якого – розвиток креативності людини-лідера, здорової відповідно до загальноприйнятої норми.

Висновки. Таким чином, музичне мистецтво та музична діяльність у сучасному світі є невід'ємною частиною здоров'язберігаючих освітніх технологій. Їх зміст, принципи, форми, методи та засоби органічно вписуються в концепції здоров'язбереження та збереження здоров'я, сприяють створенню здоров'язберігаючого середовища в музичній діяльності,

забезпечують повноцінний гармонійний розвиток та збереження здоров'я дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воскобойнікова Г.Л. Концепція комплексної оцінки адаптаційних можливостей у формуванні і збереженні індивідуального здоров’я людини. Наука і освіта: Науковопрактичний журнал Південного наукового центру НАПН України. № 8/CXXV. Серпень, 2014. С. 35-39.

2. Долинський Б.Т. Визначення сутності поняття «здоров’я» та його роль у професійній діяльності вчителя початкової школи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.; гол. ред. Носко М. О. Чернігів: Вип. 136. ЧНПУ, 2016. С. 63-67.

3. Мешко Г.М. Професійне здоров’я педагога як необхідна умова його творчого кар’єрного зростання. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць. Вип. 9 (19), відп. ред. Н. В. Гузій. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. С. 195-199.

4. Ревякіна О. Основні теоретико-методологічні підходи до проблеми особистісного здоров’я у вітчизняній та зарубіжній психологічній науці. Психологія особистості. № 1 (4), 2013. С. 308-315.

5. Шевченко Г.П. Духовність та духовна культура особистості. Формування духовної культури учнівської молоді засобами мистецтва: колективна монографія.

6. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. 272 с.

А.А. Проценко, Г.О. Проценко
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури вдосконалюється разом зі зростанням вимог до нього, а вимоги висуваються в

контексті розвитку фізичної культури як навчального предмету в загальноосвітніх навчальних закладах. У зв'язку з цим перед педагогічними закладами вищої освіти як одне з пріоритетних завдань постає завдання приведення системи підготовки успішного педагога у відповідність із новими потребами професійної діяльності. Потрібен фахівець, який володіє способами реалізації форм і методів фізичного виховання зі здоров'язбережувальною функцією, а також засобами ефективного управління системою фізичного виховання учнів у школі. Успішність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до педагогічної діяльності залежить від багатьох чинників, одним з яких є загальна культура як основа особистості. Опановуючи культуру, особистість набуває певної орієнтації у світі, ідентифікує себе з вимогами соціуму, розвиває глибину власних суджень, аналітичні здібності, критичне мислення. Значення загальної культури для особистості педагога, його професійної діяльності важко переоцінити. Педагог, який знає, розуміє і приймає загальнолюдські цінності, засвоїв вітчизняні культурні традиції, може стати авторитетним вихователем і наставником підростаючого покоління і досягти значних результатів у своїй педагогічній діяльності.

В умовах Нової української школи основними напрямами підготовки майбутнього вчителя фізичної культури є:

– оволодіння системою теоретичних знань і практичних навичок з дисципліни «Фізична культура»;

– розвиток мотивації до вдосконалення фізичних якостей і рухових здібностей;

– досягнення високого рівня фізичної та спортивної підготовленості, фізичної витривалості та тренованості;

– розкриття фізичного потенціалу та задоволення фізичних потреб і запитів.

Посилення практичної спрямованості оновленого змісту націлює освітні програми на використання активних форм і методів навчання, інноваційних технологій, до яких слід віднести: тренінги, ділові ігри, методи і технології проблемного та проектного навчання, майстер-класи та ін. Їх використання активізує пізнавальну та дослідницьку діяльність студентів, сприяє розвитку їхньої мотивації, інтересу та самостійності.

На думку Л.Ю. Дудорової та О.В. Волошиної, впровадження інноваційних педагогічних технологій навчання у закладах вищої освіти України сприяє підвищенню якості професійної підготовки, враховує

досягнення студентів у навчальній діяльності та робить їх мобільними в європейському освітньому просторі [2]. Отже, можна зробити висновок. що використання інноваційних педагогічних технологій в навчальному процесі закладів вищої освіти є ефективним засобом формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Практико-орієнтована підготовка майбутнього вчителя фізичної культури має здійснюватися поступово, включно з процесом формування теоретичних знань і методичних умінь, організацією системи практичних занять і проходженням практик, зміст яких орієнтований на продуктивну діяльність студентів, безпосередньо включену в процес активного застосування набутих знань і вмінь в умовах педагогічної діяльності. Результатом практико-орієнтованої підготовки є професійна компетентність і педагогічна майстерність, соціальна активність і здатність до саморозвитку, методологічна культура і самореалізація, самостійність, активність і конкурентоспроможність [4].

Однією з технологій, що активізують пізнавальну активність і самостійність, є моделювання та розв’язання конкретних ситуацій, пов'язаних із професійною педагогічною діяльністю. Цей метод ґрунтується на активному проблемно-ситуаційному аналізі актуальних проблем у сфері фізичної культури і спорту. Сутність технології полягає в тому, що студенти отримують невеликі за змістом тексти мікропроблем, розв’язання яких вимагає від них самостійного пошуку знань, активної дослідницької та творчої діяльності.

В освітньому процесі методу конкретних ситуацій передують дискусійний та ігровий методи, тим самим підготовляючи студентів до командної діяльності, спільного вироблення рішення проблеми. Робота в команді сприяє формуванню в студентів умінь слухати, розуміти і приймати думку учасників команди, формулювати запитання, аргументовано і лаконічно будувати власні відповіді, здобувати навички прес-конференції, підготовки презентацій. Робота з кейсом, що включає методи інциденту, ситуаційного аналізу, ігрове проєктування, дискусії тощо, дає змогу виробляти власні знання, а не отримувати їх у готовому вигляді. Гнучкість, варіативність, неоднозначність конкретних проблемних ситуацій сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних навичок і креативності майбутніх учителів фізичної культури.

Іншою досить дієвою технологією, яку активно використовують у процесі навчання студентів, є ділова гра, що ґрунтується на імітації реального

освітнього процесу, створеного на практичному занятті, і спрямована на розв'язання педагогічних завдань. Зазвичай, ділова гра має проблемний характер і вимагає від студентів умінь визначити проблему, сформулювати педагогічну задачу, здійснити пошук альтернативного способу розв’язання проблеми, провести аналіз результатів. Організація ділових ігор на практичних заняттях сприяє не тільки набуттю досвіду розв’язання проблемних завдань, а й розвиває навички працювати в команді, креативність, аналітичні уміння, критичне мислення, самостійність і відповідальність у прийнятті рішення [1].

У процесі ігрової діяльності студентами здійснюється ігрове моделювання змісту діяльності вчителя в конкретній реально існуючій ситуації, в основі якої лежить певна проблема. Ділова гра передбачає спільну діяльність студентів, рольову взаємодію, колективну та індивідуальну відповідальність за результати своєї діяльності. Командна робота над проблемою вимагає від учасників гри діалогічного спілкування, узгодженого пошуку та прийняття рішень, що сприяє активізації самостійної пізнавальної діяльності всіх учасників гри.

Для розв’язання комплексних освітніх завдань у процесі фахової підготовки студентів з успіхом використовується технологія проєктного навчання, спрямована на формування та розвиток у студентів ініціативності та креативності. На нашу думку, ефективність цієї технології полягає в тому, що студенти мотивовані на самостійний пошук інформації, необхідної для дослідження конкретної проблеми, яка виникає в педагогічній діяльності вчителя фізичної культури; набуття досвіду, колективної або індивідуальної роботи над проектом. При цьому в студентів удосконалюються пізнавальні, організаторські, комунікативні, професійні та дослідницькі здібності, необхідні для успішної педагогічної діяльності.

У свою чергу на думку О.Ю. Сухобок, «використання проектної технології у підготовці майбутніх учителів фізичної культури має такі позитивні ознаки: акцентує увагу на процесі самостійного пізнання, самостійному досягненні поставленої мети; формує мотивацію навчання, поглиблює інтерес як проблеми навчання методиці спеціалізованих спортивно-педагогічних дисциплін, так і до власних можливостей щодо особистої участі у їх розв’язанні; формує навички орієнтації у сучасному інформаційному просторі [3, с. 111].

Зміни, що відбуваються в підготовці майбутніх педагогів, зумовлені

переходом на навчання в умовах Нової української школи, цифровізація освіти та інші чинники висувають нові вимоги як до змісту, так і до освітніх технологій.

Сучасні освітні тенденції розвитку вищої фізкультурної освіти актуалізують низку важливих і перспективних завдань професійної підготовки вчителя фізичної культури, серед яких чільне місце посідає формування високопрофесійного, компетентного, творчого, ініціативного та конкурентоспроможного фахівця. Нові підходи до визначення змісту підготовки вчителів фізичної культури, забезпечення варіативності, посилення практико-орієнтованості, використання в освітньому процесі інноваційних технологій, що сприятимуть інтенсифікації та активізації діяльності студентів, безумовно, сприятимуть підвищенню якості фахової підготовки майбутніх спеціалістів та ефективності освітнього процесу у закладі вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воровка М. Ділова гра як засіб підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності : дис. … канд. пед. наук : 13.00.0 / Тернопільський нац. пед. ун–т імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2007. 275 с.

2. Дудорова Л.Ю., Волошина О.В. Педагогічні технології у підготовці майбутніх фахівців з туризму. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 11 (93). С. 42-45

3. Сухобок О.Ю. Засоби інноваційних педагогічних технологій у підготовці майбутніх учителів фізичної культури. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2011. № 12. С.109-112.

4. Шевчук С.С., Кулішов В.С. Дидактика професійної освіти: практико-зорієнтований аспект: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 212 с.

Т. В. Сіроштан
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ІСТОРИКО-ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Цикл історико-лінгвістичних становить обов'язковий складник філологічних факультетів закладів вищої освіти України. У Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького він представлений, у першу чергу, такими освітніми компонентами, як «Історія слов'янських мов», «Історична граматика української мови» та «Історія української літературної мови».

Важливість вивчення історії української мови важко переоцінити, адже сьогодні надзвичайно актуальними залишаються питання про роль мови у визначенні національної ідентичності народу, про мову і формування національної самосвідомості та ін. Як зазначає Ю. Кузьменко, у наш нелегкий час «все більше українців приходить до усвідомлення, що наше «сьогодні» значною мірою обумовлене нашим «вчора», а наше «завтра» закладається сьогодні; що будівництво нашої держави залежить лише від наших зусиль і нашого світогляду» [1, с. 5].

В умовах дистанційного навчання перед викладачами історико-лінгвістичних дисциплін постає чимало викликів, пов'язаних зі специфікою цих освітніх компонентів, тож метою нашої розвідки є визначити освітні технології, що застосовуються у процесі викладання зазначених курсів.

Зауважимо, що вивчення історико-лінгвістичних дисциплін пов'язане з певними труднощами, викликаними складністю фонетичного й граматичного матеріалу, наявністю застарілої лексики в текстах давніх пам'яток, технічними обмеженнями щодо передачі графічного вигляду текстів тощо. При опрацюванні зазначених курсів студенти повинні мати достатній рівень сформованості мовних та мовленнєвих умінь і високу мотивацію для виконання завдань, пов'язаних із динамікою структурних рівнів української мови. Саме тому надзвичайної важливості набуває правильна організація навчальної роботи в межах цих освітніх компонентів.

Зміст роботи над темами історико-лінгвістичних дисциплін будується поетапно. На першому етапі здобувачам вищої освіти пропонується

ознайомитися з теоретичним матеріалом, оскільки теоретичні знання становлять основу для подальшого вироблення вмінь і навичок. Це відбувається під час лекційних занять, де опрацьовуються переважно ті актуальні питання, які висвітлені недостатньо в доступних на сьогодні підручниках і навчальних посібниках. Основу структури кожної лекції, як правило, становлять заздалегідь визначені запитання та завдання теоретичного характеру для обговорення в аудиторії. Важливу роль в навчальному процесі відіграє запропонована здобувачам опорна схема заняття, що допомагає їм краще зрозуміти матеріал, його особливості, ключові поняття, виробити цілісне бачення і сприйняття теми, забезпечує системність знань, розвиває логічне мислення. Виклад лекційного матеріалу обов'язково супроводжується презентацією, адже саме в такий спосіб можна точно передати графічні особливості давніх пам'яток. Дуже корисними й цікавими для студентів виявилися відеоекскурсії до книгосховищ і музеїв, де є відділи рукописів та стародруків.

На другому етапі передбачається практичне опрацювання фонетичного, граматичного, лексичного й графічного матеріалу за допомогою викладача освітнього компонента. Для роботи використовуються вправи та завдання, представлені в методичних рекомендаціях до курсу (наприклад, «Методичні рекомендації до навчальної дисципліни «Історична граматика української мови» для студентів філологічного факультету» [2]), пропонуються проблемні питання для обговорення. Зручним застосунком у цьому випадку виявився графічний планшет, який дозволяє швидко й чітко виправити помилки, продемонструвати правильне виконання завдань тощо. Зауважимо також, що навчально-методичні рекомендації до освітніх компонентів, запропоновані викладачами кафедри української філології, мають на меті полегшити студентам працю над цими курсами і забезпечити постійну, максимально активну взаємодію їх із навчальним матеріалом, планомірне і міцне засвоєння. Частина практичних занять (або окремі їх елементи) організована у формі семінарів, на яких з відповідями-доповідями виступають здобувачі вищої освіти. На цьому етапі враховуються потреби як теорії, так і практики навчання, поєднується інформація з системою навчальних вправ, повторенням, консультаціями тощо. Усі завдання представлені здобувачам вищої освіти за принципом зростання їхньої складності. Урізноманітнюють навчальний процес різні режими роботи: парний, груповий командний, індивідуальний.

Наступним етапом є самостійне опрацювання матеріалів курсів. Зауважимо, що сучасні тенденції у вищій освіті зумовлюють необхідність широкого використання діяльнісно- й інтелектуально-орієнтованих завдань, які сприяють автономії студентів у визначенні шляхів вивчення історії української мови, у досягненні програмних результатів навчання за освітніми програмами філологічного спрямування. Саме тому традиційні методи і форми підготовки фахівців цих спеціальностей поступаються інноваційним технологіям навчання, що базуються на самостійній роботі студентів. На наш погляд, саме самостійний пошук інформації, аналіз фонетичних, граматичних, лексичних, стилістичних і графічних особливостей текстів давніх пам'яток дозволяє усвідомити загальні процеси розвитку, удосконалення й збагачення української літературної мови у взаємозв'язках з живою українською мовою, її місцевими та соціальними діалектами. Самостійне опрацювання окремих питань історії мови сприяє свідомому засвоєнню мовних норм, формує вміння аналізувати мовні факти, мотивує до вивчення суміжних, пов'язаних із основним фахом наук (наприклад, історії та культури українського народу).

Після теоретичного й практичного опрацювання матеріалів курсу, а також самостійної роботи з удосконалення навичок діхронічного аналізу мовних явищ студент переходить до завершального етапу вивчення дисципліни. Йому пропонується виконати підсумкову роботу, що містить проблемні питання теоретичного характеру, практичне завдання та тести.

Отже, організація вивчення історико-лінгвістичних дисциплін у Мелітопольському державному педагогічному університеті, заснована на поєднанні традиційних та інноваційних методів викладання, дозволяє створити необхідні умови для ефективного формування професійної компетентності майбутнього вчителя української мови та літератури, реалізації його особистого креативного потенціалу, що відповідає завданню професійної підготовки спеціаліста у вищому закладі освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузьменко Ю. Історія української мови в конспектах Юрія Кузьменка. К. : Видавничий дім «КМ Academia», 1997. 92 с.

2. Методичні рекомендації до навчальної дисципліни «Історична граматика української мови» для студентів філологічного факультету / Уклад. Т. В. Сіроштан. Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2011. 40 с.

О.М. Туріцина
Національний університет
біоресурсів і природокористування України

ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Одним з різновидів інтерактивних методів є тренінг, який представляє собою виконання програми різних вправ і завдань, що сприяє формуванню й удосконаленню певних умінь і навичок. Тренінг забезпечує не лише передачу знань, а й певний стан емоційного піднесення учасників, оскільки актуалізуються пізнавальні інтереси та прагнення до саморозвитку. Особливістю тренінгу є й те, що після його проходження кожен учасник має чіткі уявлення про те, як можна використати отримані навички найближчим часом [2].

Тренінг, в якому моделюються ситуації крос-культурної комунікації, називають міжкультурним, або крос-культурним, тренінгом. Науковці розглядають розглядає крос-культурний тренінг як метод навчання, дидактичною ціллю якого є розвиток крос-культурної компетентності шляхом виконання узгоджених вправ, націлених на підготовку до ситуацій крос-культурної комунікації [4].

Міжкультурні тренінги традиційно поділяють на загальнокультурні та культурно-специфічні. Загальнокультурні сприяють взагалі розумінню особливостей культурно-зумовлених поведінкових норм і традицій, що призводять до міжкультурних розбіжностей. Культурно-специфічні тренінги направлені на певну культуру, під час їх проведення надається інформація про відповідну культуру, здійснюється контрастивний аналіз її культурних цінностей і стандартів з власною культурою, що дозволяє краще дізнатися про особливості даної культури й в подальшому уникати міжкультурних конфліктів під час крос-культурної взаємодії. [1].

І загальнокультурні, і культурно-специфічні тренінги поділяють на інформативні та інтерактивні. Інформативні тренінги роблять акцент на когнітивній складовій крос-культурної підготовки, формуючи систему знань щодо іншої культури. Інтерактивні тренінги мають за мету не лише отримання інформації, а й формування вмінь і навичок комунікації в крос-культурному середовищі. Увага приділяється насамперед груповій роботі щодо виконання

різних інтерактивних вправ, які допомагають засвоїти теоретичні знання або отримати їх в процесі інтерактивної взаємодії [3].

Виділяють шість основних підходів до крос-культурному тренінгу. Більшість сучасних діючих програм використовують один або декілька з них, але рідко все шість.

1. Інформаційний, коли учасникам тренінгу викладаються різні факти про іншу культуру.

2. Тренінг атрибуцій. Цей підхід фокусується на поясненні поведінки з точки зору представника іншої культури.

3. Культурна обізнаність. Шляхом вивчення цінностей і поведінкових норм, які поширені в іншій країні, фахівці, які використовують цей підхід, сподіваються ознайомити учасників тренінгу з основними ідеями крос-культурних відносин.

4. Когнітивно-поведінкова модифікація. Наприклад, учасників тренінгу просять написати список того, що вони знаходять корисним, і що - важким у своїй власній країні, і потім розглянути особливості іншої країни, щоб визначити, з чого можна отримати користь і як уникнути труднощів.

5. Емпіричний відбувається шляхом активного отримання досвіду всередині чужої культури під час перебування в іншій країні.

6. Підхід взаємодії. Під час тренінгу такого типу учасники активно взаємодіють з представниками іншої культури або дуже досвідченими людьми, добре знайомими з даною культурою, які можуть поділитися власними спостереженнями і досягненнями.

Приклади тренінгів, які формують крос-культурну компетентність можуть бути такими:

- невербальні сигнали різних культур і неписані правила спілкування; особливості поведінки та відмінності менталітету;
- подолання настороженості і стереотипів сприйняття;
- типові помилки і бар'єри міжнародних комунікацій;
- ділова та дипломатична комунікація в міжкультурному середовищі;
- ключові правила ведення переговорів з іноземними партнерами;
- вербальне спілкування. правила комунікації. заборонені теми і табу;
- особливості ділового листування.

Існуючий позитивний досвід впровадження тренінгових технологій навчання, показує, що він сприймається студентами дуже позитивно. Студенти вважають, що використання тренінгових технологій під час занять

сприяє більшій зацікавленості предметом, забезпечує зв'язок теорії та практики й активізує їх навчально-пізнавальну діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горлач В. В. Організаційно-педагогічні умови формування вмінь крос-культурної комунікації у майбутніх фахівців сфери обслуговування. Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe. 2020. № 2. Частина 1. С. 9-14.

2. Методичні рекомендації до проведення тренінгів для студентів напряму підготовки 6.140103 "Туризм" усіх форм навчання / уклад. Ю. Ю. Лола. Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 64 с.

3. Bolten J. Interkulturelle Personalentwicklungsmaßnahmen: Training, Coaching und Mediation. Internationales Personalmanagement. Neue Aufgaben, neue Lösungen. München : Rainer Hampp, 2005. P. 307-324

4. Rathje S. Training/Lerntraining. Wie lehrt man interkulturelle Kompetenz? Theorien, Methoden und Praxis in der Hochschulausbildung. Ein Handbuch.Bielefeld, 2010. P. 215-240

Г.Е. Устюгова
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан, запроваджений унаслідок військової агресії проти України, створив нові виклики для системи вищої освіти. У цих умовах забезпечення безперервності освітнього процесу стало пріоритетом, а цифрова компетентність здобувачів вищої освіти набула ще більшого значення. Науково-педагогічні працівники і здобувачі вищої освіти змушені пристосовуватися до дистанційного або змішаного навчання, використовуючи цифрові платформи, інструменти та технології для отримання й обміну знаннями.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з тематики дослідження свідчить про те, що проблематику формування цифрової компетентності студентів ЗВО вивчали в своїх роботах такі вітчизняні

науковці, як О. В. Співаковський, Л. Л. Гаврилова, Я. В. Топольник, О. В. Грищенко, І. В. Роберт, які досліджували різні аспекти впровадження цифрових технологій в освітній процес, розробляли підходи до підвищення цифрової грамотності та компетентності. Серед зарубіжних науковців важливими є дослідження Пола Гілстера, Мартіна Дагуайта та Говарда Рейнгольда, які заклали основи концепції цифрової грамотності та її розвитку в контексті вищої освіти. Проте, вважаємо, що на сьогоднішній день окреслена проблема потребує додаткової уваги. Саме тому мета цієї публікації – висвітлити роль цифрової компетентності для збереження якості навчання під час воєнного стану в Україні та окреслити виклики, що перешкоджають якісному формуванню зазначеної компетентності.

Цифрова компетентність стала не лише показником ефективності навчального процесу, але й важливим чинником адаптації до умов воєнного часу. Вона допомагає здобувачам вищої освіти залишатися залученими в навчання, зберігати академічну успішність та підтримувати зв’язок з університетською спільнотою. У цьому напрямі українські заклади вищої освіти вже здобули певний позитивний досвід, оскільки під час пандемії COVID-19 більшість з них інтегрувала сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освітній процес.

У цифровій компетентності основними знаннями, уміннями та навичками є впевнене, критичне та відповідальне використання цифрових технологій для навчання, роботи та участі в суспільстві. Це передбачає інформаційну грамотність та грамотність даних, комунікацію та співпрацю, створення цифрового контенту, включаючи програмування, безпеку, цифрове благополуччя та компетентності, пов'язані з кібербезпекою, а також здатність розв'язувати різноманітні проблеми, в тому числі економічні, соціальні та особисті [2, с.8].

Формування цифрової компетентності здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану вимагає впровадження сучасних підходів до навчання, зокрема використання дистанційних та змішаних форм навчання. Онлайн-платформи, такі як Moodle, Zoom та Google Classroom, надають доступ до електронних ресурсів, відеолекцій, тестів і завдань, що сприяє формуванню практичних навичок користування цифровими технологіями. Інтерактивні освітні технології, такі як віртуальні лабораторії та симуляції, відкривають нові можливості для навчання. Студенти мають змогу виконувати практичні завдання в умовах, максимально наближених до реальних, що допомагає їм

розвивати критичне мислення, креативність і навички співпраці [1, с.64].

Крім того, в умовах воєнного стану цифрова компетентність має значення для забезпечення психологічної та соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, які можуть бути розпорошені територією країни або за її межами. Завдяки цифровим інструментам вони мають змогу підтримувати зв’язок зі своєю академічною спільнотою, брати участь у навчальних та дослідницьких проєктах, що сприяє їх соціальній адаптації в складних обставинах.

Учасники освітнього процесу в умовах воєнного стану стикаються з численними викликами, які негативно впливають на якість освіти та формування цифрової компетентності. По-перше, нестабільність безпеки, зокрема періодичні повітряні тривоги та бойові дії, ускладнює проведення навчальних занять і викликає психологічний стрес у студентів і викладачів. Це призводить до зниження мотивації та здатності до сприйняття нової інформації.

По-друге, недостатня інфраструктура для дистанційного навчання, включаючи відсутність стабільного інтернет-з'єднання та технічних засобів, перешкоджає ефективному навчальному процесу. Багато викладачів не мають достатніх навичок для роботи з новими освітніми платформами, а студенти часто не можуть отримати доступ до необхідної техніки. Ці проблеми заважають розвитку цифрових навичок, які є критично важливими для успішної адаптації в сучасному світі.

Перспективи розвитку цифрової компетентності в Україні передбачають зростання усвідомлення важливості цифрових навичок, що підтверджується численними ініціативами, спрямованими на покращення якості вищої освіти. Уряд і навчальні заклади вживають заходів для створення відповідної інфраструктури, розробки нових навчальних програм і курсів, які інтегрують цифрові технології. Залучення експертів з інформаційних технологій до розробки навчальних матеріалів, що відповідають вимогам сучасного ринку праці, а також удосконалення підготовки викладачів з цифрових компетенцій стануть важливими кроками у забезпеченні якісної освіти. Розвиток цифрової компетентності в Україні є актуальним викликом і важливою можливістю для підвищення якості освіти та конкурентоспроможності українських фахівців на міжнародному ринку праці.

Висновки. Отже, організація освітнього процесу в умовах війни є надзвичайно складним завданням, яке потребує адаптації до нових реалій та використання цифрових технологій. Формування цифрової компетентності

здобувачів вищої освіти в цьому контексті виступає ключовим чинником, що дозволяє не лише зберегти якість навчання, але й забезпечити його безперервність. Україні необхідно створити передумови для надання освітніх послуг, включаючи розвиток відповідних освітніх платформ і підготовку викладачів до їх ефективного використання.

Серед значних викликів, що постають перед освітньою системою, можна виокремити проблеми відсутності належних умов для проведення навчання, зокрема періодичні повітряні тривоги та бойові дії, які ускладнюють безпечну організацію освітнього процесу. У зв'язку з цим, особливо важливим є забезпечення учасників освітнього процесу необхідною технікою та технологіями. Таким чином, розвиток цифрової компетентності та вдосконалення інфраструктури освіти в Україні є не лише актуальним викликом, але й необхідною умовою для підвищення якості освітніх послуг у складних умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вахрушева Т. Ю. Інтерактивні технології навчання як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Нові технології навчання. К., 2007. Вип. 47. 64–69.

2. Гаврілова Л., Топольник Я. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. Інформаційні технології і засоби навчання, 2017. Т. 61. № 5. С. 64-67

Т.Ю. Четвертак
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ-КВЕСТІВ В ХІМІЧНІЙ ОСВІТІ

Специфіка навчального матеріалу, який надається здобувачам вищої освіти під час отримання знань з профільних хімічних дисциплін характеризується насиченою кількістю хімічних символів та формул, графічних записів хімічних перетворень. Для того, щоб успішно проілюструвати хімічні елементи, сполуки, окремі реакції або їх групи, використовуються умовні позначення та формули у вигляді графічних

зображень. Значний обсяг інформації хімічного змісту пропонується надавати здобувачам вищої освіти методами проектної діяльності, а саме, застосуванням на заняттях веб-квестів, адже подібний досвід продемонстрував збільшення зацікавленості студентів до процесу навчання, розвиток уміння порівнювати, класифікувати, аналізувати, а також критично та абстрактно мислити, як під час виконання, так й в професійній діяльності.

Спираючись на дослідження вченого М. Андроса, під веб-квестами розуміємо «тривалий цілеспрямований пошук, як проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання, якої використовуються інформаційні ресурси мережі Інтернет. Веб-квести поєднують в собі ідеї проектного методу та ігрових технологій у середовищі Інтернет засобами Веб-технологій. Освітні Веб-квести можуть бути автономними або входити до змісту навчальних курсів. Кінцевим продуктом пошукової веб-діяльності виступає цифрова розповідь, що визначається в умовах сьогодення як цифровий сторітеллінг – мистецтво захоплюючої розповіді та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача» [1, с. 55].

Зазначені переваги веб-квестів, як проектної діяльності, виділяють й науковці Савченко Л., Саф’ян К., Созонюк О., які зазначають, що «зацікавленість студентів у навчанні пов'язана з цікавими проектами, а також з веб-квестами, зручними первинними процесами. Веб-квест являє собою дидактичну структуру, в рамках якої формується щоденна зайнятість студентів, задаються параметри щоденності та значення годин між ними [2, с. 338].

Позитивні сторони застосування веб-квестів підкреслює дослідник Уліщенко А., який «пропонує різні дидактичні прийоми в одній інтеграційній ланці, а саме веб-квестів, які розвивають пізнавальні навики студентів, допомагають формувати комунікативні компетенції з професійної діяльності, формують критичне мислення» [3, с. 57].

Короткострокові дослідницькі проекти успішно реалізуються на заняттях, ініційованих кафедрою хімії та хімічної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького для здобувачів вищої освіти. Зокрема, ігри-подорожі «Розпізнай істину хімічну будову сполуки», які створені за технологією веб-квестів. На заняттях з аналітичної хімії, завдяки вказаної проектної діяльності, студенти можуть оволодіти знаннями ідентифікації хімічних сполук в цікавій та пізнавальній

формі. Викладачам використання веб-квестів дозволяє ефективно провести групову роботу на практичних заняттях, опрацювати значний обсяг інформації хімічного змісту зі студентами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрос М. Застосування технології веб-квестів під час змішаного навчання. Distance Education in Ukraine: Innovative, Normative-Legal, Pedagogical Aspects. 2023. С. 53-65. 10.18372/2786-5495.1.17764.

2. Савченко Л., Саф'ян К., Созонюк О. Застосування веб-квесту як умови розвитку проектної культури майбутніх викладачів у професійній діяльності. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2023. С. 337-346. 10.24139/2312-5993/2023.10/337-346.

3. Уліщенко А., Уліщенко В. Онлайн-квест технологія педагогічного скаффолдингу у вищій школі. 2023. С. 56-62. 10.52726/as.pedagogy/2022.4.9.

А.В. Шевчук
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЯК ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВПЛИВАЮТЬ НА ЦІННОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Сучасний світ перебуває в умовах швидкої цифровізації, яка охоплює всі сфери життя, включно з освітнім процесом. Вища освіта, як ключовий елемент формування майбутнього суспільства, не є винятком. Вищи активно впроваджують новітні освітні технології, такі як онлайн-платформи, дистанційні та адаптивні системи навчання. Ці інновації дозволяють підвищити доступність знань, оптимізувати навчальний процес і зробити його більш адаптованим до потреб сучасних здобувачів.

Однак, разом із позитивними змінами, цифровізація вищої освіти породжує низку морально-етичних викликів, які потребують уваги. Виникають питання щодо академічної доброчесності, приватності та захисту персональних даних здобувачів, а також доступності цифрових технологій для всіх учасників освітнього процесу. Ці виклики стають особливо важливими в контексті повномасштабного вторгнення та введенням воєнного стану в

України, де суспільство переживає етапи соціально-економічних змін і боротьби за цінності демократичної держави.

Зміна освітнього середовища через впровадження цифрових технологій має значний вплив на моральні орієнтири здобувачів і викладачів. Освітні технології не лише змінюють форму навчання, а й формують нові підходи до етики взаємодії, академічної відповідальності та соціальної справедливості. У зв'язку з цим виникає необхідність досліджувати, як нові технології впливають на цінності українського суспільства, особливо в умовах воєнного стану та цифрової трансформації освітнього процесу.

Тому дослідження морально-етичних проблем цифровізації вищої освіти є надзвичайно важливим для сучасного українського суспільства. Вивчення цих аспектів дозволить вчасно виявити можливі загрози для академічної доброчесності та соціальної рівності, а також знайти шляхи для гармонізації освітніх інновацій з етичними стандартами та моральними орієнтирами, що відповідають потребам суспільства.

Метою цього дослідження є вплив освітніх технологій на морально-етичні цінності сучасного українського суспільства, зокрема, в контексті вищої освіти.

Цифровізація вищої освіти, яка активно розвивається в Україні та світі, надає численні можливості для підвищення якості навчання. Освітні технології, такі як дистанційне навчання, онлайн-платформи, дозволяють здобувачам гнучко підходити до процесу навчання, підвищуючи його доступність і персоналізацію. Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі [1]. Впровадження адаптивних систем сприяє ефективнішому засвоєнню матеріалу, а аналітика великих даних допомагає навчальним закладам оптимізувати програми відповідно до реальних потреб здобувачів. Позитивні аспекти цифровізації включають економію ресурсів, гнучкість навчання та розширення освітніх можливостей для широкого кола осіб. Прикладом системи дистанційного навчання є Moodle. Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – це модульне об'єктноорієнтоване динамічне навчальне середовище, яке називають також системою управління навчанням (LMS), системою управління курсами (CMS), віртуальним навчальним середовищем (VLE) або просто платформою для навчання, яка надає

викладачам, учням та адміністраторам дуже розвинутий набір інструментів для комп'ютеризованого навчання, в тому числі дистанційного. Moodle можна використовувати в навчанні школярів, студентів, при підвищенні кваліфікації, бізнес-навчанні, як в комп'ютерних класах навчального закладу, так і для самостійної роботи вдома [2].

Дистанційна освіта з використанням електронних ресурсів також дозволяє вирішити проблему створення електронних навчальних посібників, збірників методичних та тестових матеріалів. Перевагами дистанційного навчання в умовах військової ситуації є забезпечення безпеки для слухачів, розширення локації, часу та умов навчання, які можуть бути обрані кожним слухачем індивідуально, наочність та інтерактивність [3, с.95].

Однак поряд з перевагами цифровізація породжує низку викликів, зокрема морально-етичних. Нерівний доступ до технологій загострює соціальну нерівність, а постійне перебування в онлайн-середовищі може призводити до цифрового виснаження. Питання конфіденційності та захисту персональних даних здобувачів стають все більш актуальними через зростання кількості зібраної інформації. Також академічна доброчесність стикається з новими викликами, такими як плагіат і використання штучного інтелекту для виконання завдань, що вимагає ретельної етичної оцінки та регулювання.

Цифровізація вищої освіти, незважаючи на свої численні переваги, породжує значні морально-етичні виклики, які потребують глибокого осмислення. Одним із найбільш поширених є питання академічної доброчесності. Доступ до онлайн-ресурсів і технологій значно спрощує можливості для плагіату та неетичної поведінки здобувачів. Використання штучного інтелекту для виконання завдань, зокрема автоматизованих систем навчання та оцінювання, піднімає питання щодо збереження якості освіти і критичного мислення у здобувачів. У таких умовах постає необхідність перегляду методів оцінювання знань, впровадження нових етичних стандартів і правил поведінки в цифровому середовищі, щоб захистити академічну доброчесність.

Проблеми концептуальної недосконалості та прогалини в теоретичних моделях цифрової вищої освіти спричиняють низку додаткових викликів у сфері викладацької практики. Серед них проблема критеріїв професіоналізму науково педагогічних працівників, які здійснюють викладацьку діяльність у нових умовах [4, с.3].

Крім того, цифрові освітні технології створюють нові виклики у сфері конфіденційності та рівного доступу до освіти. Збір великих обсягів персональних даних здобувачів через освітні платформи підвищує ризик неправомірного використання цієї інформації або її витоку, що ставить під загрозу приватність учасників освітнього процесу. Також важливою проблемою залишається цифровий розрив: не всі здобувачі мають рівний доступ до інтернету чи сучасних технологій, що посилює соціальну нерівність у сфері освіти. Таким чином, морально-етичні проблеми цифровізації освіти вимагають впровадження ефективних підходів щодо захисту приватності, забезпечення академічної доброчесності та створення рівних умов доступу до освітніх технологій.

Впровадження освітніх технологій у вищу освіту суттєво впливає на цінності українського суспільства, формуючи нові підходи до навчання та соціальної взаємодії. Цифрові платформи розширюють доступ до знань, сприяючи розвитку критичного мислення та навичок самостійного навчання, що є важливими для активної громадянської позиції. Проте, разом із цими перевагами, з’являються нові етичні питання, зокрема формування споживацького ставлення до освіти, де навчання сприймається як товар, а не як процес особистісного зростання. Це може негативно позначитися на таких цінностях, як відповідальність та співпраця, а також зменшити особистісне спілкування між здобувачами та викладачами, що є важливим для формування емпатії та взаєморозуміння в навчальному процесі.

Відповідно перед закладами вищої освіти постає низка завдань:

– пошук моделі цифровізації кожним закладом вищої освіти в межах визначеної автономії;

– розвиток інформаційно-технологічної інфраструктури закладу;

– підготовка, перепідготовка й підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в умовах цифрових технологій для підвищення якості й ефективності навчання;

– створення нових форм освітнього контенту;

– організація системи відкритої дистанційної освіти;

– налагодження ефективної комунікації усіх учасників освітнього процесу в мережевому середовищі [4; 5].

Щоб уникнути негативних наслідків цифровізації, університетам необхідно розробити стратегії, що сприятимуть збереженню моральних і етичних цінностей. Важливо інтегрувати етичні аспекти в навчальні програми,

щоб підтримувати відповідальність та співпрацю, запобігаючи комерціалізації освіти та зменшенню особистісного контакту. Врахування думки здобувачів та інших учасників освітнього процесу під час формування правил використання технологій може допомогти створити нові стандарти етичної поведінки у цифровому світі, що, в свою чергу, сприятиме гармонійному розвитку суспільства.

Для того щоб забезпечити ефективне і етичне використання освітніх технологій у вищій освіті, необхідно розробити системні рекомендації, які враховуватимуть моральні та етичні аспекти. По-перше, університетам слід впроваджувати правила академічної доброчесності, що включають чіткі вимоги процедур для виявлення та запобігання плагіату та інших форм неетичної поведінки. Важливим є також створення освітніх компонентів, що навчають здобувачів основам етики в цифровому середовищі, допомагаючи їм усвідомити відповідальність за використання технологій у навчанні.

По-друге, необхідно забезпечити доступ до технологій для всіх здобувачів, що включає розвиток інфраструктури, особливо в регіонах з обмеженими можливостями. Вищі можуть запроваджувати програми підтримки, які допоможуть малозабезпеченим здобувачам отримати необхідні ресурси для дистанційного навчання. Нарешті, важливо заохочувати співпрацю між викладачами та здобувачами, створюючи умови для відкритого спілкування та обміну ідеями. Викладачі повинні активно залучати здобувачів до обговорення етичних викликів цифровізації освіти, що сприятиме формуванню критичного мислення та відповідальної поведінки в онлайн-середовищі.

У роботі розглянуто вплив освітніх технологій на морально-етичні проблеми сучасного українського суспільства в контексті вищої освіти. Аналіз показав, що цифровізація не лише розширює можливості для навчання та доступу до знань, але й ставить перед суспільством нові виклики, пов’язані з академічною доброчесністю, конфіденційністю даних і соціальною нерівністю. Важливо усвідомлювати, що, незважаючи на переваги технологій, їхнє впровадження має супроводжуватися ретельним розглядом моральних і етичних аспектів.

Рекомендації щодо етичного використання освітніх технологій у вищій освіті повинні стати основою для формування нових стандартів, що зберігатимуть цінності відповідальності, співпраці та демократичних принципів у навчальному процесі. Лише так можна досягти гармонійного

розвитку суспільства, яке цінує як інновації, так і етичні принципи. Висновки цього дослідження підкреслюють необхідність постійного діалогу між усіма учасниками освітнього процесу для забезпечення якісної і етичної освіти в умовах цифрової трансформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дистанційна освіта. URL: http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro
2. Що таке Moodle. URL: https://moodle.org/mod/page/view.php? id=8174
3. Гомозова О. А. Особливості навчання в дистанційному форматі в сучасних умовах.Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи : матеріали всеукраїнського науковопедагогічного підвищення кваліфікації, 4 березня – 14 квітня 2024 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 93 – 95 с.
4. Арешонков В. Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. Вісник НАПН України. 2020. No 2 (2). С. 1–6. https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-13-2
5. Колеснікова І. В. Цифровізація освітнього процесу в закладі післядипломної педагогічної освіти. Науковий часопис Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. 2020. Вип. 78. С. 117–120.

С.Ю. Шликов, А.Ю. Геращенко, Д.В.Спірінцев,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ВАРІАТИВНОГО ДИСКРЕТНОГО ГЕОМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Головними і визначальними особливостями розвитку сучасного рівня промисловості та економіки є їх наукоємність, а також інтеграція в них нових інформаційно-технологічних рішень. Поява на світовому ринку нового покоління обчислювальної техніки і високотехнологічного устаткування зі спеціалізованим програмним забезпеченням призвело до переосмислювання самого процесу проектування виробництва. Провідну роль при цьому став грати процес моделювання, як один з потужних інструментів опису і дослідження будь-якого процесу або явища. Залучення геометричних засобів і апарата геометричного моделювання до процесу моделювання значно

розширило область застосування отриманих при цьому геометричних моделей, необхідних для аналізу і дослідження явищ та процесів, виявлення і розрахунку визначальних параметрів, прогнозування їхнього розвитку і оптимізації. Отримані при цьому моделі повинні мати відповідний ступінь адекватності відповідно до досліджуваного явища або процесу. Збільшення спектру досліджуваних явищ і процесів, що спираються на практичні потреби, спричиняє ріст і широку різноманітність існуючих геометричних моделей.

Рівень сучасних завдань підвищив вимоги до складності і точності рішень та показав у ряді випадків неспроможність відомих методів геометричного моделювання. Оскільки темпи розвитку теоретичних і прикладних досліджень значно поступаються темпам розвитку практичних завдань, то перед сучасною прикладною геометрією стоять завдання пошуку нових підходів і геометричних ідей в галузі геометричного моделювання.

На даному етапі розвитку прикладної геометрії розрізняють неперервні і дискретні геометричні моделі. Неперервні моделі передбачають «аналітичну заміну» вихідних даних деякої моделюючої функцією і пошук її коефіцієнтів шляхом розв’язання системи рівнянь. При цьому в якості вихідних даних може виступати як неперервна, так і дискретна інформація. Дискретні моделі передбачають отримання дискретної множини точок, шляхом розв'язання систем нерівностей та рівнянь спеціальної структури, виключаючи етап «аналітичної заміни» вихідних даних. При цьому, як вихідна, так і моделююча інформація представлені дискретно.

Аналіз відомих методів показав, що методи неперервного геометричного моделювання спираються на певний заздалегідь відомий клас функцій. Це призводить до заміни диференційно-геометричних характеристик дискретно представлених кривих (ДПК) на характеристики цих функцій і не виключає впливу властивостей моделюючої функції на результат моделювання. Також неперервним методам властиві наступні недоліки: в більшості випадків виникають значні складнощі при здійсненні корекції розв’язку та управлінні формою моделюємої кривої; неперервні методи мають складний апарат обчислювальної та програмної реалізації; не завжди забезпечують відсутність осциляції, в наслідок чого, не в змозі гарантувати стійкість і відповідну точність розв’язку.

У порівнянні з методами безперервного геометричного моделювання, методи ВДГМ мають такі переваги [1]: простота геометричної моделі та розрахункових алгоритмів; покроковий контроль рішення та його помилок, а

також можливість корекції будь-якої вузької ділянки кривої без впливу цієї корекції на характеристики основного масиву; відсутність осциляцій під час конструювання, з можливістю накладання великої кількості додаткових умов на прийняте рішення; висока точність результатів; стійкість розрахункових схем і алгоритмів, що запобігає накопиченню або лавиноподібному зростанню похибок; скорочення часу розрахунків і економія машинних ресурсів завдяки мінімальному об'єму пам'яті, необхідному для зберігання інформації; врахування різних геометричних характеристик початкового точкового ряду; достатня свобода вибору форми за наявності відносно невеликої кількості початкових даних, оскільки отримане рішення не є єдиним можливим, а вибирається з діапазону допустимих значень, визначених умовами задачі; широкий спектр досліджуваних явищ, різноманітність моделей та геометричних ідей, що використовуються, що дозволяє розглядати їх як основу для побудови ефективних універсальних обчислювальних схем.

Проведені в рамках варіативного дискретного геометричного моделювання (ВДГМ) дослідження [2,3], показали ефективність розроблених методів дискретної інтерполяції для вирішення подібних завдань. Поряд з наявними перевагами, розроблені на сьогодні методи ВДГМ ще мають перспективи подальшого розвитку та досліджень які були розглянуті в роботах Найдиша В.М. та його учнів, у напрямку розширення можливостей керування (варіювання) формою моделюємої кривої та її локальної корекції. Тому розробка нових методів ВДГМ на основі моделювання кутових параметрів, за умови відсутності осциляції і дотримання додаткових умов задачі, є актуальною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Найдиш В.М., Найдиш А.В. Зміст та особливості варіативного дискретного геометричного моделювання. Т.32. С.3-14.

2. Основи прикладної дискретної геометрії: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації] / В.М. Найдиш, В.М. Верещага, А.В. Найдиш, В.М. Малкіна. – Мелітополь: ТДАТУ, 2007. 194 с.

3. Найдиш В.М. Дискретна інтерполяція: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III-IVрівнів акредитації. Мелітополь: ВДП «Люкс», 2008. 250 с.

I.A. Yelisieiev
Bogdan Khmelnitsky Melitopol state pedagogical university

THE VALUE OF FORMATIVE ASSESSMENT FOR TEACHER`S PEDAGOGY AND STUDENT`S KNOWLEDGE AND SKILL ACQUISITION IMPROVEMENT

Assessment for learning and motivation

Assessment is undoubtedly considered to be a major component of learning evaluation process. The core issue with assessment is that teachers are constantly searching for new changing trends in teaching, spending more time on planning the teaching process and less on improving the learning environment and implementing the assessment for learning and motivation. Evaluation of students` achievement which dominated until recently as the assessment in classes is being replaces by the formative in-class assessment which gives priority to students` needs by using various teaching strategies and techniques to benefit their learning, making it motivated.

The impact of teachers` formative assessment practices

The critical role of formative assessment in guiding instruction of student learning has long been advocated. Feedback from the assessment enables teachers and students to understand their learning goals, to find out the gaps in their performance, and to effectively apply actions in order to reduce them. Students engaged with feedback can extend, refine, and deepen their understandings, have the opportunity to display their thinking and thus reach more advanced level of expertise. Formative assessment thus serves multiple cognitive and social functions in instruction and learning thus adapting teaching and learning for the benefit of student learning.

Formative for teacher and student

Formative assessment according to Atkin, Black and Coffey can be defined as, all those activities undertaken by teachers and by their students that provide information to be used as feedback to modify the teaching and learning activities in which they are engaged. It may be used either as diagnostic in the beginning or summative in the ending aiming at benefitting the learning process both for teacher`s pedagogy and the student`s knowledge and skill acquisition improvement. To make it become a double-sided benefit, understanding the specific purpose of it is of crucial importance.

Formative assessment as a reflective process.

The implementation of formative assessment makes sure that teaching and learning are in progress, that is, teachers are becoming more aware of what went well and how they can further help their students in their learning. This reflection of teaching is defined by Leon-Henri as a process whereby teachers reflect on their teaching practices to examine the overall effectiveness of their instructive approaches. Improvement or change in teaching methods may be required, depending on the outcome of this analytical process. According to Nichols, Vos and Mitrione, formative assessment should contain the following components: Instruct. Assess. Feedback. Repeat. This is the timeless methodology of formative assessment applied, in some way, in all levels of education.

Formative assessment utilized as a critical feedback.

Using different formative assessment strategies like giving quizzes or making use of them in a form of encouragement, more likely punishment, when students seemed not to show enough interest or attentiveness to in-class work, teachers hopefully expect changes in students` behavior towards the learning process It tends to be more formative for teachers when they use it as a tool of truly finding out the needs of the students. It is therefore possible when they apply creative and significant ways to help the students be provided with a critical feedback and not just to reveal the mistakes they made.

Formative for students

Students benefit from formative assessment when it provides them with meaningful feedback. It is about the way of reconsideration and not just error correction. Deakin University points out that being a reflective learner allows you to step back from what you are learning and develop your critical thinking skills by analyzing your experience and improving your future performance. Getting a sense of learning, students become active, participatory learners. And it is due to feedbacks and self-reflection working together. Students` critical reflection on feedbacks allows them to further master a particular skill.

Curiosity encouragement

Getting reflection through formative assessment, curiosity is initiated which makes students become inquirers, encouraging creativity and innovativeness among them. They begin to exhibit high order thinking skills which are of crucial importance and necessity nowadays. The students are involved into both problem-based and project-based learning which becomes formative when their curiosity is evoked.

Feedback through comments or marking

It`s critical when students get feedback on both oral and written work. Receiving marks/grades alongside with comment they may happen to ignore the latter. Since a mark as a number does not always reveal to students what to do to improve their work, they lose an opportunity to enhance their learning. And, on the contrary, effective comments prove to be very helpful. Despite the fact that creating useful feedback comments teachers spend more time on certain pieces of papers to be sure they give good ones, they encourage students to develop and show understanding of the key features of what they have learnt. Thus, comments help to identify what has been done well and what still needs improvement, alongside giving guidance on how to make that improvement. The central point here is that, feedback to be effective should evoke thinking and be a part of the overall learning process.

Peer-assessment v/s self-assessment

When the students understand the learning goal, they can assess and realize what they need to achieve it. And the first hardest task is to make students think of their work in terms of setting goals. Self-assessment plays a significant role to get an overview of that work making it become possible for them to manage it in favor for themselves.

Peer-assessment is a unique valuable complement to self-assessment which allows students to learn by interchange roles of teachers accepting criticisms of their work made by peers more seriously rather than by the teacher. Moreover, they express it in language they themselves naturally use. Assessing their own work through discussion, they also mark the work of their mates in a mature and sensible way, thus encouraging themselves gain pride in well presented work which may be assessed by one of the peers. After a thorough and open discussion of the answer, mutual understanding and agreement are of critical importance to be reached. The students would rather interrupt a peer than a teacher when they need a question to be explained. And the teacher is free to supervise and reflect on what is happening, making helpful interference if needed.

Peer discussion supported by a teacher, if needed, teaches habits and skills to hold it, benefits self-assessment by helping students focus on their work more objectively, enabling them to clearly understand the aims of their work and realize each further step to a successful result. Encouragement in assessing students` own progress, enabling them to guide their own work is extremely important. Having become independent learners and being engaged in a reflective review of the work they have performed, the students can plan their revision effectively and understand

how their work might be improved.

Partners sharing a transparent learning goal

A teacher applying a new learning environment through formative assessment changes his role, from a presenter of content to a mentor, a leader of the process of exploration who is focused on the development of ideas of the students involved, empowering them to become active learners. And the emphasis has to get the students do more of the thinking and make it public, take responsibility for their own learning and at the same time making the learning more collaborative.

Conclusion

Concluding from above said, one may admit that in terms of teachers` continually revising and interfering in their pedagogical practices to assure maximum potentials of the acquired knowledge, formative assessments are supposed to be more formative for them than for students. And in case when the students are enjoying their progressive development, it becomes not less formative for them, that is, in terms of skills mastery and progressive knowledge acquisition. There is extensive evidence that the use of formative assessment can enhance the standards of learning and develop teachers` professionalism in way that they value. Specified learning goals throughout the instructional process help teachers constantly evaluate whether and how students are making desired progress and make adjustments or even alterations if needed.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ОСВІТЯН ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Ірина Беседіна
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПИТАННЯ ПОДОЛАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ У СФЕРІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Конституція України гарантує усім громадянам право на працю, що полягає у можливості кожної особи заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується (ст. 43). Окрім того, відповідно до Основного Закону, загальновизнаних принципів та норм міжнародного права та міжнародних договорів України, всі особи незалежно від їх певних ознак мають рівні права та свободи, а також рівні можливості для їх реалізації. Водночас, понад два роки активних бойових дій, які відбуваються на території України, постійні обстріли цивільної інфраструктури не сприяють у повній мірі реалізації громадянами своїх прав, особливо на працю та призводять до збільшення кількості осіб із інвалідністю, внаслідок чого вони потребують особливих умов для реалізації своїх безпосередніх конституційних прав.

Не зважаючи на те, що Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 р. № 5207-VI визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії дискримінації задля забезпечення рівних можливостей щодо реалізації прав і свобод людини та громадянина, питання подолання дискримінації у сфері праці за ознаками інвалідності на разі є вкрай актуальними. Стаття 1 зазначеного Закону визначає дискримінацію як ситуацію, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі – певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об’єктивно обґрунтовану мету, способи

досягнення якої є належними та необхідними.

Велика кількість військових та цивільних осіб, які отримали поранення в наслідок бойових дій, після реабілітації повертаються до цивільного життя і потребують працевлаштування. Таким чином питання запобігання виникненню ситуацій щодо їхньої дискримінаціє набувають особливого значення. Активна участь державних інституцій, громадськості та бізнес-середовища у формуванні сприятливого робочого оточення і середовища для цієї категорії громадян, на наш погляд, має важливе значення для забезпечення гідного та ефективного включення таких осіб у трудові відносини та запобігає виникненню дискримінаційних ситуацій.

Задля подолання дискримінації інвалідів у сфері трудових відносин з боку держави на законодавчому рівні гарантовано захист прав інвалідів у сфері праці та встановлювати відповідальність за будь-які випадки проявів дискримінації. Також проводиться низка освітніх заходів, спрямованих на підвищення свідомості серед роботодавців та працівників про права та потреби інвалідів, що сприяє подоланню існуючих стереотипів та покращенні взаєморозуміння у трудовому колективі. Запроваджуються організація професійної реабілітації осіб з обмеженими можливостями, програми навчання та наставництва, а також інші форми навчання необхідних навичкам.

Партнерство з громадськістю, а саме залучення громадських організацій інвалідів та інших зацікавлених сторін у розробку та впровадження політик, спрямованих на подолання дискримінації, позитивно впливає на діяльність держави і роботодавців щодо створення інклюзивного робочого середовища та впровадження відповідних якісних змін.

Наступними етапом, який потребує спільних зусиль всього суспільства, є адаптація робочого середовища: створення нових робочих місць, спеціально адаптованих до потреб і здібностей людей з обмеженими можливостями; усунення перешкод для працевлаштування, таких як наприклад, недоступні будівлі, робочі місця чи технології; запровадження гнучкої організації роботи або надання допоміжних технологій і пристосувань; впровадження на робочому місці атмосфери, у якій усі працівники почуваються цінними (потрібними) та мають рівні можливості для досягнення успіху; підживлювати творчі ініціативи та інновації, що призводить до нових рішень та ідей; забезпечення психосоціальної підтримки для осіб з інвалідністю на робочому місці тощо.

Актуальними залишаються і питання щодо заохочення роботодавців

формувати політику включення та активного залучення осіб з інвалідністю до різних видів роботи, а також надання особам з інвалідністю можливостей для професійного розвитку і навчання задля того, щоб підтримати їхню ефективність на робочому місці. Важливим аспектом є також забезпечення осіб з обмеженими можливостями різними видами консультацій та підтримкою, спрямованих на вирішення питань, пов'язаних із трудовими відносинами.

Таким чином, забезпечення інклюзивних рекрутингових процесів, які враховують різноманітність кандидатів та надають рівні можливості для всіх, може запобігти дискримінації ще на етапі відбору персоналу, а системи моніторингу та звітності цих питань можуть сприяти виявленню випадків дискримінації та вжиття ефективних заходів щодо їх подолання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація прав людини : прийнята та проголошена в резолюції 217 А (ІІІ) ГА ООН від 10.12.1948 р. Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 08.09.2024).

2. Конвенція про захист прав людини і основних свобод від 04.11.1950 р. Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 08.09.2024).

3. Конституція України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 18.08.2024).

4. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17 (дата звернення: 09.09.2024).

П.А. Макодрай
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЖИТЛОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ТРЕТЬОЇ МІСІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасному суспільстві забезпечення прав людини є важливим показником рівня соціальної справедливості та сталого розвитку. Одним із

ключових прав є право на гідне житло, яке безпосередньо пов’язане з житловою політикою держав. На різних історичних етапах житлова політика зазнавала значних змін, що відображало соціально-економічні та політичні реалії того часу. Житлова потреба людини завжди була первинною, як і її потреба в їжі, оскільки була спрямована на забезпечення задоволення фізіологічної потреби людини в безпечному проживанні [1, с. 74].

У свою чергу, університети, виконуючи свою третю місію, відіграють важливу роль у розвитку суспільства через науково-дослідницьку, освітню та громадську діяльність. Їхня взаємодія з державними та громадськими інституціями є ключовою для забезпечення сталого розвитку [2]. У контексті житлової політики ця взаємодія може сприяти розробці ефективних стратегій для забезпечення прав людини.

Метою цього дослідження є аналіз ролі житлової політики у забезпеченні прав людини на різних етапах розвитку суспільства, а також визначення місця та значення третьої місії університетів у сприянні конструктивній співпраці заради сталого розвитку.

Сучасний світ стикається з численними соціальними, економічними та екологічними викликами, що впливають на добробут людей і сталість розвитку суспільств. Одним із ключових аспектів забезпечення соціальної стабільності є реалізація права на житло [3, с. 85]. Житлова політика, як механізм забезпечення цього права, має значний вплив на якість життя громадян, рівень соціальної рівності та доступ до базових ресурсів.

На різних історичних етапах житлова політика трансформувалася у відповідь на зміни в політичних та економічних системах. У нинішній ситуації вона повинна враховувати нові виклики, такі як урбанізація, зміни клімату, міграційні процеси та демографічні зміни. Тому дослідження житлової політики в контексті її впливу на права людини є особливо актуальним.

Окрім того, університети, виконуючи свою третю місію — сприяння соціальному прогресу через партнерство з державою, бізнесом та громадськістю, — стають важливими гравцями у вирішенні соціальних питань, таких як житлова політика. Їхні науково-дослідницькі та інноваційні підходи можуть зробити значний внесок у розробку сталих рішень у цій сфері. З огляду на це, роль університетів у підтримці сталого розвитку через участь у формуванні житлової політики потребує детального вивчення.

Ця тема набуває особливої актуальності в умовах сучасних глобальних ініціатив, спрямованих на досягнення Цілей сталого розвитку ООН, зокрема,

цілей, що стосуються забезпечення доступу до гідного житла (Ціль №11) та партнерства в інтересах сталого розвитку (Ціль №17), що закладено в Указі Президента України №722/2019 від 30.09.2019 року [4]. Співпраця між науковими установами, державними органами та суспільством є важливою складовою в досягненні цих цілей.

Таким чином, дослідження взаємозв'язку між житловою політикою, правами людини та третьою місією університетів має велике значення як для теорії, так і для практики сталого розвитку.

Житлова політика є важливим елементом соціальної політики держави, яка формувалася під впливом різних соціально-економічних і політичних змін. У XX столітті, в умовах індустріалізації, зростання міст і соціальних рухів, виникла потреба у вирішенні проблеми житла для робітничого класу. Багато країн прийняли закони та програми, спрямовані на покращення житлових умов. У другій половині XX століття житлова політика зазнала значних змін, закріплених у міжнародних документах, таких як Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966), що встановив право на житло як складову прав людини. Житлові права є невід’ємною частиною прав людини, і їх реалізація критично важлива для забезпечення гідності та добробуту людей. Наявність належних умов життя, включаючи доступ до безпечного та достатнього житла, є основою соціальної справедливості.

Несправедливе розподілення житлових ресурсів може призводити до сегрегації та бідності. Розробка ефективної житлової політики вимагає інтеграції різних секторів, таких як освіта та охорона здоров'я, що може забезпечити рівний доступ до житла та покращити якість життя. У цьому контексті університети можуть відігравати ключову роль у формуванні нових підходів та досліджень у сфері житлової політики, сприяючи реалізації прав людини та соціальної справедливості.

Третя місія університетів відноситься до їхньої соціальної відповідальності, що виходить за межі традиційної освіти та досліджень. Вона охоплює діяльність, спрямовану на співпрацю з громадами, бізнесом та державними структурами для вирішення актуальних соціальних, економічних та екологічних проблем. Університети все більше усвідомлюють свою роль у сприянні сталому розвитку, що передбачає не лише економічну, а й соціальну та екологічну стійкість. Це включає в себе такі аспекти, як підвищення якості життя, доступ до освіти, охорона навколишнього середовища та підтримка місцевих спільнот. У контексті третьої місії університети реалізують проекти,

що безпосередньо впливають на розвиток житлової політики та соціальну справедливість.

Університети, як інституції, що поєднують науку, освіту та практику, мають унікальну можливість впливати на соціальні питання, зокрема на житлову політику. Вони можуть виступати платформою для обміну знаннями, що дозволяє залучати експертів з різних галузей для вирішення комплексних проблем. Наприклад, дослідження в області соціальної роботи, економіки, урбаністики та екології можуть сприяти розробці інноваційних рішень для покращення житлових умов і забезпечення доступу до житла для всіх верств населення. Крім того, університети можуть сприяти розвитку громадських ініціатив та партнерств, що з'єднують науку і практику. Співпраця з місцевими органами влади, неурядовими організаціями та бізнесом дозволяє створювати програми, які безпосередньо впливають на життя громади.

Сучасні університети повинні інтегрувати свою діяльність у соціально-економічний розвиток, адже це сприяє не лише їхньому власному розвитку, але й благополуччю суспільства в цілому. Важливо, щоб університети не лише готували фахівців, а й активно залучалися до вирішення нагальних соціальних питань. Це може бути досягнуто шляхом проведення досліджень, що орієнтовані на потреби суспільства, а також через реалізацію освітніх програм, які акцентують увагу на сталому розвитку. У рамках третьої місії університети мають можливість розробляти міждисциплінарні курси, які сприятимуть формуванню у студентів навичок і знань, необхідних для вирішення складних проблем, пов'язаних із житлом, екологією та соціальною справедливістю.

Взаємозв'язок між житловою політикою та третьою місією університетів є складним і багатогранним. Житлова політика безпосередньо впливає на якість життя населення, рівень соціальної справедливості та доступність житлових ресурсів. Університети, реалізуючи свою третю місію, можуть стати потужними агентами змін, використовуючи свої дослідження та освітні програми для формування ефективних стратегій у сфері житлової політики. Це включає розробку інноваційних підходів до проектування, управління та соціального забезпечення в житловій сфері.

Досвід численних університетів демонструє, як третя місія може сприяти вирішенню житлових проблем. Наприклад, в багатьох країнах існують програми, в рамках яких студенти та викладачі беруть участь у проектах з реконструкції та модернізації житла для вразливих груп населення. Такі ініціативи не лише покращують житлові умови, але й надають студентам

можливість застосувати свої знання на практиці. Крім того, університети можуть проводити консалтингові програми для місцевих органів влади, пропонуючи науково обґрунтовані рішення для покращення житлової політики. Це підкреслює важливість інтеграції наукових досліджень у практику та демонструє, як університети можуть стати важливими партнерами у реалізації ефективної житлової політики.

Житлова політика має значний вплив на сталий розвиток, оскільки забезпечує основні потреби населення у житлі, що є невід'ємною складовою соціальної справедливості та добробуту. Ефективна житлова політика сприяє не лише підвищенню якості життя, але й зменшенню соціальної нерівності, адже доступ до належного житла є правом кожної людини. Вона впливає на економічний розвиток, створюючи робочі місця в будівництві, архітектурі, а також у суміжних сферах, таких як обслуговування та торгівля. Це, в свою чергу, стимулює економічний ріст і підвищує добробут громад.

Нарешті, житлова політика впливає на соціальну інтеграцію та згуртованість суспільства. Забезпечення доступного житла для різних верств населення, включаючи малозабезпечених, надає можливість створювати соціально різноманітні громади, що сприяє взаємодії, співпраці та підтримці. В умовах соціальних викликів, таких як міграція, зміни клімату та економічні кризи, ефективна житлова політика може стати основою для стабільного розвитку та побудови стійкого суспільства.

У процесі дослідження теми "Житлова політика та третя місія університетів" було виявлено, що ефективна житлова політика є ключовим фактором забезпечення прав людини і сприяє сталому розвитку суспільства. Житло не лише виконує функцію притулку, а й є основою для соціальної справедливості, економічного зростання та екологічної стійкості. Університети, реалізуючи свою третю місію, здатні активно впливати на розвиток житлової політики через дослідження, освітні програми та партнерства з місцевими громадами, державними органами і бізнесом.

Дослідження також показало, що університети можуть стати важливими агентами змін, впроваджуючи інноваційні підходи та стратегії, які відповідають потребам суспільства. Залучення студентів до практичних проектів та ініціатив у сфері житлової політики не лише покращує житлові умови для вразливих груп населення, але й формує у молоді цінності соціальної відповідальності і активного громадянства.

Таким чином, тісний взаємозв'язок між житловою політикою та третьою

місією університетів відкриває нові можливості для досягнення цілей сталого розвитку. Успішна реалізація житлової політики, що враховує соціальні, економічні та екологічні аспекти, є запорукою забезпечення гідності та якості життя людей, а також основою для розвитку стійких і гармонійних громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маложон О. І. Історія виникнення і розвитку житлового права в Україні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Вип. 4. С. 74–78

2. Taliento, M. (2022). The Triple Mission of the Modern University: Component Interplay and Performance Analysis from Italy. World, 3(3), 489–512.

3. Бідняжевська А.Ю. Гарантії забезпечення конституційного права людини і громадянина на недоторканність житла в Україні. Право і суспільство. 2011. № 1. С. 84–88.

4. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 року №722/2019 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text (дата звернення: 27.09.2024).

К.А. Пилипенко, Н.В. Рунчева
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЬЮТОРИНГУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У зв’язку з глобалізацією суспільства і освіти в цілому, саме інститут тьюторства буде набувати виключного значення у наданні допомоги як здобувачам освіти, так і науково-педагогічному працівнику у поглибленому засвоєнні матеріалу, у здійсненні успішної освіти «протягом життя», а не зосередженні на освітньому процесі як переказі вже набутих особистісно наукових знань.

Особливої уваги заслуговує актуальне питання з розвитку інклюзивної вищої освіти, зокрема у повоєнний час. Особливістю інклюзивної педагогіки є необхідність налагодження командної роботи між усіма співробітниками навчального закладу для спільного вирішення проблем [1, с. 112]. Командна робота передбачає консультації з запрошеними фахівцями, обмін досвідом на

педагогічних радах, спільна побудова індивідуального маршруту навчання, а також спільну роботу під час заняття. Мова йдеться про спеціальних педагогів (дефектологів, логопедів), психологів, тьюторів або особистих асистентів, медичний персонал, батьків (офіційних представників) здобувача вищої освіти з особливими освітніми потребами (ООП).

Наразі в Україні тьюторство лише починає розвиватися, але ті заклади освіти, які взяли на себе відповідальність у запровадженні такої системи, показують неабиякі результати. З цього можна зробити висновок, що тьюторство має великі перспективи у майбутньому, адже, як зазначають фахівці, його ключовою характеристикою стає не тільки передача знань, але і формування творчих компетентностей, готовності до перенавчання, вміння навчатися протягом усього життя, вибирати і оновлювати професійний шлях.

Однак, поза увагою вітчизняної наукової спільноти залишається висвітлення діяльності тьютора як консультанта, наставника, організатора освітнього процесу не лише в системі дистанційного навчання, а й у системі традиційного, додаткового та інклюзивного навчання, а також освіти регіону [2, с. 53].

На сьогодні стала дуже гостро необхідність складання індивідуальної освітньої програми для кожного здобувача освіти.

У новому Законі України «Про освіту» зазначено, що індивідуальна освітня програма в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план. Це – «…документ, який визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії зі здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів» [3].

Педагоги навчальних закладів України покликані розробити індивідуальні навчальні плани і забезпечити педагогічний супровід руху кожного здобувача вищої освіти за індивідуальною освітньою програмою.

Практика викладання у ЗВО доводить необхідність вивчення теми тьюторства та розуміння того, що кожен науково-педагогічний працівник є майстром-наставником, який завжди поруч свого здобувача освіти та допомагає і надихає його на набуття нових знань та умінь. Для цього потрібно мати необхідні тьюторські компетенції.

На сьогодні офіційно не існує такої професії як тьютор, але є функція тьютора. Таку функцію зазвичай виконують науково-педагогічні працівники

закладів вищої освіти.

Існує два види тьюторингу: науковий, і розвиваючий. Перший більше скерований на роботу зі здобувачем вищої освіти, другий вид – на розвиток сильних сторін, розкриття характеру, розвитку впевненості в собі, формування професійних навичок тощо.

Таблиця 1

Види тьюторингу

Науковий тьюторинг	Тьюторинг, що розвиває
Тьютор: сумісність зацікавлень, знання, зрілість, захоплення	Тьютор: вміння вести важливіше, зрілість, самореалізація
Процес: головна мета відома від початку, детальні цілі буде визначено або відкрито у ході процесу	Процес: головні та детальні цілі з'являються у ході процессу –встановлюються спільно або відкриваються
Цілі: мудрість, критичне мислення, сумлінність, допитливість, інтелектуальне задоволення	Цілі: установки, цінності, самопізнання, відкриття нових сильних сторін, зріле мислення про майбутнє
Інструменти: методи для вирішення завдань: тьюторське есе, кейс-метод, дослідницькі проекти, сократівські питання, коучингові питання	Інструменти: інструменти на відкриття та розвиток талантів, тьюторське есе – розвиваюче, коучингові питання, інструменти планування, тьюторський проект

Джерело: розробка автора за [4].

Ці два види не можуть існувати один без одного, і успішно взаємодоповнюються науково-педагогічними працівниками. Тьюторинг скерований не на те, щоб дивитися у минуле, а на те, щоб дивитись у нове майбутнє.

Втім тьюторінг у закладах вищої освіти має кілька важливих особливостей, які впливають на процес навчання і розвитку здобувачів вищої освіти та зводяться до наступного.

1. Необхідна організація індивідуального підходу, при якій тьютори враховують потреби, інтереси та рівень знань кожного здобувача вищої освіти, що дозволяє створити персоналізовану програму навчання, яка окреслюється саме в індивідуальному плані.

2. Супровід та підтримка з боку тьютора з метою допомоги при адаптації здобувачів вищої освіти до вимог вищої освіти, розвитку критичного мислення та самостійності.

3. Розвиток елементів системи soft skills, при якій тьютори мають фокусуватись не лише на академічних знаннях, але й на розвитку комунікативних навичок, тайм-менеджменту, командної роботи тощо.

4. Моніторинг прогресу у начанні, котрий передбачає регулярне оцінювання досягнень здобувачів вищої освіти, допомагає тьюторам

коригувати навчальний процес і визначати області, які потребують додаткової уваги.

5. Постійний взаємозв'язок та взаємодія з викладачами освітніх компонентів, що забезпечує узгодженість між різними аспектами навчального процесу.

6. Використання сучасних технологій із застосуванням онлайн-платформ для спілкування, ресурсів для самостійного навчання та інших інструментів, що сприяють інтерактивності.

7. Проведення групових занять, котрі окрім індивідуальних сесій, можуть організовуватись тьютором для групових зустрічей для розвитку навичок взаємозв'язку та обміну досвідом серед здобувачів вищої освіти.

8. Швидке реагування (адаптація) на зміни у навчальних планах або вимогах, що робить процес навчання більш гнучким.

Ці особливості сприяють створенню більш інтерактивного та ефективного навчального середовища, що допомагає здобувачам вищої освіти досягати кращих результатів в опануванні освітніх компонентів та набутті повного переліку компетентностей, передбачених освітньою програмою.

Отже, впровадження технологій тьюторства в заклади вищої освіти є важливим кроком у розвитку сучасної освіти, оскільки сприяє індивідуалізації навчального процесу та підвищенню якості освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сейрик К. Внутрішній рівень соціального партнерства в інклюзивній системі освіти. Соціальне партнерство в інклюзивній освіті: акмеологічні засади, сучасні реалії: збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (25 квітня 2019 р.). Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2019. 156 с.

2. Осадча К. Тьюторство як простір для педагогічної діяльності. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. № 16 (2016). С. 52-60.

3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. за № 2145-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення 30.09.2024).

4. Цвєткова Л. Тьюторство як форма педагогічного супроводу руху учня за індивідуальною освітньою траєкторією. URL: http://education-ua.org/ua/articles/1289-tyutorstvo-yak-forma-pedagogichnogo-suprovodu-rukhu-uchnya-za-individualnoyu-osvitnoyu-traektorieyu (дата звернення 30.09.2024)

В. Є. Пюрко,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького; Мелітопольська гімназія № 22
Мелітопольської міської ради Запорізької області;
Т. Є. Христова, О. Є. Пюрко
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

КЛАС З ІНКЛЮЗИВНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ ЯК МЕНЕДЖМЕНТ-ФОРМУЮЧА КОМПОНЕНТА БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Ефективне функціонування будь-якої освітньої системи залежить від управління нею. Особливої актуальності проблеми удосконалення управління освітніми організаціями набули в останній час у зв'язку із суттєвими змінами в політичному та суспільно-економічному житті України. Стало очевидним, що управління, яке базується на традиційних засадах, не відповідає вимогам сьогодення та вимагає негайної перебудови. Рядом об'єктивних наукових досліджень і практичною діяльністю доведено, що збереження анахронічних підходів в управлінні освітніми системами є головною причиною повільних темпів їхнього реформування й адаптації до мінливих умов сьогодення, нагальною є потреба використання теорії та практики освітнього менеджменту [1-3]. Широке впровадження педагогічної системи навчання, орієнтованої на створення закладу загальної середньої освіти, що передбачає здійснення комплексу заходів, вкладених у активізацію педагогічної допомоги в освітньому процесі дітям, які мають різні причини шкільної дезадаптації, не одержало прогнозованого результату за відсутності адекватної системи управління [1-5].

Освітній менеджмент розглядається як специфічний вид і мистецтво управлінської діяльності, що включає в себе комплекс принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів управління освітніми системами різних типів і видів, спрямованих на їхнє становлення, ефективне функціонування та розвиток [6-8].

Шлях європейської інтеграції, обраний Україною, зумовлює нові вимоги до системи освіти, забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами, їх реабілітації й інтеграції в соціум. На

сьогодні набувають поширення освітні технології, в основу яких покладено принципи врахування інтересів дитини з особливими освітніми потребами; забезпечення раннього вивчення та своєчасної допомоги таким дітям; включення їх у загальноосвітній простір, починаючи з дошкільного віку [8-10].

За нинішніх соціально-економічних умов в Україні право дітей з особливими освітніми потребами на освіту забезпечується мережею спеціальних закладів загальної середньої освіти завдяки можливості організувати освітній процес у комплексі з відновно-реабілітаційною роботою, що відображається у перевагах впровадження інклюзивної освіти (рис. 1).

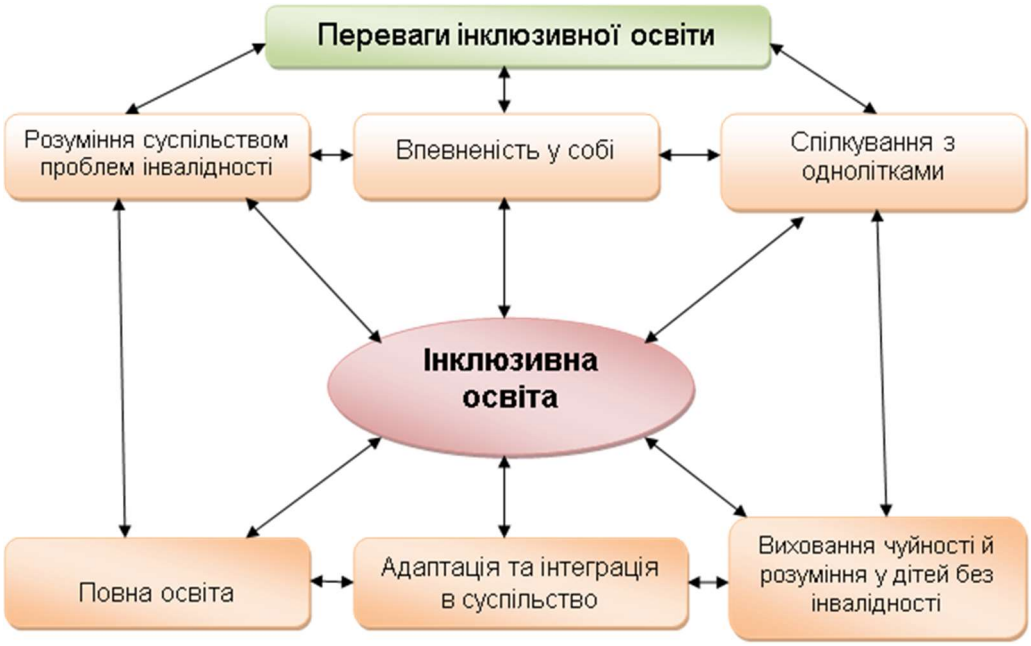

Рис. 1. Переваги впровадження інклюзивної освіти в закладах загальної середньої освіти

Водночас, все більшого поширення набуває інклюзивна форма навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти, що врегульовано на законодавчому рівні [1-8]. Внесено зміни до Закону України «Про загальну середню освіту», де передбачено функціонування спеціальних та інклюзивних класів для навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти та створення навчально-реабілітаційних центрів для дітей із складними вадами розвитку.

Із впровадженням в Україні інклюзивного навчання гостро постало питання підготовки та перепідготовки педагогічних працівників, готових до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в синергічних умовах

інклюзії, підготовки педагогічних працівників, які б гармонійно поєднували управлінські здібності та здатність надавати освітні послуги в класах з інклюзивною формою навчання. Адже, підтримка та забезпечення педагогічного супроводу дітей відповідними фахівцями є обов'язковим компонентом інклюзивного навчання. На них покладається широке коло обов'язків, однак функції можуть мати суттєві відмінності в залежності від потреб дитини [7, 11].

Асистенти вчителів разом з педагогами збагачують навчальну програму та допомагають учням набувати вмінь та знань, які їм будуть необхідні для повноцінного життя в класі, в школі та в суспільстві. Під час прийняття рішень щодо навчальної програми вчителі враховують інформацію, яку отримують від інших спеціалістів, батьків і шкільних асистентів. Професіонали в своїх галузях (психологи, логопеди, фізіотерапевти та ін.) надають вчителям спеціалізовані звіти та пропозиції щодо врахування індивідуальних особливостей конкретного учня в процесі навчання. Цією інформацією вчителі користуються під час складання та впровадження навчальних програм. У більшості країн чіткого списку обов'язків, які покладаються на асистентів учителів, немає. На визначення обов'язків конкретного асистента вчителя впливають такі чинники, як його кваліфікація, потреби учнів та потреба вчителя в інформації [7].

Отже, на основі синергічного підходу можна констатувати, що управління як невід'ємна частина педагогічної системи закладу загальної середньої освіти, її системоутворююча засада, має об'єктивну природу, але за загальним механізмом реалізації – це суб'єктивний процес. Воно може бути переважно інтуїтивним або спиратися на теоретичні основи науки. У зв'язку з цим надзвичайно важливо визначити, як співвідносяться практика та теорія управління [1-8, 11]. Управління в закладах загальної середньої освіти є їх важливою складовою частиною, яка має бути цілісною, ієрархічною, законодавчо забезпеченою та визначеною підсистемою зі своєю інтегральною функцією та функціями кожного його елемента. Управління класом з інклюзивною формою навчання в закладі загальної середньої освіти має базуватися на теоретико-методологічних засадах як системі положень, в основі яких лежить чітке розуміння законів, закономірностей, принципів, на використанні різноманітних підходів як сукупності способів, прийомів розгляду управлінських проблем, які забезпечують теоретичну основу сучасного менеджмента. Управління таким освітнім закладом є складною

системою з багатьма внутрішніми взаємозв'язками. Його ефективність багато в чому залежить від управлінської діяльності адміністрації та педагогічного колективу школи, в основі чого лежить правильний розподіл обов'язків, на основі чіткого визначення функцій, якими є аналіз, планування, організація, контроль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми менеджменту в Україні: моногр. / за ред. Л.І. Федулова. Київ: Фенікс, 2005. 320 с.

2. Білецька Л. Інклюзивне навчання: перші кроки в Україні. Дошкільне виховання. 2007. № 4. С. 12–15.

3. Колупаєва А., Найда Ю. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навч.-метод. посіб. /за заг. ред. Даниленко Л.І. Київ: Видавничий дім "Плеяди", 2007. 119с.

4. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи / Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: монограф. Київ: Педагогічна думка, 2007. 458 с.

5. Уманець Г.М., Кулєш В.О., Кобзар О.В. Інклюзивна освіта: особлива дитина – особливе відношення: практико-зорієнтований посіб. Донецьк: Витоки, 2010. 145 с.

6. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: метод. посіб. / Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» / укл. С. Єфімова. Київ: Видавничий дім «Плеяди», 2012. 176 с.

7. Global Education Digest. Comparing Education Statistics Across the World. Montreal: UNESCO Institute for Statistics, 2011. 178 p.

8. Gronroos C. Service Management and Marketing: A Customer Relationship Management Approach. West Sussex, UK: John Wiley and Sons, 2000. 213 p.

9. Khrystova T., Pyurko V., Kazakova S., Pyurko O. Physical therapy is a modern vector of socialization of children with special needs. Sotsialni vymiry Yevropeiskykh studii: materialy Mizhnar. zymovoi shkoly, 17-21 sichnia 2022 r. Kyiv, 2022. S. 128-133.

10. Khrystova Tetiana, Pyurko Vladyslav, Pyurko Olga. Modern discourse of professional training of physical therapy and ergotherapy: axio-pedagogical content. Інноваційна педагогіка. 2023. Вип. 64. Т. 2. С. 118-121.

11. Pyurko V., Khrystova T., Pyurko O. Transversal focus of STEM

education. Information technologies and management in higher education and sciences: International scientific conference proceedings (November 28, 2022. Fergana, the Republic of Uzbekistan). Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. Part 3. P. 44-48.

Є.І. Резвих
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Питання професійного самовизначення особистості вважається сьогодні одним з головних, не лише для тих людей, перед ким постає вибір подальшого навчання, обрання певної професії чи спеціальності тощо. Це питання також є доволі актуальним для тих людей, які хочуть змінити сферу своєї професійної діяльності, вдосконалити свої навички та можливості, або навіть опанувати спеціальність, що може бути як суміжною, наближеною до їх професійної діяльності, так і абсолютно новою, яка жодним чином не пов’язана з освітою, що її здобула свого часу людина, або з попередніми професійними обов’язками.

Проблема професійного самовизначення особистості в різні періоди розглядалась багатьма українськими дослідниками: Є.І. Головаха, О.А. Ігнатюк, Т.М. Титаренко, О.І. Вітковська, Г.К. Радчук та ін.). Проте в їх працях ця проблема достатньо широко та детально розглядається стосовно молоді. Дорослі відносяться до іншої вікової групи, що абсолютно міняє ситуацію вибору професії та вимагає від науковців іншого соціального та психологічного осмислення поняття професійного самовизначення.

У психологічному словникові за редакцією В.І. Войтка професійне самовизначення тлумачиться як процес прийняття особистістю рішення щодо вибору майбутньої професії та полягає в усвідомленні себе як суб’єкта професійної діяльності. Цей процес передбачає самооцінювання людиною своїх психологічних якостей, зіставлення своїх можливостей з вимогами професії та саморегуляцію поведінки, спрямованої на досягнення поставленої мети [2, с.138].

Г.К. Радчук розглядала професійне самовизначення як детермінанту

професійного становлення особистості. Вона наголошувала на тому, що самовизначення виступає не лише певним актом або стадією професійного становлення, а є його сутнісною основою, неперервним процесом пошуку та набуття людиною смислів своєї професійної діяльності, відкриття та реалізації свого «Я» як професіонала, здійснення вибору у проблемних ситуаціях, котрі ставить перед ним професійна діяльність, що постійно змінюється й ускладнюється [5].

Варте уваги дослідження О.І. Вітковської, яка визначила, що професійне самовизначення – цілісний, інтегративний процес, у якому реалізуються основні життєві цінності людини та конкретизуються аспекти її життєвого, особистісного, соціального самовизначення. Це вибір людиною напряму та змісту свого подальшого розвитку, сфери та засобів реалізації індивідуальних якостей і здібностей, соціального середовища для втілення своєї життєвої мети та моральних цінностей. Науковець зауважила, що з точки зору психологічного змісту, професійне самовизначення особистості – є її свідома внутрішня діяльність, спрямована на власну самореалізацію й особистісне зростання, яке здійснюється шляхом усвідомлення своєї "реалізаційної спрямованості", прийняття рішень, що визначають напрям самоактуалізації і подальшого розвитку особистості, а також шляхом пошуку оптимальних і прийнятних для особистості засобів реалізації цих рішень і узгодження всіх елементів індивідуальної профорієнтаційної ситуації. Центральною ланкою процесів самовизначення виступає вибір як свідома активність особистості та моральний вчинок. В основі здійснення вибору знаходиться процес розв’язання внутрішніх і зовнішніх протиріч [1].

Отже, особливістю сучасних вітчизняних досліджень професійного самовизначення особистості є його взаємозв'язок з особистісним, життєвим, соціальним і іншими видами самовизначення, впливу на професійне самовизначення особистості оточуючого середовища та її активної життєвої позиції. Це процес формування особистістю ставлення до своєї професійної діяльності та до себе як до суб'єкта майбутньої професійної діяльності, а також спосіб його реалізації через довготривалий процес узгодження внутрішньо-особистісних цілей, нахилів, здібностей з об'єктивними можливостями їх реалізації та умовами, які створюють конкретні види діяльності та соціально-професійні потреби [4].

Таким чином, професійне самовизначення є важливою складовою професійної діяльності людини. Це процес, за яким людина визначає свої

професійні цілі, оцінює свої сильні та слабкі сторони, обирає кар'єрний шлях, який відповідає її інтересам і здібностям. Професійне самовизначення дорослих полягає в самоформуванні готовності до свідомого вибору та самостійної побудови, коригуванні та реалізації перспектив професійного розвитку, сприйнятті себе як суб'єкта, що розвивається в часі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вітковська О.І. Психологічні умови професійного самовизначення випускників середніх шкіл у процесі профконсультації. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19. 00. 07. – педагогічна та вікова психологія. – Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Київ, 2002.- 24 с.

2. Психологічний словник / [за ред. Войтко В. І.] – К. : Радянська школа, 1982. – 216 с.

3. Ігнатюк О. А. Проблема професійного самовизначення особистості : теоретичний аспект/ О. А. Ігнатюк// Наук. праці [Сер.: Педагогіка] : наук.-метод. журн. – Миколаїв, 2006. – 93 с.

4. Максименко С. Д. Прогнозування розвитку особистості як наукова проблема /С. Д. Максименко // Наук. Вісник Миколаївського держ. пед. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського; серія «Психологічні науки». – Миколаїв: ТОВ «Фірма «Іліон»,2010. – Т. 2, вип. 5. – С. 3 – 19.

5. Радчук Г.К. Особистісне та професійне самовизначення як чинник професійного становлення особистості //Радчук Г.К.- Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України.- 2012. – Випуск 5. – С.47-54

Г.П. Суханова, О.В. Непша
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Загальносвітова тенденція в галузі соціальної політики кінця XX початку XXI століття полягає в забезпеченні справді рівних можливостей в освоєнні всіма дітьми різних ступенів освітнього стандарту. Нині відбувається

переосмислення суспільством і державами свого ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. Стає очевидною необхідність створення «школи для всіх», тобто адаптації системи освіти до потреб дитини.

За даними різних статистичних досліджень, приблизно 18-20 % дітей з обмеженими можливостями здоров'я навчаються в загальноосвітніх установах, де мають створюватися умови, адекватні їхнім психофізичним здібностям. Кількість таких дітей щорічно збільшується. Однак найчастіше в навчальних закладах загального типу такі діти перебувають в умовах малорухомості як вимушеної форми поведінки [7]. У зв'язку з цим, на наш погляд, учителі фізичної культури мають бути готовими до освітнього процесу з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я з урахуванням їхніх особливих освітніх потреб, що в сучасному світі набуває особливої актуальності та значущості.

В освітній практиці центральна роль відводиться вчителю, від діяльності якого залежить ефективність проведених реформ, що зумовлює необхідність якісної зміни підготовки майбутніх спеціалістів у галузі освіти дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Перехід від традиційно прийнятої системи навчання до розширення спектра і поліпшення якості освітніх послуг, зокрема, в роботі з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я, висуває підвищені вимоги до вчителя. При цьому підкреслюється соціальна значущість його професії та важливість проблеми формування в нього поняття готовності до управління процесом навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я та підвищення його професійної компетентності в цьому напрямі діяльності.

У зв'язку з цим у педагогіці виникла необхідність виокремлення особливого напряму – інклюзивної освіти, що ставить собі за основну мету забезпечення рівного доступу до здобуття того чи іншого виду освіти та створення необхідних умов для досягнення успіху в освіті всіма без винятку дітьми незалежно від їхніх індивідуальних особливостей [3].

Сучасні дослідження науковців та практиків спрямовані на активний пошук ефективних шляхів, методик і технологій створення необхідних умов для забезпечення якісної освіти, соціалізації дітей з обмеженими можливостями здоров'я, а також забезпечення участі неповнолітніх зазначених категорій у культурному та спортивному житті суспільства. В Законі України «Про освіту» зазначається, що «інклюзивне освітнє середовище – це сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного

навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей [1,2].

Необхідною умовою здійснення високих навчально-виховних результатів є сформована готовність учителів до нових освітніх практик, зокрема, до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я в умовах загальноосвітньої школи [6]. Тому розгляд поняття готовності вчителів є актуальним на етапі впровадження та розвитку навчання дітей з особливими потребами, як чинника успішності освітнього процесу даної категорії учнів.

Готовність майбутнього вчителя фізичної культури до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров’я в загальноосвітньому навчальному закладі можна трактувати як складну інтегральну суб’єктивну якість особистості, яка ґрунтується на сукупності компетенцій і визначає можливість ефективної професійно-педагогічної діяльності в сучасних умовах [4,5,8].

Учителю фізичної культури, як і будь-якому фахівцю цієї галузі, належить одна з головних ролей у здійсненні навчання дітей з обмеженими можливостями здоров’я в загальноосвітніх навчальних закладах, оскільки заняття з фізичної культури відіграють пріоритетну роль у соціальній адаптації учнів з особливими освітніми потребами, стимулюючи їх до налагодження контактів із навколишнім світом та успішної соціалізації в цілому.

Реалізація такого підходу в освіті висуває особливі вимоги до професійної та особистісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, які повинні мати чітке уявлення про сутність цього явища, знати вікові та психологічні особливості учнів з різними патологіями розвитку та здійснювати конструктивну педагогічну взаємодію між усіма суб’єктами освітнього середовища [4,5,8]. Одним словом, педагог має бути готовим до здійснення професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього процесу.

Готовність до роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітньому навчальному закладі допомагає педагогу успішно виконувати поставлені перед ним завдання, використовувати знання, компетенції, вміння, навички, досвід, особистісні якості, зберігати самоконтроль та перебудовувати діяльність у разі виникнення бар’єрів і перешкод.

Виходячи з того, що сучасна школа – це школа, що розвивається, в якій навчально-виховний процес постійно вдосконалюється і обґрунтовано модифікується, необхідно усвідомлювати, що процес змін у школі – це процес

зміни вчителя, його професійних поглядів, методів, підходів до вирішення організаційних і навчально-виховних завдань і т.ін. Зміни починаються з індивідуального і потім стають загальними.

Оскільки вчителю фізичної культури в процесі навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я в загальноосвітній школі доводиться працювати в ускладнених умовах забезпечення безпеки занять фізичними вправами для всіх учасників навчально-виховного процесу, він повинен бути готовим до роботи в цих нових, ускладнених умовах. А здатність працювати в таких умовах виникне тоді, коли вчитель буде підготовлений до цього виду діяльності. Тому підвищення готовності вчителів фізичної культури до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я в загальноосвітніх навчальних закладах є необхідною умовою успішності їхньої професійної діяльності.

Таким чином, готовність майбутніх учителя фізичної культури до роботи з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я в загальноосвітній школі проявляється як діяльнісними, так і особистісними показниками та визначається його орієнтацією на гуманістичні цінності освіти і виховання, власною педагогічною позицією у вирішенні професійних завдань, тобто є багатокомпонентним інтегрованим утворенням. Це відкриває перспективи для подальших досліджень процесу підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до роботи з такими дітьми в умовах загальноосвітньої школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти. Посібник для директорів закладів освіти. Київ, 2023. 86 с.

2. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 03.09.2024)

3. Психологічний супровід інклюзивного навчання в умовах ЗНЗ та ДНЗ. Методичні рекомендації / Автор-упорядник: В. В. Байдик. Сєвєродонецьк. 2017. 24 с.

4. Сивохоп Е., Хома Т. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до роботи в інклюзивному середовищі. Формування професійної компетентності у майбутніх фахівців спеціальної освіти: збірник тез доповідей І Науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, 20-21 жовтня 2022 р., Ужгород / Упорядник: д. пед. н. С.В .Стеблюк. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. С. 131-134.

5. Ткаченко С. В., Ткаченко С. С. Фахова підготовка вчителів фізичної культури до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. Вісник

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Вип. 11 (167) / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. Чернігів : НУЧК, 2020. (Серія: Педагогічні науки). С. 161-165.

6. Шумський О., Шумська О. Готовність викладачів ЗВО до реалізації інклюзивної освіти. International Science Journal of Education & Linguistics. Vol. 1. № 4. 2022. pp. 46-53.

7. Щекотіліна Н. Ф. Інклюзія в фізичній культурі: навчальний посібник. Одеса : Університет Ушинського, 2023. 202 с.

8. Ярчук Г., Ганчева К. Особливості підготовки вчителя фізичної культури в умовах інклюзивної освіти. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Педагогічні науки. 2021. Вип. 56. С.250-262.

ЗВ'ЯЗОК ВИЩОЇ ОСВІТИ ІЗ ДОШКІЛЬНОЮ, ПОЧАТКОВОЮ, ЗАГАЛЬНОЮ СЕРЕДНЬОЮ, ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЮ І ФАХОВОЮ ПЕРЕДВИЩОЮ ОСВІТАМИ

В.В. Артемчук, Н.М. Шеремет, Д.В.Спірінцев,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА НАВИЧОК ПРОБЛЕМНОГО ВИРІШЕННЯ ЗАДАЧ

Сучасне життя вимагає виховання творчої особистості, яка, на відміну від виконавця, здатна самостійно мислити, генерувати нові ідеї, приймати сміливі та нестандартні рішення, аргументувати свою думку й бути толерантною. У новому Законі України "Про освіту" визначено, що метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання та соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна жити в суспільстві, взаємодіяти з природою на засадах цивілізованості, прагне до самовдосконалення, навчання протягом усього життя, готова до свідомого життєвого вибору, самореалізації, трудової діяльності та громадської активності [2].

Сьогодні українське суспільство переживає надзвичайно складні умови через військовий стан, стресогенні ситуації та невизначеність майбутнього. Ці обставини підкреслюють важливість потреби у фахівцях, педагогах-вихователях, які вміють ефективно коригувати когнітивні спотворення, критично аналізувати інформацію та навчати дітей навичкам критичного мислення, креативного вирішення проблем і досягнення цілей. Вихователь нового покоління, демонструючи свою компетентність, когнітивну гнучкість і здатність до навчання протягом усього життя, змінює навколишній світ, передаючи дітям ціннісне ставлення до інтелекту. Він також впливає на сучасних батьків і їхнє ставлення до дітей і життя в цілому. Спільнота вільних педагогів, які здатні аргументовано відстоювати свою точку зору, виходити за межі власних суб'єктивних поглядів, постійно розширювати свій педагогічний світогляд, аналізувати свої помилки та рефлексувати над ними, формує майбутнє України, яке не матиме місця для автократії чи тоталітаризму —

джерела духовного занепаду, війн і конфліктів. Критичне мислення відкриває перед особистістю нові горизонти для самовдосконалення, самоактуалізації та професійного зростання.

Актуальність розвитку критичного мислення особистості обумовлена стрімкими соціальними змінами, які вимагають її адаптації до нових політичних умов та вирішення непередбачуваних проблем. Становлення інформаційного суспільства і демократичний розвиток країни підкреслюють важливість критичного мислення для української освітньої системи. Окрім того, актуальність цього питання пов'язана з необхідністю формування математичних компетентностей учнів, пошуком ефективних методів, прийомів і форм навчання. Це передбачає створення на уроках математики умов для саморозвитку та самореалізації учнів шляхом систематичного залучення їх до різних видів активної пізнавальної діяльності, розвитку аналітичного підходу до інформації та підвищення мотивації до здобуття знань.

Критичне мислення – складне і багаторівневе явище. Мислити критично означає вільно використовувати розумові стратегії та операції високого рівня для формулювання обґрунтованих висновків і оцінок, прийняття рішень. Критичне мислення - це комплекс мисленєвих операцій,що характеризується здатністю людини: аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел; бачити проблеми, ставити запитання;висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його. Критичне мислення є особливим типом мислення, який бажано вирізняти серед інших ментальних процесів. Мислення є складним психологічним і соціально-історичним феноменом, предметом комплексних, міждисциплінарних досліджень. Мислення, на відміну від інших процесів життєдіяльності людини, відбувається відповідно до певної логіки й виникає в проблемній ситуації [1].

Починаючи роботу з розвитку критичного мислення, вчителю необхідно усвідомити, що підготовка таких уроків потребує значного часу, зосередженості та чіткого визначення мети [3]. Важливо не забувати про створення ситуації успіху на уроці, оскільки це підвищує активність та інтерес учнів, спонукає їх до глибшого пізнання предмета. Створення ситуації успіху на уроках математики є ефективним методом, який пробуджує в учнів мотивацію до навчання. Поєднання різних методик на уроках математики допомагає досягти головної мети — формування особистості, здатної до життя

в умовах постійних змін, готової до навчання, самовдосконалення та прийняття раціональних рішень.

Для впровадження цієї технології в навчальний процес необхідно систематично змінювати підходи до організації уроків. Технологія розвитку критичного мислення є міжпредметною та може варіюватися в залежності від змісту предмету і дидактичних завдань уроку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вукіна Н.В., Дементієвська Н.П. Критичне мислення: як цього навчати. Х.: «Основа», 2007. 108 с.

2. Козира В.М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навчально-методичний посібник для вчителів. Тернопіль: ТОКІППО, 2017. 60с.

3. Сущенко І., Пометун О. Навчаємо мислити критично: посібник для учителів.- Вид. Ліра, 2016.144с.

Світлана Бойко,
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»,
м. Київ, Україна

СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається значення співпраці закладів освіти як важливої складової інноваційного розвитку сучасної Нової української школи. Досліджено актуальність інтеграційних процесів між закладами загальної середньої, позашкільної, дошкільної, професійної (професійно-технічної), вищої освіти та іншими освітніми установами, що сприяють обміну досвідом, ресурсами та впровадженню новітніх педагогічних практик. Проаналізовано основні форми та моделі співпраці, визначено їх вплив на ефективність освітнього процесу та підвищення якості освіти. Зроблено висновки щодо необхідності створення ефективних механізмів взаємодії між закладами освіти й науковими установами для забезпечення сталого інноваційного розвитку української освіти та розроблено рекомендації щодо покращення співпраці в умовах реформування освітньої системи України.

Ключові слова: співпраця закладів освіти, інноваційний розвиток, Нова українська школа, освітні реформи, інтеграційні процеси.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти України перебуває на етапі трансформації в умовах реформування, що спрямоване на впровадження концепції Нової української школи (НУШ). Важливим елементом інноваційного розвитку освіти стає співпраця між різними закладами освіти, що забезпечує обмін досвідом, ресурсами та педагогічними інноваціями. Проте в реаліях сьогодення спостерігаються проблеми, пов’язані з недостатньою комунікацією, слабкою взаємодією та обмеженими можливостями спільного вирішення актуальних освітніх завдань, яких стає все більше, особливо в умовах воєнного стану. Відсутність систематизованої співпраці знижує ефективність впровадження інноваційних методик та гальмує розвиток освітньої галузі загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема співпраці закладів освіти як чинника інноваційного розвитку НУШ широко висвітлена у сучасних наукових дослідженнях та публікаціях. Основну увагу дослідників привертають питання створення партнерських стосунків між освітніми установами, обміну досвідом та кращими практиками, а також впливу цих процесів на підвищення якості освіти.

Зокрема, у працях (Т. Медведовська, О. Терханова, Д. Пащенко, 2024) досліджено значення співпраці між школами та вищими навчальними закладами у контексті підготовки педагогічних кадрів, що забезпечує безперервний обмін інноваціями та удосконалення методик навчання. Автор зазначає, що спільна робота закладів освіти сприяє швидшому впровадженню нових освітніх стандартів.

У дослідженнях зарубіжних науковців звертається увага на публічно-приватне партнерство, яке висвітлено у працях Дж. Гелбрейта, Т. Нотебума, Ф. Монтейро, М. Фліндерса, С. Харріса. В Україні такий напрям досліджується як державно-приватне партнерство (Г. Аксьонова, В. Бакуменко, О. Балюк, Н. Безбах, І. Бовсунівська, О. Васильєва, О. Дацій, С. Домбровська, А. Заскалкін, С. Єрмілов, С. Сімак, В. Узунов, О. Фоменко та ін.). На думку І. Бовсунівської, можна вважати, що наукові дослідження в галузі державно-приватного партнерства є дослідженням публічно-приватного партнерства, але в більш вузькому сенсі [].

Таким чином, останні дослідження підтверджують, що співпраця закладів освіти є критично важливою для інноваційного розвитку НУШ, сприяючи

інтеграції нових підходів та підвищенню якості освітнього процесу. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку практичних рекомендацій для впровадження більш ефективних моделей співпраці та розширення їх застосування в умовах реформування освітньої системи України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бовсунівська І.В. Публічно-приватне партнерство як об’єкт теоретичних досліджень у сфері публічного управління. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2019. № 2, Т. 30(69)

2. Бордюк В. Державно-громадська експертиза впровадження інноваційних практик Нової української школи. Науково-методичний журнал «Нова педагогічна думка». 2023. 2023. Том 115. № 3. С.15-20.

3. Гавлітіна Т. Інноваційні освітні практики: створення та впровадження в Новій українській школі. Науково-методичний журнал «Нова педагогічна думка». 2023. Том 115. № 3. С.20-25.

4. Дослідно-експериментальна робота всеукраїнського рівня у закладах освіти України: інформаційно-аналітичний довідник / Упорядники: С. М. Бойко, Л. М. Павлова, О. І. Кіян, Г. Е. Самойленко, І. Д. Кондратюк та ін. / За заг. ред. Ю. І. Завалевського, С. В. Кириленко. Київ: редакційно-видавничий центр Київського Палацу дітей та юнацтва, 2020. 72 с.

5. Єпіхіна М. А. Педагогіка партнерства: аналіз зарубіжного досвіду. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2019. № 1(324) Ч. С. 226–234. URL: http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vped/article/view/71

6. Кіян О. І. Педагогіка партнерства як фактор виховання громадянина-патріота. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) «Педагогіка партнерства: стан, проблеми, перспективи» (м. Житомир, 28 жовтня 2020 р.): Збірник наукових праць. Житомир, 2020. С. 83–89.

7. Концептуальні засади реформування середньої школи. Нова українська школа. Міністерство освіти і науки України, 2016. 34 с.

8. Медведовська Т., Терханова О., Пащенко Д. (2024). Система «Школа – ЗВО» як ідеальна модель безперервної освіти. Grail of Science, (38), 326–329. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.04.2024.055

9. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.

10. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.

М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

11. Самойленко Г. Е., Кондратюк І. Д. Формування партнерського соціуму в умовах реалізації педагогічних експериментів. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) «Педагогіка партнерства: стан, проблеми, перспективи» (м. Житомир, 28 жовтня 2020 р.): Збірник наукових праць. Житомир, 2020. С. 21–24.

12. Скиба М. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/

Т.М. Дюжикова
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ІНТЕГРАЦІЯ ПРЕДМЕТІВ ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ В ШКІЛЬНУ ПРОГРАМУ

В даний час, мабуть, немає необхідності доводити важливість інтегрованих процесів у навчанні. Вони сприяють кращому формуванню окремих понять всередині окремих предметів, груп і систем, так званих міжпредметних понять, повне уявлення про які неможливо дати учням на уроках будь-якої однієї дисципліни.

Ми маємо розуміти, що інтегроване навчання сьогодні є конкретним виразом процесів, що відбуваються в науці, в освіті і в житті суспільства загалом. Це відіграє важливу роль у підвищенні якості практичної і науково-теоретичної підготовки учнів істотною особливістю якої є оволодіння школярами узагальненим характером пізнавальної діяльності.

В учнів формується цілісне уявлення про явища природи та взаємозв’язки між ними і тому робить, на наш погляд, знання більш ґрунтовними, більш значущими і застосованими, що в свою чергу допомагає учням ті знання і вміння, які вони отримали під час вивчення одних предметів, застосовувати під час вивчення інших. Тобто, з упевненістю можна казати що за допомогою багатосторонніх міжпредметних зв’язків не тільки якісно і на новому рівні можуть вирішуватися завдання інтегрованого навчання, розвитку і виховання учнів а й закладається фундамент для їхнього майбутнього професійного

самовизначення.

Одне з основних значень інтеграції предметів природничого циклу полягає у формуванні в учнів комплексного погляду на природу та розуміння взаємозв'язку між різними науковими дисциплінами. Так, наприклад, вивчення екологічних проблем потребує знань як з біології, так і з хімії та географії. Інтегрований підхід дозволяє учням бачити повну картину, зрозуміти причини екологічних змін та обмірковувати можливі шляхи їх вирішення [1].

Інша важлива перевага інтеграції полягає у розвитку міжпредметних навичок та вмінні застосовувати знання з одного предмету для розуміння та аналізу задач в іншій галузі. Це не тільки сприяє глибшому засвоєнню навчального матеріалу, але й підготовлює учнів до життя в сучасному світі, де здатність швидко навчатися, адаптуватися до нових умов та застосовувати знання в різних сферах є ключовими для успіху. Інтегрований підхід також сприяє підвищенню мотивації учнів до навчання. Використання міждисциплінарних проектів, експериментів та дослідницьких завдань робить процес навчання більш захоплюючим та змістовним. Учні бачать практичну цінність знань, що спонукає їх до подальшого дослідження та самостійного навчання. Наостанок, інтеграція предметів природничого циклу в шкільній освіті відіграє важливу роль у формуванні відповідального ставлення до довкілля [1].

Розуміння зв'язків між біологічними, хімічними, фізичними та іноді географічними процесами, якщо ми маємо на увазі фізичну географію, є важливим для вирішення сучасних глобальних проблем, таких як зміна клімату, наприклад, забруднення довкілля, збереження біорізноманіття, формування екологічної свідомості, екологізації хімічної освіти тощо.

Маємо визначити декілька переваг інтегрованого навчання природничим предметам. Перша та, мабуть, найважливіша перевага інтегрованого навчання полягає у забезпеченні цілісного розуміння природничих наук. У традиційному навчанні кожен предмет розглядається окремо, що може призвести до фрагментованого сприйняття світу. Інтегрований підхід дозволяє учням бачити зв'язки між різними науковими дисциплінами і галузями, розуміти, як процеси в одній сфері впливають на явища в іншій, тим самим формуючи комплексне розуміння світу [2].

Другою значною перевагою є розвиток критичного мислення та аналітичних навичок. Робота з інтегрованими проектами та дослідженнями,

що об'єднують знання з різних предметів, спонукає учнів до глибшого аналізу, порівняння та синтезу інформації, що вчить дітей не просто запам'ятовувати факти, а розуміти причинно-наслідкові зв'язки та вирішувати комплексні задачі.

Третя перевага – підвищення мотивації учнів. Інтегрований підхід робить навчання більш захоплюючим і релевантним. Учні бачать практичне застосування своїх знань, що підвищує їхню зацікавленість і бажання вчитися. Нарешті, інтегрований підхід до навчання предметів природничого циклу відкриває шлях до більш ефективного використання навчального часу. Замість окремого вивчення кожного предмета, учні мають можливість зосередитися на міждисциплінарних проектах, що охоплюють кілька предметів одночасно, тим самим оптимізуючи процес навчання [3].

Розглянемо ряд потенційних практичних прикладів, які демонструють потенціал інтеграції біології, фізики, хімії та географії в шкільну програму:

1. Екологічні проекти. Школи часто впроваджують екологічні проекти, які поєднують знання з біології, хімії, фізики та географії, щоб дослідити місцеві екологічні проблеми. Учні можуть досліджувати вплив забруднення на місцеві екосистеми, вивчаючи хімічний склад води в річках, аналізуючи флору та фауну та вивчаючи географічні особливості регіону, що не тільки сприяє глибокому розумінню екологічних процесів, але й розвиває навички критичного мислення та вирішення проблем.

2. Польові дослідження. Польові дослідження можуть слугувати чудовим прикладом інтеграції наук, коли учні застосовують теоретичні знання на практиці. Відвідування геологічних родовищ, спостереження за погодними умовами, вивчення біорізноманіття в конкретному регіоні об'єднують знання з різних наукових дисциплін, дозволяючи учням краще зрозуміти взаємозв'язки в природі.

3. Інтегровані наукові лабораторії. Сучасні школи все частіше обладнують інтегровані наукові лабораторії, де учні можуть проводити експерименти, що охоплюють кілька наук одночасно. Наприклад, дослідження фотосинтезу може включати вивчення хімічних реакцій, використання фізичних інструментів для вимірювання інтенсивності світла та аналіз біологічних процесів у рослин.

4. Проекти з вивчення кліматичних змін. Проекти, присвячені вивченню кліматичних змін, вимагають інтеграції знань з географії, фізики, хімії та біології. Учні можуть аналізувати історичні дані про клімат, досліджувати

хімічний склад атмосфери та його вплив на глобальне потепління, а також вивчати вплив зміни клімату на різні екосистеми.

5. Міждисциплінарні кейс-студії. Використання кейс-студій з природничих наук дозволяє учням інтегрувати знання з різних дисциплін для аналізу конкретних прикладів або проблем, так наприклад, вивчення вулканічної активності може об'єднати знання з географії (розташування вулканів, типи виверженнь), фізики (процеси, що відбуваються під час виверження) та хімії (аналіз складу лави та вулканічних газів) [4].

6. Віртуальна реальність для вивчення глобальних екосистем. Перший приклад інтеграції полягає у використанні технологій віртуальної реальності (VR) для створення інтерактивних екосистемних лабораторій. Учні можуть зануритися у віртуальні моделі тропічних лісів, пустель, арктичних зон та інших екосистем, вивчаючи їх характеристики через інтегрований підхід, що дозволяє учням використовувати знання з географії для розуміння розташування та умов цих екосистем, з біології – для дослідження їх біорізноманіття, з фізики – для аналізу кліматичних умов, а з хімії – для вивчення хімічного складу ґрунтів та води. Такий підхід не тільки поглиблює розуміння учнів про природничі науки, але й робить навчальний процес захоплюючим та динамічним.

7. Проект «Зелена школа» – інтеграція через стале розвитку. Другий приклад інтеграції – це реалізація проекту «Зелена школа», що спрямований на вивчення та застосування принципів сталого розвитку. В межах проекту учні можуть розробити шкільний огород, який стане платформою для інтеграції знань з біології (вивчення рослин), хімії (аналіз ґрунту та добрив), фізики (використання сонячної енергії для зрошення) та географії (вплив кліматичних умов на зростання рослин). Подібний проект не тільки сприяє формуванню у учнів навичок роботи з природою, але й виховує відповідальне ставлення до навколишнього середовища, розуміння важливості збереження природних ресурсів та принципів екологічної стійкості [3].

Доведено, що інтегровані навчальні програми, що охоплюють предмети природничого циклу, демонструють покращення загальної якості освіти. Такий підхід забезпечує більш глибоке засвоєння знань та практичні навички, які мають важливе значення для подальшого академічного та професійного розвитку учнів. У підсумку, інтеграція предметів природничого циклу в шкільну програму є ефективним засобом підвищення якості освіти, формування комплексного світогляду у школярів, розвитку критичного

мислення та підготовки їх до викликів сучасного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ляшенко О. І. Модернізація змісту освіти як чинник реформування української школи. Фізика як змістовий і концептуальний елемент природничої освіти і її роль у процесі розбудови нової української школи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Чернігівські методичні читання з фізики та астрономії. Чернігів: Десна Поліграф. 2019. С. 3–5. https://lib.iitta.gov.ua/717258/.

2. Бузько В. Л. Наступність у формуванні пізнавального інтересу до фізики учнів початкової та основної школи : автореф. дис.… канд. пед. наук : 13.00.02 / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. Кіровоград, 2014. 20 с.

3. Засєкіна Т.М. Технології інтегрованого навчання природничих предметів. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2020. №3(78). С. 27-33.

4. Малихін О. В., Гриценко І. С. Теоретичні основи реалізації компетентнісного підходу в організації самостійної освітньої діяльності: монографія. Київ: НУБіП України. 2016. 489 с.

Ю. Ю. Дюжикова, В. В. Галиця
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕЯКИХ ФІЛОСОФСЬКИХ КАТЕГОРІЙ В ІНТЕГРАТИВНИХ КУРСАХ ПРИ ВИКЛАДАННІ ХІМІЇ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сучасна методика викладання предметів природничого циклу в ЗЗСО безпосередньо інтегрована з предметами соціально-гуманітарного та суспільно-історичного циклів. Особливої уваги заслуговує безпосередній зв’язок з окремими філософськими позиціями та концепціями, оскільки всі природничі науки мають саме філософське походження. Філософські категорії форми та змісту, причин та наслідків, закономірностей та випадковостей, боротьби єдності та протилежностей, загального, особливого та одиничного слугують методологічною основою для реалізації інтегративних підходів при

викладанні.

Інтеграція в єдину хімічну науку на основі загальних понять, законів та теорій дозволяє ефективно формувати цілісну хімічну картину світу, як невід'ємну частину єдиної природничо-наукової картини світу [1, с. 224-225; 9]. У якості прикладу реалізації певних концепцій з урахуванням їх інтегративної взаємодії у хімії можна навести філософські категорії форми та змісту при розгляданні способів існування хімічного елемента, оскільки саме ця тема є відображенням існування елемента як у вигляді вільних (ізольованих) атомів, простих речовин та сполучення декількох хімічних елементів (складних речовин) [8, с. 22-27]. Отже, формуються логічні інтегровані ланцюги: · вільні атоми (спосіб існування хімічного елемента) → ізотопи (категорія форми) → однакове число протонів в атомному ядрі (категорія змісту) → ізотопи Хлору, Аргону, Калію та ізотопи Гідрогену (протій, дейтерій, тритій); · прості речовини (спосіб існування хімічного елемента) → алотропні модифікації (категорія форми) → один хімічний елемент (категорія змісту) → алотропні видозміни Оксигену, Карбону, Фосфору; · складні речовини (спосіб існування хімічного елемента) → ізомери (категорія форми) → однаковий кількісний, якісний склад та молекулярна маса, але різна хімічна будова (категорія змісту) → неорганічні ізомери (амоній ціанат та карбамід), органічні ізомери (структурні та просторові) [2, с. 5-6, 128-130, 139-142].

При розгляданні способу існування хімічного елемента у вигляді вільних атомів розкривається сучасне визначення поняття «хімічний елемент» як вид атомів з однаковим зарядом ядра. Саме ця характеристика є змістом даного поняття. Властивості різних ізотопів одного елемента однакові тому, що однакові заряди їх атомних ядер. Отже, виходячи з цього, узагальнюючим в понятті «хімічний елемент» є його зміст, а не форма (різні ізотопи одного елемента, які розрізняються відносною атомною масою).

Але форма також не носить пасивний характер, що має прояв на прикладі ізотопів Гідрогену. Однаковий зміст (один протон, відповідно заряд атомного ядра дорівнює +1) не обумовлює однакові властивості ізотопів Гідрогену, що проявляється в утворенні легкої (протій) та важкої (дейтерій) води. Поняття «алотропія» як явище утворення одним хімічним елементом (категорія змісту) різних простих речовин (категорія форми) демонструє існування різних модифікацій одного хімічного елемента та доводить, що форма не носить пасивний характер, а активно впливає на властивості. У цьому випадку слід

також звернути увагу на взаємозв'язок філософських категорій причини та наслідків, тобто на залежність властивостей хімічних речовин від їхньої будови, а саме, різне число атомів в молекулі (кисень та озон), різна будова кристалічних ґраток (чорний та червоний фосфор мають атомно-ковалентну кристалічну ґратку з ковалентним характером зв'язку між структурними частинками, а білий – молекулярну, відповідно з ван-дер-ваальсовими силами взаємодії). Причинно-наслідковий характер також носить міцність зв'язку у різних алотропних модифікацій Фосфору – слабка, у випадку молекулярної структури білого фосфору та сильна, у випадку атомно-ковалентної структури чорного та червоного. Алотропні модифікації Карбону (алмаз, графіт, карбін, фулерени) мають атомно-ковалентні кристалічні ґратки, але відрізняються за властивостями, що пов'язано з різною геометрією атомно-ковалентних кристалічних ґраток у різних алотропних модифікацій: алмаз – об'ємна тетраедрична, графіт – площинна, карбін – лінійна, що викликано, в свою чергу, різною гібридизацією атомних орбіталей атомів Карбону: sp3 (алмаз), sp2 (графіт, фулерени), sp (карбін).

Поняття «ізомерія» як явище існування різних речовин, які мають однаковий якісний та кількісний склад, але різні властивості, проявляє ще більш істотний вплив форми на властивості [7, с. 194]. Найбільш актуальним прикладом інтегративного взаємозв'язку є синтез Велера (1828 р.), який намагався одержати неорганічну сполук – амоній ціанат, а одержав органічну – карбамід [4, с. 130-131].

Отже, узагальнюючи вищенаведене, застосування філософських концепцій в реалізації інтегративних підходів при викладанні хімічних дисциплін дає можливість більш детально та глибоко розкрити сутність процесів та явищ, надати процесу навчання активний характер, який відображає особистісні переваги та інтереси здобувачів освіти та потребує активного впровадження в навчальний процес ЗЗСО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В. А. Канке. Історія і філософія хімії: навч. посібн. М.: НІЯУ МІФІ, 2011. 232 с.

2. Григорович О. В. Хімія (рівень стандарту): підруч. для 11 кл. закл. загал. серед. освіти / О. Григорович. Х.: Вид-во «Ранок», 2019. 224 с.

3. Есарев З. Ф. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. для студ. ВНЗ / Есарев З. Ф. К.: Центр навч. літ., 2007. 440 с.

4. Історія хімії: навчальний посібник / О. М. Камінський, Р. О. Денисюк,

О. У. Кондратенко, М. В. Чайка, О. С. Євдоченко, О. Ю Авдєєва. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 197 с.

5. Курашов В. И. История и философия химии. Учебн. пос. / В. И. Куршаков М.: КДУ, 2009. 608 с.

6. Ластухін Ю. О. Органічна хімія. Підр. для вищ. навч. закл. / Ю. О. Ластухін, С. А. Воронов. Л.: Центр Європи, 2009. 868 с.

7. О. С. Максимов. Історія хімії. Підр. для студ. хім. спец. / О. С. Максимов, Т. О. Шевчук. Мелітополь, МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2010. 250 с.

8. Попель П. Хімія: підруч. для 8 кл. закл. заг. серед. освіти / П. Попель, Л. Крикля. 2-ге вид., переробл. К.: ВЦ «Академія», 2021. 232 с.

9. Чуйко В. Л. Філософські проблеми хімії. URL: http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/courses/asp/lecphil-chuj-him.htm

О. П. Загубипалець
Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»

СУГЕСТИВНИЙ ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА АГРЕСИВНІСТЬ ДІТЕЙ ВПО

Актуальність проблеми. Питання сугестивного впливу засобів масової інформації (ЗМІ) на дітей, які є внутрішньо переміщеними особами (ВПО), є надзвичайно актуальним у сучасному світі. Війни, конфлікти та природні катаклізми змушують мільйони людей залишати свої домівки, серед яких значна кількість – діти. Ці маленькі люди, які пережили стрес, нестабільність та втрати, особливо вразливі до інформаційного впливу.

Основний матеріал публікації. Проблематика дослідження визначена тим, що надмірна кількість інформації, що отримують діти ВПО часто перевантажені інформацією про війну, насильство та інші негативні події. Це може призводити до тривожності, депресії та посттравматичного стресового розладу. Великий відсоток інформації не відповідає реаліям та дійсності. Дезінформація, що свідомо чи несвідомо транслює ЗМІ дезорієнтує дітей та посилювати їхню тривогу. За рахунок того, що активно відбувається розвиток самосвідомості, відсутність критичного мислення провокує сприймати

інформацію хаотично, нерозбірливо, не маючи достатніх навичок для її аналізу та оцінки [4, с. 145]. Величезний потік інформації, в свою чергу, має вплив на психічне здоров'я. Постійне споживання негативної інформації може негативно впливати на психічне здоров'я дітей, сприяючи розвитку таких проблем, як безсоння, зниження апетиту, агресивність.

Важливість проблематики дослідження спричинена наступними аспектами:

1. Формування світогляду. Діти, які пережили травматичні події, формують світогляд під впливом інформації, яку вони споживають. ЗМІ можуть як сприяти їхньому психологічному відновленню, так і поглиблювати травму.

2. Зміни у процесі соціалізації. ЗМІ є важливим інструментом соціалізації. Для дітей ВПО, які опинилися в новому середовищі, ЗМІ можуть допомогти адаптуватися, але також можуть посилювати відчуження та ізоляцію.

3. Маніпуляція свідомістю та вплив на формування цінностей, поведінки. Деякі ЗМІ можуть використовувати інформацію для маніпуляції свідомістю дітей, формуючи у них певні стереотипи, страхи та упередження [3, с 265].

Сугестивний вплив засобів масової інформації на дітей, які пережили вимушене переміщення, є досить потужним і може проявлятися різноманітними способами. Ось основні ознаки та характеристики цього впливу:

– Підвищена тривожність та страх: Діти можуть постійно переживати за свою безпеку та безпеку своїх близьких, особливо якщо в ЗМІ часто згадуються події, пов'язані з війною або іншими загрозами.

– Постійне споживання негативної інформації може призводити до розвитку депресивних розладів, апатії та втрати інтересу до життя.

– Агресивність, як реакція на стрес, викликана інформацією зі ЗМІ, агресивною поведінкою.

– Відчуття безпорадності, коли діти можуть відчувати, що вони нічого не можуть змінити і що їхнє життя повністю залежить від зовнішніх обставин.

– Страхи та тривога, викликані інформацією зі ЗМІ, можуть призводити до порушень сну.

– Деякі діти можуть уникати спілкування з однолітками та дорослими через страх або почуття сорому.

– Труднощі в навчанні і постійні думки про те, що відбувається, можуть заважати дітям зосередитися на навчанні.

– Порушення соціальних норм, коли під впливом негативної інформації діти можуть наслідувати агресивну або антисоціальну поведінку.

– Копіювання моделей поведінки, де діти можуть ідентифікувати себе з персонажами з новин або фільмів, які переживають подібні труднощі.

– Наслідування агресивних дій якщо в ЗМІ часто демонструються сцени насильства, діти можуть наслідувати цю поведінку у своїх іграх або взаємодії з іншими людьми.

– Формування негативного образу світу та песимістичний світогляд при постійному споживанні негативної інформації.

– Недовіра до дорослих, коли діти можуть втратити довіру до дорослих, якщо вважають, що вони не здатні їх захистити [3, с 262-267; 4, с. 142].

Важливо розуміти, що кожна дитина індивідуальна, і реакція на інформацію зі ЗМІ може бути різною. Деякі діти можуть бути більш вразливими до негативного впливу, ніж інші.

Які профілактичні заходи можна вжити:

1. Медіа-освіта.

2 Важливо навчати дітей критично мислити, аналізувати інформацію та розпізнавати маніпуляції.

2. Контроль за контентом.

Батьки, вчителі та інші дорослі повинні контролювати, яку інформацію споживають діти.

3. Створення безпечного інформаційного простору.

Необхідно створювати інформаційні ресурси, які б відповідали потребам дітей ВПО і надавали їм позитивну та підтримуючу інформацію.

4. Психологічна підтримка.

Діти ВПО потребують психологічної підтримки, яка допоможе їм впоратися з наслідками травматичних подій.

Висновки. Сугестивний вплив ЗМІ на дітей ВПО є серйозною проблемою, яка потребує уваги суспільства. Для того щоб захистити дітей від негативного впливу інформації, необхідно вживати комплексних заходів, спрямованих на їхню медіа-освіту, психологічну підтримку та створення безпечного інформаційного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ситник, О. Соціальне партнерство як одна з головних передумов розвитку людського капіталу в Україні. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2009, 16(1), С. 81-

88.

2. Сидорук, І. Середовищний підхід у формуванні соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників. Актуальні питання гуманітарних наук, 27, 4, 2020, С. 218-223.

3. Сидорчук, Н. (2018) Дозвіллєва діяльність дорослих: андрагогічний підхід. Професійна освіта: андрагогічний підхід: монографія / кол. авторів; за ред. О. А. Дубасенюк. Вид. О. О. Євенок,2018. С. 356-383.

4. Спіріна, Т. Соціокультурна діяльність, як засіб формування життєвих цінностей молоді у вільний від навчання час. Вісник Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. Серия: Педагогіка, 2005. XI, 138–145.

5. Устінов, О.Психічне здоров'я як складова національної безпеки. Український медичний часопис, 2013, Вип.1, С. 16-18.

6.Федоренко, О. Особливості педагогіки співробітництва як інноваційної технології навчання в закладах вищої освіти. Шлях успіху і перспективи розвитку (до 26 річниці заснування Харківського національного університету внутрішніх справ). Харків: ХНУВС, 2020. С. 494-497.

Т.А. Кугаєвська
Науковий керівник: ***Н.Д. Абрамян***

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю глибшого розуміння процесів формування професійної ідентичності та самооцінки у студентів психологічних факультетів. Вивчення цих аспектів на етапі професійної підготовки є ключовим для покращення якості освіти і підвищення готовності майбутніх фахівців до практичної діяльності.

Аналіз психологічної літератури з проблеми професійного самовизначення вказує на важливість профорієнтаційної роботи у школі, де починається процес професійного самовизначення особистості раннього віку (Б. Барчі, М. Болгова, Ю. Бохонкова, К. Добра, Т. Кравченко, Д. Коробко, Р. Кулаков, А. Кульчицька, А. Мудрик, Г. Пирог, О. Руснак, Н. Тимошенко, Т. Федотова та ін.). А на етапі професійної підготовки студентів у ЗВО цей процес продовжується, що обумовлює доцільність його поглибленого

вивчення.

Останнім часом інтерес науковців також привертає й якість професійної підготовки майбутніх психологів у ЗВО, що дає змогу формувати професійну ідентичність та підвищувати готовність майбутніх фахівців до практичної діяльності з різними категоріями клієнтів (О. Василенко, О. Кокун, О. Лосієвська, І. Москович, Н. Мосол, Л. Пілецька, С. Поліщук, О. Радченко, Ю. Якименко та ін.).

Водночас малодослідженими залишаються методично-організаційні засади розвитку професійного самовизначення майбутніх психологів на етапі професійної підготовки в університеті.

Відповідно до вищевказаного з метою дослідження було:

1. Проаналізовано сутність професійного самовизначення та психологічні аспекти формування професійного самовизначення особистості юнацького віку;

2. Проведено емпіричне дослідження стану розвитку професійного самовизначення у майбутніх психологів;

3. Отримані результати опрацьовано;

4. Згідно них розроблено психологічну програму занять для розвитку професійного самовизначення у майбутніх психологів;

5. Ефективність впровадження програми була виміряна під час дослідження, і відповідні дані наведені у тексті даної статті.

В процесі емпіричного дослідження використано такі психодіагностичні методики:

1. Тест Дж. Голланда на визначення професійної спрямованості особистості [6, с.128-134];

2. Методика професійної спрямованості особистості Б. Басса [7, с.40-48];

3. Методика самооцінки кар'єрного розвитку учнівської молоді «СКРУМ» (О. Ігнатович) [2];

4. Опитувальник професійного самоздійснення (О. Кокун) [3].

Вибірку опитуваних склали 40 студентів-майбутніх психологів, які навчаються на 2-3 курсах Європейського університету. Серед опитаних 10 хлопців та 30 дівчат віком від 19 до 21 років.

У психологічній науці поняття «професійного самовизначення» трактується як процес, який охоплює весь період професійної діяльності особистості: від виникнення професійних намірів до виходу на пенсію. При цьому професійне самовизначення на перших етапах здебільшого є процесом

прийняття рішень, що поєднують вподобання юнаків у виборі професії із оцінюванням особистістю своїх психологічних рис, потенційних можливостей та порівняння їх із професіограмою обраної професії.

Проблеми професійного самовизначення студентів тісно пов’язані з психологічними особливостями юнацького віку - недостатньо сформованою рефлексією.

Під час навчально-професійної діяльності у них часто відбувається переосмислення свого професійного вибору, визначальних його чинників, мотивів. Навіть для студентів, які цілком успішно навчаються, їх професійний вибір може не обов'язково враховувати їх здібності та інтереси, що апріорі обмежує їх можливості в професійній самоактуалізації [9].

Ще, на думку О. Ігнатович, важливим аспектом професійного самовизначення є самооцінка профпридатності [2]. Дослідниця вказує, що процес формування самооцінки профпридатності має нерівномірну динаміку, стосується суперечностей, коли юнаку не вдається співвіднести відомі ознаки і вимоги професії зі своїми особистісними рисами та якостями (недостатність самопізнання), або ж він не може визначити сферу професійної самореалізації, в якій би зміг найбільш вдало застосувати свої якості (недостатність професійної інформації).

Самооцінка профпридатності, за О. Ігнатович, впливає на професійні очікування юнаків: вони можуть бути реалістичними або фантастичними залежно від рівня самооцінки [2; 6].

Серед зовнішніх обставин треба брати до уваги сьогоденні реалії: війна негативно впливає на професійне самовизначення молоді, викликаючи стрес, обмеження доступу до ресурсів, проблеми з режимом дня, невизначеність майбутнього та соціальну ізоляцію [8, с. 353].

Отже, професійне самовизначення залишається важливим етапом для молоді, незважаючи на виклики.

Для ефективного професійного самовизначення юнаків, на думку Н. Мосол, важливо створювати умови для усвідомленого вибору ними професії, активізувати суб’єктність, формувати готовність до такого вибору [5].

Як вважають Н. Мілорадова, Т. Щербан, Н. Афанасьєва, Л. Перелигіна використання тренінгових технологій у процесі супроводу професійного самовизначення юнаків є найбільш прийнятним під час роботи з молоддю [4; 10; 1].

У проведеному емпіричному дослідженні серед 40 студентів-майбутніх психологів встановлено, що 40% мають соціальний тип професійної спрямованості, що відповідає їхньому прагненню до роботи з людьми. 25% студентів схильні до інтелектуального типу, що вказує на їхню схильність до аналітичної діяльності, а 15% - до реалістичного типу, який характеризується готовністю до практичної роботи. Високий рівень професійного самовизначення спостерігається у 35% респондентів, середній - у 45%, а 20% мають базовий рівень. Зокрема, 30% студентів демонструють високий загальний рівень професійного самоздійснення.

Аналіз показав, що для студентів з високим рівнем професійного самовизначення характерні соціальний тип спрямованості та спрямованість на справу, а також високі рівні професійного самоздійснення. У свою чергу, студенти з низьким рівнем професійного самовизначення частіше мають підприємницький, конвенціальний або артистичний типи спрямованості і демонструють нижчий рівень професійного самоздійснення. Студенти 3 курсу частіше мають високий рівень самовизначення порівняно з 2 курсом, що може бути пов’язано з більш зрілою оцінкою своїх професійних цілей і навичок.

Тобто більш оптимальні характеристики професійної спрямованості виявлено у студентів 2 курсу, що обґрунтовує вибір підгрупи опитаних студентів 3 курсу як експериментальної групи для подальшої психологічної інтервенції, що передбачає розробку і проведення з ними психологічної програми занять для розвитку професійного самовизначення майбутніх психологів.

Для роботи із респондентами 3 курсу, яких визначено як експериментальну групу (ЕГ) для подальшої психологічної інтервенції, Було розроблено психологічну програму занять для розвитку професійного самовизначення майбутніх психологів.

Психологічна програма мала на меті: сприяти професійному самовизначенню майбутніх психологів, утвердженню у правильності зробленого вибору професії; формувати адекватне ставлення до себе як до представника професії «психолог»; стимулювати прагнення учасників до професійного саморозвитку і вдосконалення.

Структурно програма включала 6 занять такої тематики: «Мрії про професію психолога»; «Геніальний вибір професії»; «Важливість праці в розвитку людини»; «На правильному шляху»; «Цінність свідомого професійного життя»; «Вплив на професійну ідентичність психолога».

Для студентів контрольної групи повторне опитування виявило незначні зміни, що вказують на переважно оптимальні прояви їх професійного самовизначення та професійної спрямованості.

Для студентів експериментальної групи після проходження програми були характерні позитивні виразні зміни у проявах професійної спрямованості, зокрема, в ЕГ на 20% стало більше респондентів із соціальним типом, спрямованим на надання необхідної допомоги людям, реалізацію активної соціальної діяльності на користь суспільству. Також у студентів ЕГ на 25% стало більше респондентів із спрямованістю «на справу, завдання» (професійно-орієнтований тип), і на 15% стало менше опитаних із спрямованістю «на себе» (особистісно-егоїстичний тип).

За проявами професійного самовизначення, в ЕГ на 25% стало більше осіб з високим, оптимальним рівнем професійного самовизначення та кар'єрного розвитку. За шкалами професійного самоздійснення – в ЕГ на 25% стало більше осіб із високим рівнем внутрішньо-професійного самоздійснення, і на 15% зросла частка студентів із проявами високого рівня зовнішньо-професійного самоздійснення. За загальним рівнем професійного самоздійснення в ЕГ на 15% стало більше студентів із високим рівнем, і зникли опитувані, які мали нижчий за середній рівень професійного самоздійснення (було 20%).

Таким чином, результати дослідження підтвердили ефективність психологічної програми занять для розвитку професійного самовизначення майбутніх психологів. Рекомендується впровадження цієї програми у практичну роботу психологічної служби ЗВО.

Ключові слова в тексті: майбутні психологи, професійна ідентичність, професійна підготовка, психодіагностичні методики, психологічна програма, спрямованість, професійне самоздійснення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєва Н. Є., Перелигіна Л. А. Теоретико-методологічні основи соціальної-психологічного тренінгу. Навчальний посібник. К., 2015. 251 с.

2. Кар'єрне консультування: практ. посіб. / Ігнатович О. М., Заєць І. В., Татаурова-Осика Г. П., Шевенко А. М. ; за ред. О. М. Ігнатович.Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 282 с.

3. Кокун О.М. Загальні чинники професійного самоздійснення особистості. Актуальні проблеми психології: Збірн. наук. праць. 2016. Том. IX: Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. Випуск 9. С.

292-301.

4. Мілорадова Н. Е. Застосування тренінгових технологій у професійній підготовці слідчих. Юридична психологія. 2020. № 1 (26). С. 62-69.

5. Мосол Н. О. Психологічні аспекти професійного самовизначення старшокласників. К., 2020. 45 с.

6. Психологія професійної діагностики та професійного консультування: практичний посібник / Ігнатович О. М., Татаурова-Осика Г. П., Шевенко А. М. ; за ред. О. М. Ігнатович. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 225 с.

7. Психологія: методичні вказівки до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 015 «Професійна освіта» (015.37 Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології), денної та заочної форми навчання; упоряд. Є. Л. Скворчевська. Харків: ДБТУ, 2022. 196 с.

8. Цуркан Т. Активна життєва позиція студентської молоді в умовах війни. Проблеми освіти. 2023. Вип. (98), 2023. С. 347-259.

9. Шахов В. В. Особливості становлення самосвідомості в студентському віці. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. 2017. Вип. 51. С. 134-138.

10. Щербан Т. Д., Ковач О. В. Психологічні особливості самоприйняття в юнацькому віці. Науковий вісник Мукачівського державного університету: Журнал наукових праць. Серія «Гуманітарні і суспільні науки». 2016. № 20(15). С. 153–162.

О.С. Максимов, І.О. Кулик
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

РОЗВИТОК ТЕХНІЧНОГО МИСЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ У НАВЧАННІ БІОЛОГІЇ, ХІМІЇ ТА ФІЗИКИ

Розвиток інтелектуальних здібностей школярів набуває особливого значення з початком диференціації навчальних предметів з 5 класу. Класний керівник як і вчителі-предметники на цей момент можуть виокремити групи учнів схильних до більш успішного навчання математично-природничих чи

гуманітарних предметів і корегувати контент пізнавальних задач, враховуючи індивідуальний підхід до навчання. На жаль, такий підхід має проблеми з реалізацією і немало шкіл продовжують працювати так, наче б то всі учні мають однаковий тип інтелекту. Хоча треба сказати, що за останні роки все ж таки зроблені прогресивні кроки з виправлення цієї ситуації в освіті: 1 – програми предметів різного рівня; 2 – інтегровані курси суміжних предметів; 3 – перспектива вибору предметів у старшій школі за концепцією Нової української школи. Однак учитель вимушений працювати на підставі принципів теорії енциклопедизму (вчити всіх і всьому), засновником якої вважають Я. А. Каменського, в той час, коли на порозі парадигма глобальної навчальної програми, яка об'єднує максимально ефективні методи навчання учнів різним предметам зі змістом, що викликає зацікавленість, інтерес, а потім (можливо) захопленість та завзятість. Враховуючи тенденції розвитку педагогіки і психології та їх рекомендації, учителі шкіл, зокрема природничих предметів, намагаються розвивати інтелектуальні здібності школярів. Так, необхідність розвитку логіко-математичного інтелекту з метою поступового формування інтересу до техніки та процесів технології виробництва матеріальної продукції є пріоритетом соціального замовлення суспільства школі, пов'язаним із прогресом інформаційних технологій, штучним інтелектом, що пронизують техніку та технології хімічної, машинобудівної, космічної індустрії, медицини, біотехнології тощо. Технічне мислення, як продукт розвитку, логіко-математичного інтелекту, закладений під час навчання біології, фізики, хімії та математики в школі, стає гарантом успішності у виборі інженерної професії або людської діяльності у будь-якій галузі економіки, техніки і науки.

Аналіз джерел з проблеми технічного мислення показав, що простежується дискретність досліджень з методики розвитку технічного мислення та його структурних елементів засобами шкільних предметів. Особливо бракує досліджень з формування технічного мислення школярів у процесі навчання природничих предметів [1].

При виконанні завдань експериментального характеру (розчинення, фільтрування, розрахунки кількості речовин, конструювання тощо) нами були підмічені гендерні відмінності в плануванні та виконанні дій. Так дівчата спочатку розкладали деталі, перевіряли їх необхідну наявність, «в думці» планували і лише потім починали збирати або конструювати прилад. Вони також залучали рисунки приладів з підручника або власні малюнки чи записи

методики виконання досліду, алгоритму дій. Хлопці розпочинали складання приладу для досліду так, наче б то вони «бачили» вже готовий образ (картинку), який пригадали. Це призводило до порушень послідовності дій за алгоритмом, до якого вони зверталися не одразу. Гендерні відмінності було помітно і при математичних обчисленнях у розв'язанні хімічних експериментальних задач.

Виконання завдань сприяло застосуванню різних розумових операцій когнітивного процесу на уроках біології, хімії або фізики. Ми виділили такі основні компоненти когнітивного процесу засвоєння технічної інформацій, які інваріантні для будь-якого віку школярів. Компоненти зв'язані один з одним, виникають і розвиваються у такій послідовності: сприймання → розуміння → осмислення → закріплення → застосування → репродукція. У певній відповідності з кожним компонентом перебуває субдіяльність – частина загальної когнітивної діяльності учня з інформацією про об'єкти техніки і природи.

Педагогічний експеримент проводили з учнями 5-11 класів середніх загальноосвітніх навчальних закладів № 5, 10, 22, 24 м. Мелітополя (загальною кількістю 575 чоловік) і науковий лекторій з учнями 10-11 класів при кафедрах хімії, ботаніки, анатомії та фізіології людини і тварини Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького з 2014-2015 н.р. по 2020-2021 н.р. Уроки в школах за нашими методичними рекомендаціями проводили учителі-предметники та студенти-практиканти, а лекторій – викладачі кафедр.

Для перевірки сформованості та розвитку технічного мислення учнів в кінці кожного року навчання з біології, хімії та фізики в експериментальних і контрольних класах проводили контрольні роботи за системою з шести тестів:

1) з біології: під час потовиділення у людини і транспірації у рослин організм: а) охолоджується; б) нагрівається. (Відповідь – а).

2) з хімії: шкіра людини виконує функцію теплорегуляції організму. Назвіть апарат технологічної схеми виробництва сульфатної кислоти, який виконує аналогічну роль: а) електрофільтр; б) сушильна башта; в) циклон-апарат; г) контакт-апарат; д) теплообмінник; є) поглинальна башта. (Відповідь – д).

3) з фізики: при роботі циліндрів двигуна внутрішнього згорання виділяється теплота, яка віддається тосолу, що переміщується в системі під назвою «рубашка». Нагрітий тосол перекачується у радіатор, зроблений з тонких

сполучених трубочок, які обдаються повітрям. В організмі людини при роботі м'язів, печінки та інших органів виділяється біля 21000 кДж на добу. Випишіть назви органів, які подібно радіатору автомобіля запобігають перегріву нашого тіла: язик, нирки, легені, селезінка, жовчний міхур, шкіра, кровоносні судини, серце, червоний кістковий мозок, шлунок. (Відповідь – шкіра, легені).

Відповіді на тести оцінювали максимум у 2 бали.

Для обчислення кінцевого результату сформованості технічного мислення учнів також враховували оцінки з предмету поточного контролю лише за виконані завдання з технічним змістом. Враховуючи, що контент завдань завжди відповідав темі уроку і програмним вимогам, оцінювання відповідей здійснювали за 12-бальною шкалою прийнятої в Україні. В контрольних класах, у порівнянні з експериментальними, де ніяких завдань з технічним змістом, порівнянь об'єктів природи і техніки, розповідей про конструкцію та принципи роботи технічних об'єктів, моделей техніки або їх аналогів природи не робили, результати нижче приблизно на 1,3–1,9 бали. Треба відмітити, що більша різниця в балах спостерігалася у старших класах. Ми вважаємо, що це пов'язано з обраним напрямом майбутнього навчання.

Цікавими виявились результати розвитку учнів, які відвідували лекторій з хімії. На заняттях вони щотижня виконували фізико-хімічні та біологічні досліди, розробляли проєкти технічного характеру, обчислювали молекулярну масу речовин та їх вміст. Всі 11 учнів мали середній бал з контрольних робіт на технічне мислення вище на 2-2,5 бали ніж їхні однокласники, а троє з них отримали 12 балів з хімії, що й підтвердили при виконанні тестів з незалежного оцінювання.

Застосування системи пізнавальних задач з формування та розвитку технічного мислення позитивно вплинуло на приріст знань з біології, хімії та фізики, а у окремих учнів виробило стійку зацікавленість, а то й постійний інтерес до технічних об'єктів або їх аналогів у природі. Виконання завдань з предметів природничого циклу, націлених на розвиток технічного мислення, укріплює міжпредметні зв'язки, акцентує фокус мети формування наукової картини світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Максимов О. С. Розвиток технічного мислення учнів засобами предметів природничого циклу / Особливості соціально-гуманітарного розвитку суспільства: кол. монографія. – Харків: СГ НТМ «Новий курс». 2021. С. 6-16.

С.О. Письменний
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ЯК НАСЛІДОК ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ ПОДРУЖЖЯ В УМОВАХ ВОЄННИХ ПОДІЙ

Тема окремого проживання подружжя (сепарації) дійсно цікава та актуальна у контексті сімейного права. У цьому випадку сепарація не є припиненням шлюбу, а є тимчасовим рішенням, що дозволяє подружжю жити окремо, зберігаючи шлюбний статус. Процесуальні особливості встановлення режиму окремого проживання подружжя включають можливість багаторазового його встановлення та припинення, що може ускладнювати визначення правового режиму майна, набутого під час такого шлюбу [1.,49-51].

Законом недостатньо чітко визначені підстави та порядок встановлення і припинення цього режиму. Основними підставами є неможливість або небажання одного чи обох членів подружжя проживати разом. Але науковці, зокрема О.М. Калітенко, вказують, що ці підстави є оцінковими категоріями, які важко встановити судом однозначно. Натомість, позиція інших експертів, наприклад З.В. Ромовської, полягає в тому, що сутність оцінкових категорій полягає в їхній здатності виключати шаблонні підходи до всіх ситуацій [2, с. 132-133].

Суд може встановлювати цей режим, виходячи зі свого внутрішнього переконання та оцінки доказів. У різних судових справах, навіть якщо зовнішньо вони схожі, можуть бути винесені різні рішення [4, с. 88-90].

Окреме проживання подружжя в умовах воєнних подій має значний вплив на психологічний стан дітей, що зумовлює виникнення низки специфічних психологічних особливостей. Військові дії та пов'язані з ними стресові фактори, такі як вимушена розлука з одним із батьків, постійне відчуття небезпеки та нестабільність, створюють додаткове емоційне навантаження на дитину, що значно ускладнює її адаптацію до нових умов життя [3, с.56-59].

Емоційна нестабільність є однією з найпоширеніших реакцій у дітей, що відчувають сепарацію батьків під час воєнних конфліктів. Діти можуть переживати тривогу, страх втрати батька або матері, що супроводжується підвищеною дратівливістю, агресивністю або, навпаки, емоційною

замкненістю. Така емоційна реакція може бути пов'язана як із фізичною відсутністю одного з батьків, так і з постійною невизначеністю щодо їхнього майбутнього [5, с. 73-75].

Почуття небезпеки та страх за близьких формує в дітей підвищений рівень тривожності, що може призвести до розвитку хронічних тривожних станів або посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Відсутність повсякденного контакту з одним із батьків, особливо в умовах постійної загрози, підсилює цей ефект, що зумовлює порушення сну, виникнення нічних кошмарів, а також труднощі з концентрацією уваги [6, с. 112-113].

Порушення соціалізації є ще одним важливим аспектом. Розлука з батьками та переживання в умовах воєнного стресу можуть вплинути на формування соціальних навичок дітей [7, с. 22-24]. У таких випадках діти часто проявляють труднощі у встановленні взаємовідносин з однолітками або вчителями, можуть демонструвати поведінкові проблеми, що зумовлено відчуттям ізоляції та неповноти сімейної структури [8, с. 90-93].

Зниження академічної успішності у дітей також може бути результатом психологічного впливу воєнних подій і окремого проживання батьків. Постійний стрес і тривога за життя батьків відволікають дитину від навчання, знижуючи її мотивацію до здобуття знань та здатність концентруватися на завданнях [9]. Потреба в підтримці та увазі з боку батьків стає критичною в умовах воєнного стресу. Відсутність одного з батьків часто сприймається як втрата емоційної опори, що може призвести до відчуття покинутості або емоційної ізоляції. Ці фактори можуть викликати почуття провини або відповідальності за події, що відбуваються, особливо в молодшому віці, коли діти схильні шукати причинно-наслідкові зв’язки між сімейними проблемами та власною поведінкою [10].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бульвінський А. Г. "Гуманітарний контекст сучасних українськоросійських відносин. Сучасна українська політика. Спецвипуск: Україна як суб’єкт сучасних цивілізаційних процесів. Київ: Фенікс, 2011. С. 52-61.

2. Євдокимова Н.О., Зливков В.Л., Лукомська С.О. Особистість у кризових ситуаціях: огляд сучасних психодіагностичних методик; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Миколаїв: Іліон, 2016. 341 с. Зливков В., Лукомська С. Діти війни: теоретико-методичні і практичні аспекти психологічної допомоги. Київ–Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М.,

2022. 96 с

3. Лепех, С. "Інститут сепарації: проблеми застосування" [Текст] / С. Лепех // Право України. 2003. № 3. С. 128–131.

4. Ромовська, З. В. Українське сімейне право [Текст] : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. Київ : Правова єдність, 2009. 500 с.

5. Сімейне право України [Текст] : підручник / за ред. Ю. С. Червоного. Київ : Істина, 2004. 464 с.

6. Agier M., Bouchet-Saulnier F. Espaces humanitaires, espaces d'exception. A l'ombre des guerres justes: l'ordre international cannibale et l'action humanitaire. Paris, Flammarion, 2003. P. 303-318.

7. Allport F. H., Lepkin M. Building war morale with news-headlines. Public Opinion Quarterly. 1943. Vol. 7(2). P. 211-221.

8. Almqvist K., Brandell-Forsberg M. Refugee children in Sweden: Post-traumatic stress disorder in Iranian preschool children exposed to organized violence. Child abuse & neglect. 1997. 21(4). P. 351-366.

9. Danby S.J., Fleer M., Davidson C., Hatzigianni M. (eds.). Digital Childhoods:Technologies and Children's Everyday Lives. Springer,. 2018. Vol. 22. 1287 p.

10. Children and parents: media use and attitudes report, 2015. URL: https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0024/78513/childrens_parents_nov2015.pdf. (Last access: 04.02.2020).

Д.О. Росенко
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

СУЧАСНА ВИЩА ОСВІТА І ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ

У сучасному світі вища освіта відіграє ключову роль у стимулюванні суспільного прогресу, а також економічних, соціальних і правових змін. Саме тому провідні країни активно сприяють її розвитку. Використання мобільних засобів зв'язку, цифрових інструментів Google і онлайн-навчання у закладах

вищої освіти (ЗВО) вимагає змін у психолого-педагогічних та комунікативних відносинах між викладачами та студентами, розвитку цифрової грамотності, а також пошуку ефективних форм організації освітнього процесу, таких як дистанційне навчання.

Нині дистанційні форми навчання широко застосовуються у вищій школі в різних країнах Європи та світу. До 2019 року дистанційне навчання у закладах вищої освіти використовувалося лише епізодично, і не було масовим. Прискорив розвиток цієї форми освіти коронавірус, коли навчальний процес перейшов із аудиторій до домашніх умов, що виявило численні соціальні нерівності при його впровадженні. Ці проблеми стосувалися як матеріальних та інформаційних ресурсів, так і соціального та економічного відчуження. Для більшості молоді до цього Інтернет був переважно засобом для розваг, спілкування або пошуку інформації, а не основним інструментом навчання. Не всі родини мали належну комп'ютерну техніку (комп’ютер, сканер, принтер, веб-камеру, колонки або навушники тощо) чи навіть спокійне місце для дистанційної роботи та навчання [9, с. 27].

Для українських закладів вищої освіти значним поштовхом до впровадження дистанційної освіти стала війна з російськими окупантами. Зруйновані освітні установи та відсутність безпечного навчального середовища змусили перейти на єдиний можливий формат — дистанційне навчання, а саме онлайн.

Нині дистанційна освіта та дистанційне навчання, як взаємопов'язані процеси, швидко розвиваються та займають важливе місце в освітньому середовищі. Дистанційне навчання включає використання не лише інформаційно-комунікаційних, але й психолого-педагогічних технологій, що дозволяють ефективно організовувати освітній процес на відстані, а також персоналізувати навчання у вищій школі.

Зосередимо увагу на особливостях, позитивних та негативних сторонах застосування дистанційного навчання в підготовці майбутніх фахівців у закладах вищої освіти.

О. Одінцова, З. Хало та В. Балтремус зазначають, що на сьогодні десятки українських закладів вищої освіти пропонують дистанційне навчання, яке має ряд переваг та відмінностей порівняно з традиційними формами (очною та заочною):

- безперервність – можливість навчатися в будь-який час за індивідуальним графіком;

•доступність освітніх ресурсів – відкритість для широкого кола населення;

•економічність – можливість отримати якісну освіту при мінімальних фінансових і енергетичних витратах;

•індивідуалізація і диференціація – адаптація дистанційних курсів до вікових та фізіологічних особливостей студентів;

•інноваційність – використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій для створення ефективного освітнього середовища, що сприяє розвитку не лише професійних, але й цифрових навичок;

•мобільність – можливість поєднувати навчання з професійною діяльністю та здобувати нові знання в іншій галузі [4, с. 298–299].

Особливо важливими характеристиками дистанційного навчання є інноваційність та мобільність, що стали його відмінними рисами у закладах вищої освіти.

О. Ясенова та В. Корсунська вважають, що дистанційна освіта ідеально підходить для дорослих, які прагнуть підвищити свою кваліфікацію, отримати післядипломну освіту або розширити свій кругозір. Однак, перешкодою для успішного дистанційного навчання може стати недостатня особиста мотивація, невміння правильно організувати свій час і, відповідно, недостатня мобільність. Для цього необхідно чітко усвідомлювати значення нових знань для власного професійного та особистісного розвитку [7, с. 228].

Л. Лимар серед переваг дистанційного навчання у ЗВО виділяє: економію часу, вирішення проблеми аудиторного фонду, використання електронних матеріалів та електронний контроль знань, більшу мобільність, можливість прояву креативності, а також руйнування стереотипів щодо навчання виключно в аудиторіях. Проте, основними недоліками цього формату є залежність від гаджетів та якості інтернет-зв’язку, психологічна неготовність викладачів і студентів, труднощі контролю академічної доброчесності, відсутність практичних занять, а також негативне висвітлення дистанційного навчання в медіа, що формує упереджене ставлення до нього [2, с. 27].

М. Бичко та С. Стеценко також вказують на те, що дистанційне навчання, хоча й має багато переваг, має й низку недоліків. Одним із найбільших мінусів вважається відсутність особистої взаємодії з викладачем та іншими студентами. Проте, ці автори відзначають, що існують рішення для цієї проблеми, зокрема, електронна пошта, телефонні дзвінки та відеоконференції.

Вони підкреслюють, що фізична присутність не завжди є обов'язковою для ефективної комунікації. Однак, технічна сторона такого спілкування часто залишається незадовільною [1, с. 24–25].

І. Мала серед переваг дистанційного навчання виділяє: зменшення витрат на освітній процес, можливість навчати велику кількість людей за допомогою сучасних технологій, а також створення єдиного освітнього середовища. Однак, учена звертає увагу й на проблеми, що виникають при організації дистанційного навчання, зокрема: відсутність у багатьох студентів належної технічної бази та якісного доступу до Інтернету, фінансові труднощі з впровадженням дистанційної освіти, а також неготовність викладачів і студентів до нового формату навчання. Серед інших проблем: брак досвіду самостійної роботи у студентів і низька мотивація до саморозвитку без постійного нагляду викладача. Також виникають труднощі з побудовою телекомунікаційних мереж, розробкою і сертифікацією навчальних матеріалів для дистанційного навчання, перевіркою особи студента при оцінюванні, необхідністю додаткового контролю якості знань і технічного забезпечення викладачів [3, с. 140].

Таким чином, проаналізувавши наукові джерела, можна визначити основні особливості дистанційного навчання у вищій школі, а також його ключові переваги. Серед них: економія часу, відсутність проблем з аудиторіями, знищення стереотипів про виключно очне навчання, можливість навчатися у зручному місці, гнучкий графік, поєднання навчання з роботою, індивідуалізація освітнього процесу з урахуванням потреб студентів, використання різних форм і технологій для засвоєння матеріалу, а також доступ до якісної освіти при мінімальних фінансових та енергетичних затратах.

Проте, дистанційне навчання має й суттєві недоліки. Це залежність освітнього процесу від технічних пристроїв і стану Інтернет-з'єднання, що включає проблеми з доступом і правами. Також варто зазначити психологічну неготовність викладачів і студентів до такого формату, недостатні знання у сфері інформаційних технологій, що негативно впливає на ефективність навчання. Брак самостійності, мотивації і саморегуляції також ускладнюють процес. Крім того, складно організувати спільну роботу студентів для обміну досвідом, а також розробити і сертифікувати якісні навчально-методичні матеріали.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бичко М. В., Стеценко С.А. Сутність, особливості, переваги й недоліки,

контроль якості знань у дистанційній формі навчання студентів закладів вищої медичної освіти. Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти: матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, (м. Полтава, 25 березня 2021 р.). Полтава, 2021. С. 23–26.

2. Лимар Л. Основні переваги та недоліки дистанційного навчання іноземних мов у немовному закладі вищої освіти. Український Педагогічний журнал. 2022. № 1. С. 24–29.

3. Мала І. Дистанційне навчання як дієвий інструмент управлінської освіти. Вчені записки Університету «КРОК». 2022. № 2 (66). С. 132–151.

4. Одінцова О. О., Хало З. П., Балтремус В.Є. Дистанційне навчання як виклик сучасної університетської освіти: проблеми і перспективи. Журнал «Перспективи та інновації науки». Сер. «Педагогіка», «Психологія», «Медицина». 2022. No 1 (6). С. 294–306. https://doi.org/10.52058/2786- 4952 - 2022-1 (6)-294-306.

5. Рибалко, Л. Напрями модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту в умовах воєнного стану. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), 2024, 3К(176), 404-409.

6. Рибалко Л.М., Замахіна С.П., Гулько Т.Ю. Професійна підготовка майбутніх фахівців у ЗВО в умовах євроінтеграції освітнього простору. Contemporary problems of pedagogy amidst the European integration of educational environment: theory and practice : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. С. 336-350

7. Ясенова О.В., Корсунська В.В. Дистанційна освіта: переваги та недоліки: матер. Всеукраїнської наук.-практ. конф. (ВНПЗ ДГУ, 11.12.2020). С. 225–229.

8. Jarynowski A., Stochmal M., Maciejewski J. Przegld i charakterystyka prowadzonych w polsce bada na temat spoecznych uwarunkowa epidemii COVID-19 wjej pocztkowej fazie. [A review of studies of social background During the rest phase of the COVID-19 epidemic in poland], Bezpiecze stwo Obronno Socjologia. 2020. 13 (14), 38–87.

9. Klisowska I., Seń M., Grabowska B. Advantages and disadvantages of distance learning. E-Methodology. 2021. 7 (7), 27–32.

M.S. Rutkovskyi
Bogdan Khmelnitsky Melitopol state pedagogical university

CHILD-CENTERED APPROACH AS A METHODOLOGICAL BASIS FOR THE HUMANIZATION OF SCHOOL PEDAGOGICAL SYSTEM

Positive changes in mutually supporting systems - the developing of a student and the developing of a pedagogical system of school - are possible under the condition of close attention to changes in student's personality on the part of teachers. The system of psychological and pedagogical support for the socialization of students should help teachers understand and accept each student, help create optimal conditions for pedagogical interaction that contributes to the socialization of each student [1, p.21-33].

At present, in the world of psychological and pedagogical practice, an approach to the problem of psychological health from the point of view of completeness and richness of personality development is very promising. Therefore, A. Maslow focused on two components of such health. First, it is the desire of people to self-actualize. Moreover, here it is absolutely necessary for a person to have a correct idea of himself. For this, it is important to be able to listen. to the “voice of the impulse”, since “most of us more often listen not to ourselves, but to the voice of the father and mother, to the voice of the state system, superiors, authorities, traditions, etc.”. However, the idea of oneself is not enough. A person needs to realize what is inherent in him by nature. Here the school acts as a factor creating conditions for the self-actualization of the individual. The second component of psychological health is a person's striving for humanistic values. A self-actualizing person, according to A. Maslow, is able to accept others, is autonomous, spontaneous, driven by the desire to improve humanity, is sensitive to beauty, has a sense of humor, shows inclination for creativity, an obvious altruist [5, p.134-140].

Thus, the goal of psychological and pedagogical support for the socialization of a student should be to create conditions that ensure the spiritual development of each child, maintain his mental comfort, which is the basis of his psychological health, and assist the student in finding the meaning of life, in self-determination. Taking care of psychological health implies attention to the child's inner world: to his feelings and experiences, hobbies and interests, abilities and knowledge, his attitude towards himself, adults, the world around him, family and social events and life as such. Psychological health allows a person to gradually become self-

sufficient, when he is more and more oriented in his behavior and relationships not only to the norms set from outside, but also to internal conscious guidelines. The task of adults - psychologists, teachers, parents - is to help a child, in accordance with his age, master the means of self-understanding, self-acceptance and self-development in the context of humanistic interaction with the people around him in the conditions of cultural, social, economic and environmental realities of the surrounding world [6, p. 316-324].

Joint analysis of the results of psychological and pedagogical diagnostics makes it possible to purposefully adjust the development of the educational process in order to create conditions for maintaining the psychological health of children and their successful socialization. The subject of psychological and pedagogical support can be:

- the administration of the school (creation of an optimal schedule for classes, work of departments, etc.);
- classroom manager (seminar on the study of interpersonal relationships in the classroom, analysis of the severity of indicators of school anxiety in the classroom, etc.);
- teacher of the extended day group (aligning the strategy of relationships with the child about homework preparation, analysis of the rhythm of loads in the second half of the day in accordance with the age capabilities of children, etc.);
- subject teacher (seminar for school teachers, optimal preparation of students for Olympiads in subjects, objectification of the “professional burnout syndrome”, etc.);
- teacher of additional education (study of the dynamics of creative giftedness of children, analysis of the motivation of extracurricular activities, study of the characteristics of interpersonal interactions within an informal group, etc.);
- parent (discussion of the results of the child's research in order to adjust the strategy of intra-family relations, activities in the preparation and conduct of school-wide events, etc.);
- sociologist (a system of sociological sections of the educational process, discussion of options for using the results obtained, etc.);
- the collective subject of support - the Council of Teachers and school psychologists;
- professional consultants (psychologists, city doctors).

One of the conditions for stable development and a new qualitative breakthrough in the national education system is to ensure the restructuring and

renewal of the content, forms and methods of organizing the educational process on the basis of child-centeredness.

The ideas of child-centeredness are the basis of many pedagogical systems and scientific theories of different times. G. Vashchenko, D. Dewey, A. Disterweg, J. Comenius, V. Kremen, J. Korchak, A. Makarenko, K. Rogers, V. Sukhomlinsky, K. Ushinsky, and others carried out a fundamental theoretical understanding of child-centeredness. In modern domestic pedagogy, the ideas of child-centeredness are reflected in the works of I. Bekh, O. Vyshnevsky, I. Ziaziun, V. Lozova, M. Levkivsky, O. Sukhomlynska, and others.

American scientist G. Drider placed a child at the center of the pedagogical system, pointing out that the child is the sun, and all education must revolve around him. The interests of a child become the values of education and the basis for the organization of all-educational processes; the upbringing and education of a child should take place without coercion and pressure [8].

C. Patterson wrote that “the school of the future will be child-centered”, emphasizing the natural desire of a child for knowledge, creating favorable conditions for self-development, the development of individual creative abilities of a child and the inherent need for self-realization. He considered a child as an active part of social and biological environment, whose activities are a reaction to the world around him, so he shifted the center of education to the sphere of activity of a child. The scientist was convinced that the team influences the development of a child’s personality, because when children come together, everyone seeks to discover all the best that he is capable of, becomes more active and resourceful. Patterson’s concept became an important stage in the child's cognition and development of pedagogical theory [9].

The pedagogical system of Maria Montessori is based on the idea of humanistic free education. At the heart of Montessori pedagogy is the inadmissibility of violence against children; the problem of child self-development; creation of a special system of education and training, in which the central role is played by the “prepared environment” and a kind of didactic material; different age approach to the upbringing and education of children; the need to study a child by a teacher to promote his successful “self-construction”, his spiritual development.

K. Ushinsky made the first attempt to study a child holistically on the basis of the anthropological principle, trying to open to teachers the great importance of comprehensive study of a child. The teacher also stressed that everything in education should come only from a living source of human personality.

"… Without the personal direct influence of the educator on the student, a real upbringing that penetrates the character is impossible" [7, p.358-361]. Thus, K. Ushinsky from an anthropological standpoint determined the dependence of the success of the integration of teaching and education on the strength, abilities and knowledge of the personality.

At the heart of the content of the perfect process of education, according to K. Ushinsky, is the idea of a humanistic paradigm of education - attitude to a person as the highest value, focus on personal orientation, creating conditions that ensure his free self-development, preservation of individuality, entry into society and active life from the position of social and value orientation. That is why a teacher builds a paradigm of the subject of education as a pedagogical task of education: a person - his soul - activity, and calls this series "a complete definition of the purpose of pedagogical activity". A teacher strongly believes that the main purpose of education is a person, because everything in this world (the state, the people, and the humanity) exists only for a person, the soul - the dominant essence of a person in comparison with the body, and the dominant instruction of the soul is activity - work is mental, free, filling the human soul" [7]. Thus, a teacher emphasizes the focus of the process of education on a child, which is always a goal, not a means to achieve it.

The central part of S. Rusova's pedagogical concept is the child's personality. Considering it the most precious treasure in the world, caring for its future and treating it with great love, S. Rusova called on educators to take an active, progressive position, to new searches in humanistic education, emphasizing the development of the child's independence, individual approach to each child, adhering to the principle of natural education. S. Rusova's ideas were that children's institutions should bring joy, where children learn without coercion, without shouting, surrounded by wide respect, understanding, support, meeting children's needs. All upbringing of a child should be based on respect for the person, because "… the Ukrainian child is not very expansive, it is vulnerable; he must be approached with kindness, to attract him with respect for his individuality. We need to arouse his curiosity, then a talented grateful child will appear and his deep sensitivity will be heard" [3].

Nowadays, child-centeredness is gaining new significance. According to the President of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine V. Kremen, "the principle of child-centeredness comes to the fore, but not in the sense of attention to the child as such, to the abstract, generalized child that was often proclaimed and done in our country. This is important at all stages of educational

activities: from preschool to university. It is necessary to bring the education and upbringing of children as close as possible to the specific essence of each of them. It is necessary not to form a child under one's own copies, by either a father, a mother, the state, or someone else, but to recognize his essence and nurture the personality on its basis" [2].

Thus, child-centered education, in the modern interpretation of this term, can be understood as a personality-oriented model of child rearing, the purpose of which is to expand its possible life path and self-development on the basis of humanization of the child's real-life competence. Therefore, the main task of today is not to invest maximum knowledge in a person, but to teach him to quickly obtain the information he needs in each situation, to educate him with an innovative type of thinking, an innovative type of culture capable of acting creatively. Accordingly, education and upbringing should be as close as possible to the abilities and characteristics of a particular student. This is the main idea of the concept of child-centered education.

REFERENCES

1. Балл Г.О. Гуманізація освіти в контексті сучасності: психолого-педагогічні орієнтири. Освіта і управління, 2005. № 3. Т. 3. С. 21-33.

2. Кремень В.Г. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму / В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. К. Педагогічна думка, 2012. 368 с.

3. Русова С. Нова школа соціального виховання. Катеринослав; Лейпциг: Укр. вид-во в Катеринославі, 1924. 152 с.

4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів пед. ф-тів. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

5. Самчук Р. Концепція «самоактуалізації» Абрахама Маслоу як шлях досягнення особистісної ідентичності. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: «Культурологія». 2011. Вип. 8. С. 134–140.

6. Сущенко Т. І. Психологічні особливості реалізації особистісно орієнтованого педагогічного процесу. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2017. Вип. 53. С. 316–324. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2017_53_42

7. Ушинський К. Педагогічні твори: У 6 т. К., 1988. Т.2. С. 358–361.

8. Drider G. Revolution in teaching / New York: McGrow-Hill, 1979. 524p.

9. Patterson, C.U. Humanistic education. Englewood Clifis, New Jersey: Prentuc. Hall, Inc. 1993. 211 p.

Наукове видання

Сучасна вища освіта: досягнення, виклики та перспективи розвитку в умовах невизначеності: Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя – Мелітополь, 04–05 жовтня 2024 р.)

Редакційна колегія:

Редакційна колегія:

Фалько Н. М. – кандидат психологічних наук, доцент;
Коноваленко Т. В. – кандидат педагогічних наук, доцент;
Глебова Н.І. – доктор соціологічних наук, професор;
Полякова Л.І. – кандидат історичних наук, доцент;
Сіроштан Т. В. – кандидат філологічних наук, доцент;
Муртазієв Е.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент;
Подорожний С.М. – кандидат біологічних наук, доцент;
Гузь Н.В. – кандидат психологічних наук, доцент
Проценко А.А. – кандидат педагогічних наук, доцент
Спірінцев Д.В. – кандидат технічних наук, доцент
Остополець І.Ю. – кандидат психологічних наук, доцент

Технічний редактор: канд. тех. наук, доцент Спірінцев Д.В.

Підписано до друку 07.10.2024. Формат 60х84/16. Папір офсетний білий. Гарнітура «Charter». Електронне видання. Ум. друк. арк. ____. Зам. № 117. Тираж 50 прим. Ціна договірна. Виходить українською та англійською мовами. Видавництво «АА Тандем» Адреса: 69006, м. Запоріжжя, вул. В. Лобановського, 27, кв. 69 Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців: Серія ДК №2899

вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, Запорізька область, Україна, 69000
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького